İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İ.T.Ü MERKEZ KÜTÜPHANESİ
Demirbaş No: 76746
Küt. Giriş No : .....

GÜLHANE, YILDIZ VE EMİRGAN PARKLARININ KENT PARKI İŞLEVİ AÇISINDAN İRDELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Peyzaj Mimarı Semra ALBAYRAK
(502960603011)

MİM
U2 1385
ALB

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 5 Haziran 2000
Tezin Savunulduğu Tarih : 21 Haziran 2000

Tez Danışmanı : Prof Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI
Diğer Jüri Üyeleri Doç. Dr. Handan TÜRKOĞLU (İ.T.Ü.)
Doç. Dr. Adnan UZUN (İ.Ü.)

0000767460017

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ MERKEZ Kütüphanesi

HAZİRAN 2000

ÖNSÖZ

Hızla büyümekte olan İstanbul kenti, tarihsel kimliğinden ve doğal güzelliklerinden kayıplar vermektedir. Son günlerde çeşitli nedenlerle azalan yeşil alanların önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Özellikle kentin akciğerleri olan parklarımızın önemi giderek artmaktadır.

Tez çalışması kapsamında, önderlik yapan, değerli önerileri ve yardımları ile çalışmama yön veren tez danışmanım Sayın Prof Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI'ya teşekkürlerimi sunarım.

Anket değerlendirme aşamasında yardımlarını esirgemeyen Sayın Yrd. Doç. Dr. Arif KUBAT'a teşekkür ederim.

Maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her an yanımda olarak çalışmamın ilerlemesine katkıda bulunan, araştırma ve yazım aşamasında her türlü yardımı ve kolaylığı gösteren aileme ve Sayın Medet ŞİR'e gönülden teşekkür ederim. Tez çalışma süresi boyunca her türlü katkıda bulunan değerli arkadaşım Sayın Kevser ÖKSÜZ'e teşekkür ederim.

Haziran 2000 Semra ALBAYRAK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	x
SUMMARY	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Kapsamı	2
1.3. Araştırmanın Yöntemi	3
2. KENTSEL YEŞİL ALANLAR	5
2.1. Kentsel Açık ve Yeşil Alan Kavramları ve Tanımlanması	6
2.1.1. Kentsel Ekoloji	9
2.1.2. Kent Ekosistemindeki Açık Alanlar	10
2.1.3. Kentsel Yeşil Alan Planlaması	11
2.1.4. Yeşil Alan ve Açık Mekanların Önemi ve Fonksiyonları	12
2.1.4.1. Yeşil Alanların Değeri	14
2.1.5. Kentsel Doku İçerisinde Açık ve Yeşil alan Standartlarını Belirleyen Etmenler	15
2.2. Kent İçi Rekreasyon Alanları Kavramı ve Tanımlanması	20
2.3. Parklar	21
2.3.1. Parkın Tanımı	21
2.3.2. Kent Parkları	25
2.3.2.1. Kent Parklarının İşlevleri	26
2.3.2.2. Kent Parklarının Planlama İlkeleri	27
2.4. Korular	29
2.4.1. Beşiktaş İlçesi Yeşil Alan Envanteri	32
2.4.2. Sarıyer İlçesi Yeşil Alan Envanteri	34
2.4.3. Eminönü İlçesi Yeşil Alan Envanteri	40

2.5. Boş Zaman Kavramı ve Tanımlanması 41

3. TARİHİ TÜRK BAHÇELERİ 42

3.1. İstanbul ve Türk Bahçeleri 46

3.2. Tarihi yeşil Alanlar 49

3.3. Saray Bahçeleri 50

4. GÜLHANE PARKI 52

4.1. Topkapı Sarayının Tarihçesi 55

4.2. Gülhane Bahçesinin Topkapı Sarayı Bütünündeki Yeri 66

4.3. Gülhane Bahçesinde Bulunan Tarihi Eserler 69

4.3.1. Bizans Döneminde Bulunan Tarihi Eserler 69
4.3.1.1. Meryem İkonası 69
4.3.1.2. Manganlar Sarayı 69
4.3.1.3. Hagios Georgios Manastırı 69
4.3.1.4. Hodighitria Vaftizhanesi 70
4.3.1.5. Bizans Sarnıçları 70
4.3.2. Osmanlı Dönemine Ait Tarihi Eserler 71
4.3.2.1. İshakiye Kasrı 71
4.3.2.2. Arslanhane 71
4.3.2.3. Mermer Köşkü 71
4.3.2.4. Gülhane Kasrı 71
4.3.2.5. Güvercinlik 72
4.3.2.6. Lahna ve Bamya Taşları 72
4.3.2.7. II. Mahmut Zamanında Yapılan Binalar 72
4.3.2.8. Sultan Abdülaziz Zamanında Yapılan Binalar 72

4.4. Gülhane Etkinlikleri 72

5. YILDIZ PARKI 78

5.1. Yıldız Sarayı Selamlık Bahçesi (Has Bahçe-İç Bahçe) 84

5.1.1. 1876 Öncesi Dönemi 87
5.1.2. 1876-1909 Dönemi 88
5.1.3. 1909-1923 Dönemi 91
5.1.4. 1923 Sonrası Dönemi 92

5.2. Malta Köşkü 105

5.2.1. Malta Köşkünün Tarihçesi 105
5.2.2. 1979 Restorasyon Çalışmaları 109

5.3. Çadır Köşkü 111

5.4. Pembe Sera 112

5.5. Park İçinde Yapılması Düşünülen Botanik Bahçesi 113

6. EMİRGAN KORUSU 119

6.1.Emirgan Korusunun Tarihçesi 119

6.2. Emirgan ve Lale Bahçele 122

7. GÜLHANE, YILDIZ VE EMİRGAN PARKLARINDA YAPILAN ANKET ÇALIŞMALARI 131

7.1. Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parklarının Kullanıcı Görüşlerinin Değerlendirilmesi ve Daha Önceki Kullanımları ile Karşılaştırılması 132

7.1.1. Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parkı Kullanıcı Görüşlerinin Değerlendirilmesi 133

7.1.1.1. Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parkına Gelenlerin Demografik Yapısı 133

7.1.1.2. Kullanıcıların Parkları Kullanımları ile İlgili Bilgiler 145

7.2. Parkların Farklı Kullanıcı Gruplarına Göre İrdelenmesi ve daha Önceki Kullanımları ile Karşılaştırılması 170

7.3. Bölüm Sonucu 204

8. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 210

KAYNAKLAR 218

EKLER 222

ÖZGEÇMİŞ 250

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. : Minimum açık ve yeşil alan standartları....17
Tablo 2.2. : Açık yeşil alan standartları....18
Tablo 2.3. : Kentsel yeşil alan tiplerinin kişi başına düşen miktarı....19
Tablo 7.1. : Gülhane, Yıldız ve Emirgan parklarının fonksiyon dağılımı....132
Tablo 7.2. : Cinsiyet....137
Tablo 7.3. : Yaş....138
Tablo 7.4. : Mesleği....139
Tablo 7.5. : Eğitim durumu....140
Tablo 7.6. : Oturduğu ilçe....141
Tablo 7.7. : Oturduğu ev tipi....142
Tablo 7.8. : Aylık geliri....143
Tablo 7.9. : İstanbul'da yaşama süresi....144
Tablo 7.10. : Özel oto durumu....145
Tablo 7.11. : Hafta sonu değerlendirmesi....147
Tablo 7.12. : Parka ulaşım araçları....149
Tablo 7.13. : Park alanına geliş nedeni....151
Tablo 7.14. : Parka gelinen aylar....153
Tablo 7.15. : Tercih edilen dönemler....154
Tablo 7.16. : Parka kiminle geldiği....155
Tablo 7.17. : Parkın kullanım süresi....157
Tablo 7.18. : Tercih nedeni....159
Tablo 7.19. : Tercih edilen parklar....161
Tablo 7.20. : Kullanım sıklığı....163
Tablo 7.21. : Otopark ücreti....165
Tablo 7.22. : Donatıların yeterliliği....166
Tablo 7.23. : İstenilen donatılar ve eksik görülenler....167
Tablo 7.24. : Park alanının olumlu yönleri....169
Tablo 7.25. : Yaş grubuna göre hafta sonu değerlendirilmesi....170
Tablo 7.26. : Yaş grubuna göre parka geliş nedeni....172
Tablo 7.27. : Yaş grubuna göre parkı tercih etme sebebi....174
Tablo 7.28. : Yaş grubuna göre parka geliş sıklığı....176
Tablo 7.29. : Meslek grubuna göre hafta sonu değerlendirmesi....178
Tablo 7.30. : Meslek grubuna göre parka geliş nedeni....180
Tablo 7.31. : Eğitim durumuna göre parka geliş nedeni....182
Tablo 7.32. : Eğitim durumuna göre parka geliş sıklığı....184
Tablo 7.33. : Gelir grubuna göre parka geliş nedeni....186
Tablo 7.34. : Gelir grubuna göre parkı tercih etme sebebi....188
Tablo 7.35. : Oturduğu ilçeye göre hafta sonu değerlendirmesi....190
Tablo 7.36. : Oturduğu ilçeye göre parka geliş nedeni....192
Tablo 7.37. : Oturduğu ilçeye göre parkı tercih etme sebebi....194
Tablo 7.38. : Oturduğu ilçeye göre parka geliş sıklığı....196
Tablo 7.39. : Özel otosu olanların parka geliş sıklığı....198

Tablo 7.41. : Parkta kalış süresine göre parka geliş sıklığı.....
Tablo 7.42. : Gülhane Parkının ilçelere göre öncelikli geliş sıralaması.....207
Tablo 7.43. : Yıldız Parkının ilçelere göre öncelikli geliş sıralaması.....208
Tablo 7.44. : Emirgan Parkının ilçelere göre öncelikli geliş sıralaması.....209

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 4.1. : Gülhane Parkı fonksiyon ve ağaç röleve planı....53
Şekil 4.2. : Topkapı Sarayı maketi....56
Şekil 4.3. : Sarayburnu görünümü....57
Şekil 4.4. : Bab-ı Humayun....58
Şekil 4.5. : Topkapı Sarayı birinci avlusu....59
Şekil 4.6. : Topkapı Sarayı ikinci avlusu....61
Şekil 4.7. : Topkapı Sarayı Enderunu: Arz odası, Ahmet III. Kütüphanesi....62
Şekil 4.8. : Topkapı Sarayında Tomak Köşkü odası olması gereken yapı....65
Şekil 4.9. : Tanzimat müzesi....67
Şekil 4.10. : Gülhane Parkı yol görünüşü....73
Şekil 4.11. : Gülhane Parkı Hayvanat bahçesi....74
Şekil 4.12. : Gülhane Parkı çocuk oyun alanı....75
Şekil 4.13. : Gülhane Parkı anfi tiyatro....75
Şekil 4.14. : Gülhane Parkı fidan satış yeri....76
Şekil 4.15. : Gülhane Parkı içindeki Park Bahçeler Müdürlüğüne giden yol....76
Şekil 4.16. : Gülhane Parkından bir görünüm....77
Şekil 5.1. : Yıldız Sarayı ve Şale....78
Şekil 5.2. : Yıldız Sarayı'ndan görünüm....79
Şekil 5.3. : Yıldız Sarayı vaziyet planı....80
Şekil 5.4. : Yıldız Sarayı....81
Şekil 5.5. : Yıldız Teknik Üniversitesi....82
Şekil 5.6. : Yıldız Sarayı bünyesindeki bir tür konuk evi....83
Şekil 5.7. : Yıldız Şale....84
Şekil 5.8. : Yıldız Sarayı bahçesinde yapılmış mevcut su öğeleri....86
Şekil 5.9. : Yıldız Sarayı Büyük Mabeyn binasının bulunduğu bahçe....89
Şekil 5.10. : Yıldız Parkı giriş kapısı....93
Şekil 5.11. : Yıldız Parkı planı....94
Şekil 5.12. : Yıldız Parkı içerisinde yer alan kameriye....95
Şekil 5.13. : Yıldız Parkı içindeki gölet....96
Şekil 5.14. : Yıldız Parkı içindeki gölet....96
Şekil 5.15. : Yıldız Parkı içinde yer alan gölet ve adacık....97
Şekil 5.16. : Yıldız Parkı içinde yer alan çeşme....98
Şekil 5.17. : Yıldız Parkından bir görünüm....99
Şekil 5.18. : Yıldız Parkı gölet ve köprüden görünüm....100
Şekil 5.19. : Yıldız Parkı içinde yer alan Şale kapısı....101
Şekil 5.20. : Yıldız Parkı içinde yer alan çay bahçesi....103
Şekil 5.21. : Yıldız Parkı içindeki kaskatlı havuzdan görünüm....103
Şekil 5.22. : Yıldız Parkı ağaç röleve planı....104
Şekil 5.23. : Malta Köşkü....110
Şekil 5.24. : Pembe Sera....112
Şekil 6.1. : Emirgan Parkı giriş kapısı....119
Şekil 6.2. : Emirgan Parkı Beyaz Köşk ve çevresi....121

Şekil 6.3. : Emirgan Parkı Pembe Köşk ve çevresi....122
Şekil 6.4. : Emirgan Parkı geniş yeşil alanlar....123
Şekil 6.5. : Emirgan Parkı Sarı Köşk ve çevresi....124
Şekil 6.6. : Emirgan Parkı gölet ve çevresindeki mağaralar....124
Şekil 6.7. : Emirgan Parkı lale bahçesi....126
Şekil 6.8. : Emirgan Parkından bir görünüm....127
Şekil 6.9. : Emirgan Parkı vaziyet planı....129
Şekil 6.10. : Emirgan Parkı ağaç röleve planı....130
Şekil 7.1. : Cinsiyet....137
Şekil 7.2. : Yaş....138
Şekil 7.3. : Mesleği....139
Şekil 7.4. : Eğitim durumu....140
Şekil 7.5. : Oturduğu ilçe....141
Şekil 7.6. : Oturduğu ev tipi....142
Şekil 7.7. : Aylık geliri....143
Şekil 7.8. : İstanbul'da yaşama süresi....144
Şekil 7.9. : Özel oto durumu....145
Şekil 7.10. : Hafta sonu değerlendirmesi....147
Şekil 7.11. : Parka ulaşım araçları....149
Şekil 7.12. : Park alanına geliş nedeni....151
Şekil 7.13. : Parka gelinen aylar....153
Şekil 7.14. : Tercih edilen dönemler....154
Şekil 7.15. : Parka kiminle geldiği....155
Şekil 7.16. : Parkın kullanım süresi....157
Şekil 7.17. : Tercih nedeni....159
Şekil 7.18. : Tercih edilen parklar....161
Şekil 7.19. : Kullanım sıklığı....163
Şekil 7.20. : Otopark ücreti....165
Şekil 7.21. : Donatıların yeterliliği....166
Şekil 7.22. : İstenilen donatılar ve eksik görülenler....167
Şekil 7.23. : Park alanının olumlu yönleri....169
Şekil 7.24. : Yaş grubuna göre hafta sonu değerlendirilmesi....171
Şekil 7.25. : Yaş grubuna göre parka geliş nedeni....173
Şekil 7.26. : Yaş grubuna göre parkı tercih etme sebebi....175
Şekil 7.27. : Yaş grubuna göre parka geliş sıklığı....177
Şekil 7.28. : Meslek grubuna göre hafta sonu değerlendirmesi....179
Şekil 7.29. : Meslek grubuna göre parka geliş nedeni....181
Şekil 7.30. : Eğitim durumuna göre parka geliş nedeni....183
Şekil 7.31. : Eğitim durumuna göre parka geliş sıklığı....185
Şekil 7.32. : Gelir grubuna göre parka geliş nedeni....187
Şekil 7.33. : Gelir grubuna göre parkı tercih etme sebebi....189
Şekil 7.34. : Oturduğu ilçeye göre hafta sonu değerlendirmesi....191
Şekil 7.35. : Oturduğu ilçeye göre parka geliş nedeni.... 193
Şekil 7.36. : Oturduğu ilçeye göre parkı tercih etme sebebi....195
Şekil 7.37. : Oturduğu ilçeye göre parka geliş sıklığı....197
Şekil 7.38. : Özel otosu olanların parka geliş sıklığı....199
Şekil 7.39. : Oturduğu eve göre parka geliş sıklığı....201
Şekil 7.40. : Parkta kalış süresine göre parka geliş sıklığı....203

GÜLHANE, YILDIZ VE EMİRGAN PARKLARININ KENT PARKI İŞLEVİ AÇISINDAN İRDELENMESİ

ÖZET

Köyden kentlere göçün etkisiyle büyük boyutlara ulaşan hızlı nüfus artışı ve bunun getirdiği yoğun iskan alanları kentlerin yapısını değiştirmektedir. Kentsel alanlardaki değişimler şehrin hem sosyal yapısında hem de fiziksel yapısında olmaktadır ve bu da insan psikolojisi üzerinde olumsuz etkiler yapmaktadır. Bu nedenle İstanbul gibi büyük yerleşmelerde yeşil alanlara ihtiyaç her geçen gün artarken bu alanların korunamayıp azalması ve yok olması söz konusudur.

İstanbul için günümüze kadar bir çok plan yapılması ve bu planlarda getirilen bir çok öneriye rağmen yeşil alan kaybı engellenememiştir. Bu yüzden insanların rekreasyon ihtiyaçları karşılanamaz olmuştur. İstanbul önemli bir tarihi geçmişe sahip, bu nedenle de bir çok tarihi yapı ve alanları içeren bir şehirdir. Burada yer alan tarihi park ve bahçelerin de değişen sosyal ve fiziksel şartlardan etkilenmesi ve baskılara dayanamayıp değişime uğraması söz konusudur.

Bu tezin amacı; parkların kentsel yeşil alana katkıları, kullanıcı kitlesi ve bu kullanıcı kitlesine etkileri. Araştırmanın esas amacı; kendine özgü tasarımlardan giderek uzaklaşan toplumumuzun, yeşil alanların giderek yok olduğu İstanbul'da, şehir dokusu ve tarihi yeşil dokusunun değerini ve önemini ortaya koymak ve bu tarihi yeşil alanların günümüze kadar ulaşırken nasıl bir değişimden geçtiği, bu değişimden ne kadar etkilendiği ve günümüzde nasıl kullanıldığının belirlenmesidir. Bu belirlenirken; Dünyadaki İstanbul gibi büyük ve önemli şehirlerde de tarihi parkların çeşitli yüzyıllarda nasıl değiştiği ve günümüze kadar gelirken nasıl bir süreçten geçtiği ve bugün nasıl kullanıldığı araştırılmıştır.

Sekiz ana bölümden oluşan çalışmanın, birinci bölümünde araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi belirtilmiştir.

İkinci bölümde, kentsel yeşil alan, kent içi rekreasyon alanları, kentsel parklar, korular ve boş zaman kavramları üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, tarihi Türk bahçelerinden İstanbul Türk bahçeleri, tarihi yeşil alanlar ve saray bahçelerinin tarihsel gelişimi anlatılmıştır.

Dördüncü, beşinci ve altıncı bölümlerde, Gülhane, Yıldız ve Emirgan kent parklarının tarihi süreç içerisindeki gelişimi incelenmiştir.

Araştırmanın yedinci ve son bölümünde ise; bu üç tarihi parkta yapılan inceleme ve anket soruları değerlendirilmiş ve değerlendirme sonuçlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda sonuçlar ve öneriler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Sekiz bölümden oluşan çalışmada izlenen yöntemde:

İlk olarak, kentsel yeşil alan kavramları ele alınmış ve açık alan kavramı, kent parkı kavramı, kent parkının işlemleri, planlanması gibi konular üzerinde durulmuştur.

Daha sonra ise, İstanbul'daki tarihi park, bahçe ve korularının geçmişteki kullanımları ve geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiği incelenmiştir. Bu araştırmanın ardından alan araştırmasının yapıldığı örnek alanlar olan İstanbul'un en eski parklarından Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parklarının anket ve gözlem çalışmaları yapılmış, önemli fonksiyon alanlarının bugünkü durumlarını gösteren fotoğraflar çekilmiş ve video-kamera ile park alanlarının çekimi yapılmıştır. Böylece bu alanların günümüzdeki kullanıcıları ve parklarla ilgili görüşleri belirlenmiştir.

Kentsel yeşil alan içerisinde kentsel yeşil dokuyu oluşturan kent park ve korularının gerek tarihi gerekse turistik açıdan ele alınması yanında bu alanları kullanan kullanıcı kitlesinin özellikleri, alanı ne şekilde kullandıkları, bu alanların özellikleri ve kullanıcı kitlesinin beklentileri yapılan anket sonuçları ile değerlendirilip ele alınan bu konularda kent parkları arasındaki farklılıkların incelenmesini gerekli kılmıştır ve bu üç yeşil alan örneğinin anket değerlendirmelerinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda yorumlanması ve 20 yıl önceki kullanıcı kitlesi ile karşılaştırılması yapılmıştır. Ayrıca hafta içi ve hafta sonu değerlendirmeleri ayrı ayrı belirlenmiştir.

Bu bölümde kullanılan yöntem, parklar için 23 soruluk anketler hazırlanıp her park için 100 adet toplam 300 adet anket yapılmıştır. Anket değerlendirmelerinde SSPS programı kullanılmıştır. Bu anketler araştırmacı tarafından parkın kullanıcıları ile yüz yüze görüşme şeklinde yapılmıştır. Böylece ortaya çıkan sonuç grafik ve tablo çizilerek değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırma alanı olan Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parkı'nın anket ve gözlem sonuçlarına göre;

Anket sonuçlarına göre, Yıldız ve Gülhane Parkı kullanıcıların öğrencilerin çoğunlukta olduğu gençlerden oluştuğu belirlenmiştir. Emirgan ve Gülhane Parkı'na hafta içi ve hafta sonu yoğun olarak lise mezunları gelirken, Yıldız Parkı'nda hafta içi ilkokul öğrencileri ve mezunları, hafta sonu üniversite öğrencileri yoğun olarak gelmektedir. Bu parkların çevresinde üniversite ve liselerin yer alması ve içerdikleri değişik fonksiyonlar özellikle gençler tarafından tercih edilmelerinin en önemli nedenidir. Gülhane ve Yıldız Parkı'na gelenlerin yakın çevredeki ilçelerin yanında Üsküdar ve Kadıköy'den gelen kullanıcılar olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise her iki parkın da yakınında vapur, motor iskelelerinin bulunması ve Üsküdar, Kadıköy'den, Eminönü ve Beşiktaş seferlerinin düzenlenmesidir. Gülhane Parkı'na çoğunlukla Eminönü ve Fatih'ten, Yıldız Parkı'na Beşiktaş'tan ve Emirgan Parkı'na ise Sarıyer'den daha çok gelinmektedir. İlçelere göre çeşitli kent parklarının sıklığı parkların yakınlığı ve ulaşım kolaylığı ile bağlantılıdır. Parkların günlük kullanımının büyük bir yüzdesi hafta sonuna rastlamaktadır. Hafta içi günlerde de parklar arasında günlük kullanım yönünden değişiklikler gözlenmektedir. Bu çeşitliliği parkların konumu ve çeşitliliğinde aramak yerinde olur.

Emirgan Parkı'nda hafta içi ve hafta sonu gelir düzeyi orta seviyede olan kullanıcılar gelirken, Yıldız ve Gülhane'de hafta içi geliri olmayan öğrenci ve işsizler, hafta sonu

kesimin oluşturduğu kullanıcılar yoğun olarak görülmektedir. Yıldız ve Emirgan'da bulunan köşkleri ziyarete gelen kullanıcıların orta ve yüksek gelire sahip oldukları gözlenmektedir.

1978 yılında Prof. Dr. Ahmet cengiz Yıldızcı'nın yapmış olduğu anket çalışması sonuçları ile günümüzdeki kullanımlarını karşılaştırdığımızda meslek, yaş, gelir gruplarına göre farklılıklar gözlenmektedir.

Çeşitli yaş gruplarının parka geliş sebebi ve hafta sonu değerlendirilmesi tarihsel süreç içerisinde birbirine yakın sonuçlar vermektedir. Kullanıcılar parkları genelde hava almak, doğa ile yakınlık amacıyla kullanmaktadırlar ve hafta sonlarını gezerek değerlendirmektedirler.

Gülhane ve Yıldız Parkı'nda daha önce yapılan anket sonuçları göstermiştir ki, kullanıcı kitlesini daha çok öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durum günümüzde de aynıdır. Önceleri Gülhane'ye hafta içi yalnız gelen kullanıcılar günümüzde çok azdır. Bunun nedeni kullanıcı kitlesinin eskiye oranla park içerisinde kendini güvende hissedememesi ve farklı kültür gruplarının bir arada bulunamamasından kaynaklanmaktadır. Gülhane Parkı'na eskiden hayvanat bahçesini gezmeye gelen kullanıcılar giderek azalmaktadır.

Emirgan'da 1-2 saat kalmayı tercih eden kullanıcılar günümüzde ise piknik yapmak amacıyla gelenlerin sayısının giderek artması nedeniyle parkta eskiye oranla daha fazla zaman geçirmektedirler.

Günümüzde Emirgan ve Yıldız Parkı'na gelenlerin yoğun bir kısmın köşklere gelen kullanıcılar oluşturmaktadır. Daha önceki kullanımında bu durum gözlenmemektedir. Çünkü, anket çalışmaları 1978 yılında, köşklerin restorasyonu ve halkın kullanımına açılması 1979 yılında gerçekleştirilmiştir. Bugünkü kullanımı parkın kullanıcı kitlesinin artmasına neden olmaktadır.

Emirgan ve Yıldız Parkı, Gülhane Parkı'na oranla daha iyi korunmuştur. Buna rağmen Yıldız Parkı'nın da önceki devirlerde burada bulunan köprüler gibi bazı özellikleri kaybolmuştur. Burada yer alan tarihi köşkler alanın belediye tarafından TURİNG'e kiralanmasından sonra restore edilerek halkın kullanımına açılmıştır. Bu yıl TURİNG tarafından işletilen bu binalar Belediyeye devredilmiştir. Günümüzde oldukça büyük ve yeşil bir alan olan park halkın kullanımına açılmıştır.

Gülhane Parkı ise Osmanlı döneminde Has Bahçe gibi bahçelere sahip olan çiçeklerle çevrili ve içinde tarihi köşk ve kasırların yer aldığı çok güzel bir alandı. Fakat zamanla iyi kullanılamayan park büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. Burada bulunan bahçeler günümüzde bulunmamaktadır. Sarayburnu tarafında oldukça güzel bir manzaraya sahip olan park günümüzde yaz aylarında oldukça rağbet edilmektedir. Yazın Şenliklerin yer aldığı, lunapark ve Hayvanat bahçesinin bulunduğu park için Büyükşehir Belediyesi tarafından yeni bir plan yapılmıştır. Henüz uygulama başlanmamıştır.

Parkların tarihi özellikleri olduğu düşünüldüğünde; bu alanların daha iyi korunmaları için yeni çalışmaların yapılması gerekmektedir. Gülhane Parkı'nda yer alan hayvanat bahçesi bugün çok kötü durumdadır. Gerek hayvanların yetersiz olması gerekse yaşama koşulları ile amacına ulaşamamaktadır. Tarihi bir parkta böyle bir

fonksiyonun yer alması yurt dışındaki örneklerde de görülmektedir. büyük hayvanat bahçesi yine tarihi bir park olan Regent's Park'ta yer almaktadır. Fakat bu alan oldukça iyi bakılmakta ve tam olarak amacına ulaşmaktadır. Regent's Park alan olarak oldukça büyük olduğu için bu alanı barındırabilmektedir. Ancak Gülhane Parkı'nda bu işlev gereken önemde yer almamaktadır. Bu nedenle bu alanın başka daha uygun bir yere taşınması daha yararlı olacaktır. Bu amaç doğrultusunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yatırım Planlama Müdürlüğü tarafından ihale yoluyla Florya'da bir hayvanat bahçesi alanı projesi yaptırılmaktadır. Gülhane'deki hayvanat bahçesinin de buraya taşınması düşünülmektedir. Fakat bu alanın amacına ulaşabilmesi için ulaşım sorununun çözülmesi gerekmektedir. Çünkü yapılan anket ve gözlem çalışmaları sonucunda İstanbul'un böyle bir alana ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Yine Gülhane Parkı içerinde önceki yıllarda kullanılan lunaparkın kaldırılması orta öğrenim düzeyindeki gençlerin parktan uzaklaşmasına neden olmaktadır ve 1-14 yaş grubundaki kullanıcı kitlesi lunaparkın tekrar açılmasını istemektedir.

Gülhane Parkı'nda yer alan gotlar sütunu gibi tarihi yapıların zamanla yok olmaması için çevresiyle birlikte korunması gerekmektedir. Ayrıca burada yer alan çocuk oyun alanı, yiyecek alanları, Boğaza bakan alandaki çay bahçeleri gibi alanlar estetik ve yerleşim açısından yeşil alanlarla uyum içinde olmalıdır. Topkapı Sarayı'nın dış bahçesi olan Gülhane Parkı'nın zamanında bahçelerin bulunduğu ve çiçek alanlarına sahip, oldukça güzel bir yer olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde yeniden düzenlemeler yapılması gereklidir.

Yıldız Parkı konumu ve özellikleri bakımından halkın yaz aylarında gezdiği bir rekreasyon alanıdır. TURİNG'in çalışmaları ile bugün daha iyi durumda olan park doğası ile de ilgi çekmektedir. Yıldız Parkı'nda yer alan tarihi Malta Köşkü yemek için buraya gelenlere nezih bir ortam sunmaktadır. Ayrıca parkta yer alan Çadır Köşkü, kır kahveleri, oturma yerleri ve dinlenme alanları da kullanıcılara hizmet eden diğer alanlardır. Bu alanların genel olarak yeşil alanlarla uyum içinde olduğu gözlenmiştir.

Emirgan Parkı'nda yer alan tarihi üç bina TURİNG tarafından 1979 yılında restore edilerek Sarı, Beyaz ve Pembe Köşk İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından cafe ve restoran olarak işletilmektedir. Restorasyon çalışmalarından sonra parkın kullanıcı kitlesinin arttığı açıkça gözlenmektedir. Ayrıca binaların yakın çevresindeki bitkilerin daha bakımlı ve çeşitli süs bitkilerinden olduğunu görmek mümkündür. Eskiden yapılan lale festivalinin kaldırılması kullanıcı kitlesini olumsuz yönde etkilemektedir. Lale bahçelerini her yıl ziyarete gelen kullanıcılar son yıllarda yapılamayan festivallerin tekrar gündeme gelmesini istemektedirler. Park içerisindeki kullanıcı kitlesinin çoğunluğu parka hava almak ve doğa ile yakınlık amacının yanı sıra parka piknik yapmaya ve köşkleri ziyarete gelenler oluşturmaktadır. Ayrıca parkta yer alan gölet ve çevresi, oturma yerleri, dinlenme alanları ve yeşil alanlar kullanıcılara hizmet eden diğer alanları oluşturmaktadır.

Sonuç olarak; tarihi yeşil alanlar, şehir halkının rekreasyon ihtiyacını karşılama işlevi yanı sıra, kentleşme sürecinde olan nüfusun çevresini ve çevresinde yer alan etkinlikleri tanımasını sağlamakta, kentli davranış biçimlerinin benimsenmesinde önemli bir görev üstlenmektedir.

Yeşil alanların erişilebilirliğinin, barındırdığı aktivite çeşidinin ve yakın çevresinde kentsel alanda yer alan işlev türlerinin, kullanıcı türünü etkilediği hipotezinden hareketle seçilen üç parkta yapılan analizlerde bu hipotezin doğrulandığı görülmektedir.

Araştırma yapılan bu park alanları genel itibariyle, kullanıcıların arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirdikleri sosyal bir mekan niteliğindedir. Dolayısıyla bu alanlar kentli ve yeni kentli olma bilincinin yaygınlaştırılmasına yardımcı olan bir araç niteliğindedir.

Yeşil alanların planlanmasındaki amaç, kentlileştirme kapsamında farklı sosyo-ekonomik grupları açık ve yeşil alanlarda bir araya getirmek ise; kullanıcı çeşitliliğini sağlamak üzere yeşil alanlara erişebilirliğin yüksek olması ve açık alan kullanımında gerekli çeşitliliğin planlama yolu ile sağlanması gereklidir. Bu amaçla toplumsal yapının ve toplumsal davranış biçimlerinin tayininin önemi büyüktür. Bu sebeple yeşil alan kullanıcılarının istek ve ihtiyaçlarının planlama kararına yansıtılması gereklidir.

Gelecekte, insanlar yarının şehirlerinde yaşayacaklar; sağlıklı şehirlerin oluşmasında büyük önemi olan yeşil alanların devamlılığının sağlanması ve istenen büyümenin gerçekleştirilebilmesi geniş kapsamlı planlama politikalarıyla mümkündür. Bu politikaların devamlılığının sağlanması ise, şehir yönetiminin ve şehir halkının elindedir. Bu amaçla yeşil alanların korunması ve geliştirilmesinde halkın kullanımının ve katılımının rolü büyüktür.

SCRUTINIZATION OF GÜLHANE, YILDIZ AND EMİRGAN PARKS AS A URBAN PARKS

SUMMARY

Migration to the cities from the country sides are increasing every day. That is effecting the population which is increasing very fast, and settling areas are not enough so chances the city structure. Also it is effecting the human psychology. Therefore green lands has to be taken care of in big cities like Istanbul, but instead of taking care those places are getting less and less every day.

So many plans were made for Istanbul, but nothing were stop the decreasing of the green lands. Therefore, citizens urgently needed recreations. City of Istanbul has very important history, which consist of so many parks and gardens as well. Even those places can not stand against the problems and effected.

Aim of the thesis, effect of the parks in the city green lands, effects on citizens. Main purpose is, showing the importance and effective usage of the historical green lands and also the effect of the time on those green land show how it is altered trough out the years even the city planning is dying out, our society is leaving behind their own unique scheme. Also big cities where they have parks like Istanbul taken as an example, showing that the how the parks are effected and what kind of stages they had during the time.

The thesis consists of eighth (8) chapters.

In the first chapter; the aim, scoop and the method of the thesis is trying to be explained.

The second chapter; urban green lands, recreation lands with in the city, city parks, forests and free times examined.

The third chapter of the thesis; development of historical Turkish gardens in Istanbul, historical green lands and palace gardens are discussed

In the forth, fifth and sixth chapters; historical stages and developments of Gulhane, Yildiz and Emirgan city parks are trying to be examined.

Final two chapters of the thesis; questioners are examined which was made in those parks and the results are discussed. Also some suggestions are given.

The method which is followed in the thesis as follows;

First of all, urban green land, open area, city parks and planning of city parks terminology were trying to be defined.

Then with the examples of Gulhane, Yildiz and Emirgan parks historical developments were examined. Some video were recorded, photos were taken nowadays positions of those parks.

Also some questionnaires was made in that parks too. So nowadays view of the historical parks can be examined and view of the citizens can be seen easily.

Those city parks were examined by means of the tourism. Also the people whom are using those parks and their characteristics, how they use those parks, their expectations were trying to defined by questionnaires.

The questionnaires consists of 23 questions. For each park 100 questionnaires total of 300 questionnaires were taken in to an account. SSPS technique was used for the examine those questionnaires. Questionnaires made by one on one base. Tables were made than the charts were plotted according to the results.

According to the results of the example areas, Gulhane, Yildiz and Emirgan parks;

Students and young generation were the most effective users of Yildiz and Gulhane parks. lycee students were the dense users during week days and weekends of the Emirgan and Gulhane parks. But university students were visiting during weekends. Lycees and universities were Surrounded those parks also the activities, facilities in those parks attracts the students. The citizens whom were living the near district like Uskudar, Kadikoy visits the Gulhane and Yildiz parks. The reason for that is transportation, by means of small boats and local passenger ships. User density of those parks, has increased during weekends. But during week days user density changes.

While medium salary people visits the Emirgan parks during weekdays and weekends, Students whom has no income and jobless people, visits the Gulhane park weekdays. Weekends Yildiz park was visited mainly by medium salary in come people, on the other hand jobless, no income people visits the Gulhane park. Pavilions in the Yildiz and Emirgan parks visited by the people, whom has medium-high income.

When those results were compared with the questionnaire results, which has done by Prof. Dr. Ahmet CENGIZ in 1978, different according to the occupation, age, income level.

Different age groups whom were visiting the parks the reason of the visit shows similarity when compared during the years. Generally for taking a walk and getting the freshair, getting close to the nature is the main reason for the visit.

As the old results of questionnaires for the Gulhane and Yildiz parks, nowadays shows same results that students were the main users. Not like old times for security, cultural difference reason people were not visiting the parks by theirself. Also zoo visitors were decreasing in the Gulhane park.

Nowadays visitors in Emirgan park, they prefer having picnic rather than staying coupe of hours.

Restoration of the pavilions which has done 1978 and open to the public 1979 in the Yildiz and Emirgan parks, results in the increase of the visitors to that parks. Therefore visitors mainly visits the pavilions.

Emirgan, Yildiz parks were protected better than the Gulhane park. Even that some bridges were destroyed in Yildiz park. Some pavilions were rented by TURING from the municipality, than restoration was take place. This year all the buildings were given back to municipality.

Gulhane parki was the most important gardens for the Ottoman Empire. Used to consists of gardens like Has Bahce, pavilions. But miss use of the park results in dying out of those gardens and pavilions. Sarayburnu side of the park is very popular during the summer time due to very good view of the bosphorus. Summer festivals were taken place in that park and some special planes were made by municipality but not applied.

When the historical importance was think about those parks, special care has to be taken. For example zoo with in the Gulhane park has not enough space for itself and for the animals which are accommodating. Other examples can be seen around the world as an example. i.e. London zoo takes place in Regent's park. That zoo was taken care, so fits its purpose. Gulhane parki zoo was planned to move to Florya by bidding. But transportation problem has to be solved as well to fit its purpose.

Gotlar sutunu and other historical statues has to be protected with the surroundings. Also places like play gardens for children, open cafeterias, picnic areas has to be in harmony with the nature. In Ottoman time Gulhane parki was the outer park for the Topkapi Palace. Therefore it used to have wonderful flowers and very good arrangement. So nowadays that can be done as well.

Yildiz parki has convenience and the specialty for the citizens. Therefore so many citizens were visiting the park during the summer. The park was restored by TURING. With in the park Malta pavilion is open the public and serves very good food also friendly environment. Other places like picnic areas, open cafeterias have the harmony with the surroundings.

In the Emirgan Park, there are three building which was restored by TURING. Nowadays running buy municipality as a cafeteria and restaurant. After the restoration of the park density of the people means of visitors has increased. Cancellation of the tulip festival upsets the citizens. Purpose of the visits are getting close to the nature and walking as well as the visiting the pavilions. Also lakes with in the park and seats around it other good facilities of the park.

As a result, green lands, parks with in the city has very positive effect on the citizens like getting close to nature, having good time in the park also see some historical places.

Activities and utilities in the parks and accessibility of those parks have very important effect on the citizens usage. Which was proved by the thesis on the three example parks.

Parks, which were examined visited by people whom want to have good time with their friends and also has very positive effect on new civilization plans.

If the purpose of the parks make the people meet, enjoy together even if they are from different age group and social levels, different kinds of activities and utilities has to be supplied. Also accessibility is the most important fact for that purpose. Therefore citizens have to suggest their opinions and requirement for those parks and green lands.

In the future, human being is going to live in the cities, so green lands, parks has the most effect for the healthy cities and citizens. Therefore parks and the green lands has to be kept in good condition and answer all the requirements. To realize that new plans has to be done also citizens should take part with their opinion for the good future.

1. GİRİŞ

Bu bölümde, yapılan araştırmanın amacı, kapsamı ve kullanılan yöntem hakkında bilgi verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

2000'li yıllara yeni başladığımız bugünlerde, bireylerin ihtiyaçları, önceki yıllara oranla daha fazla kentsel mekana yansımaktadır ve hızla artan nüfus ve kısıtlı kaynaklar bireylerin bu ihtiyaçlarının tam olarak karşılanmasına imkan vermemektedir. 1950'lerden sonra artan sanayileşme, teknolojik gelişmeler, endüstrileşme ve ekonomik değişimlere bağlı olarak değişen ihtiyaçlara cevap verebilecek doğal yeşil alanlar hızla kaybolmaya başlamıştır.

İstanbul için günümüze kadar birçok plan yapılmasına ve bu planlarda getirilen birçok öneriye rağmen yeşil alan kaybı engellenememiştir. İstanbul'da hızlı nüfus artışı (1990 yılında % 4,48) ve göç nedeniyle iskan alanlarının artması ve bununla birlikte kişi başına düşen yeşil alanların azalmasıyla birlikte insanların rekreasyon ihtiyaçlarının karşılanması da güçleşmiştir.

İstanbul değişik İmparatorluklara başkentlik yapmış ve bu dönemlerde de padişahların mesken alanı olmuş önemli tarihi bir şehirdir. Bu nedenle birçok tarihi yapı ve alanlar günümüze miras kalmıştır. Bazı park ve bahçeler de bu mirasın bir parçasıdır. İstanbul gibi tarihi bir kentte varolan bu tarihi park ve bahçelerin de değişen sosyal ve fiziki koşullardan etkilenmesi ve baskılara dayanamayıp değişime uğraması söz konusudur.

Bu tezin amacı; parkların kentsel yeşil alana katkıları, kullanıcı kitlesi ve bu kullanıcı kitlesine etkileri. Araştırmanın esas amacı; kendine özgü tasarımlardan giderek

uzaklaşan toplumumuzun, yeşil alanların giderek yok olduğu İstanbul'da, şehir dokusu ve tarihi yeşil dokusunun değerini ve önemini ortaya koymak ve bu tarihi yeşil alanların günümüze kadar ulaşırken nasıl bir değişimden geçtiği, bu değişimden ne kadar etkilendiği ve günümüzde nasıl kullanıldığının belirlenmesidir. Bu belirlenirken; İstanbul gibi büyük ve önemli şehirlerde de tarihi parkların çeşitli yüzyıllarda nasıl değiştiği ve günümüze kadar gelirken nasıl bir süreçten geçtiği ve bugün nasıl kullanıldığı araştırılacaktır.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Şehirleşmenin getirdiği yoğun yapılaşma sonucu kent merkezlerinde gelişen tarihi parklardan üçünü ele alıp tarihsel süreç içinde nasıl geliştiğinin incelenmesidir. Ayrıca bu araştırmada, İstanbul' dan seçilen üç tarihi park olan Gülhane, Yıldız ve Emirgan parklarının tarihsel süreç içindeki gelişiminin incelenmesinden sonra, bu parkların bugünkü kullanımları, kullanım yoğunluğu, kimler tarafından nasıl kullanıldığı ve bu kullanımda tarihi kimliğinin etkisinin olup olmadığının belirlenmeye çalışmıştır.

Bu alanların örnek alan seçilmesinde; her üç parkında önceki dönemlerde tarihi bir kimliğe sahip, kentsel anlamda Boğaz' a ve İstanbul' a hizmet eden önemli kentsel parklar olması önemli bir etkendir. Geçmişteki kullanımlarının yanı sıra, günümüzde hala kullanılan ve güncelliğini koruyan parklar içerdikleri fonksiyonlar ile de popüler alanlardır. Gülhane Parkı'nın en eski parklardan olması, tarihi yarımada da yer alması Topkapı Sarayının bahçesi olması, Yıldız'ın eski bir saray bahçesi olması, Emirgan'ında tarihi bir mesire olması bu parkların günümüzdeki kullanımlarını etkilemektedir. Üç parkında fazla kullanıcıya hitap etmesi, kolay ulaşılabilir, herkes tarafından bilinmesi örnek alan seçimlerinde etkili olmuştur.

Sekiz ana bölümden oluşan çalışmanın, birinci bölümünde araştırmanın amacı, kapsamı ve yöntemi belirtilmiştir.

İkinci bölümde, kentsel yeşil alan, kent içi rekreasyon alanları, kentsel parklar, korular ve boş zaman kavramları üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, tarihi Türk bahçelerinden İstanbul Türk bahçeleri, tarihi yeşil alanlar ve saray bahçelerinin tarihsel gelişimi anlatılmıştır.

Dördüncü, beşinci ve altıncı bölümlerde, Gülhane, Yıldız ve Emirgan kent parklarının tarihi süreç içerisindeki gelişimi incelenmiştir.

Araştırmanın yedinci ve son bölümünde ise; bu üç tarihi parkta yapılan inceleme ve anket soruları değerlendirilmiş ve değerlendirme sonuçlarından elde edilen bilgiler doğrultusunda sonuçlar ve öneriler ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Sekiz bölümden oluşan çalışmada izlenen yöntemde:

İlk olarak, kentsel yeşil alan kavramları ele alınmış ve açık alan kavramı, kent parkı kavramı, kent parkının işlemleri, planlanması gibi konular üzerinde durulmuştur.

Daha sonra ise, İstanbul'daki tarihi park, bahçe ve korularının geçmişteki kullanımları ve geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiği incelenmiştir. Bu araştırmanın ardından alan araştırmasının yapıldığı örnek alanlar olan İstanbul'un en eski parklarından Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parklarının anket ve gözlem çalışmaları yapılmış, önemli fonksiyon alanlarının bugünkü durumlarını gösteren fotoğraflar çekilmiş ve video-kamera ile park alanlarının çekimi yapılmıştır. Böylece bu alanların günümüzdeki kullanıcıları ve parklarla ilgili görüşleri belirlenmiştir.

Kentsel yeşil alan içerisinde kentsel yeşil dokuyu oluşturan kent park ve korularının gerek tarihi gerekse turistik açıdan ele alınması yanında bu alanları kullanan kullanıcı kitlesinin özellikleri, alanı ne şekilde kullandıkları, bu alanların özellikleri ve kullanıcı kitlesinin beklentileri yapılan anket sonuçları ile değerlendirilip ele alınan bu konularda kent parkları arasındaki farklılıkların incelenmesini gerekli kılmıştır ve bu üç yeşil alan örneğinin anket değerlendirmelerinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda yorumlanması ve 22 yıl önceki kullanıcı kitlesi ile

karşılaştırılması yapılmıştır. Ayrıca hafta içi ve hafta sonu değerlendirmeleri ayrı ayrı belirlenmiştir.

Bu bölümde kullanılan yöntem, parklar için 23 soruluk anketler hazırlanıp her park için 100 adet toplam 300 adet anket yapılmıştır. Anket değerlendirmelerinde SSPS programı kullanılmıştır. Bu anketler araştırmacı tarafından parkın kullanıcıları ile yüz yüze görüşme şeklinde yapılmıştır. Böylece ortaya çıkan sonuç grafik ve tablo çizilerek değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

2. KENTSEL YEŞİL ALANLAR

Yeşil alanların; yarattığı microklima, tozları filtre etme, havayı iyileştirme, gürültüyü azaltma fonksiyonlarının yanında insanın ruh ve bedensel yapısını olumlu yönde etkilenmesi bakımından değeri her geçen gün biraz daha artmaktadır.

2000'li yıllarda giderek artan İstanbul nüfusu için boş zamanlarını yeşil alanlarda değerlendirmek isteyen İstanbul halkının iki problemi ortaya çıkmaktadır. Kent plancılarının ortaya koyduğu bu iki problem şudur:

- İstanbul halkının yeşil alan gereksinimi nedir?
- Yeşil alan gereksinimi nerelerde karşılanacaktır?

İşte bu noktada, kentsel gelişmeyle birlikte düşünülecek bir yeşil sistem planlamasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

İstanbul'un planlama tarihine baktığımızda yeşil alanların kent dokusu ile hiçbir zaman bir bütünlük kazanması düşünülmemiş, nerede kamuya ait boş bir alan bulunmuşsa o alan yeşil alan olarak değerlendirilmiştir. İstanbul için yapılan planlama çalışmalarında, halkın yeşil alan gereksiniminin ve mevcut yeşil alanların yeterliliğinin göz önüne alınmadığı görülmektedir.

Bu nedenle, İstanbul halkının iyi bir yaşam ortamı bulabilmesi, eğlenebileceği, dinlenebileceği ve sağlığı için gerekli yeşil alan gereksinimlerinin karşılanabilmesi İstanbul gibi metropol olan bir şehir için kentsel dokuyla bütünleşen bir yeşil sistemin yaratılmasını zorunlu kılmıştır.

Kentsel doku ile yeşil doku arasındaki ilişkiler ve yeşil alan sistemi için bölgesel ölçekte çalışmalar yapılarak çözülebileceği açıkça ortadadır.

Çağdaş toplumlarda, mevcut açık alanlar ve yeni düzenlenen açık alanlar uygun şekilde yeniden düzenlenip çağın getirdiği olanakları halkına yaşatmak için yeni organizasyonlar ihtiyacı içindedirler. Endüstrileşme ve bunun paralelinde gelişen şehirleşme hareketlerinin süratli temposunun etkisi altında zaman faktörü, açık alanları yok etmekte, doğayı parçalamakta, şehirler doğadan tamamen uzaklaşarak insan yaşayışı için sosyal, kültürel ve biyolojik anlamda yetersiz bir çevre haline gelmektedir.

Oysa şehir yerleşmelerinde sağlık şartları bakımından önemli etkilere sahip olan açık yeşil alanlar, şehrin genel estetiği, sosyal faaliyetleri ile yaya ve araç trafiği yönünden de büyük değer taşımaktadır.

İlk şehir kuruluşlarından günümüze modern şehirlere kadar tarihin her devrinde, toplum hayatının özelliklerine göre şekil alan açık alanlara her zaman ihtiyaç duyulmuştur ve bu ihtiyaçlar günümüzde de devam etmektedir. Bu nedenle; açık alanlar, bir şehrin strüktürünü belli eden önemli faktörlerden birisidir. Bir bütün olarak şehre baktığımızda planlı, iyi bir şekilde çözümlenmiş açık alanlar sistemini elde edebilmek için bölge plancıları, şehirciler, peyzaj mimarları ve mimarlar gibi şehrin fiziksel anlamda düzenini sağlayacak bir organizasyonun olması gerekmektedir.

2.1. Kentsel Açık ve Yeşil Alan Kavramları ve Tanımlanması

Açık ve yeşil alan kavramı, planlama disiplinleri ve planlamalar yönünden değişik anlam taşımakta farklı tiplere ve işlevlere göre sınıflandırılmaktadır. Toplum bilimci Geray, açık ve yeşil alanları; 'Kentleşme, endüstrileşme, yoğunluk artışı sonucunda doğadan kopmakta, doğayı bozmakta olan insanın doğaya yakınlaşmasını, onu korumasını, kullanmasını sağlayan alanlar' olarak tanımlamaktadır. Yine toplum bilimcilerinden Keleş, açık alanı; 'İnsanın yaşantısını sürdürüşü üzerinde yapı yapılmamış kapalı mekanların dışında kalan, ya doğal olarak bırakılmış ya da tarım ve konut dışı dinlenme amaçlarına ayrılmış kent parçası' yeşil alanlar ise, 'Kent ve kasabalarda insanların dinlenmesine, gezmesine, çocukların oynamasına ayrılan ve bu yerlerin başka kullanımlarca işgal edilmesini engellemek için kent

yönetimlerince düzenlenen gezinti yolu, ağaçlı yol gibi ortak kullanım alanı' olarak tanımlamaktadır.

Kent plancısı Samuel Zisman, açık alanları; üç gruba ayırmaktadır:

- Faydalanılan açıklıklar (baraj gölleri, drenaj ve sel kontrolü, hava ulaşım alanları vb.)
- Yeşil açık alanlar (park ve rekreasyon alanları, yeşil kuşaklar, yeşil yollar, bina çevreleri, doğayı ve peyzajı koruma alanları)
- Koridor açıklıklar (hareket, ulaşım ve geçit yerleri) (Alkay, 1995).

Açık alanları fonksiyon açısından ele alırsak, açık kavramı geniş anlamda 'boş' ve 'yeşil' kavramı ile aynı olacaktır. Boş alanları inşa edilmemiş alanlar, yeşil alanları da fiziki yönden açık olmayan, fakat fonksiyon yönünden açık alan olarak kabul edilir.

Gerek kent içerisindeki ve gerekse kent dışındaki açık alanların kent büyümesine karşı;

- Boyutları
- Kent merkezine olan uzaklığı
- Civarın yoğunluğu
- Toprak kullanma özelliği
- Rölyefi
- Şekli
- Jeolojik ve hidrolojik özelliklerine göre farklılık gösteren değişik fonksiyonları vardır.

Ülkemiz genelinde kentsel gelişmeler yoğunlukla planlamanın önünden gitmektedir. Kentsel alanlardaki aşırı nüfus yığılmaları, duyarsız politikalar sonucu plansız gelişmeler vb. olgular bu gelişmenin arkasındaki temel nedenlerdir. Böylece oluşan

çarpık kentleşmenin en önemli çıkıntılarından biri de açık ve yeşil alanlardaki tahribat ve yetersizliktir. Oysa bu alanlar kent ekosisteminin sürdürülebilirliğini etkileyen en önemli alanlardır.

Açık ve yeşil alanlar kapsamında bir anda sıralayabileceklerimiz; meydanlar, yaya alanları, kent parkları, rekreasyonel alanlar, mezarlıklar ve diğerleridir. Bu alanlar kentin bitki örtüsü, mikrokliması, hava temizliği yanı sıra kent yaşayanlarının psiko-sosyal gelişiminde etkin rolü olan alanlardır. Bunların planlanması ve tasarımı çok önemlidir. Batı kentleri ile kentlerimizi karşılaştırdığımızda meydan ve kentsel yeşil kavramlarına yaklaşımdaki eksiklikler çarpıcı biçimde belirlemektedir.

Ekolojik sistemin korunmasına ve kirlenmesine karşı yapılan çalışmalar genelde hava, su (deniz ve diğerleri) ve yiyecek sunumunu karşılayan kırsal alanların ve ormanların üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sözünü ettiğimiz kirlenme ve tahribatın büyük bölümünü oluşturan; endüstriyel gelişme ile hava kirliliği, endüstriyel atıkların oluşturduğu su ve çevre kirliliği; dönüşemeyen çöplerin ve diğer kimyasal atıkların oluşturduğu zararlar, araba kullanımının artışı sonucu egzoz gazı ve gürültü kirliliği, fazla nüfus ve yoksulluk, ciddi boyutlardaki toprak erozyonu, iklimsel değişim, hayvan ve bitki türlerinde hızlanan yok oluş ve daha uzun bir liste oluşturabileceğimiz, birçoğunun kaynağını dolaylı ya da dolaysız biçimde insan oluşturmaktadır. Alınan ekolojik tahribatın, temel olarak yine insanın yaşadığı mekanlarda, yani insan yerleşimlerinde veya bir başka deyişle kentsel alanlarda gerçekleşmekte, ancak yansımaları dünya ölçeğinde görülmektedir.

Dolayısıyla küresel ekosistemin önemli bir alt sistemini oluşturan kentsel eko sistemlerin sağlıklılığının gerekliliğini ve önemini tartışmak çoktan aşılmış olması gereken bir konudur.

Anılan bu kentsel açık alanlar, kent ekosisteminin çok önemli parçalarıdırlar; planlamaları ve tasarımları önemlidir ve sistem olarak düşünüldüğünde kent ekolojisinin doğal, yapay ve sosyo-psikolojik bileşenlerinin sağlanmasının önemli bir aracını oluşturmaktadırlar.

2.1.1. Kentsel Ekoloji

Kentin kendisi ekosisteminin bir parçasıdır. Öylesine özgün bir ekolojik parça oluşturur ki içinde enerji girdi ve çıktısını hammadde ve atıkları barındırırlar. Bu bağlamda kent planlamada bugün için gerçekleştirilmesi gereken, yaşanılır/sürdürülebilir bir kent tasarımı ve ekolojisi ise kentteki doğa çevre kavramından daha öte bir alanı içermektedir. Kapsamında ve amaçları arasında yaşanabilir kentler planlamak ve küresel kaynakların sürdürülebilir kullanımı için kentsel sorumlulukları geliştirmek vardır (Şenlier).

Öncelikli ilke, gelecek kaygısı olmalıdır. Bundan amaçlanan, üretilecek her mekansal eylemde ve insan davranışlarında, gelecek nesillerin ihtiyaç ve gereksinimlerine olacak etkileri dikkate almak, onların gereksinimleri için minimum bir çevresel sermaye stoku bulundurmak ve kendini yenileyebilir kaynaklara önem vermektir.

İkinci olarak eşitlik prensibidir. Nesiller arasında kaynaklara eşit olarak ulaşabilme olanağı sağlanmalı, bu eşitlik aynı nesil içinde de dikkatle değerlendirilmelidir.

Üçüncü ilke katılımdır. Ekonomik ve teknolojik gelişmenin sorunları katılım olmaksızın oluşmuştur. Bireyler karar verme ve gelişme süreçlerinde yer almazlar ise başarısızlık kaçınılmazdır. Ekolojik bilincin oluşturulması gerekmektedir (Alkay, 1995).

Son ilke çevre konusu ve fiziksel bağlamlarda irdelenmelidir. Mekansal ya da davranışsal her eylemin çevresel maliyeti dikkatle değerlendirilmelidir. Bu ilkeler ve tüm stratejiler uzun döneme yönelik çalışmalarla başarılı olabilecektir.

Kentleşme süreci her zaman kendi çevresindeki ekolojik sistemleri olumsuz etkilemiştir. Kentlerdeki her türden ve ölçekteki kirleticinin yoğunlaştığı yerler olma konumundadır. Sürdürülebilir bir kent doğal çevreye, yerleşimin bir parçası olarak yaklaşmalıdır.

Türkiye'de mevcut yerleşimlerin artık doğa ile çok az ilişkisi kalmıştır. Açık mekanlar parçalanmış ve kentsel gelişme tehdidindedir. Kentsel çevrenin en önemli parçalarını oluşturan; meydanlar, mezarlılar, kent parkları, yaya alanları, spor ve rekreasyonel alanlar, kıyı alanları ve diğer yeşil koridorlar gibi açık alanların peyzaj kaliteleri estetik ve ekolojik olarak oldukça kötü durumdadır. Kentsel tüm çevrenin ekosistemi; doğal, yapay ve sosyal çevre olmak üzere ayrılırlar.

a) Doğal Çevre:

Bunu oluşturan faktörler iklim, toprak, su, doğal yapı, bitki örtüsü ve canlılardır. Canlılar içinde insan ve hayvanı değerlendirmek gerekir. Bu alanlar kentteki hava sirkülasyonunun temel elemanlarıdır. Hava temizliğinde yeşil alanların ve bunların içerdiği yeşil örtünün niteliğinin önemi büyüktür.

Bu alanlardaki bitki örtüsünün, o kent parçası için oluşturacağı mikroklimayı unutmamak gerekir. Doğal çevre güçlendirilerek elde edilecek mikroklimatik etmenlerden olabildiğince yararlanmak gerekir. Yerleşmeler içinde planlı açık mekanlarla doğal olarak kalmış açık mekanlar entegre edilerek korunmalıdır. Kentsel açık alan kapsamında tüm gelişmelerde ağaç yetiştirmeye önem verilmelidir. Sadece ağaç yetiştirme konusunda değil mevcut dokunun bakımının organizasyonuna da önem verilmelidir. Buralarda yerleşen hayvan türlerinin devamlılığı sağlanmış olacaktır. Kentsel çevredeki su alanları, her ölçekteki yeşil koridorlar vb. ile direkt etkileşim içinde olacaklardır.

b) Yapay Çevre :

Açık ve yeşil alanlar için yapay çevre bu alanlardaki peyzaj düzenlemelerini, kent mobilyalarını, gölet ve su elemanlarını, bunları çevreleyen yapılı çevreyi vb. içerir. Kent ekosisteminde insanın varlığını düşünürsek, yaşam kalitesinin sağlanmasında yapay çevrenin katkısının önemi büyüktür.

Kentsel yeni gelişme alanları için, açık alanların yaya alanları, meydanlar, parklar ve sahil alanlarının barındıracağı yoğunluklar düşünüldüğünde, tasarımlarının özenle yapılması gerekliliği ortaya çıkar. Buralarda kullanılacak malzemelerle ilgili

sorunlar, üretimleri, dağıtımları ve kullanımları sırasında beraberlerinde getirirler. Bu alanlarda yapılacak çalışmalar dikkatle yapılmalıdır.

Açık ve yeşil alan kapsamındaki tüm oluşumların trafik entegrasyonu irdelenerek, otopark, toplu taşım çözümleri üretilmeli, gürültü, duman ve tehlike boyutlarında araç kullanmayı özendirici tedbirler geliştirilmelidir.

c) Sosyal Çevre:

Sosyal çevre bağlamında açık ve yeşil alanlar insanın yaşama, öğrenme, çalışma ve dinlenme işlevlerini geliştirme gibi konular önem kazanır. Kentlerimizde kişi başına spor alanı standartları batı kentlerine göre çok düşüktür. Kentlerimizde yaşayanların toplanma, kültür alışverişi, psikolojik doyum sağlama vb. ihtiyaçlarına cevap verebilecek açık ve yeşil alanlar çok az sayıdadır.

Kentlerdeki açık ve yeşil alanlar rant arayışlarıyla, yeni alanlar oluşturmayı, mevcut alanlarda da bile yüksek katlı yapılarla sıkıştırılmaya, yok edilmeye mahkum edilmektedir. Yeterince geniş alanlar ayırmak yerine bu alanların tasarımında yer alacak bir kent mobilyasının, bir heykelin seçimi, bunlar için belirlenecek renk veya malzemenin cinsi bile kentsel yaşanılırlık bağlamında çok önem kazanmaktadır.

Açık ve yeşil alanlar kent formunun ve ekosisteminin en etkin elemanlarıdır. Her biri için kapsamlı araştırmaların sonuçların uygulamaya aktaracak politikaların, mekanizmaların oluşturulması gereklidir. Her ne kadar teknolojik gelişme ekosistemleri tehdit eder görünse de teknolojinin sağlayabileceği olanaklar kentsel açık ve yeşil alanları geliştirmede sanıldığından daha fazla olanaklar yaratacaktır (Şenlier).

2.1.3. Kentsel Yeşil Alan Planlaması

Kentsel yeşil alan planlaması ya da kentsel açık ve yeşil mekan organizasyonu hem peyzaj mimarlığının hem de şehircilik çalışmalarının bir parçasıdır. İnsan beden ve ruh sağlığı için gerekli olan yeşil alan ve elemanlarının birbirleri ve kent gelişimleri sürecinde ortaya çıkan yapılar ile mekansal ve fonksiyonel yönden bir organizasyon oluşturmayı amaçlar. Yeşil alanların şehircilik, kent iklimi, peyzaj ve kent estetiği,

sadece açık ve yeşil mekan organizasyonu ile mümkün olabilir.

2.1.4. Yeşil Alan ve Açık Mekanların Önemi ve Fonksiyonları

Kentsel alanlar kentin yerleştiği doğal çevrenin kentin yakın çevresindeki ve kent içindeki uzantılarıdır ve kentlilere bitki örtüsü ve diğer canlılarıyla doğayı sunarlar. Kentsel açık mekanlar ise tabanı kısmen ya da tamamen döşeme malzemesi ile kaplı bulunan dolaşım alanları ve dış kullanım alanlarını olarak tanımlanabilirler. Işık, hava, dışarıda yaşama olanakları, ve güzel görünüm sağlayarak iç mekanların yaşanırlılığını artıran avlu, ön, yan ve arka bahçeler, oyun bahçeleri, park vb. Açık alanlar dış kullanım alanlarını oluşturmaktadırlar. Yapılar ve kentin çeşitli bölümleri arasındaki ulaşım ve haberleşme ilişkilerini kuran yaya ve taşıt dolaşım alanları, sokak, cadde, bulvar, otopark, meydan vb. Kullanımlar ise sirkülasyon alanları olarak tanımlanabilir. Hızlı nüfus artışı, teknolojik ve ekonomik gelişmeler, ulaşım olanaklarının gelişmesi, yaşam biçimindeki değişikliklerle boş zamanların artması açık alanlara olan gereksinimi de arttırmıştır. İşte açık ve yeşil alanlar sınırlı da olsa kent –doğa ilişkisini yeniden kurmak, sürdürmek, geliştirmek amacına yöneliktir. En küçük ölçekteki yapı yakın çevresi- sokak ölçeğindeki açık alanlar, kentsel eylemler ve yapılarla doğrudan ilişkilidirler. Yapıların yakın çevresindeki, açık alanlar, güneş, doğal ışık, yaşantının dışa taşması olanaklarını yaratırlar. Semt düzeyindeki açık alanlar genellikle eğlenceye, dinlenmeye yöneliktir. Kent düzeyindeki açık alanlar kentin dokusunu etkiledikleri gibi koruma işlevini de yüklenirler. Bölge ölçeğindeki açık alanlar bir anlamda kırsal alanların uzantısını oluştururlar. Kentsel büyümeye engel oldukları gibi kentsel büyümenin aşamalarını ve yönünü belirlerler. Bölgesel açık alanlarda doğayı koruma işlevi çoğu kez ağır basmaktadır.

Hangi şekilde olursa olsun açık alanların kentler için çeşitli fonksiyonlara sahiptirler. Bu fonksiyonları,

- Rekreasyon fonksiyonu
- Ekolojik fonksiyonu
- Arazi organizasyonu fonksiyonu olmak üzere üç ana başlık altında toplamak mümkün olacaktır.

çeşitli sosyal grupları tarafından kentin fiziksel ve görsel yapısını bozan baskılar artmaktadır. İmar uygulama planlarında yapılan değişikliklerle kat artırımına gidilmekte ve bunun sonucunda da kişi başına düşen yeşil alan miktarı da azalmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında kent içindeki mevcut yeşil mekanlar ile planlanmış, ancak henüz gerçekleştirilememiş yeşil alanların kent ekolojisi ve kent insanı için ne kadar büyük önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Kentsel açık ve yeşil mekanların önemi ve fonksiyonları büyüktür. Kısaca kentsel açık ve yeşil alanlar;

- Kent iklimi bakımından,
- Peyzaj ve kent estetiği açısından,
- Kent insanının ruh sağlığına katkısı bakımından,
- Ekolojik,
- Ekonomik yönden büyük öneme sahiptir.

Ayrıca şehircilik açısından; bölümleme, sirkülasyon, biyoklimatik ve hijyenik, koruma, kenti biçimlendirme ve estetik kazandırma, yaşantı değerini arttırma, rekreasyon olanağı sağlama, alan saklama gibi fonksiyonları da vardır.

Kent gelişimi ile ilgili tüm faaliyetler yaşadığımız zamanın ruhuna uygun olacak şekilde sürdürülebilir kalkınma ya da yaşamın felsefesine bağlı kalarak mevcut doğal yapıyı ve içinde barındırdığı yaşama ünitelerini bozmayacak şekilde yürütülmelidir. Doğal varlıklardan yararlanma, hayvan ve bitki türlerini koruma ve insanın temel yaşam kaynağı ve de doğa ve peyzajda dinlenme ve yenilenmenin ön şartı olarak doğa ve peyzajın çeşitliliği, kendine özgüllüğü ve güzelliği sürekli olarak güvence altına alınmalıdır.

Kentsel açık ve yeşil alanların kent biyotopları olarak ekolojik açıdan önemli ve koruma fonksiyonu özellikle geniş alanlar kapsayan yerleşim yerlerinde ön plana çıkmaktadır. Alan koruma, tür koruma, peyzaj planlama ve bakım tedbirlerine biyotop denir. Kent biyotopları bitki ve hayvanların yaşam mekanları olarak bazı türlerin sığınma yeri, yayılış merkezi ya da göç yollarını oluşturabilir, bu nedenle

yalnızca nesli tükenmekte olan ya da tehdit altında bulunan bitki ve hayvan türlerinin korunmasına hizmet etmez. Doğa korumanın görevi daha çok canlılar ve canlı toplumları vasıtasıyla kentte yaşayanların doğal elemanlar ile doğrudan kontakt sağlamasıdır.

Gerek ender bitki ve hayvan türlerini gerekse bölgede doğa ve peyzajda dinlenme ve eğlenme için büyük önem arz eden peyzaj ve peyzaj parçalarını güvence altına alabilmek amacıyla hazırlanacak peyzaj planlarına biyotop haritaları temel oluşturur.

Kent yakın çevresinde yürütülecek olan biyotop haritalama ve ekolojik araştırmalar, kentsel açık ve yeşil alanların, yolların düzenlenmesinde ve kent içinde yapılacak rehabilitasyon çalışmalarında bitkilendirmelere yol gösterici olabilir. Doğal potansiyel vejetasyonu oluşturan türlerle yapılacak bitkilendirmeler hem doğa korumaya katkı sağlayacak hem de proje ve uygulama çalışmalarını arttıracaktır (Ayaşlıgil,1993).

2.1.4.1. Yeşil Alanların Değeri

Yeşil alanların doğal durumlarını korumanın bir çok yararı vardır. Bu gruplar, yeşil alanların öz değeri, kullanım değeri, miras değeri ve alternatif değeridir.

Öz değerler; tanımlanması en güç değerlerdir ve hiçbir ekonomik kıstasla ölçülemez. Ancak basit olarak yeşil alanların ve buralarda yaşayan çeşitli canlı türlerinin varlığı anlamına gelir. Öz değerler belki de en önemli değerlerdir; ne var ki gerilim dolu mahalle ve çevre, sakin ve güzel bir ortamdan daha kolay ayrım sanır. Basit olarak sundukları az rastlanır nitelikleri dolayısıyla bu tür sakin ve güzel alanların öz değerlerinin korunması gerekir.

Kullanım değeri ya da ekonomik yarar; bu kavram ekonomik ve işlevsel değerleri kapsar. Örneğin; su kaynaklarının korunması ve yeşil alan ürünlerinin toplanarak kullanılması gibi.

Miras değeri; bir bölgenin kültürel ve tarihsel zenginliklerini içerir (bunlar, bölgenin değeri doğru 'pazarlandığında' parasal gelire de çevrildiğinde ekonomik yönden de değer taşır).

kuşakların değerlendirebileceği (öncelikle ekonomik) değerlerini kapsar. Bir bölgenin, özgün, karakteristik özelliklerini gelişmeye açık tutulması buna örnektir (DHKD, 1993).

Boğaziçi planlama sınırı içerisinde kalan alan; özellikleri, öncelikleri, plan kararları ve tanımları farklı olan dört esas bölgeye ayrılmıştır.

Bunlar;

1-Sahil Şeridi Bölgesi: Boğaziçi kıyı kenar çizgisini izleyen sahil kesimidir.

2-Öngörünüm Bölgesi: Sahil şeridine bağlı ve Boğaziçi'nin en etkili peyzajını veren, aynı zamanda Boğaziçi yerleşiminin iç kısımlarındaki korunması gerekli alanı kapsamaktadır.

3-Geri Görünüm Bölgesi: Boğaziçi alanının öngörünüm bölgesi ile etkilenme bölgesi arasında kalan ve Boğaziçi yerleşiminin iç kısmını oluşturan alanlardır.

4-Etkilenme Bölgesi: Kırsal alana ve şehir merkezine bağlı etkilenme bölgesi olarak iki kısma ayrılan bununla birlikte Boğaziçi alanının sahil, öngörünüm ve geri görünüm bölgeleri dışında kalan alanlardır (Erdem, 1996).

2.1.5. Kentsel Doku İçerisinde Açık ve Yeşil Alan Standartlarını Belirleyen Etmenler

Değişik kentsel işlevlerin gerektirdiği alanlar veya yapıların boyutları, türü, fiziksel yapısı konularında, en az, en çok ve en uygun ölçüleri saptayan nicel sınırlandırmalarla, bunları etkileyen kentsel değişkenlerde yapılan varsayımlar ' Kent Standartları' olarak adlandırılmaktadır. Kentsel standartları değişik açılardan gruplandırmak mümkündür. Bazı standartlar tüzel niteliktedir ve yetkili kurumlarca yasa, yönetmelik vb. Gibi yöntemlerle saptanır. Yeşil alanlar, kamu donatımı alanları vb. İçin bu konudaki standartlar ise, genel bazı teknik yaklaşımlardan, alışkanlıklardan, otoritelerin veya teknik grupların önerilerinden kaynaklanmaktadır. Yasal zorunluluk olmamakla birlikte, bu standartlara uyulması gerekmektedir. Yapı yükseklikleri, komşu mesafeleri, parsel boyutları, yoğunluklar, yol genişlikleri konusundaki kararlar, çoğunluklu bu tür yaklaşımla oluşmaktadır.

Bu iki grup standardın yanı sıra, kentsel standartların diğer bir kökeni, kentteki mevcut durum, bu durumun gelişme eğilimleri, yani genellikle kent ve yapı ölçeğinde yapılan somut araştırmalar olmaktadır. Kentsel doku içinde yeşil alan standartlarının belirlenmesinde dikkate alınan kriterler genel olarak şunlardır:

1. *Gereksinmeler :* Gereksinmeler yaş, gelir, eğitim, mesleğin doğurduğu düşünce ve örgütlenme yöntemiyle, yaşama mekanı ve hareket olanaklarına göre değişir. Gelişmiş ülkelerde bu gereksinimler anket çalışmaları ile saptanmaktadır.

2. *Nüfus:* Rekreasyon amaçlı yeşil alan miktarı ve dağılımları daha çok insan sayısı ve onların yerleşme noktalarına bağlıdır. Bu nedenle nüfus, gereksinimlerin saptanmasında rol oynayan önemli bir etmendir. Nüfus artıp yerleşmeler büyüdükçe yerleşme yerlerinde öneri normlara erişmek oldukça güç olmaktadır.

3. *Kentlerin Karakteri :* Standartların belirlenmesinde etken olan diğer konular olarak kentin boyutu, coğrafi durumu, iklim gibi özellikleri sayılabilir. Her ülkede hatta bir ülkenin değişik kentlerinde bile bu özelliklerin farklı olması nedeniyle standartlarda değişmektedir. Örneğin; bir deniz kenti ile ova kenti arasında, kurak iklime sahip olan bir yerleşme ile yağışlı bir iklime sahip olan yerleşme arasında yeşile duyulan gereksinim farklılığı standartları etkilenmektedir.

4. *Kullanım Yoğunluğu :* Standartların belirlenmesinde düşünülmesi gereken diğer bir etmen de yeşil alanların kullanım yoğunluğudur. Gezinti, dinlenme, spor ve eğlence alanlarında yoğunluklar farklıdır. Örneğin, bir eğlence parkı 75-100 kişi/ha gerektirirken, tenis 25-35 kişi/ha gerektirmektedir. Büyük kentlerde açık alanların miktar ve alanlar bakımından azlığı gereksinimleri sınırlamaktadır. Ekstrem şartların hakim olduğu kentlerde aktif ve pasif alan ihtiyacını özellikle kent bünyesinde karşılamak gerektiği halde, çevre şartlarının zengin ve ulaşılabilir olduğu yerlerde rekreasyon planlaması standartlarını bu veriler açısından değerlendirmek gerekir. Bir kentin kapladığı alan da kent insanının genellikle elverişli olan çevre şartları ve zenginlikleri ile bağlantı kurmasında plancının dikkate alması gereken bir kriterdir. Bu bakımdan kentlerin büyüme eğilimi, yeşil alan planlamasında önemli bir yer tutar. Bu genel anlamdaki görüşler açısından, yeşil ve serbest alan standartları vermenin güçlülüğü ortadadır. Bununla beraber literatürde ekstrem şartların plancı

tarafından dikkate alınacak etkileri bir tarafa, aktif ve pasif yeşil alanlar olarak bazı limitler kabul edilmiştir.

Tablo 2.1: Minimum Açık ve Yeşil Alan Standartları

No	Yeşil Alan Tipi		Nüfus Başına düşen alan-m2	
	Aktif Yeşil Alan	Pasif Yeşil Alan	Aktif Yeşil Alan	Pasif Yeşil Alan
1	Çocuk Oyun Alanları(0-6 yaş)	Merkezi Mahalle Birliği Parkları	1	8
2	Oyun ve Spor Alanları	Trafik Yeşillikleri	10	1
3	Açık Yüzme Havuzları	Sınır ve Endüstri Yeşillikleri	1	1

Ancak bir kentin yeşil ve serbest alanları sadece bunlardan ibaret değildir. Bu tablodaki değerlere ayrıca yaşama eğilimlerine göre büyük ölçüde stadyum ve hipodromları, göl yüzeylerini, sergi alanlarını, botanik ve hayvanat bahçeleri ile kent ormanlarını da ilave etmek gerekir. Bu durumda serbest ve yeşil alan gereksinimi kişi başına en az 65 m^2'ye çıkmaktadır. (Tablo 2.1). Tablolarda verilen standartlar nüfusu 500.000'in üstündeki kentler için kabul edilmektedir. Belirli rakamlar olanağı bulunmadığı halde, pasif alan gereksinmesi kent ve çevre bağlantısından dolayı küçük kentlerde (nüfusu 500.000'e kadar olan) aktif alan gereksinmesine oranla daha büyük bir düşme gösterebilir. Fakat ne olursa olsun aktif alan gereksinimi hiç bir zaman kişi başına 6 m^2'nın altına düşmemelidir. Aktif alan için verilen bu rakamlar net alan gereksinimleridir.

Table 2.2: Açık Yeşil Alan Standartları

Aktivite Tipi	Bunun İnsan Grubu için Gerekli Birim Alanı (da)	Aktivite İçin Gerekli Alan (da)	Lokalize olacak Rekreasyonel Alan
AKTİF REKREASYON			
1.Çocukların oyun yeri (aletli)	2 da/1000 kişi	4	Oyun yerleri, Mahalle parkları, community parkları
2.Genç çocuklar için oyun sahası	6 da/1000 kişi	12	Oyun yerleri, Mahalle parkları, community parkları
3.Yaşlı-ergin çocuklar için saha sporları			Oyun sahası, community ve mıntıka parkı
4.Tenis, açıkhava, basketbol, vb.	6 da/1000 kişi	60	Oyun sahası, community parkı
5.Yüzme	4 da/1000 kişi	8	Oyun sahası, community parkı
6.Büyük çapta kayık aktiviteleri	1 açık hava yüzme havuzu	8	Oyun sahası, community parkı
7.Tırmanma, kamping, doğa araştırması	25000 kişi 400 da/50000 kişi	400	Mıntıka parkı, bölge parkı veya rezerve alanlar
8.Golf	40 da/1000 kişi	2000-4000	Bölge parkı
PASİF REKREASYON			
1.Piknik	6 da/1000 kişi	Derinlik	Bütün parklar
2.Pasif su sporları, balık avı, kürek	80 da/25000 kişi	Su yüzeyi	Community pakı, özel rezerv alanı
3.Hayvanat bahçesi, arboretum, botanik bahçesi	4 da/1000 kişi	400	Geniş mıntıka parkı veya özel mekanlar
DİĞERLERİ			
1.Rekreasyonel alanlarda otopark	4 da/1000 kişi	Derinlik	Oyun sahaları, community ve bölge parkları
2.Kapalı rekreasyonel merkezleri	4 da/1000 kişi	4--8	
3.Açık hava tiyatrosu, bando yerleri	4 da/1000 kişi	20	Mıntıka Parkları

Bir alanın fonksiyonelliği yalnızca düzenlenmesiyle ilgili değildir. Çevresindeki nüfus yoğunluğu yeşil alandan faydalanacakların katetmek zorunda kalacakları mesafe ve bu mesafeyi katederken rahat ve emin yürüyüş şartının var olup olmadığı, yeşil alandan faydalanma kapasitesini geniş ölçüde etkiler.

Fakat genellikle kabul edilen bir ölçüt, bir merkezi parkın etki çapının 1500 m olduğudur. Community parkında 300.800 m olan bu ölçü, çocuklar ve yaşlıların yararlanacakları uyum ve dinlenme alanları için hiç bir zaman 500 m'yi geçmemektedir. Çocuk bahçeleri için kabul edilen uzaklık ise 100'dir.

19.yy başlarına kadar yerleşim alanlarında insan-insan, insan-doğa arasındaki ilişkilerin ortaya koymuş olduğu, bir dereceye kadar korunabilmiş olan fiziksel mekanlar, sanayileşmenin başlaması ve gelişmesi ile birlikte planlama yönünden yeni boyut kazanarak kent planlaması disiplinini ve pratiğini doğurmuştur.

19.yy'da Osmanlı İmparatorluğu sanayileşmemiş olmasına karşın, kapitalist sistem ile bütünleşmiş, kentleri ise batının sanayi kentlerinin niteliğini taşımamakta, ancak önemli yapısal değişiklikler geçirmektedir. Ülkemiz kentlerinde yeniden düzenleme ve planlama çabaları böylesi farklı etkiler altında başlamıştır. Ülkemizde planlama eylemlerinde donatım yönünden ilk kabuller 2290 sayılı 'Yapı Yollar Kanunu' ile başlamıştır. 1933-1956 yılları arasında yapılan imar planlarında bu yasanın 4. Maddesine uyularak kişi başına 65 m^2 kent alanı ayrılmıştır. (Tablo 3.3)

Tablo 2.3: Kentsel Yeşil Alan Tiplerinin Kişi Başına Düşen Miktarı

YEŞİL ALAN TİPİ	m^2 / kişi	Kent alanı %'si
Ev, bahçe, yol ve meydanlar	50	77
Ticaret ve sanayi mahalleleri	4	6,1
Koru, çayır, göl ve oyun yerleri	4	6,1
Hastane, mezarlık, hamam, otel, kahve gibi genel yerleri	3	4,6
Resmi ve askeri kurumlar, talim yerleri	2	3,1
Okul ve kütüphane yerleri	2	3,1
TOPLAM	**65**	**100**

En son imar yasasında kent planlama ile ilgili yeşil alanlar için 7 m^2 / kişi standardı getirilmiş, ancak yeşil alanların planlanması, kentsel dağılımı ya da uygulaması konularında herhangi bir hüküm yer almamıştır (Şahin ve Barış, 1998).

Yabancı ülkelerin yeşil alan standartlarına bakıldığında doğaya verilen önem açıkça görülmektedir. Örneğin;

- İngiltere'de kişi başına 40 m^2 yeşil alan standardı benimsenmiş olup bu Amerikan standartlarıyla eş değerdedir.

- Amerika'da komşuluk düzeyinden bölge düzeyine kadar ulaşan kompleks bir sistem niteliğinde bir yeşil alan standart sistemi vardır. Bu standartlar bahçeli evlerde kişi başına 2.8-6 m^2, toplu konutlarda kişi başına 4.8-8 m^2. Kent yoğunluğunun 250 kişi/ha olması öngörüsü ile kişi başına 40 m^2 yani 1000 kişi için 4 ha bir yeşil alan standardı kabul edilmiştir. Bu değer kent alanının % 10'una eşdeğerdir.

- Hollanda'da mahalle düzeyinde kişi başına 9,5 m^2/kişi, kent düzeyinde ise 30 m^2 / kişi yeşil ve açık alan standardı kabul edilmiştir.

- İsveç'te kişi başına 77 m^2/kişi yeşil ve açık alan standardı.

- İtalya'da kişi başına 22 m^2/kişi yeşil ve açık alan standardı, bulunmaktadır (Öztan, 1990).

2.2. Kent İçi Rekreasyon Alanları Kavramı ve Tanımlanması

Kent alanlarında insanların eğlenme, dinlenme ve boş zamanlarının değerlendirme amaçları için ayrılmış ve düzenlenmiş olan alanları rekreasyon alanları olarak tanımlamak mümkün olur (Yıldızcı, 1978).

Kent dokusunda işlevsel olmanın yanı sıra estetik ve rekreasyonel amaçlı alanları şöyle sıralayabiliriz :

- Topluma Açık Alanlar

Pasif Rekreasyon Alanlar : Parklar, meydanlar, bulvarlar, dekoratif ve işlevsel yeşillikler, bakış terasları vb. alanlar.

Aktif Rekreasyon Alanları : Spor sahaları, oyun sahaları, çocuk bahçeleri, Pazar yerleri, hayvanat bahçeleri, piknik alanları, rekreatif su yüzeyleri, kıyı ve sahil düzenlemeleri gibi alanlardır.

- Topluma Yarı Açık Alanlar

Resmi dairelerin açık ve yeşil alanları, iş yerleri çevreleri, okul bahçeleri, hastane, sağlık tesisleri ve çevreleri, özel spor klüpleri, anıt, mabet gibi kültürel alanların çevreleri gibi alanlardır.

- Özel Açık Alanlar

Müstakil ev bahçeleri, tarımsal alanlar gibi şahsa ait, izin alınmadan girilemeyen alanlardır (Akesen, 1994).

2.3. Parklar

2.3.1. Parkın Tanımı

Park; insan yaşamında boş zamanlarını değerlendirmeye ve rekreasyon gereksinimlerini karşılamaya yarayan bir doğa parçası olarak farklı şekilde tanımlanmıştır.

Park: Bir yerleşme merkezinde oturanların gezinti ve temiz hava ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla düzenlenmiş ağaçlı ve çiçekli alanlardır. (Meydan Larousse Cilt: 15)

Park; Genel anlamda, sınırlı bir kullanış biçimi; esnek bir form özelliği, minimum konstrüksiyon ile maksimum doğal öğeleri kapsayan, dinlenme, eğlenme, meditasyon, serbest oyunlar vb. çeşitli pasif ve aktif rekreasyon gereksinimlerini karşılayan bir yeşil alan türüdür (Akdoğan, 1984).

Günümüzde parkları, kentsel ve kırsal alanlarda yer alan parklar olarak ayırabiliriz.

Kentsel Alanda yer alan parklar ise;

Mahalle Parkları; 'Konut alanları içinde bulunan ve yapı adaları ile çevrelenmiş olan, genellikle mahalle birimine hizmet eden, daha çok küçük olan çocuklara oyun, ev kadınları ve yaşlı kimselere dinlenme, seyir bir arada olma ve dama, satranç gibi oyun olanakları sağlayan yeşil alanlardır.' (Akdoğan, 1984).

Semt Parkları; '2000-3000 konut ve 10.000-15.000 nüfusu barındıran "semt" yerleşme biriminde yer alacak olan, her yaş grubuna hizmet edecek rekreasyon alanlarıdır. Bu alanlar oyun alanları, spor alanları, dinlenme, gezinti, seyir, güneşlenme, kitap okuma, masa ve yer satrancı gibi aktif ve pasif rekreasyon öğelerini içerir.' (Akdoğan, 1984).

Kent Parkları; '5000-7000 konut ve yaklaşık 25.000-50.000- nüfusu için gerekli olan her yaş grubu için her türlü aktif ve pasif rekreasyon olanaklarını sağlayacak olan ve şenlik alanları, açık hava tiyatroları, konser yerleri gibi aktivitelerinde bulunabileceği rekreasyon alanlarıdır.' (Akdoğan, 1984).

Olarak üçe ayrılırken, Kırsal Alanda yer alan parklar;

Bölge Parkları; 'Alan olarak 200 ha'dan fazla bir alan önerilen, bölgeye hizmet veren, doğal açıklıklar, ormanlık alanlarda su kıyılarında kurulabilecek ve aktif rekreasyona hizmet verecek alanlardır.' (Akdoğan, 1984).

Milli Parklar; 'Bölgeye rekreasyon olanağı sağlayan, fevkalade doğal, kültürel-tarihi, arkeolojik özellik ve güzelliklerden biri veya bir çoğunu içeren tesis edilmeyen, korunan ve planlanan çok büyük parklardır.' Bazen dünyada çok ender bulunmaları halinde daha küçük alan ölçüleri kabul edilmekle birlikte asgari 500 ha ölçülerindeki alanlardır (Akdoğan, 1984).

Parklar, toplumun farklı sosyal gruptaki bireylerin ihtiyaçlarına cevap veren, toplumsal değerlerin sahip çıkılmasında önemli bir yere sahip olan açık alanlardır. Buttler, parkların şehir sakinlerine bazı fırsatlar sunduğunu, şehrin gürültüsünden ve trafiğinden uzaklaşma doğa ile ilişkiyi sağlaması bakımından büyük öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Parklar, şehirde birbirinden farklı özellikler gösterirler. Şehir parklarını üç tipte inceleyebiliriz:

1. Kullanıcı tipine göre; bu parklar yetişkinler ve aileler için geniş niteliklere sahip olabilir, yeterli aktiviteleri bünyelerinde barındırır. Ayrıca yaşlı bireyler için dinlenme, rahatlama ve huzur ortamı sağlayan bahçelere sahip olabilir. Bazı büyük parklar geniş ölçekte aktif ve pasif rekreasyonel kullanımlara da yer verir.

2. Aktivitelerin yerleşim durumuna göre; bu tip büyük parklar kullanıcıları için bir çok rekreasyonel aktiviteyi sağlar. Hizmet alanları bütün bir mahalle ve komşuluk birimlerinde olduğu kadar, semt ölçeğinde yayılabilir. Bu tip parklar özellikle yüksek yoğunluğa sahip gelişme alanlarında görülebilir.

3. Form ve düzenleme biçime göre; farklılık gösteren bu tip parklarda, doğal objeler (çiçek tarhları, süslü bahçeler, doğal ağaçlar sahip alanlar gibi) yer alabilir.

Şehir parkları özellikle kent sınırlarında önerilmiştir. Buralarda yalnız aile düzeyinde değil de bazen profesyonel faaliyetleri de içeren bir donatım düşünülebilir (Bayram alanları, açık hava tiyatrosu, kültür merkezleri vb.) (Kızıltuğ, 1997).

Pfeiffer'e göre, peyzajın çeşitli formları arasında insan anlayışı bakımından en fazla dinlenmeye elverişli olanı parklardır. Bir park, tam anlamıyla faydalı bir peyzaj olmalıdır.

Parklar şehir hayatının etkisiyle tabiattan uzaklaşmakta olan insanlara arada sırada tabiata dönüş imkanı sağlayan peyzaj formları olarak, tertip ve tanzim bakımından en geniş ölçüde artistik insan eline ihtiyaç gösteren bitki yetiştirme sahalarıdır. Aynı zamanda şehir ve endüstri yerleşmeleri ile zirai peyzaj arasında fiziksel yönden düzenleyici ve denge sağlayıcı elemanlar olarak da büyük önem taşırlar.

İngiliz plancısı Patrick Abercrombie en küçük çocuk oyun sahalarından, tarlaları ve vahşi kırları içine alan rezerve sahaları çevreleyen yeşil kuşağa kadar her türlü açık sahayı kapsayacak şekilde özel olarak geliştirilen park sistemi ile ilgili ilk çalışmaların A.B.D.'nde yapılmış olduğunu belirtmektedir. Yaşadığımız çağda ise Amerikan şehirlerinin çoğunda görülen 'Park Sistem' modern trafiğin ihtiyaçlarını da düşünerek, büyük park sahalarının yeşillikli bulvarla bağlanması şeklinde ortaya çıkmış, şehir ve il sınırları içindeki tüm parkları bağlayan park yolları 'Parkway' ve caddeler 'Highway' ile daha geniş bir alanı organik bir sistem halinde saracak gelişmeler göstermiştir.

Günümüzde modern anlayışın gerektirdiği şekilde planlanan parklar, toplumu teşkil eden her yaş grubu için aktif ve pasif rekreasyon imkanlarıyla donatılmış geniş alanlar kaplayan yeşil sahalardır.

Eckbo, parkları büyüklüklerine göre şöyle gruplandırmaktadır;

-Küçük parklar	4-20 da
-Orta büyüklükteki parklar	20-200 da
-Büyük parklar	200-800 da
-Rezerve sahalar	800 da <

California Recreation Committee'sine göre, parklar işlevlerine göre altı gruba ayrılmıştır;

1-Çocuk bahçeleri (Playlot): Okul çağından önceki çocukların imge güçlerini geliştiren, artıran yerlerdir. Genellikle küçük çocukların işlek caddelerden zorunda kalmaksızın yakın bir yürüyüş uzaklığı içinde buraya ulaşabilmeleri esastır.

2-Mahalle parkları (Neighborhood park): Kentlerdeki en küçük yerleşim birimleri olan mahallelere hizmet veren parklardır. Daha çok 5-14 yaş grubuna hizmet verirler.

3-Semt parkları: Birden fazla mahalleye hizmet verirler. Genç ve ergin insanların tercih ettiği bir parktır. Yüzme havuzu, tenis kortu, sosyal aktiviteler, doğal aktiviteler, tepeler, göller yer almaktadır.

4-Kent parkları (The large park): Detaylı olarak ileride değilinecektir.

5-Özel kullanış olanakları yaratan rekreasyon alanları: Plajlar, golf alanları, yüzme havuzları, sanat merkezleri, botanik bahçeleri vb. gibi esas itibari ile özel bir faaliyete hizmet eden yerlerdir.

6-Bölge parkları (The reservation): Hafta sonu veya akşamları gidilebilen, kent ölçeğindeki yerleşim alanlarının gelişip birleşmelerini önlemek üzere yapılan belediyeye ait tampon alanlardır. Bünyesinde uzun yürüyüşler, kamping, piknik, tabiatı inceleme ve kış sporları gibi faaliyetlere elverişli sahaları bulundurmakla

2.3.2. Kent Parkları

Kentin tümüne hizmet eden genellikle kent sınırlarında 400 ha yada daha büyük ölçekli parklardır. Bu parkların özelliği, kentte çeşitli kullanışlara ayrılan arazilerin dışında kalan işlenmemiş boş sahaların çekici ve manzaralı görünüşlere sahip olmasıdır.

Bununla birlikte bir kent parkında bulunması gerekli elemanlar şunlardır:

-Spor kompleksi (voleybol, basketbol, futbol, tenis, yüzme),

-Gölet veya büyük su alanı (görsel ve sandalcılık),

-Dekoratif ve eğitici bahçe köşeleri,

-Hayvanat bahçesi,

-Minyatür köyler, yöresel yerleşmeler, insan ölçeğinde yaşam sunumu,

-Diğer donatımlar, kahve, büfe, yağmur sığınakları, lokanta, seyir kuleleri vb.

Kent parklarından:

-Faydalanacak yaş grubu: Her yaş

-Sağlayacağı imkanlar: Şehrin gürültü ve kalabalığından uzakta tabiatla temas imkanı ve sakin bir mekan temini. Göller, dereler, uçurumlar, tepeler, bakış noktaları,... gibi tabii fizyonomi özelliklerini bulundurma avantajına sahiptir. Ağaçlıklar, açık çayırlar, motorlu taşıt ve yayalar için manzaralı yollar, akarsular ve göller korunmuş tabi sahaların ifadesidir.

-Max. Yürüyüş uzaklığı veya tesir alanının yarıçapı: 30-60 dk. Genel taşıt imkanları ile içine girilebilir.

-Lokalize olduğu yer: Tabii görünüşlere ve işlenmiş boş arazilerin elverişliliğine bağlı olarak çok büyük şehirlerde, şehir büyük bölümlerinde birer tane.

-Hizmet ettiği insan sayısı: standartlar 40.000 insana bir park ve her bin insana 12-16 da arasında değişir. Bu konudaki ihtiyaç, her şeyden önce diğer özel rekreasyon sahalarının (golf sahaları, park yollar, rezerve ve sahalar gibi) sayı ve miktarı ile ilgilidir.

Bir çok Avrupa ülkelerindeki büyük şehir parklarının çoğu da 1000 da.'ın üzerinde olan geniş sahalardır. Münih'te English Garten 2370 da., Londra'da Hyde Park 1580 da., Berlin'de Tier Garten 2590 da. yer kaplayan topluma açık parklardır.

2.3.2.1. Kent Parklarının İşlevleri

1. Kent parklarının yerleşim alanının fiziksel yönden dengesini sağlarlar. Kentlerin strüktürünü, önemli oranda katkıda bulunarak konaklama, ticaret ve endüstri karakterleri yönünden uyuşmazlık gösteren farklı alanlar arasında tampon görevini görürler.

1. Kent parkları ışık ve hava sağlar, gürültüyü absorbe ederler. Ayrıca bitkiler ve kısa süreli dış rekreasyon için gerekli alanlardır.

3. Kent parkları bir kentte mikroklimatik öz kazandırır. 20.yy. tekniğinin iklimde bazı olumsuz değişiklikler yarattığı kaçınılmaz bir gerçektir. Yeşil kuşaklar, parklar, çimenlikler ve ağaçlar doğal filtre ve adsorbentler olarak kentte mikroklimatik özellikler kazandırır.

4. Rekreasyonel amaçlar için organize edilmiş dış mekanı sağlarlar. İnsanların eylemli ve eylemsiz rekreasyonları için bütün olanakları hazırlar. Örneğin spor aktivitilerine özgü merkezler, golf sahası, kayık, yelken ve yüzme için göl gibi büyük ölçülü rekreasyonlara olanak sağlar.

5. Kent parkları kentler ve organik sistem arasında ilgi kurarlar. Kentlerin geometrik yapı kalıpları arasına girerek monotonluğu giderirler. Birbirleri arasında bağlayıcı öğe olarak hizmet görürler. Böylelikle bir yandan kentin fizik yapısının kuruluğu giderirken öte yandan da kentin yapı kitlelerini, yumuşak bir görünüm kazandırarak ve tüm unsurları organik düzen içinde bir araya getirirler.

6. Kent parkları kent içindeki bir insanla çevresi arsında ölçü yönünden denge sağlar. Yapı ile yakın çevresindeki açık alan ortaklaşa yarattığı en önemli özellik anıtsal yapı gruplarının insan üstündeki baskısını hafifleterek ölçü yönünden dengesini kurmasıdır.

7. Kent parkları bir kentte estetik yönden hizmet eder. Özellikle içindeki ağaçların hacimli yeşillikleriyle kentin kuruluğunu gideren ona canlılık veren, renk kazandıran bir estetik varlık olarak değer taşır.

2.3.2.2. Kent Parklarının Planlama İlkeleri

Çocuk parkları, mahalle parkları, kent merkezi parkları kent düzeni ve yeşil alan sisteminin farklı ölçekteki parçalarıdır. Bunların planlanması, uygulanması ve sürekliliğinin sağlanmasında ortaya çıkan ilkelerde farklılık hemen hemen yok gibidir. Yalnızca ölçek ve kullanış yoğunluğu değiştiğinden uyulması gereken planlama ilkeleri bu yönden çok kısmi değişiklikler gösterebilmektedir.

1. Kent parkları, fonksiyon gereği rekreasyonel bir kaynak olmaları yanında, en yararlı düzeyde ve ihtiyaçlarla uyumlu olarak kullanılabilir şekilde tasarlanmalıdır. Çünkü yeterli şekilde kullanılmayan bir kaynak, bir potansiyel ve değer arz edemez.

2. Kent parkları, yakın çevre ile ilişkili olmalı ve yakın çevrede yaşayanlara hizmet etmelidir. Bu amaçla, yakın çevre insanın sosyo-ekonomik yapısı ve istekleri bilinmelidir.

3. Kullananları, birleştirici ve kaynaştırıcı olmalıdır. Her yaş ve kültür grubuna hizmet verebilecek üniteleri bulunmalıdır.

4. Kentin diğer açık ve yeşil alan sistemi içinde bir bütünlük yaratmalı ve yaya bağlantı düzeni ile güvenli ulaşım olanakları sağlanmalıdır.

5. Kent yeşil alan sistemi için bir bütünlüğün sağlanması amaçları içinde kendine özgü bir plan bütünlüğünde tasarlanmalıdır. Kent parkı içinde ilişkiler ve aktiviteler, arazi, plan ve tasarım bütünlüğü birlikte gösterilmelidir.

görünüm ve doğa ve doğa harikaları korunmalıdır.

7. Yöresel iklim özellikleri ve yön durumu, plan karakterine doğrudan etkileyici olması nedeniyle tasarım açık ve net olarak belirli amaçlara yönlenmiş olmalıdır. Bu amaçlar için, iklim karakterini olumlu yönde geliştirici plan yapısı düşünülmelidir.

8. Kent parkının kullanıcılar için rahat ve huzur veren bir dinlenme ortamı olması plan karakteri ve yapılan tasarımlarla doğrudan ilişkili sayılmalıdır. Bu amaçlar için yapılacak su yüzeyleri, bitkilendirme ve çevreleme plan özelliklerini doğrudan belirleyici olabilir.

9. Kent parkı alan seçimi, çevre yapı yoğunluğu ile ilişkili olduğu kadar doğal kaynakların ve topoğrafik yapı özelliklerinin değerlendirilmesiyle de ilgili sayılmalıdır. İklim verileri ve diğer çevre faktörleri planlama da kriter olabildiği gibi, alan plastiği ve form çalışmaları çevre standartlarını yükseltici ve fonksiyonel işlevler üstlenebilir nitelik taşımalıdır. Özellikle fonksiyonlar arası ilişkileri kuran bir dizi ilgi çekici mekanların geliştirilmesi, park planlama da önemli plan ilkeleri olarak kabul edilir.

10. Bir kent parkı kullanışlılığı ve yaralılığı kullanım kapasitesi ve rahatlığı ile doğrudan ilişkilidir. İlk planda kolay ulaşım ve güvenli dolaşım en önemli hedefler arasında sayılmalıdır. Bu çalışmalarda yaya ve oto trafik seperasyonu ile gürültüsüz bir mekan, amaçlanan çevreyi oluşturabilir.

11. Kent parkı, yıl boyu kullanılabilirler yapıda projelenmeli, gerekli olan bölüm ve imkanları gece saatlerinde de yararlanılabilen özellikler göstermelidir. Yoğun kullanışlar için uygun yüzey kaplamaları ve güvenli materyaller planlama safhalarında ele alınmalıdır.

12. Yapılan proje ve uygulamalar, daha ileri yıllarda bakım ve süreklilik hizmetlerinde sorunlar çıkarmamalı ve mekanizasyona olanak verebilecek yapıda tasarlanmış olmalıdır (Öztan, 1990).

2.4. Korular

İstanbul; Dünyanın en güzel şehirlerinden birisidir. Masmavi suları, ince bir işçiliğe sahip yalıları, koruları, ünlü çayırlıkları ve koyları, iskele meydanları, tarihi ve turistik mekanları ile geçmişten günümüze önemini koruyan bununla beraber bilinçsiz kullanım ve hatalı yönetimler sonucu meydana gelen sorunlarla boğuşan dünyanın ve ülkemizin önemli merkezlerindendir.

Bizanslılar döneminde surlar içerisine sıkışan yaşam, Osmanlıların İstanbul'u almasından sonra surların dışına çıkarak İstanbul boğazına doğru yayılış göstermiştir. Boğaziçi'nde yapılan yalı, bahçe, konut ve koru örnekleri İstanbul'a ayrı bir güzellik katarken, aynı zamanda İstanbul halkının; rekreasyonel ihtiyaçlarını karşıladıkları kentsel mekanlar olmuşlardır.

Boğazda yerleşimin başladığı ilk dönemlerde yapılar doğa ile son derece uyumlu bir şekilde inşa edilmiştir. Bu dönemde yapılan bir Türk yalısı; her iki yana bakan pencereleri ile arkada ağaçların silüet ve yeşilliklerini, yanlarda çiçeklerin parlak ve çarpıcı renklerini, önde ise durmaksızın akan suların yosunlu, yakamozlu maviliğini hissetmek, tatmak amacıyla yapılmış bir eserdi (Özgenel, 1973).

Yapı doğanın güzelliğini bozmak yerine, ona insan anlayışı ile yeni bir yorum ve güzellik katmaktaydı. Günümüzde gittikçe bozulan; düzensiz yapılaşma ve bilinçsiz kullanımlar sonucu özelliklerini yitiren,bazı yerlerde ise sadece kalıntılarına rastladığımız bu yaşantıya tanık Edmondo de Amicis 19. yy. başlarındaki izlenimlerini şu şekilde dile getirmiştir:

'Yeşil tepecikler altında toplanmış ve dağılmış, onları saklamak ister gibi kümelenmiş ağaçlarla örtülü küçük evleri ve yalılarıyla, sahil boyunca uzanan Boğaz köyleri, tepelerden zigzaglarla kıyılara inen ağaç dizileri, koruları, bahçeleri, dam biçimde ve kat kat, yeşilin bütün nüanslarını kendilerine toplayan küçük çayırlarla birbirine bağlı İstanbul ve Boğaziçi, aziz ve koca şehir, çocukluğumun rüyası, gençliğimin hasreti, hayatımın silinmez anısı, doğunun güzel ölmez kraliçesi.

Zaman güzelliğini bozmasın ve bir gün çocuklarım gelir, bakar ve seni terk ederken seni duyduğum çocuksu coşkunla görsünler...'

Bu anlatım her ne kadar duygusal da olsa, objektif bir görünümü yansıttığında gerçektir. Fakat, günümüzde en duygusal ve romantik yaklaşımın dahi bu izlenimi verebileceği oldukça kuşkuludur. Amicis'in tasvirinde yer alan ağaç dizileri, bahçeler ve çayırlıkların yerini günümüzde hızlı şehirleşmenin getirdiği beton yığınları almıştır (TTOK, 1970).

Boğazda yeşillik denildiğinde ilk akla gelen boğazın anıtlaşmış koru ve parklarıdır. Dünyada bütün büyük kentlerin park ve yeşil alanlarının kendine özgü tarihi geleneği ve anısı vardır. Fakat boğazın bu tarihi koruları kadar renkli, tarihle doğayı kenti simgeleyen yeşil anıtlar dizisi az bulunur (Uluocak ve Yaltırık, 1973).

Yüzyıllarca varlığını sürdüren koru, park ve bahçelerdeki esaslı bozulmalar ise son yüzyıl da yoğun bir şekilde görülmüştür. İmparatorluğun çöküş yıllarının meydana getirdiği olumsuzluklar (göçler, isyanlar, kargaşa ve sahipsizlik, fakirlik, kolay zengin olma arzusu vb.) her alanda olduğu kadar yeşil doku dediğimiz; park, bahçe ve korularında tahrip edilmesine sebep olmuş, artarda meydana gelen olumsuzluklara bir de savaş yılları eklenince bozulmanın boyutları artarak büyümüştür. Savaş yıllarının getirdiği yokluk ve kısıntılar karşısında; halkın doğayı birtakım ihtiyaçlarını gidererek bir unsur olarak kullanılması ile insan etkisi sonucu ilk bozulmalar başlamıştır.

Cumhuriyet dönemi ile birlikte özellikle boğaz çevresindeki koruları yeni bir tehlike bekliyordu. Nüfus artışı ve ekonomik sıkıntıların meydana getirdiği olgular; İstanbul'a yoğun bir göç hareketi başlamış, konut ihtiyacının artması ve siyasi istismarlar ile boğaz çevresinin imara açılması; bozulma sürecini hızlandırmış, park, bahçe ve koruların bir kısmı yok olmuştur.

Günümüzde de süregelen bu bozulmaların başlıca nedenleri şunlardır:

- Vakıf ve Belediye ait koruların yeterince korunamaması,
- Koruların yakın çevresindeki inşaat faaliyetlerinin yarattığı görsel kirlilik,
- Yönetim eksikliği ve bakımsızlık,

- Kent içindeki yeşil alan (kent parkları, mahalle parkları vb.) miktarının yetersizliğinden kaynaklanan; korular üzerindeki yoğun ve bilinçsiz kullanım.

Koruların büyük bir kısmının mülkiyeti yerel yönetimlerin elinde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu koruların yönetimi, bakımı ve korunması belediyenin yetki ve sorumluğu altındadır. Bununla beraber mülkiyeti ve korunması vakıflar ile hazineye ait olan korularda mevcuttur. Son dönemlerde belediye mülkiyetindeki Emirgan parkı içerisinde yer alan sarı, pembe ve beyaz köşkler restore edilerek yeniden kullanıma açılmıştır.

Koruların restore edilmesi, onarılması ve korunması; gelecek nesillere en iyi şekilde ulaştırılması, mikroklima etkileri ve İstanbul'un eşsiz güzelliğini artırması için çok önemlidir. Geleceğe taşıyabilmek için; şüphesiz korumak gereklidir. Korumanın amacını belirtmek, toplumun ve karar vericileri koruma konusunda bilinçlendirmek kadar korumayı önleyen noktalar hakkında bilgi sahibi olmak tam korumanın gerçekleşmesi için vazgeçilmez unsurlardır.

Doğal güzelliklerimizi koruyarak yaşatmalıyız. Çünkü; insan yapısı bir eserin bozulması veya yok olması durumunda yenisi inşa edilebilir, fakat bozulan doğal dengenin yeniden sağlanmasında insanın gücü her zaman yeterli olmayabilir (Aktaş, 1996).

Boğaz silüetinde yaklaşık 7500 ha.'lık yayılışları ile Boğaziçi peyzajının (Ön Görünüm Bölgesi) bugünkü yeşil iskeletini oluşturan korular, Rumeli ve Anadolu yakalarında dağınık bir yerleşim içerisinde, zamanla yoğunluğunu ve floristik kompozisyon özelliğini kaybederek günümüze kadar ulaşmışlardır. Tahrip olmuş görünümleri ile bile Boğaziçi peyzajını oluşturan ve yeşil dokusu ile tarihsel güzelliklerini anımsatan, yeşil sistemin çıkış noktalarını oluşturmaktadır.

Günümüzdeki Boğaziçi koruları, halkın rekreatif kullanımına açılan korular olarak, sefaret bahçeleri ile eğitim ve sağlık tesisleri kullanımına açılan korular olarak sınıflandırılabilir.

Özel mülkiyetteki korular Anadolu yakasında; Hüseyin Avni Paşa, Fethi Paşa, Beylerbeyi Sarayı, Abdülmecid, Rasathane, Kuleli, Kandilli Liseleri, Cemil Filmer,

Kavacık Ormanı ve Mihrabat Ormanı Korularıdır. Rumeli yakasında ise; Yıldız, Emin Vafi, Nile Sultan, Şeyhulislam, Fikri Akşit, Arnavutköy, Fecri Ali İpar, Ayşe Sultan, Arifi Paşa, halim Paşa, Damat Ferit, Belediye, Kanlı Kavak, Emirgan, Misbah, Mavrokardato, Sait Halim Paşa, Avusturya Sefareti, Polonya Sefareti, Huber Damdisyon, Alman Sefareti, Özel, Fransız Sefareti, İngiliz Sefareti, Özel (Manizade vs.), Faysal, Rus Sefareti ile Kestane ve Çırçır Korularıdır.

Devlet mülkiyetindeki halkın rekreatif kullanımlarına açılan koru alanları da görsel ve fonksiyonel açıdan tam bir koru olma özelliğini gösterememektedir. Yıldız, Hidiv ve Emirgan Koruları sert yapı donatısı açısından (istinat duvarı, taşıt ve yaya yolları vb.) Abraham Paşa ve Fethi Paşa korularına nazaran, daha kullanışlı olmakla birlikte, bitkisel donanım açısından doğal ortamından çıkarılıp bol ağaçlı bir park görünümüne büründürülmüştür. Boğaziçi'nde organize edilmiş, halkın kullanımına açılmış şehir parkı bulunmadığı için mevcut yeşil alanların (orman ve koru alanlarının) bu tür kullanımlara açılması, tarihsel özelliğe sahip yeşil alanların tahribine neden olmakta ve orman-koru özelliklerinin yitirilmesine vesile olunmaktadır.

Yukarıda belirtilen tüm bu tahribata rağmen Boğaziçi Koruları, Boğaziçi Yeşil Alan Sistemini oluşturan ana unsurlar arasında yer almakta ve yeşil dokunun iskeletini oluşturmaktadır. Boğaziçi'ndeki sahilden yamaçlara doğru kontrolsüz akım bir nebze olsun Boğaziçi Koruları sayesinde önlenebilmiş ve tarihi kültürümüzün birer parçası olan korular günümüze ulaşmışlardır.

2.4.1. Beşiktaş İlçesi Yeşil Alan Envanteri

Yıldız Korusu Beşiktaş ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bu nedenle Beşiktaş ilçesi yeşil alan envanterini incelediğimizde; Beşiktaş'ta toplam 521.102 m^2'lik 1. Ve 2. Grup Koru alanı bulunmaktadır. Yoğun bir yerleşim dokusuna sahip bulunan Beşiktaş ilçesinin Ön Görünüme giren alanı içerisinde tespit edilen koru alanları 14 adet ve irili ufaklı büyüklüktedir ve Rumeli Hisarı'na kadar uzanmaktadır. En büyüğü 275.000 m^2 olan Fikri Akşit ve Arnavutköy Korularının yer aldığı alandır.

adet çeşitli büyüklüklerden oluşan ve ileride koru alanı içerisine dahil edilmesi düşünülen koruya katılacak alanlar bulunmaktadır. Koruya katılacak alanların toplamı ise; 363.255 m^2'dir.

Beşiktaş ilçesinde planlanan kararlar doğrultusunda orman alanlarına rastlanmaktadır.

Beşiktaş içesi Ormanlar-Mezarlıkların ikisi müslüman ikisi gayrimüslim olmak üzere 4 adet mezarlığın toplam alanı ise 70.636 m^2 'dir.

Eğim ve Boğaziçi yönünden yeşil olması gerekli alanlar ile kent bütününe hizmet eden yeşil alanlar olmak üzere genelde planlanan yeşil alanlar Beşiktaş'ta toplam 209.919 m^2'lik bir alan kaplamaktadır. Çoğunluğu sahil kesiminde yer alan ve küçük parçalar halindeki yeşil alanlar ile refüjler şeklinde karşımıza çıkan alanların toplamı ise 78.582 m^2 'dir.

Ayrıca Beşiktaş ilçesinde 15.199 m^2 'lik bir Bostan alanı bulunmaktadır.

Toplam 1.279.764 m^2 olan pasif yeşil alan grubuna dahil ettiğimiz koru, koruya katılacak alan, yeşil alan, tarım ve bostan alanı ile mezarlıkların Beşiktaş'ın Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi dahilindeki dağılımı, yoğun konutlar arasında kalmış bir yapı sergilemektedir.

Aktif yeşil olarak değerlendirilen çocuk oyun alanı, park ve spor alanlarının toplam kapladığı alan ise 187.922 m^2'dir. 6 adet çocuk oyun alanı toplam 11.988 m^2'dir. İkisi mevcut açık spor alanı olmak üzere 7 adet spor alanının kapladığı alan ise 49.687 m^2 olarak bulunmuştur. Beşiktaş ilçesindeki, planlanan parklar ise toplam 126.447 m^2'lik bir alanda yer almaktadır ve 28 adetten oluşmaktadır. Bu parkların 7 tanesi sahilde yer almakta ve park-gezi alanı olarak tanımlanmaktadır.

Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi Uygulama İmar Planı üzerinde yapılan tespitlerin sonucunda aktif ve pasif yeşil alanların toplamı 1.467.686 m^2'dir. Bunun 187.922 m^2'si aktif yeşil alan, 1.279.764 m^2'si ise pasif yeşil alanlardır. Yoğun bir kent dokusuna sahip Beşiktaş ilçesinde planlanan yeşil alanların tümünün gerçekleşmediği bilinmektedir. Arnavutköy, Bebek, Kuruçeşme ve Ortaköy

aktif yeşil alana oranı sonucunda kişi başına yaklaşık 5.7 m /kişi yeşil alan düştüğü gözlenmektedir (Arnavutköy, Kuruçeşme, Bebek ve Ortaköy Mahallelerinin 1990 toplam nüfusu 32.917 kişi olarak alınmıştır). UİP (Uygulama İmar Planı)'nda öngörülen toplam yeşil alana oranlar ise kişi başına yaklaşık 44.5 m^2 /kişilik bir oran gözlenmektedir.

363.255m^2'lik bir alanda öngörülen koruya katılacak alanlar sınıflandırılmasına dahil edilen yeşil alanların hepsi şahıs mülkiyetindedir. Bu orana özel mülkiyetteki koru alanları da eklenirse bu yeşil alanların kamulaştırılarak halkın kullanımına açılması oldukça imkansız görülmektedir.

2.4.2. Sarıyer İlçesi Yeşil Alan Envanteri

Emirgan Korusu Ön Görünüm Bölgesi içerisinde ikinci ilçe olan Sarıyer'dedir. Sarıyer Rumeli Hisarı'ndan başlayarak Karadeniz kıyılarına kadar uzanan oldukça uzun bir sahil sınırına sahiptir. Bünyesinde barındırdığı farklı yerleşim özellikleri sergileyen Sarıyer'de aktif ve pasif yeşil alan miktarı planlama kararlarınca (Uygulama İmar Planı'na göre) 5.006.326 m^2 olarak öngörülmüştür. Ayrıca 1.352.758 m^2'lik tarım alanına da sahiptir. Böylece toplam 7.290.588 m^2'lik bir yeşil alan bulunmaktadır. Nüfus, sahil boyunca oldukça fazla yoğunluk kazanmış ve sonucunda da gecekonduların istilasına uğramıştır. Küçük balıkçı köyleri konumundan tamamen çıkmış yeni açılan mahalleleri ile tam bir şehir görüntüsü sergilemekte ve tarihi yapılarıyla, plansız-izinsiz yapıların birlikte oluşturduğu bir mozaik görünümü sergilemektedir.

Sarıyer ilçesindeki ormanlar Kireçburnu sırtlarından başlayıp Karadeniz sahillerine kadar uzanmaktadır. Planlama karalarınca bu bölge içerisinde oldukça yoğun olan orman alanlarının sadece 2.131.383 m^2 'si Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi içerisinde yer almaktadır. Geri görünümde kalan ve Atatürk Ormanı olarak isimlendirilen alan içerisinde Pınar ve Derbent mahalleleri ile bazı yapılar yer almakta ancak, çok az bir alanda koru nitelikli orman bulunmaktadır. Sırt yolu olarak tanımlanan Levent-Çayırbaşı istikametinde ilerleyen yolun sol tarafı orman olarak ayrılmış bulunmaktadır. Fatih Çocuk Ormanı, Fatih Ormanı ve daha kuzeye doğru ilerleyen Belgrad Ormanı Boğaziçi'nin en önemli ormanlık alanlarını oluşturmaktadır. Halkın

rekreatif kullanımına da açık olan ve organize piknik alanlarını da bünyesinde barındıran bu alanlar İstanbul halkının kullanımına karşılık vermektedir.

Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi'nde Sarıyer ilçesine bağlı Yenimahalle'den başlayıp Karadeniz kıyılarına kadar uzanan Fener Yolu Devlet Ormanı yer almaktadır. Bu ormanın ön görünümünde kalan kısımları planlama kararlarında (UİP) 2.131.382 m^2 olarak yer almaktadır. Doğal orman değil, ağaçlandırılmak suretiyle oluşturulmuştur.

Sarıyer'de 2.041.790 m^2 ile oldukça fazla alana sahip olan 1. ve 2. sınıf korular 44 adettir. 3194 sayılı yasa ile (47. Madde) konuta açılan korular yanında park olarak halkın kullanımına açılmıştır. Emirgan Korusu gibi yabancı elçiliklere ait sefaret bahçeleri de bu koru tanımlaması içerisinde yer almaktadır. Deniz-Yalı-Yeşil tanımlaması içerisinde yer almaktadır. Deniz-Yalı-Yeşil tanımlaması içerisinde eskiden saray erkanının av sahası vb. olarak kullanılan kotular Sarıyer sahilleri boyunca bünyesinde barındırdığı Boğaza has bitki örtüsü ile tarih ve yeşilin buluştuğu bir silüet çizmektedir. Hemen hemen her mahallede 2-3 adet korunun bulunduğu ön görünüm bölgesi boyunca irili ufaklı lekeler şeklinde bazen sahile bitişik, bazen yamaçlardan yerleşim alanlarını kucaklayan bir yapı içerisindedir. Genelde sahil boyunca sefaret bahçeleri bulunmaktadır. Emirgan sırtlarında yer alan ve etrafi gecekondularca işgal edilmiş olan Emirgan Korusu Sarıyer ilçesinin alansal olarak en büyük (426.430 m^2 ile) korusudur.

Sarıyer ilçesi Uygulama İmar Planı kararlarınca 1. ve 2. Grup koru alanlarının etrafında yer alan koruya katılacak alanların toplam kapladığı alan 1.165.152 m^2 olarak hesaplanmıştır. Yaklaşık koru alanları kadar yeşil alan statüsü içeren bu alanların çoğunluğu gecekondu ve plansız yapılaşmalarda işgal edilmiş durumdadır.

Üç adet gayrimüslim mezarlığı iki adet tarihi mezarlık olmak üzere toplam 21 adet mezarlığın kapladığı alan 210.947 m^2'dir. Boğaziçi silüetine bünyesinde barındırdığı serviler ile dinamik bir etki kazandıran ve koyu yeşil bitki örtüsü ile genelde tepeler üzerinde yer alan mezarlıklar Üsküdar'dan sonra en fazla alana sahip olan ilçe Sarıyer'dir. Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi toplam mezarlık alanının %32.4'ü Sarıyer ilçesinde bulunmaktadır. Rekreatif kullanım açısından sadece özel günler dışında pek kullanıma sahip olmayan mezarlıklar görsel etkileri yanında kent ekolojisi için de birer kurtarıcı özellik üstlenmektedir.

Sarıyer ilçesinde planlama kararlarınca öngörülen 91.318 m^2'lik mesire alanı Ön Görünüm sınırları içerisinde yer almaktadır.

Planlama kararlarınca sahil kenarındaki gezi alanlarından, kent bütününe hizmet eden yeşil alanlar ile Boğaziçi peyzajı ve eğim yönünden yeşil olması gerekli alanların yer aldığı ve içine refüjlerin de dahil edildiği yeşil alanlar kategorisi Sarıyer ilçesinde toplam 297.241 m^2'lik bir alan kaplamaktadır. Mevcutta çoğunluğu gerçekleştirilemeyen bu alanların bir fonksiyon içermediği sadece görsel açıdan yeşil kabul edildiği ve kamu arazileri üzerinde yer almadığı göz önüne alındığında Boğaziçi peyzajında pasif yeşil alanlar içerisinde ne derecede var olabileceği düşündürücüdür. Uygulama İmar Planı'nda (kağıt üzerinde) oldukça yer kaplayan ve kişi başına düşen yeşil alan miktarının artmasına neden olabilecek bu alanlar mevcutta gecekondularca işgal edilmiş ve çıkartılan imar afları ile de gecekondulara yasallık kazandırılacak günümüze ulaşmaları ya da yeşil alan olarak düzenlemeleri olanaksız hale gelmiştir.

Sarıyer ilçesi Yeşil Alanları Boğaziçi toplamının %12.2'sini kapsamaktadır.

Toplam 7.290.588 m^2'lik Sarıyer ilçesindeki pasif yeşil alanlar toplamı ise Boğaziçi toplamının %48.1'ini oluşturmaktadır. Tüm Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi yeşil alanlarının yaklaşık yarısı Sarıyer ilçesinde yer almaktadır. Bunda 1.352.758 m^2'lik Bostan ve Tarım alanının payı oldukça büyüktür.

Aktif yeşil alanlar ise 421.254 m^2'si toplam olmak üzere 23.397 m^2'si çocuk oyun alanı, 68.425 m^2'si spor alanı, 329.432 m^2'si ise park olarak planlanmıştır.

15 adet çocuk oyun alanı, 2 adet öneri spor alanı olmak üzere 7 adet spor ve oyun alanı planlanan Sarıyer ilçesinde 70 adet park bulunmaktadır. Park alanların içerisine dahil edilen manzara terasları, sahil gezi ve dinlenme alanları ile park+çocuk bahçesi alanları yer almaktadır.

1990 yılı sayımlarına göre Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesinde kalan mahallelerin toplamını oluşturan Sarıyer ilçesinin nüfusu 143.303 kişidir. Bu nüfusun Sarıyer ilçesi aktif yeşil alana (421.254 m^2) oranı sonucunda kişi başına 2.9 m^2 aktif yeşil alan düşmektedir. Toplam yeşil alana oranlandığında ise kişi başına 53.8 m^2'lik

alanlarının yoğun bir şekilde yer alması ile Karadeniz'e yakın olan Kuzey kesimlerde yoğunluk kazanan tarım ve bostan alanlarından kaynaklanmaktadır. Koru alanlarının varlığı, kişi başına düşen yeşil alan miktarını artırmaktadır. 2.041.790 m^2 olan koru alanları nüfusa oranlandığında kişi başına 14.2 m^2/kişi gibi yeşil alan standartları açısından oldukça iyi bir oranla karşılaşılmaktadır.

Koru ve orman alanlarının %6'lık bir oranla yapılaşmaya açılması topluma mal edilmesi gereken yeşil alanların belli kesimlerce konut alanı dahilinde sahiplenilmesi ve tahribe uğratılması hem yeşil alan standartları açısından hem de Boğaz silüeti açısından olumsuzlukları beraberinde getirmiştir.

Sarıyer ilçesi yeşil alanlarının İstanbul'a hitap ettiği ve özellikle hafta sonu rekreasyonu için (özellikle geri görünümde kalan orman alanları) tercih edildiği düşünülürse oldukça fazla çıkan kişi başına düşen yeşil alan miktarının daha da azalacağı malumdur.

Rumeli yakasındaki yaşayan halkın nüfusu toplam176.220 kişidir (Beşiktaş: 32.917 kişi, Sarıyer: 143.303 kişi). Rumeli yakasındaki aktif yeşil alan toplamı ise 609.176 m^2'dir. Bu yeşil alanı nüfusa oranladığımızda ise kişi başına 3.45 m^2/kişilik bir yeşil alanla karşılaşılmaktadır. Bu oran Sarıyer ilçesine göre (2.9 m^2/kişi) daha fazla olmakla birlikte Beşiktaş ilçesine göre (5.7 m^2/kişi) %40'lık bir azalma göstermiştir.

Planlama kararlarınca öngörülen toplam yeşil alana oranlanan nüfus karşılığında ise (7.771.842 m^2) 43.76 m^2/kişi gibi oldukça yüksek bir oranla karşılaşılmaktadır. Aktif ve toplam yeşil alan arasındaki bu yüksek farklılıklar yeşil alanların görsellikte kalması, kullanıma açılmaması ve yeşil alanların çoğunun özel mülkiyette olması olarak belirtilebilir.

Pasif (halkın kullanımına açılmayan) ve aktif (halkın kullanımına açılan) olmak üzere iki kategoride toplayabileceğimiz yeşil alanlar mülkiyetleri açısından sınıflandırılabilirler. Yeşil alanlar, kamu (maliye, vakıf, belediye, özel idare vb.) kuruluşlarına ait ve özel (şahıs) mülkiyet olmak üzere ikiye ayrılabilirler. Kentin ekolojik dengesinin sağlanmasında, kent sisteminin oluşturulmasında (dolulukboşluk) ve kişilerin rekreatif istek ve ihtiyaçlarının giderilmesinde büyük önem taşıyan pasif ve aktif yeşil alanlar, mülkiyetleri açısından da önem kazanmaktadır.

UİP planlama kararlarınca Boğaziçi ön görünüm bölgesi dahilinde irili ufaklı büyüklüklerde olmak üzere 58 adedi Rumeli yakasında 18 adedi Anadolu yakasında yer alan 76 adet koru alanının toplamı 4.446.635 m^2'dir. Koru alanlarının 3.173.087 m^2 ile %71.4'ü şahıs mülkiyetinde, 1.273.565 m^2'si ise yani %28.6'sı kamu mülkiyetindedir. Kamu mülkiyetindeki koruların %5'i 223.865 m^2 ile vakıf, %9.6'sı 426.287 m^2 ile maliye, %14'ü 623.393 m^2 ile belediye mülkiyetinde yer almaktadır.

Rumeli yakasında yer alan 2.583.980 m^2 'lik koru alanının 542.1922'si Beşiktaş, 2.041.787 m^2 ise Sarıyer ilçesindedir. Beşiktaş'taki koru alanlarının 470.461 m^2'si şahıs, 41.804 m^2'si vakıf, 22.336 m^2'si maliye, 7.592 m^2'si ise belediye mülkiyetindedir. Yani; %88.8'i şahıs, %13.2'si kamu mülkiyetinde yer almaktadır. Sarıyer ilçesindeki koru alanlarının 1.446.356 m^2'si şahıs, 5.612 m^2'si vakıf, 147.136 m^2'si maliye, 442.683 m^2'si ise belediyenindir. %70.82'si şahıs mülkiyetinde olan Sarıyer ilçesindeki koru alanlarının %29.2'si ise kamu mülkiyetinde yer almaktadır.

2.041.787 m^2 ile en fazla koru alanına sahip Sarıyer ilçesinde yer alan koruların %70.8'i yani 1.446.356 m^2 'si şahıs mülkiyetindedir. 542.193 m^2 ile en az koru alanına sahip olan Beşiktaş ilçesinde de %86.8'i şahıs mülkiyetinde yer almaktadır.

Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi dahilindeki toplam 1. ve 2. grup koru alanlarının %12.1'i Beşiktaş, %46'sı Sarıyer, %25.2'si Üsküdar, %16.7'si Beykoz ilçesinde bulunmaktadır. Boğaziçi Ön Görünümdeki pasif yeşil alanların %28.2'sini ise 1. ve 2. grup koru alanları oluşturmaktadır.

Rumeli yakasında bulunan 14 adedi Beşiktaş, 44 adedi Sarıyer ilçesinde yer alan 58 adet koru alanı irili ufaklı büyüklüklerdeki alanlara sahiptir. Beşiktaş-Ortaköy mevkiinden başlayarak ilerleyen kimi zaman sahil boyunca uzun cepheye sahip, kimi zaman da sahilden uzakta sırtlar boyunca ilerleyen alanlar halindedir. UİP'ında 1. ve 2. grup korular olarak ikiye ayrılmaktadır. Rumeli yakasında, özellikle Sarıyer ilçesi sınırları içerisindeki yabancı elçiliklerin yazlık binalarının bulunduğu (sefaret) bahçelerin koru sınırları içerisinde yer almaları nedeniyle koru alanları oldukça fazla yer kaplamaktadırlar. Her birisi bulunduğu ülke (Rus, Alman, Polonya vb.) mülkiyetinde olan bu alanlar sadece Boğaziçi silüetine ve ekolojisine katkıda bulunmakta ve rekreatif kullanıma açılamamaktadır. Rumeli yakasında kamu

en büyük alana sahip olan (426.428 m^2) Emirgan Korusu da Sarıyer ilçesinde yer almaktadır.

Yine Boğaziçi Ön Görünüm Bölgesi dışında kalan fakat silüete yeşil dokusu ile bir bütünlük ve zenginlik kazandıran Yıldız Korusu, Çırağan Otelinin üzerinden sırtlara kadar yükselmektedir. Kamu mülkiyetinde olan bu koru Yıldız Sarayı'nın bir parçasıdır, içerisinde porselen fabrikası vardır. Ve park olarak halkın kullanımına açılmış durumdadır. Kapladığı alan ise 398.780 m^2'dir.

Emirgan, eski köy yerleşim tipini yakın zamana kadar korumakta idi. Emirgan Korusu'ndan aşağıya doğru inen dar ve dik yoluşlu yolları etrafında sıralanmış tarihi ahşap evleri ile tipik bir köy yerleşimi iken günümüzde yüksek gelir grubu konutlarının yer aldığı lüks yerleşim alanları içerisinde sayılmaktadır. Sahilde ise eskiden beri lüks konut grubu yapılara rastlanmaktadır. Emirgan'ın sırtlarında ise son zamanlarda kurulan Reşitpaşa mahallesi yer almaktadır. 10.000'in üzerindeki nüfusu ile (1990 nüfusu 10.997 kişi) yoğun kullanımlı Boğaziçi yerleşmelerinden birini oluşturmaktadır.

Emirgan yerleşiminin bitiminde yer alan ve sahilden tepelere kadar uzanan Emirgan Korusu (446.430 m^2) İstanbul Büyükşehir Belediyesi mülkiyetinde olup İstanbul halkının rekreatif kullanımına hizmet vermektedir. Boğaziçi'nde yer alan rekreasyon merkezlerinin önemlilerinden birisini oluşturmaktadır. Emirgan Korusu'nun geri görünüm sınırının kuzeyinde 47. Madde ile konuta açılan ve UİP'in rekreasyon alanı olarak öngörülen alan bulunmaktadır. Bu alanda sahile doğru uzanan alan içerisinde ise maliye ve şahıs mülkiyetinde kalan park+çocuk bahçesi ve oyun alanı olarak düzenlenecek alan tanımlamasındaki alan içerisinde ve çerçevesinde plansız-imarsız (gecekondu) yapılaşmalar yer almaktadır.

Emirgan Korusu'nun bitim noktasından başlayıp sahilden Maslak yerleşimine ulaşılan ve sırt yolunun (Mecidiyeköy-Çayırbaşı) bir uzantısı olan kavşak noktasından itibaren İstinye Koyu boyunca yerleşim alanı bulan İstinye yerleşimi sanayi+konut ilişkisi içerisinde bulunmaktadır. Ayrıca İstinye Boğaziçi'nin Rumeli yakasındaki ilk gecekondu alanlarının bulunduğu alanlardır.

Sahildeki küçük köy yerleşimi imajı yamaçlardaki yoğun gecekondu mahalleleri ve hali hazırda kullanılmayan taş ocakları ile yok edilmektedir. Bu görünüm Emirgan Korusu'nun yoğun yeşil dokulu yamaçları ile bir tezat oluşturmaktadır.

Aynı tezatlık Emirgan Korusu'nun yanından başlayan lüks villalar ile yolun karşısındaki gecekondular arasında da yaşanmaktadır (Erdem, 1996).

2.4.3. Eminönü İlçesi Yeşil Alan Envanteri

Eminönü ilçesi toplam yeşil alan miktarı 636.270 m^2'dir. Bu alanın % 75,77'si (154.175 m^2) kıyı alanında bulunmaktadır. Bu kıyı alanlarının % 58,36'lık kısmı dolgu alanları kapsamaktadır. Bu bağlamda toplam yeşil alana, dolgu alan oranlandığında, toplam yeşil alanın % 14,15'ini içermektedir. Son nüfus verilerine göre Eminönü ilçesi 65.246'lık bir nüfusa sahiptir. Kişi başına düşen yeşil alan miktarı 9.75 m^2' dir.

Eminönü ilçesi Tarihi Yarımada içerisindedir. Bu nedenle; Tarihi Yarımada Koruma İmar Planlamasının amacı, bu alanın eşsiz tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin korunması ve yaşayan bir kentsel alan olarak, gelecekteki gelişmesinin, tarihi ve kültürel yönden var olan potansiyelini olumsuz yönde etkilemeyecek biçimde düzenlenerek bu eşsiz yerin, İstanbul, Türkiye hatta dünya insanının yararına sunulması olarak benimsenmiştir.

İstanbul Metropoliten Alanı içinde Tarihi Yarımada'nın bir merkezi iş alanı, bir kentsel yığılma yeri olmaktan kurtarılarak, ölçülü bir düzeydeki yerleşik nüfusu ile de bütünleşmiş, yaşayan bir tarih, kültür, turizm, ticaret ve rekreasyon alanı olması kentsel fonksiyonlara ilişkin temel hedef olarak benimsenmiştir.

Tarihi Yarımada'nın tarihi ve kültürel değerlerinin korunmasına ilişkin karar, ilgili varsayımları ile birlikte verilmiştir ve koruma ağırlıklı bir planlamada, çok geniş kapsamlı değişiklikler içeren alternatifler beklenemez. Ancak, Tarihi Yarımada'nın 560 bini aşkın bir nüfusun yerleşme alanı olarak tümü ile koruma kapsamına alınması da, en azından pratik zorluklar nedeni ile düşünülemez. Kaldı ki nüfus yığılması ve yoğun yapılaşmanın olduğu alanların korumaya değer nitelikleri bulunmamaktadır (İ.B.Ş.B., 1990).

2.5. Boş Zaman Kavramı ve Tanımlanması

Boş zaman kavramı insanın doğuşu ile başlar. Her çağda insan toplulukları boş vakitlerini farklı uğraşlarla geçirmişlerdir. Günümüze yaklaştığımızda boş zaman süresi eskiye nazaran artmış, gelişen teknolojiyle birlikte boş zamanı değerlendirme olanakları da aynı oranda gelişmiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte artan boş zaman insanların farklı arayışlar içine girmesine neden olmuştur. Hem işveren olarak hem de tüketiciler olarak farklı arayışlar farklı iş alanları doğmasına neden olmuştur. Boş zaman kavramı insanın, kentsel çevrenin yaratmış olduğu ağır yaşama koşulları ve baskılardan kurtulmak ve doğa özlemini gidermek, dinlenmek, spor yapmak, gezmek ve alışveriş yapmak gibi faaliyetler için kullandığı fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayacağı boş vakitlerdir.

Kent insanı, çalışma türlerine bağımlı olarak boş vakitlerini kendilerini fiziksel ve ruhsal rahatlatacak şekilde değerlendirme eğilimindedirler. Çalışma kriterleri genelde iki grupta toplanabilir. Bedensel ve zihinsel çalışmalar. Her iki grubunda hem bedensel hem de zihinsel çalışmaları beraber yürütmektedirler. Ancak birinin diğerinden farklılığı çalışmanın niteliği açısından tartışılmaz bir durumdur. Her iki uğraş grubunun da fiziksel ve ruhsal dinlenmeye ihtiyacı vardır. Ancak ihtiyaç duydukları alanlar bu noktada farklılaşmaktadır. Buna göre bedensel yorgunluğu olan, daha çok pasif dinlenmeyi; zihinsel yorgunluğu olanlar da aktif dinlenme türlerini tercih etmektedirler.

Kent yaşamına dönmüş olan insanın boş vakitlerini değerlendirmesi, kent öncesi devirlerdeki toprağa bağımlı insandan farklıdır. Doğanın bir parçası olan insanın doğa ile bütünleşmek istemesi, gerek ruhsal ve gerekse fiziksel açıdan bir gereksinmedir. İşte bu gereksinme kentsel açık ve yeşil mekanların bu ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde düzenlenmesi ile karşılanmaktadır.

Her ne kadar teknolojik gelişmelere ayak uydurmaya çalışan kent insanı, gelişmeyle birlikte doğaya ve çevresine verdiği zararı algılayamıyorsa da, kendi yapısının verdiği bir özellik olan doğaya özlem boş zamanları değerlendirme seçeneklerinde ortaya çıkmaktadır.

3. TARİHİ TÜRK BAHÇELERİ

Göçebe geçmişi olan Türklerde bahçe kavramı, toprağa bağlanmanın yanı sıra, doğanın pratik ve somut faydaları dışında zevk için de düzenlenebileceği fikrinin gelişmesiyle oluşmuştur denilebilir. Türk bahçelerinin kaynağında, önceleri yoğun ilişkiler kurduğu doğu uygarlıklarının bahçe sanatlarının büyük etkisi olduğu görülebilir. Bu uygarlıkların suyu, meyvesi, serinliği, doğallığı ve huzur vericiliğiyle karakterize edilen 'Cennet Bahçesi' ideali Türk bahçesinin doğayla hem formal, hem de informal ilişkilerinin biçimini saptama da en önemli etken olmuştur. Böylece batının formal bahçesinin etki kaynağı doğu bahçeleri Türk bahçesine de ilham vermiştir.

Bu görüşler çerçevesinde genel olarak Türk bahçesinin şu özelliklere sahip olduğu söylenebilir:

Bahçe arazisi çoğunlukla eşsiz manzara, şifalı su, temiz hava, av olanakları gibi doğal potansiyel dikkate alınarak seçilir ve öncelikle bahçe ardından yapı yapılırdı. Bahçeler genellikle kağıt üzerindeki tasarımlardan çok arazinin üstünde verilen karalarla oluştuğundan kullanışlığın ön planda tutulduğu katı olmayan formal bir yapıda ve doğaya sadık bir görüntüdeydi.

Bahçenin yapıdan önce gelmesi, bahçe ile yapı arasında tam bir ilişki kurulmasına olanak vermezdi. Aksiyalitenin olmayışı tasarımda aşırı formaliteyi önlemişti; ancak doğaya hakkı veriliyorsa da insan denetimi de açıktı.

İç ve dış mekan arasındaki bağlantı bazen iç mekanın dışa taşması şeklinde bazen de bağımsız kameriye, bahçe köşk ve pavyonlarının varlığıyla sağlanırdı.

Batı bahçesinde akslar algılama olayını bir ana, bir de belki yardımcı bir iki aksta yönlendirirken, Türk bahçesinde akslar ya çok karmaşık, ya da yoktu; algılama olayı parçalanmış, dağıtılmış ve ufalamış; her köşeye pay edilmişti. Bu nedenle de, çok geniş batı bahçeleri tek bakışta algılanırken, çok daha küçük ölçülü Türk bahçeleri

yavaş yavaş özelliklerinin keşfiyle uzun sürede algılanma olanağı verirdi. Türlü algılama açısı dolayısıyla da küçük ölçüsüyle kıyaslanmayacak oranda zenginliğe sahipti.

Bu algılama köşeleri toprağın doğal eğimiyle setlendirilmiş ise, zenginliği daha da artardı. Batıdaki cömert yükseklik farkları, üstteki teras niteliğindeki düzlüklerden seyir olanakları araştırılması, Türk bahçesinde yoktu. Alçak gönüllü, birkaç basamaklık setlemeler algı zenginliğine katkıda bulunmasına yeterli sayılmıştı. Yaşanabilirlik olanaklarında türlülük aranmasına karşın, kullanılan malzemede yalınlık gözetilirdi.

Bahçede su kullanışı, alçak gönüllü ölçekte fakat sık sık kullanılmıştı. Durağan su ve yaşayan nesnelerin tasvirlerine bahçede yer verilmezdi.

Bahçede geniş, sert zeminlere çok özel mekanlar dışında yer verilmez, zemin ya doğal kaplaması ile ya da toprak olarak bırakılırdı. Yapı giriş ve çevreleri, çeşme, havuz başları sert zemin olarak düzenlenir; genelde mermer, taş, mozaik, çakıl ve bunun gibi malzemeyle kaplanırdı.

Gölgesi ve renginin derin yeşilliği için çınar, servi ve bunun gibi büyük ağaçlar aynı zamanda çiçekli ve meyveli ağaçlar (badem, kiraz, erik, şeftali, ıhlamur, kayısı, nar ve bunun gibi) veya meyve ağaçları (dut, incir, kızılcık, ve bunun gibi) kullanılırdı.

Ağaçlar, gölge verecek veya öznellik sağlayacak yerlerde, dolayısıyla tecrübesiz bir göz için güzel sayılabilecek ilişkilerde dikilmiş olabilirdi.

Çiçek tarhları yalındı; genellikle tek çiçek türü ile (lale, gül, karanfil, sümbül, menekşe vb.) yetinilirdi. Bu yalınlık varlıklı kişilerin büyük ölçüde ki bahçelerinde de görülürdü; Lalezarlar, Gülistanlar gibi.

İçinde yaşanırlık gözetildiğinden zevk amacıyla düzenlenen çiçek bahçesinin yanı sıra sebze tarhları, meyve ağaçları, bağ, bostan gibi bitkisel ürünlerin yetiştirildiği işlevsel bahçelerin yer alması olağandı.

Böylelikle oluşturulan bahçeler doğaya çok yakından bağlanmış bir halkın sağduyu ile mutlu ve yaşanması güzel bir mekan yaratma isteğinin bir sonucudur. Kullanılan

Türkler bu temel bahçe düzenleme prensiplerini sadece mimari yapıların çevresindeki sınırlı alanlarda değil, mesireler gibi geniş sosyal yeşil alanlarda da uygulamışlardır.

XVIII. yüzyıldaki batılılaşma hareketleriyle birlikte özellikle saray bahçelerinin öncülüğünde batı bahçe sanatı etkileri Türk Bahçeleri'nde hissedilmeye başlamıştır. Bu dönemde yapılan Sa'dabad Kasrı bahçesi ile ilk etkiler görülmüş; XIX. yüzyılda Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayları bahçelerinde yapılan düzenlemeler ile Türk bahçelerindeki yalınlık içinde incelikler arayışı yerini gösteriş ve karmaşaya bırakmış, bahçelerin büyük kısmı içinde yaşanılan bir mekan olmaktan çıkmış, pencerelerden seyredilen tablolara dönüşmüştür. Daha sonraları doğal etkinin yapay elemanlar kullanılarak elde edildiği natüralist bahçe akımı, İstanbul'un birkaç saray ve kasrının çevresinde grotto, balusturad, köprü gibi bahçe mobilyaları ve durağan informal suyun kullanımı ile kendini ayrıntılarda hissettirmiştir. Fakat bu akımda çok geçerli ve sürekli olmamıştır.

Bütün bu bahçe akımları batıdaki kaynakları ölçüsünde uygulanmamıştır. Bunun nedenleri; Türk Bahçeleri'nin batıdaki örneklerine oranla kısıtlı alanlara yayılması , değişik topoğrafik yapı ve iklim koşullarına sahip olunmasıyla birlikte gelenek ve göreneklerin etkisi olarak sıralanabilir. Sonuç olarak fikir batıdan alındığı halde, uygulamalarda yine de Osmanlı yaklaşımı kullanılmıştır denilebilir (Aydın, 1993).

Bahçe, süreç içinde büyük ölçüde değişikliğe uğrayan sanat türüdür ve değişmesi, ortadan kalkması da daha kolay ve olasıdır. Bu nedenle bahçelere ait orijinal izlere rastlamak zordur. Özellikle formal şekillerle düzenlenmeyen ve dolayısıyla çizgilerini kaybetmeleri olası olan Türk bahçelerinin orijinal izlerine iki veya üç boyutta rastlamak çok nadir bir olaydır. Bu bahçelerden kalsa kalsa havuz, su yolu, koruluk kalmıştır. Ayrıca Türk bahçelerine ait resim ve kayıtlar sınırlıdır. Bu bahçeler Türkler tarafından resmedilmediğinden bahçelerin bu yolla tanımı 18. Ve 19. Yüzyılda Osmanlılardan batıya açılıp yabancı sanatçılara yöneldikleri bir zamanda yapılan gravürlerden olmaktadır (Evyapan, 1972).

Türk bahçesinde iç-dış mekan ilişkisi ya bahçe köşkleri adı verilen çardakvari ufak yapıtlara ya da ağaçtan meydana gelen korunmuş, iç mekana dönüşmüş korunaklarla

Gölge, su kaynağı gibi nedenler konumlarında etkendir (Evyapan, 1974).

Türk bahçesi üzerinde batı etkisinin başladığı dönem 'Lale Devri'dir. İdari ve siyasi yönden bir gerileme başlangıcı olan bu periyot, kısalığına rağmen, güzel sanatlar yönünden çok verimli geçmiştir. III. Ahmet başta olmak üzere devlet büyükleri ve zenginlerin yaptırdıkları ve Kağıthane vadisinden başlayarak, Haliç ve Boğaz kıyılarına yayılan sayısız sahil saray, saray, köşk ve yalıların bahçe ve koruları ile bir 'Bahçe ve Su Şehri' görünümüne bürünmüştür. Bu dönemde bir taraftan küçük ölçülü bahçelerde salt Türk bahçe özellikleri, yani doğa ile informal kaynaşma, bahçe öğelerinin denetimli bir kullanış biçimini aşmayan formalizm tutkusu devam ederken, devlet adamlarının büyük ölçüdeki bahçelerinde yavaş yavaş kendini gösterir. Avrupa'da Rönesans ve Barok bahçelerinin güzellik ve ihtişamı ile büyülenir (Akdoğan, 1995).

Yabancı bahçe uzmanlarının bir çok saray ve kasır bahçesini düzenleyerek Rönesans ve Barok bahçe öğeleriyle donatmasıyla, arazi yapısı, iklim özellikleri kadar, Osmanlı yaşam felsefesine ve zevkine uymayan, yozlaştırılmış Rönesans ve Barok örnekleri ortaya çıkmaya başlar. Bahçeler artık 'yaşanılan' olmaktan çok 'seyredilen' mekanlardır (Kart, 1996).

Batı etkisine en çok büyük kentler açılmıştır. Özellikle İstanbul çağın başkenti olduğundan, elçiler, gezginler yoluyla, batıyla ilişkisinin sıklığı ve yöneticilerin de burada toplanmış bulunmaları nedeniyle, batıdan en çok etkilenen kent olmuştur. Bu etkilerle düzenlenen saraylara örnek olarak Sadabad Sarayı, Topkapı Sarayı, Beylerbeyi Sarayı, Dolmabahçe Sarayı, Yıldız Sarayı verilebilir.

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere Türk bahçe sanatında, iki grup kesin olarak birbirinden ayrılmıştır. Bu gruplar gerek kullanış, gerekse mimari bakımından tamamıyla birbirinden farklıdır. Büyük ölçüde tutulmuş bahçeler, mesireler, çayırlar birinci gruba dahildir. İkinci grupta ise kapalı ve küçük olanları kaplayan bahçeler ve özellikle ev, konak ve saray bahçeleri vardır. O zaman, birinci grup, hep dış bahçe ve doğaya geçişi, ikinci grup, iç ve bahçe mimari ile yakınlıkları daha fazladır (Eldem,1975).

3.1. İstanbul ve Türk Bahçeleri

Türk bahçeleri, estetik olarak, Çin Bahçeleri ile Müslüman Bahçeleri'ni göçebe duyarlılığıyla şekillendirilmiş bir sentezidir. Türkler, Orta Asya'da natüralist bahçelerin en büyük ve en eski ustaları olan Çinliler den çok şey öğrenmiş, ancak öğrendiklerine hazmederek işledikleri alanlara kendi güzellik anlayışlarını aşılamayı bilmişlerdir. Ayrıca Türklerin bahçe mimarisinde Hint ve Sasani bahçelerinden etkilendikleri sanılmaktadır.

Orta Asya'da yerleşik hayata geçen Türk'lerin bahçeleri hakkında fikir sahibi olabilmek için öncelikle Timuroğullar'nın bahçelerine göz atmak gerekir. Herat, Semerkant gibi büyük kültür merkezlerinde, Babürler'in başkenti Kabil ile Hindistan'da hakim oldukları şehirlerde vücuda getirilen Türk Bahçeleri, sözünü ettiğimiz sentezi başarılı ürünleridir ve hepsi Çar-Bağ sisteminin uygulandığı setli ve teraslı bahçelerdir.

Timur'un döneminde, geniş bir ova üzerinde kurulmuş olan Semerkant'ın adete bir 'Bahçe Şehri' olduğunu gösteren çeşitli kaynaklar vardır. Büyük koruluklar, meyve bahçeleri, bağ ve sebzeliklerin oluşturduğu yeşil çember içinde, birbirinden güzel gösterişli bahçeler yapılmıştır. Bunların dönemin Bizans bahçelerini bazı özellikleriyle etkiledikleri muhakkaktır. Timur'un Türkistan'da başlattığı bahçe kültürünün örnekleri, daha sonraki asırda düzenlenen İran ve Hindistan'daki Türk İslam bahçelerinin prototipleri olmuştur.

Türk bahçe geleneği Timur'u takiben oğulları ve torunları döneminde de geniş bir yayılış gösterir. Özellikle Babur Han döneminde fevkalade gelişme gösteren bahçe sanatı bir 'Moğol Bahçesi' ekolünün doğmasına neden olmuştur. Bu dönemde doğa tutkusu, özlemi öylesine güçlüdür ki, artık 'bahçesiz saray' ve 'parksız şehir' düşünülemez.

Selçuklu ve Osmanlı bahçeleri hakkında da -klasik örneklerden hiçbiri bugün mevcut olmadığı için- kesin bilgilere sahip değiliz. Çünkü batılaşma dönemlerinde bütün büyük bahçeler bozularak Fransız bahçeleri taklit edilmiş ve Rokoko Üslubunda yeniden düzenlenmiştir.

Bizans'da bahçe sanatının İlkçağ Yunan ve Roma sanatı kadar, Asya kültürlerinden ve daha çok Timur dönemi Türkistan ve İran bahçelerinden de etkilenmiş olduğunu görüyoruz. Özellikle Bizans kır saraylarının geniş av parkları içinde kurulması Doğu komşularının etkisini açıkça gösterir. Buna karşın, şehir saraylarında ve İstanbul'da kurulmuş olan bir çoğunda ise bahçeler Bizans özelliklerini taşır. Altın ve gümüş kaplı havuz ve su kanalları,değerli taşlarla süslü madeni ağaçlar, kıymetli madenlerden yapılmış hareketli hayvanlar vb. fantezi öğeler, bahçeleri lüks gösterişin sergilendiği mekanlar haline getirmiştir.

Lalenin bir tarihi döneme adını vermesi, İstanbul'un fethinden sonra çevreyi erozyona karşı fundalar ile korumak üzere fundacı takımlarının kurulmuş olması, 15. Asırda Okmeydanı çayırlarının ve daha sonra geliştirilen diğer mesire yerlerinde yeşil örtüyü oluşturan farklı türdeki bitkilerin varlığını korumak için bu yörelere çatal tırnaklı hayvanların girişinin yasaklanması ve insanların belirli mevsimlerde çayırların üzerinde yürümesini sağlamak üzere çayır bekçilerinin görevlendirilmesi; İstanbul'da insanların evlerinin bahçelerinin geliştirilme iradesi dışında şehrin ortak mekanları ile çevre tabiatını korumak ve geliştirmek için nasıl bir bilinç ve yönelişe sahip göstermektedir.

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u almasıyla Türkler Bizans'ın harap da olsa, birçok kentsel ve mimari kompleksleriyle karşılaşmışlardır. Bu arada saray bahçelerinin son izlerinden de çok etkilendiklerine şüphe yoktur. Buna rağmen bu eşsiz sanat eserlerinin temelleri üzerinde, tamamen kendilerine özgü bir sanat oluşturdukları da gerçektir. Nitekim, Bizans saray ve bahçelerinin inanılmaz derecede zenginlik ve lüksü ile karşılaşan Türklerin, gerek mimari ve gerek bahçe sanatında, gösterişten uzak, çevreye saygılı, sakin, yalın yaşanır mekanlar oluşturmaktaki hünerlerini eserlerinde görmek mümkündür.

Fatih Sultan Mehmed tarafından yapımı başlatılan ve dört asır boyunca birçok hükümdar tarafından inşa ettirilen çeşitli köşk, cami, kütüphane vb. yapıtlarla büyük bir mimarı kompleks, adeta küçük bir şehir gibi gelişen Topkapı Sarayı (Yeni Saray) ve bahçeleri, bir çok yönden Türk kültürünü özetleyen bir sanat eseridir.

Türk bahçesi üzerinde Batı etkisinin görülmeye başladığı dönem 'Lale Devri'dir. İdari ve siyasi yönden bir gerileme başlangıcı olan bu periyot kısalığına rağmen, güzel sanatlar yönünden çok verimli geçmiştir. III. Ahmet başta olmak üzere devlet büyükleri ve zenginlerin yaptırdıkları, Kağıthane vadisinden başlayarak, Haliç ve Boğaz kıyılarına yayılan sayısız sahil-saray, saray, köşk ve yalıların bahçe ve koruları ile İstanbul bir 'Bahçe ve Su Şehri' görünümüne bürünmüştür. Bu dönemde bir taraftan küçük ölçülü bahçelerde salt Türk bahçe özellikleri, yani doğa ile informal bir kaynaşma, bahçe öğelerinin denetimli bir kullanış biçimini aşmayan formalizm tutkusu devam ederken, devlet adamlarının büyük ölçüdeki bahçelerinde yabancı etkileri yavaş yavaş kendisini gösterir. Avrupa'da Rönesans ve Barok bahçe modası yerini İngiliz natüralist bahçelerine bırakırken, Türk bahçesi Barok bahçelerin güzellik ve ihtişamı ile büyülenir.

Osmanlı Türk ruhunu yansıtan bahçelerde esas değişim XVIII. Asır ortalarında III. Selim ile başlar. Yabancı bahçe uzmanları bir çok saray ve kasır bahçesini yeniden Rönesans veya Barok bahçe öğeleriyle donatılırlar. Arazi yapısı, iklim özellikleri kadar, Osmanlı yaşam felsefesine ve zevkine uymayan, yozlaştırılmış Rönesans ve Barok örnekleri ortaya çıkmaya başlar. Bahçeler artık 'yaşanılan' olmaktan çok 'seyredilen' mekanlardır.

Osmanlı kültüründe 'Kasır' bahçeleri ise hükümdarların gösterişinden uzak doğa ile daha çok iç içe olabilecekleri, atıcılık, avcılık, binicilik vb. sakin ve yalın mekanlardır. Bu bakımından, batı formalizminin kuralcı plan öğelerini ya hiç görmeyiz ya da sadece yapıya yakın bölümlerde görürüz. Genelde Türk natüralist bahçelerinin özelliklerini yansıtırlar.

Türk bahçe kültüründe abartılmış 'Natüralist' eğilim XIX. Asır sonu ile XX. Asır açıkça görülür. İstanbul'daki bir çok saray ve kasır bahçelerinin Rönesans ve Barok parter ve su öğeleri, yerlerini doğal biçimdeki düzenlemelere terk ederler. Bu arada Türk Bahçe zevkinin fonksiyonel bir tarzı olan setli bahçelerde bir bir ortadan kalkar. Yıldız Korusu ve Emirgan Korusu bu akıma örnektir.

Özetlemek gerekirse, Türk bahçelerinde gerek Rönesans ve Barok formalizmi, gerek Uzakdoğu kaynaklı İngiliz natüralizmi, geniş ölçüde uygulama alanı bulamamıştır. Bunda Türk toplumunun yaşam biçimi, bahçe kültürü kadar, arazi yapısı ve iklim

hükümdarların, devlet erkanının, zengin soyluların sahip oldukları malikanelerin büyük bahçe ve korularında kısmen ve bir 'Moda'yı aşmayan çapta kalmıştır. Saray ve kasırların dışında yalı ve köşk bahçelerinden özellikle boğazın iki yakasında bulunan ve günümüze kadar gelebilen örnekte, Türk bahçe kültürünün izlerini hala bulmak mümkündür. Aksiyal olmayan genel planları, birbirine birkaç basamak ile başlayan setleri, selsebil, çeşme ve havuz detaylarındaki sadeli ve boğaz peyzajının yeşil örtüsünde hakim olan yaprağının döken ulu ağaçlarının Servi, Çam, Sedir ve Erguvan türleri ile kombinasyonları, Türk Bahçe zevkini temsil eder (İ.B.Ş.B., 2000).

3.2. Tarihi Yeşil Alanlar

Tarih içinde Türk Şehirleri ve özelikle İstanbul, Avrupa'nın büyük yerleşim merkezlerine oranla, çok daha gelişmiş bir bahçe şehriydi. Türk kültürü ev ile bahçeyi bir bütün olarak kabul eder. Bu anlayışa göre; şehir, büyük bir bahçenin içine yerleştirilmiş kır evine benzer. Doğa-şehirlerinin tipik görüntüsü de aslında budur. Çevrelerini kuşatan doğayı yıkarak genişlemek yerine onu kendi bünyeleri içinde dekore ederek yaşatırlar.

İstanbul şehrinin siluetini güzelleştiren aynı zamanda halkın topluca yeşil alan ihtiyacını karşılayan, şifalı içme sularını da içeren tarihi değeri olan mesireler, çayırlar,korular, mezarlıklar ayrıca dini ve sivil merkezlerin çevreleri geniş alanlar kaplayan parklar durumundaydılar.

Boğaziçi, Marmara ve Haliç kıyılarında yer alan mesire ve korular eski İstanbul'un geleneksel yeşil dokusunu oluşturan bugünkü parkların yerini tutan sosyal açık alanlardı.

İstanbul koruları tarih boyunca araziye uyumlu dar patika yolların yanında manzara seyretme ve dinlenme köşeleri bulunan; gölge işlevi açısından yaprağını döken büyük taçlı ağaçların bolca, iğne yapraklı ve yabancı orijinli ağaçların az sayıda kullanıldığı bir tür park görevi üstlenen açık yeşil alanlardı (Emirgan ve Yıldız) (Aydın, 1993).

3.3. Saray Bahçeleri

Türk-Osmanlı kültüründe, saray bahçelerine ya da padişaha ait dış bahçelere 'Has Bahçe' denilirdi. Bu bahçeler 'Bostancı' denilen aynı zamanda asayişten de sorumlu olan kişiler tarafından korunurdu.

Bostancılar dokuz dereceli bir sınıf idiler. Bahçe ve bostan işleriyle meşgul olan Bostancılar, Hasbahçe veya Hassa bostancıları olarak iki kısımdı. Birinciler yirmi bölüktü; ve saraydaki Hasbahçe'ye bakarlardı. Saray dışındaki bahçe ve bostanlarda çalışan bostancılar ise 'Üstad' denilen başlarının nezareti altında ayrı ayrı cemaat halinde idiler. Daha sonraki tarihlerde hariçteki bahçelere de 'Hadaik-i Hassa' denilmiş ise de, asıl 'Gılman-ı Bağçe-i Hassa' ismi verilen bostancıların çalıştıkları alan 'Hasbahçe' idi. İstanbul Bostancıbaşısı her sene idaresi altındaki bütün bu bahçelerde yetişerek satılan mahsullerin defterini zamanında padişaha sunmakla yükümlüydü.

Saray içinde böyle geniş kapsamlı bir teşkilatın kurulması bahçeye verilen önemin bir göstergesidir. Türk bahçeleri daha önce de bahsedildiği gibi güzellikle kullanışlığın birleştirdiği açık alanlardır. Türk bahçelerindeki bu birleşme yalnız halk konutu düzeyinde kalmamış, 'Saray Bahçeleri' ölçeğine de sokulmuştur. Saray bahçelerinde çiçek bahçeleri yanında meyvelikler, gülhaneler, bostanlar, avlanma alanları, koruluklar yer almış, bazen bu bahçeler yetiştirdikleri meyve veya sebze ile ün yapmışlar, yetiştirilen ürünlerin fazlası saray dışında pazarlanmıştır.

XVIII. yüzyıla kadar saray bahçeleri kendilerine has Türk çizgilerin kısmen de olsa korumuşlardır. Ancak XIX. Yüzyılda 'Batı Etkileri' sarayın öncülüğünde bahçelere girmiştir.

Bu etki saray bahçelerinde genellikle formal düzen biçiminde kendini gösterir. Yıldız saray bahçelerindeki gibi, saray binası yanı başında formal düzen ile,uzaklaştıkça informal düzenin birlikte uygulandığına da rastlanır. Ancak bu durumda formal düzenli kesim kısıtlı yaygınlıkta bulunduğundan, bahçe anlatımında çok sınırlı bir yeri vardır. Formal tutumun, aşırı olduğu ve tek başına uygulandığı Dolmabahçe ve Beylerbeyi'ndeki durumlarda ise, bahçeyi içinde yaşanırlıktan, pencereden seyredilecek bir tablova dönüştürdüğü görülür. İçinde yaşanırlık olduğu durumlarda

çevresindeki asillere verdiği gösterişli bahçe şölenlerine benzetilebilir.

Bahçeden kopma, saray binası önem kazandığı ölçüde artmıştır. Ancak ne denli ağırlığı da olsa, binanın bahçeyle, batı formalinin çok dikkatle uygulandığı mutlak aksiyel ilişkisi kurulmamıştır. Gene de saray yaşantısı daha görkemli bir biçimde dönüşüp yakınlıktan koptukça, bahçeyle yumuşak ölçüde eriyerek kalıplaşmış yeni şekillere dönüşerek bahçe anlatımına yansımıştır.

Kısaca batı kaynaklı formal yaklaşım, Türk bahçesinde varolan doğaya saygıdan gelen formal ilişkiden farklıdır. Ancak en aşırı uygulamalarında bile mutlak aksiyaliteye uyulmayışı, tarh bezemelerinin gerek desen, gerekse malzeme bakımından yalınlığı ve yer yer ağaçlarla gölgelenmesi, teraslamanın nadiren kullanımı gibi uyarlamalar, Türk bahçesindeki formal düzenlemeye yumuşaklık getirmiştir (Aydın, 1993).

Selçuklular dönemine kadar göçebe bir toplum olarak yaşam süren Türklerde sınırları belli bir bahçe fikrinin görüldüğünü söylemek mümkün değilken, Osmanlı döneminden itibaren yerleşik düzenin getirdiği yeni yaklaşımların toplumsal yaşamda yer bulduğu görülmektedir. Osmanlı dönemi aynı zamanda İslam inancının etkilerinin toplumsal yaşamda da güçlenerek hissedildiği bir dönemdir. Bu bağlamda, Osmanlı bahçe anlayışının, dünyadaki her şeyin Tanrının yansıması olarak gören, insanın hem kendisi hem de doğadaki diğer canlıları sevmesi fikrine dayanan islami inancın yanı sıra, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya ve İstanbul'a kadar uzanan serüvenleri sırasında karşılaştıkları farklı kültürler ile İstanbul'da gördükleri köklü Bizans kültürünün etkileri doğrultusunda şekillendiği söylenebilir.

Sonuç olarak, Osmanlı bahçelerinin tasarım programlarında görülen Batı bahçe düzenlemelerinin etkileri yanında İstanbul'daki bütün saray ve kasır bahçelerinde Türk bahçesi kimliğinden hiç vazgeçilmemiştir (Günalp, 2000).

4. GÜLHANE PARKI

Topkapı Sarayı, Alay Köşkü ve Sarayburnu arasında yer alan park. Osmanlı döneminde Topkapı Sarayı'nın dış bahçesiydi. Şehremini (Belediye Başkanı) Cemil Paşa (Topuzlu) döneminde (1912-1914, 1919-1920) parka dönüştürülmüştür. Yaklaşık 100.000 m^2 'lik bir alan üzerine yayılmış olan parkın iki giriş kapısı vardır ve bu iki kapı birbirine, yaşlı çınarların gölgelediği asfalt kaplı, geniş bir yolla bağlıdır. Parka Alemdar Caddesi tarafından girildiğinde, yolun hemen sağ tarafında İstanbul Şehremini ve belediye başkanlarının büstleri ile karşılaşılır. Parkın Sarayburnu kısmı eskiden Sirkeci demiryolu hattı üstünden bir köprü ile bağlıydı. Bu kısım sonradan sahil yolunun açılmasıyla (1958) parktan ayrılmıştır. Sarayburnu'nun bu bölümde, H. Krippel'in bir yapıtı olan Atatürk Heykeli yer almaktadır.

Parkın ortasından geçen ağaçlı yolun sağında ve solunda çeşitli gazinolar, dinlenme yerleri, yazın kukla-karagöz temsilleri veren bir tiyatro, çocuk bahçesi, küçük bir hayvanat bahçesi, kahvehaneler, içinde botanik bahçesi ve akvaryum olan sarnıç yer alır. Boğaz'a doğru kıvrılarak inen yokuşun sağında ise Romalılardan kalma Gotlar Sütunu vardır.

1950'lerde parkta yapılmaya başlanan 'Bahar ve Çiçek Şenlikleri'nden bir süre sonra vazgeçilmiştir. 1987'den itibaren de Büyükşehir Belediyesi çeşitli etkinliklerin yer aldığı 'Gülhane Şenliği'ni düzenlemeye başlamıştır. Gülhane Parkı ağaç ve çalı türleri bakımından oldukça zengindir. Uzun yıllardan beri parkta dikilmiş 90'nın üzerinde egzotik türün mevcudiyetine saptanmıştır. Büyük çap ve boylara ulaşmış çitlenbik ağaçları ile Londra çınarı, akçaağaçlar, atkestaneleri, gülibrişimler, huş ağaçları, Lübnan ve Himalaya sedirleri, yalancı serviler, erguvanlar, Japan kadife çamı, Avrupa ladini ile doğu ladini, kızılçam, karaçam, sahil çamı, fıstık çamı, sahil sekoyası, anıtsal nitelikleri bir karaağaç, bataklık servisi, gümüşi ıhlamur, yalancı akasya, salkım söğüt, sarkık dallı sofora ve daha bir çok tür parkı yeşillendirmekte ve bezemektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Park ve Bahçeler Müdürlüğü idare binası da Gülhane Parkı içerisindedir.

Şekil 4.1: Gülhane Parkı Fonksiyon ve Ağaç Röleve Planı

Şekil 4.1: Gülhane Parkı Fonksiyon ve Ağaç Röleve Planı

Tarihi yarımada üzerinde halkın nefes alabileceği ve gezip dolaşabileceği yegane yer olan Gülhane Parkı, yaz aylarında ve özellikle Pazar ve tatil günlerinde dolup taşmaktadır; kentin ziyaret potansiyeli en yüksek gezi yerlerinden birisidir.

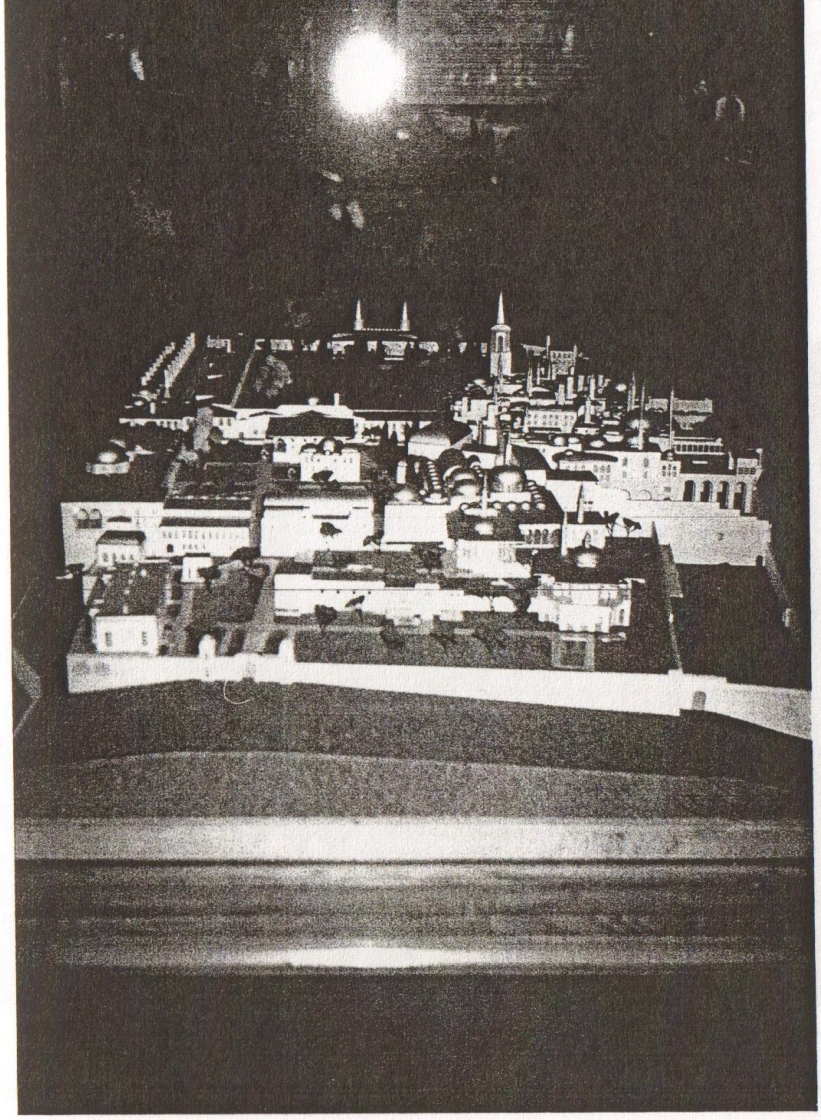
Ağaç ve çalı türleri bakımından oldukça zengin olan Gülhane Parkı'na uzun yıllardan beri dikilmiş olan 90'nın üzerinde egzotik türün yer aldığı bilinmektedir. Bu türlerden bazıları Acer, Albizzia, Aucuba, Berberis, Betula, Biota, Buddleia, Buxus, Catalpa, Cedrus, Celtis, Cupressus, Fatsia, Hibiscus, İlex, Magnolia, Picea, Robinia, Salix, Viburnum vb. gibi bir çok tür yer almaktadır. Bitki listesi Ek D'de verilmiştir.

Gülhane Parkı içerisinde bulunan Park Bahçeler Müdürlüğü tarafından kurulan fidan satış yeri parka gelen kullanıcılar için bu yıl satışa başlamıştır.

4.1. Topkapı Sarayının Tarihçesi

Topkapı Sarayı, Osmanlı mimarlığının hemen hemen her evresini içinde barındıran İstanbul'daki Türk saraylarının en büyüğüdür (Aydın, 1993).

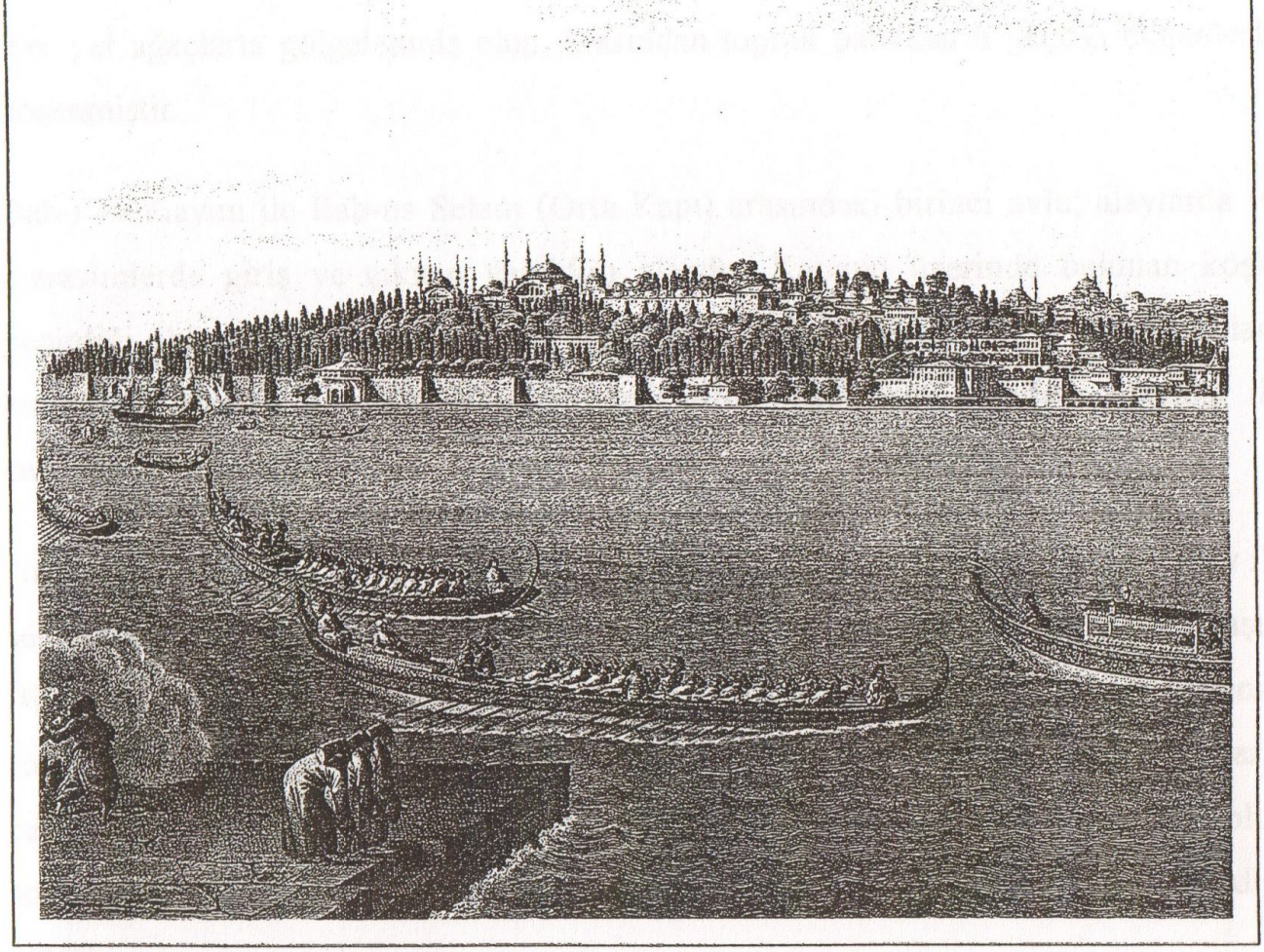
Topkapı Sarayı, diğer bir adıyla Saray-ı Cedide, İstanbul'da Sarayburnu sırtlarında, Fatih Sultan Mehmet devrinden Abdülmecid'e kadar Osmanlı padişahlarının oturduğu saraydır.

Şekil 4.2: Topkapı Sarayı Maketi

Fatih Sultan Mehmet fetihten sonra 1454 yılında, şu anki İstanbul Üniversitesi merkez binasın bulunduğu yerde (Süleymaniye'ye kadar olan sahada) Saray-ı Atik-i Amire adı verilen eski sarayı inşa ettirmiştir. Acele olarak inşa ettirilmiş eski saray devletin teşkilatına cevap verecek nitelikte olmadığından yeni bir saray inşası gerekmiştir. O zamanlar 'Zeytinlik' adı verilen Sarayburnu'nun deniz tarafı, Bizans döneminden kalma surlarla çevriliydi. Burası 1400m. Uzunluğunda inşa edilmiş kara surları ile birleştirilerek 1478 tarihinde yaptırıldığı bilinen Sur-u Sultani oluşturulmuştur. Sonuç olarak, bu bölge, Saray-ı Cedid-i Amire için (yeni saray) şehirden uzak ve savunması kolay bir yer halini almıştır.

Kara yönünde sarayı koruyabilecek durumda olan bu surda, yirmi beşi dört köşeli, ikisi sekiz köşeli, biride dokuz köşeli toplam yirmi sekiz kule vardır. Marmara tarafındaki Otluk kapısı ve Haliç tarafındaki Demirkapı'dan başka, küçük ölçüde beş otluk kapısı daha olan bu surun ana girişi Ayasofya arkasındaki Bab-ı Hümayun'dur. Deniz saltanat kapısı ise Topkapı'dır.

Şekil 4.3: Sarayburnu Görünümü

Topkapı Sarayı'nın ilk yapım şeması iki evreyi göstermektedir. 1459-1468 (864-873) tarihleri arasında tamamlanan idari işlevi ikinci avlu birinci evreyi 1470-1478 (875-883) tarihleri arasında tamamlanan dış duvarlar (Kara surları) ve dış bahçe köşkleri ikinci evreyi oluşturur. (Gültekin, 1994)

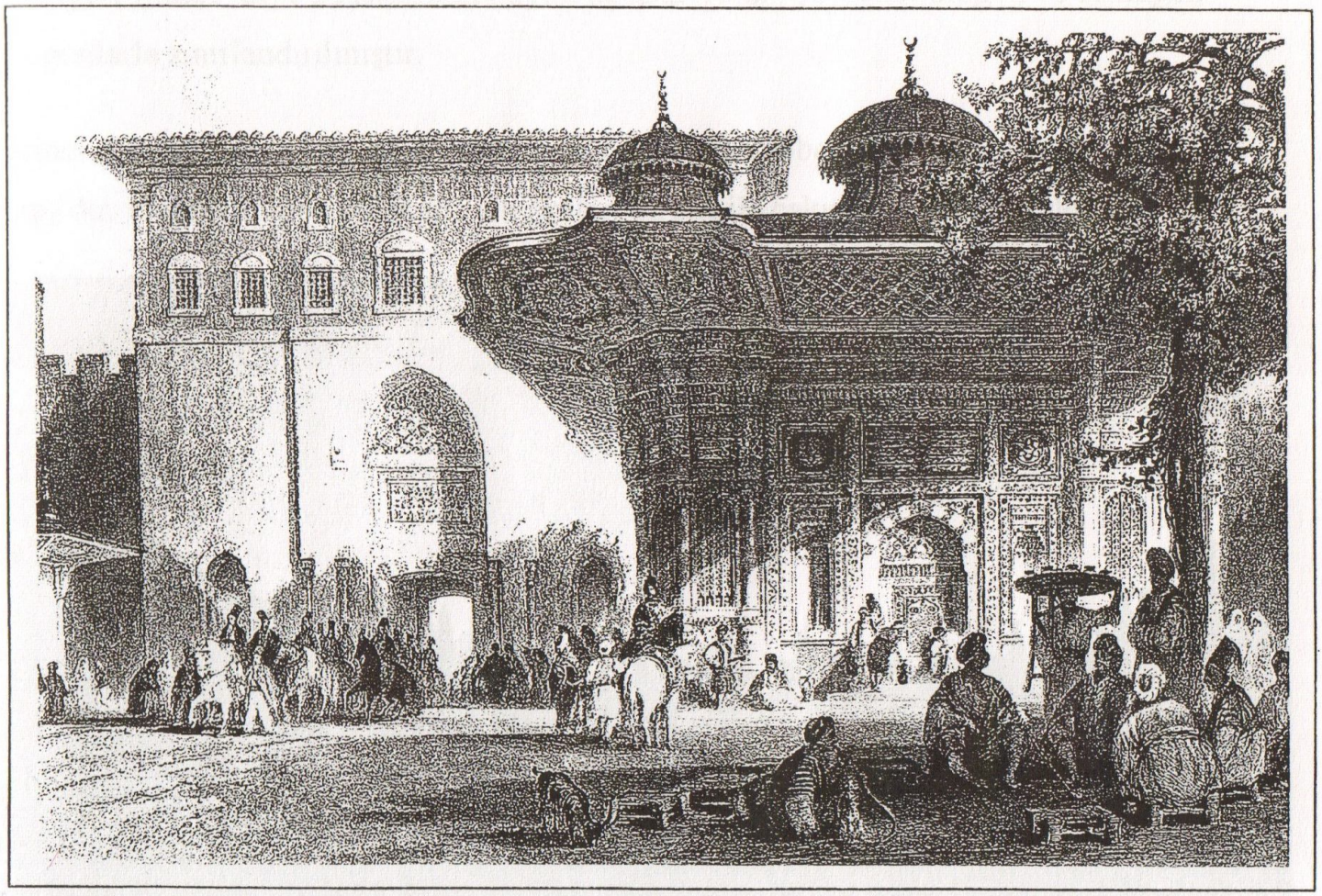
Yaklaşık 700.000m^2'lik bir alana yayılan saray da ilk yapılaşma Fatih döneminde başlamış, her padişahın eklettiği yapılarla büyük bir yapıtlar topluluğu oluşmuştur. Sahildeki yapılardan birisi olan Topkapı Sahil Saray'ı 1863 yılında, Saray-ı Cedid ya da Yeni Saray adını taşıyan Topkapı Saray'ı adıyla anılmaya başlanmıştır (Aydın, 1993).

Saray bir bütün olarak düşünüldüğü; birbirini takip eden dört avlu ve bu avlular etrafında sıralanan binalar topluluğu görülür. Binalar tek katlı ve yaygındır. Yüzyıllar boyunca saray teşkilatına göre devamlı eklemelerle gelişen saray içinde ana şemayı bozma kaygısı duyulmamıştır. Süslemeler de yapıldığı devrin karakterini aksettirir. Bu nedenle sarayda; 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar mimarı ve süsleme sanatı örnekleri bulunmamaktadır.

İçice avlulardan çeşitli yapılara girişler vardır. Avlunun düzeni genellikle yalındır. Yer yer ağaçlarla gölgelenmiş olup, arasından toprak patikaların geçtiği çimenlerle döşenmiştir.

Bab-ı Hümayun ile Bab-us Selam (Orta Kapı) arasındaki birinci avlu; alaylarda ve merasimlerde giriş ve çıkışın yapıldığı alandır. Kapının üzerinde bulunan köşk, geçirdiği iki yangından sonra yok olmuştur. Bab-u Humayun ile Bab-u Selam arasındaki geniş avlu, sağlı sollu sarayın çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan binalar ile çevriliydi (Gültekin, 1994).

Ana kapı olan Bab-u Hümayun'dan Resmi Saray'ın dışında kalan ve Resmi Saray ile şehir arasında bağlantıyı sağlayan Alay Meydanı da denilen 'Birinci Yer'e ulaşır. Birinci Yer halkın atla girebilmesine ve gezebilmesine izin verilen oldukça geniş, sosyal açık alan özelliğindedir. Bu alan Saray'a hizmet veren çeşitli yapılarla çevrilmiştir. Meydanın Marmara Denizi tarafında has fırın, hastane binaları, yolun sol tarafında ise silahhane, darphane, Aya İrini Kilisesi bulunmaktadır (Aydın, 1993).

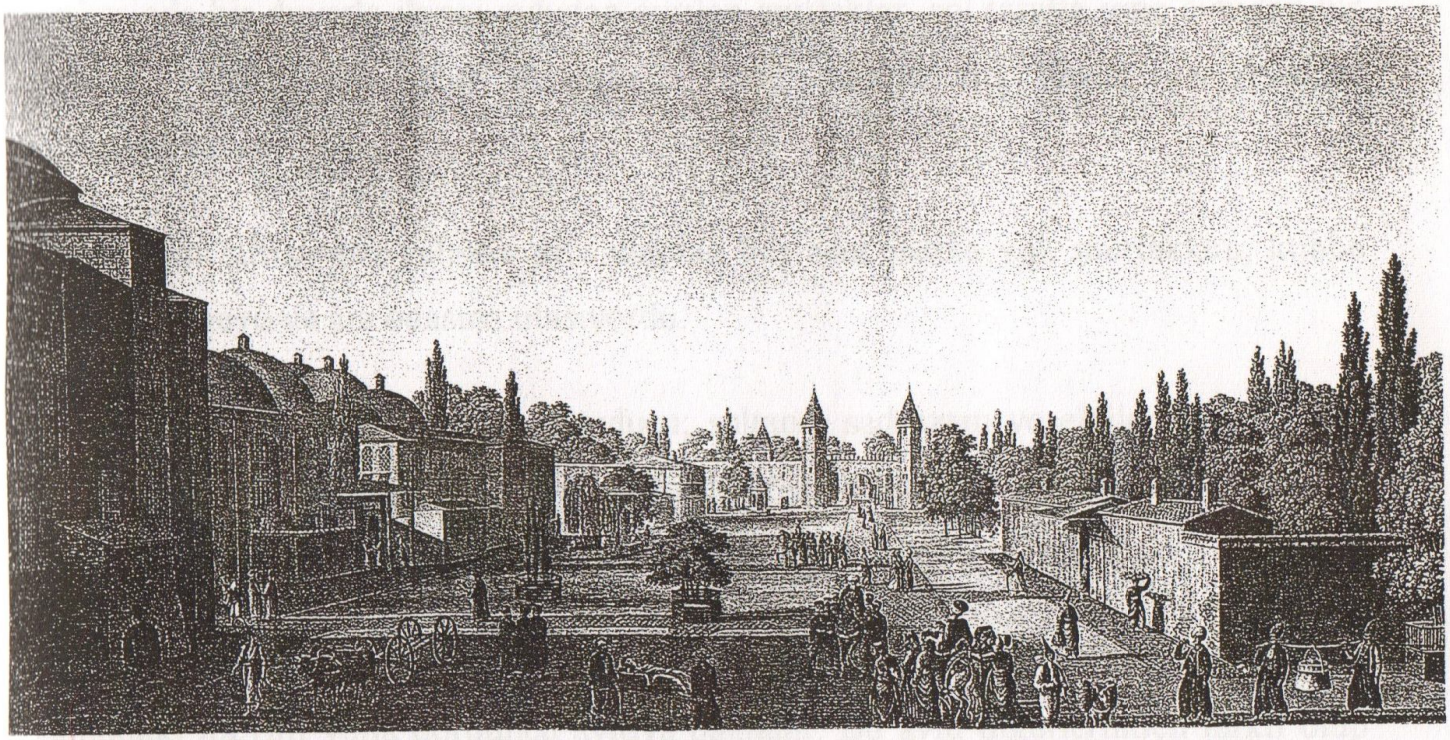

Şekil 4.4: Bab-ı Humayun

Sur-u Sultani olarak adlandırılan ve Alay Meydanı'na giriş kapısı olarak tasarlanan Bab-ı Humayun, iki katlı ve simetrik olarak planlanmış bir yapıdır. Üzerindeki kitabeden 1478 yılında yapıldığı anlaşılmaktadır. Kalın kargir alt yapının iç ve dış cephesindeki kapıların arası yüksek kubbeli bir mekandır. Her iki tarafında merdivenlerle ara kat odalarına ve üst kata çıkılır. Üst kat bir Hünkar kasrı (Kasr-ı Ali) olarak tasarlanmıştır. Orta da divanhane, her iki yanında birer oda bulunmaktaydı. 1865'de yangın sonucu harap olan üst kat, 1922'de tümüyle yıktırılmıştır. 1867 yılında neo-klasik tarzda mermer malzemeyle yeniden düzenlenen portal, iç ve dıştan kapı kemerinin ikişer yan nişle donatıldığı Selçuklu karakterli bir görünüşe kavuşmuştur. Kapı üzerinde günümüze ulaşmayan Bab-ı Hümayun Köşkü'nden padişah ve Harem halkının kapı önünden yapılan törenleri izledikleri ve köşkte muhallefat hazinelerinin saklandığı bilinmektedir (Esemanlı, 2000).

Bu bahçede önemli kapıları birbirine bağlayan fonksiyonel bir yol sistemi vardır. Gölge ağaçlarından informal gruplamalar yapılmıştır. Meydan'ın ortalarına doğru, 'Yeniçeri Çınarı' diye adlandırılan büyük ağaçlar vardı. Çevreleri altıgen ve sekizgen poligonlarla sınırlandırılmıştır.

Birinci Yer'le 'İkinci Yer'i birleştiren tek geçit çifte kubbeli Bab-us Selam yani Orta Kapı'dır. Humayun ile Orta Kapı'nın aksları birbiri ile çakışmayacak şekildedir.

Şekil 4.5: Topkapı Sarayı Birinci Avlusu

Devletin üst yönetim organı olan Divan'ın toplandığı Kubbe Altı ve Adalet Kasrı ile Hazinenin bulunduğu bu avluya Divan veya adalet Meydanı da denilmektedir. İkinci yer, birinci yere göre sarayın daha içi durumundaydı fakat, üçüncü yer kadar derin değildi. Culus törenleri, büyük kabul ve bayram törenleri bu avluda yapılırdı. Bu avluya ancak saray erkanı girebilirdi. İkinci yer dış ilişkiler açık son avluydu. Bu avlunun dört tarafı revaklarla örtülü bir gezinti yeridir.

Girişten ışınsal olarak dağılan aksiyal olmayan beş yol belli yapıların giriş kısmına yönelmiştir. Bu yapılar; Kubbe Altı, mutfaklar, hazine ve Akağalar Kapısıdır.

Yolların ilk durumu şimdi olduğu gibi ışınsal ve düz değil, yumuşak ve kavisliydi. Belirli noktaları birbirine bağlamak üzere planlanan bu yolların genişlikleri de kullanıma göre hesaplanmıştı.

Kubbe altına yol boyunca selam taşları kullanılmıştır. Bu durak taşlarıyla yolun kullanışına bir özellik katılmıştır. Çeşitli minyatürlerden avlunun zemininin genellikle çimenle kaplı olup, çınar (Platanus ssp.), çitlenbik, (Celtis ssp.) gibi gölge veren ağaçların yanında çiçekli meyve ağaçların ve yüksek servilerin yer aldığını, ceylan ve sülünlerin serbestçe dolaştığını görmekteyiz (Aydın, 1993).

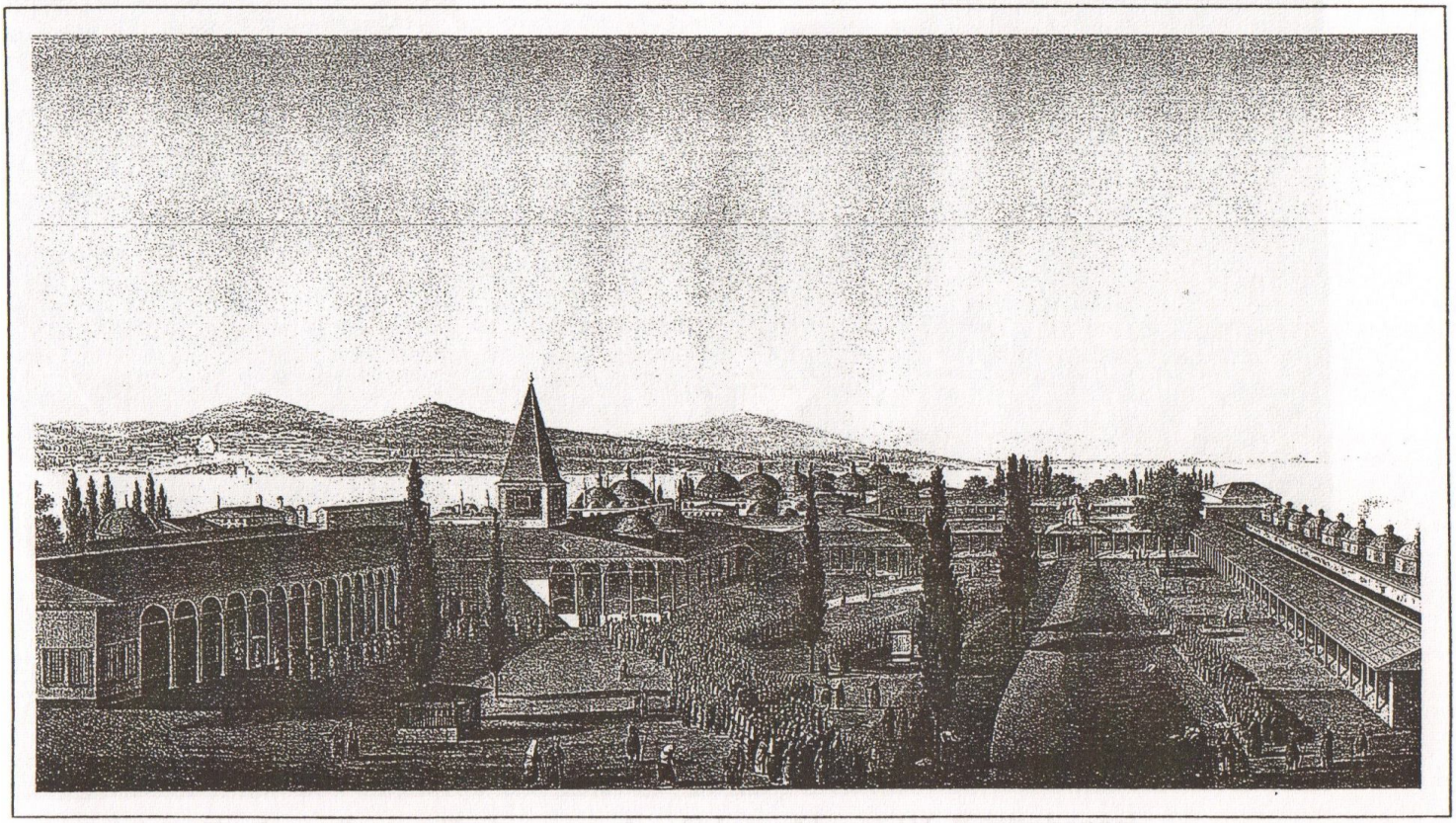
Bab-us Selam ile Bab-us Sade (Akağalar Kapısı) arasındaki ikinci avlu; dört cephede duvarlarla çevrili, sarayın resmi işlevi açısından en önemli avlusudur. Avlunun sağ cephesinde bir duvarla ikinci avludan ayrılan mutfaklar, sol tarafta yine avludan bir duvarla ayrılan Has Ahır devamında kule, kubbe altı binası ve revaklar bulunmaktadır.

Bu avlunun girişinden yelpaze gibi dağılan beş adet patika yol, mutfaklara, kubbe altına, hazineye ve arz odasına ulaşıyordu.

Sarayın içine girilemeyen üçüncü avlusu; sultanın sadrazam ve elçileri kabul ettiği arz odası dışında özel yaşamına ilişkin Fatih Köşkü Hamamı ve Has oda ile Enderun Mektebi koğuşları ve mescidin bulunduğu avludur.

Üçüncü avlu biri hazine dairesi yanındaki merdivenle, diğeri Silahtar Hazinesi yanındaki meyilli yolla dördüncü avluya bağlanır. Bu avlu diğerlerinden farklı olup etrafı revaklarla çevrili değildir. Birbirinden farklı yüksellikte setler halindedir. Yer

Kanuni devrinde, saray nüfusu beş bini bulunca, ilaveler, tadilatlar ve yeni binaların inşası devam etmiştir. Bu durum Sultan Mecit zamanında yapılan Yeni Köşk veya Mecidiye Köşkü ismindeki Fransız stili bina ile son bulmuştur. Topkapı sarayının en önemli özelliği 15. yüzyıldan başlayarak 19. Yüzyıla kadar çeşitli devirlere ait birçok binaları içermesidir (Gültekin, 1994).

Şekil 4.6: Topkapı Sarayı İkinci Avlusu

İkinci Yer'den 'Üçüncü Yer'e yani sarayın Enderun Meydanı'na Akağalar Kapısı veya diğer adıyla Bab-us Saaded ile geçilmektedir. Bu kapı Bab-u Humayun ve Bab-us Selam gibi iç içe iki kapıdan oluşmaktadır. Bu avluya Harem-i Hümayun yani Padişaha ait 'Yasak Bölge' denirdi.

Bu avlu diğer avlulara göre daha küçük ve özeldir.

Sütunları daha güzel mermerle yapılmış Harem, Hazine, Araz Odası, Has Oda ile çevrilmiş Enderunların çalıştıkları dışa kapalı bu iç avlunun boyutları 90m'lik kare biçimindedir.

Avluya girince ilk olarak Arz Odası ile karşılaşılır. Bu yapının hemen arkasında, avlunun hemen hemen ortalarına rastlayan yerde III. Ahmet tarafından yaptırılan Enderun kitaplığı bulunmaktadır. Bu yapıdan bakıldığında fıskiyeli küçük bir havuz görülmektedir. Avlunun zemini eğimlidir. Avluda yollar; merdiven, güneş saati,

çeşme, havuz gibi elemanların yerini belirleyecek şekilde düzenlenmiştir. Bu avluda da diğer avlulardaki gibi birkaç adet yüzyıllık ağaç çimenlik ile yükseltilmiş bir platform üzerinde yer almaktadır.

Şekil 4.7: Topkapı Sarayı Enderunu : Arz Odası, Ahmet III. Kütüphanesi

İkinci ve üçüncü yerde ağaçların dışında, Lala Bahçesi ve Has bahçe de olduğu gibi sümbül, lale ile dolu çiçek parterleri yoktur.

Bu avlular bahçe olarak değil, geleneksel işlevlerini yerine getirmek için kullanılıyordu. Yani bu avlular, başlangıçta bir bahçe amacı güdülerek yapılmamış zaman içinde özellikle diğer, yeni sarayların yapılması ve daha çok rağbet görmeleri ile eski hızlı trafiğini kaybederek ağaçlarla dolu sakin bahçe havasına bürünmüştür.

Üçüncü Yerden 'Dördüncü Yer'e hafif inişli üç yolla geçilmektedir. Dördüncü yer dört teras üzerine inşa edilmiş, diğer avlulardan farklı olarak kendi içine kapanma yerine, doğanın ve özellikle Marmara Denizi ve Boğaz'ın güzel manzaralarına açık bir bahçeler topluluğudur. Bu teraslar üzerinde büyük düzenli şekilli havuz, iki tane de küçük fıskiyeli havuz bulunmaktadır.

Bahçenin en önemli terasın 'Havuzlu Taşlık' oluşturmaktadır. 1636 yılında Revan Köşkü'nün yapılması ile II. Mehmet zamanından kalma oldukça büyük havuz küçültülmüştür. Bu teras Türk bahçelerinin tipik karakteristiği olan bahçe perspektifin su üzerinde kurulması kavramını en güzel şekilde yansıtan örneklerdendi.

Bu teras yine IV. Murat 1639 yılında Bağdat Köşkü'nü, 1640 yılında da Sultan İbrahim Sünnet Odası ve İftariye kameriyesini ekletmiştir.

Teras zeminin yapılar gibi tamamıyla mermerden yapılması mekan anlatımına bütünlük kazandırmıştır.

Bu mermer terastan merdivenlerle Sarayburnu'nun yüksekçe bir sekizinin son bölümü oluşturan bir köşesinde fiskiyeli bir havuzun bulunduğu 'Lala Bahçesi' veya 'Lale Bahçesi'ne varılır.

Bu bahçeden bir set duvarıyla ayrılan yerde saray için gerekli ilaçların hazırlandığı Baş Lala ya da Hekim Başı kulesi bulunmaktadır. Bu bahçe de yer alan diğer yapı XVIII. yüzyıl başlarında yapılan Sofa ya da Mustafa Paşa Köşküdür. Bu köşk 'Suffa-i Hümayun' alt bahçelerinde geçit veren kapının olduğu yerde bulunmaktadır.

Suffa-i Hümayun alt bahçelerinde günümüze ulaşan yapılar bahçenin Marmara Denizi'ne bakan tarafında ve İstanbul'un Anadolu yakasına manzarası olan bir noktada yer alan; Çadır Köşkü ve Sofa Camii ile sarayın son yapısı olan Mecidiye Köşkü'dür.

İncirlik Bahçesi ile aynı kotta bulunan ve sırayla Bağdat Köşkü, Sofa Köşkü, Hekim Başı Kulesiyle çevrelenmiş ve Mecidiye Köşkü ile sınırlanmış olan, içinde bulunan aslan heykellerinden dolayı 'Aslanlı Bahçe' olarak adlandırılan bahçede XVII. yüzyıl sonu ve XVIII. yüzyıl başlarında yapılmış dikdörtgen şekilli iki zarif havuz yer almaktadır.

Suffa-i Hümayun bahçelerinin tümü, padişahın özel yaşamına ayrılmış açık alanlardır. Kaynaklara göre padişah, Sünnet Odası'nın bulunduğu köşkten ve İftariye kameriyesinden, incir bahçesinde yapılan oyunları seyrederdi.

Aslanlı bahçe, şimşirlik ve fil bahçesine göre kullanım açısından daha şanslı bir konumda yer almaktaydı ve bu bahçede Çırağan alemlerinin cirit, güreş vb. spor gösterilerinin düzenlediği padişahın halen bahçede bulunan mermer tahtından hem lale bahçesine hem de aslanlı bahçeye bakan Sofa Köşkünden bu eğlenceleri seyrettiği anlaşılmaktadır.

Topkapı sarayının harem bölümü; Harem-Selamlık ve sultan ailesinden olmayanlar için yapılmış Cariyeler Dairesi olmak üzere üç esas bölümden oluşur ve saray bütünü içinde başlı başına bir kent görünümündedir. Her bir bölümü oluşturan oda ve sofaların birbiri ile bağlantısını kurmak için yapılan avlu, taşlık, revak ve bahçeler Harem'de yaşayanların karşılaştıkları, buluştukları açık mekanlar olmaları bakımından önemlidir.

Bu bahçeler dışında XVIII. yüzyıl başlarından itibaren Sarayburnu'nda yapılmış olan ve özellikle iç veya harem bahçesi ile dış veya has bahçe olarak tanımlanmış bahçeler vardı.

Zamanında İstanbul'un en ünlü bahçeleri arasında yer alan bu bahçeler bugün yok olmuştur. Ancak 1847 yılında A. de Besumont bu bahçeler hakkında şöyle bir makale yazmıştır.

'Bu bahçelerin 120 yıl evvel yani III. Ahmet zamanında Babil bahçeleriyle boy ölçüşen harikalar ihtiva ettiğine inanmak bugün biraz güçtür. III. Ahmet, bu fevkalâde güzel yeri en kıymetli ve az bulunur ağaç ve çiçeklerle doldurulmuştu. Sarayın yaşlı bahçıvanları, yeryüzündeki bu cennetin harikalıkları hakkında babalarından işittiklerini, hala anlatırlar. Deniz kenarındaki surlar boyunca altın telli ve parlak renkli çizgili çadır bezleriyle örtülü yüksek kafesler ve bunların içinde en nadide kuşlar ve dünyanın her tarafından getirilmiş bitkiler bulunuyordu. Bu kafesler (Limonluk) kışın yapay bir yoldan ısıtılıyordu. Yeşim ve balgami kaselerden fışkıran fiskiye suları sihirli ve göz alıcı parterlere serinlik veriyordu. Çiçeklerin tabii kokuları yetmiyormuş gibi, aralarına yerleştirilmiş mermer ve altın kaseler içinde, öd ağacı ve buhur yakılıyordu. Geceleyin bu bahçeler, camilerde olduğu gibi görünmeyecek incelikte teller asılı bin bir kandil ile donatılıyordu. Bunlar sıcak memleketlerde gecelerin karanlığı içinde parıldayan ateş böcekleri etkisi bırakıyordu. Bu donanma, Türklerin tercih ettiği çiçeğe izafeten, Lale Çırağan ismiyle şöhret

bulmuştu. Bu toprak üstündeki cennetin ortasında yükselen köşk içten ve dıştan Venedik aynalarıyla kaplıydı.

Şekil 4.8: Topkapı Sarayında Tomak Köşkü Olması Gereken Yapı

Topkapı Sarayında bulunan ağaçları Osmanlı'nın bahçe ve ağaç anlayışından ayırmak mümkün değildir. Dönemin yazışmalarından saray için ağaç fidanları getirilmesinde İznik, Yalova ve Karamürsel kazalarına haber yollanarak çınar, dişbudak, ıhlamur, karaağaç, idris, çitlenbik, meşe, defne, erguvan, ahlat gibi bugün bile plansız şehirleşmenin henüz tamamen yok edemediği, Boğaz'ın ve İstanbul'un doğal dokusunu meydana getiren ağaçlar istenmiştir.

Gül fidanı Edirne'den, sümbül ve lale soğanları Maraş ve Toroslar'dan hatta Halep civarından getirilmiştir.

Saray'da Prof. Dr. Besalet Pamay'ın 1983 yılında yaptığı proje doğrultusunda çevre düzenlemesi yapılmıştır (Aydın, 1993).

4.2. Gülhane Bahçesinin Topkapı Sarayı Bütünündeki Yeri

Fatih Sultan Mehmet zamanında, Yeni saray adıyla kurulan ve büyük sarayı çevreleyen duvarların (Sur-i Sultani) içinde kalır. Bab-u Humayun ve Bab-us Selam arasındaki birinci avlu ile Marmara Denizi kıyısı arsındaki alanı kaplar. Fransız Kauffer tarafından çizilen İstanbul'un ilk şehir planında (1776), Gülhane bahçesinin Marmara kıyısına inen araziyi içine aldığı görülür.

Sarayın dördüncü avlusu, içinde köşklerin yer aldığı bir bahçeler topluluğuydu. Ana yerleşim binaları tepenin üstünde, bahçeler ise eteklerde yer alırdı. Yeşillikler arasında tek tek köşklerle bağ kurulmuş ve kıyı saraylarıyla denize kadar bu ilişki uzatılmıştır. Eğim ise setleme yöntemi ile çözülmüştür. Saraylar topluluğunun kuzey, batı ve doğuda çevreleyen has bahçe bugün Gülhane parkı olarak adlandırılmaktadır. Bu alan, her ne kadar avlanma ve sportif etkinlikler için ayrılmış olsa da çiçek, meyve ve sebze bahçelerini de içermekteydi.

Has bahçe, padişahın özel bahçesi olmasına rağmen, Topkapı has bahçesine sanatın ve ilmin öğretildiği atölyeler ve diğer yapıtlarda yer almaktaydı. Gülhane bahçesi, tamamıyla, devrinin sanat ve ilim akademisi olma özelliğini taşıyordu.

Fatih zamanında başlayan çiçek sevgisi, diğer padişahlar zamanında da devam etmiştir. Çiçek türlerinin en iyileri seçilmiş olup Edirne'den gül, Halep'ten zambak, Maraş'tan sümbül soğanı, Kırım'dan lale soğanları getirilmiştir.

Safa bahçelerinin içinde ve deniz kıyısında padişahların yazlık olarak yaptırdıkları köşkler ve küçük saraylar yer alıyordu. Bu yapılar topluluğunun genel konumu, çeşitli devirlerdeki eklemeler sebebiyle düzensizlik gösterir. Konum bağdaşmazlığıyla beraber, Avrupa'dan alınan yapı stillerinin uyuşmazlığı da göze çarpar. Saray yapıtlarının ve bahçelerinin düzenlenmesinde tam bir Türk niteliği yoktur. Köşk ve diğer pavyonların yapımından önce, bahçe düzeni batı etkisinin henüz sokulmadığı Türk özelliklerin taşıyordu. Önemli bir Türk peyzaj öğesi olan su ise, sonraki devirlerde de olduğu gibi, her yerde cömertçe kullanılıyordu. 1819'daki planlara göre, Topkapı has bahçesinin doğal stilini (Türk benliğini) kaybetmediği anlaşılır. Fakat bir süre sonra Has bahçe Avrupalı mimarların etkileri ile yeniden düzenlenmiştir. 1840'larda Has Bahçe mimarı bir Almandı. 1855'teki plana göre ise;

niteliklerinden uzaklaşıp Avrupa'ya döndürmüştür. Sultan Reşat devrinde de Gülhane parkı ile Fransız bahçıvan başı Deroin uğramıştır. Buna rağmen Avrupa etkisinin girdiği yerler yalnızca safa bahçeleri olmuş, bunun dışındaki kısımlar aynı özellikleri sürdürmüştür.

Bağ ve sebze bahçeleri gibi fonksiyonel bahçelerin varlığı ise, güzellik ve kullanışlığı birleştiren, Türk bahçesinin yanında yer alması Avrupa bahçelerinde de görülür. XVII. ve XVIII. yüzyılda da örneklerini veren sebzeliği, bağı, meyveliği ve koruluğuyla kendine yeterli park ve bahçeler bir yönden Topkapı gibi Türk saray topluluklarıyla paralellik gösterirler. Fakat Avrupa örneklerinde yapı, geniş arazinin içinde, arazi ile fazla ilgi kurmaksızın yapılırken, Türk örneklerinde bahçeler, saray yapıtlarını izlemiş olup, önce yapıt, sonra bahçe gelmiştir.

Abdülmecit'in saltanatının son yıllarında, 1860'ta çıkan bir yangınla ve daha sonrakilerle harap olmaya yüz tutan Topkapı Saray yapıtları tamamıyla ihmal edilmiştir. Topkapı kıyı sarayı 1863'te yanmış, diğer kıyı köşk ve sarayları da yanarak veya giderleri çok olduğundan yıktırılmıştır. Kalanlarda Sirkeci demir yolu yapımında yok edilmiştir. Bu köşklerden biriside İncili Köşk'tür.

Şekil 4.9: Tanzimat Müzesi

Bugün bu büyük saraylar topluluğundan kalan ana kitle, en tepe de konumlandırılmış üç avlunun çevresinde toplanan karmaşık yapıtların meydana getirdiği devasal dikdörtgenlerdir. Bahçeler içinde bazı köşkler, kütüphane, mescit kalmışsa da kıyı köşk ve sarayları tamamen yok olmuştur. Bahçeler büyük ölçüde daralmış, bir kısmı ise Operatör Cemil Topuzlu zamanında düzenlenerek Gülhane parkı adıyla halka açılmıştır.

XVII. yüzyılda bahçe planı geometrik bir esas eksen veya ona dik ikinci bir eksene dayanmaktadır. Bahçe bu eksenler etrafına kurulmuştur. Parterler yükseltilmiş, mermer veya taş kaldırımlı yollar ile çevrilmiştir. Eksenler su oyunları ile zenginleştirilmiş olup, iki eksenin kesiştiği nokta çoğu zaman bir havuz ile belirtilmiştir. Eksenler köşk, kamelya veya selsebil motifleri ile sonuçlandırılmıştır. Bu motifler yükseltilmiş teraslar üzerine oturtturulmuş olabilirler. Parterler dört köşe ve taştan çerçeveler içine alınmış, çiçek sandıkları ile süslenmiştir. Mimari unsurlar klasik Türk stilindedir.

XVIII. yüzyıl başında, su oyunlarının zenginleşmesi ve dantela şeklinde kıvrılmış tekne etekleri ile kendini ayırt etmektedir. Genel bahçe düzeni yine aynıdır. Yalnız plan belki biraz daha serbest olmuştur.

XVIII. yüzyıl ilerledikçe, Avrupa ve bilhassa İtalyan etkileri görülmektedir. Özel olarak su oyunlarında, teknelerin dantela gibi kıvrılmış ve dalgalanmış kenarları açık bir biçimde istiridye kabuğu ve rokayı andırmaya başlamıştır. Ancak temel kompozisyonda büyük değişiklikler yoktur. Taş ve teras bölümleri azalmış, çemenzar ve parterler büyümüştür.

Yüzyılın sonuna doğru yabancı etkilerin köklenmiş olduklarını görüyoruz. Barok hatlar ve biçimler, özellikle taş kısımları ve havuzlar köşkler üzerinde görünüyor. Gittikçe büyüyen çiçek ve parter tarlaları arada bir, fakat ölçülü bir şekilde bu hareketleri izliyor. Planda ise aksiyalite bırakılmamak şartı ile biraz daha serbesttir.

XIX. yüzyılda kompozisyonun eski berraklığı yavaş yavaş bozulmaya başlar. Avrupalı bahçıvanların yanlarında getirdiği yeni bahçe elemanları yanında eski motifler hala terk edilmemiş olmakla beraber anlayışsız bir şekilde uygulanmaktadır.

4.3.1. Bizans Dönemine Ait Tarihi Eserler

Gülhane meydanında, Bizans imparatorluğu zamanında, önce Mangan askeri deposu, daha sonra Mangan sarayı, Hagios Georgius manastır ve kilisesi, ayrıca bir ziyaret yeri olan Panagia Hodegetria ayazma ve kilisesi vardı. Birinci Dünya savaşından sonra, İstanbul çıkan Fransız kuvvetleri arasında bulunan arkeologlar 1921-1923 tarihleri arasında burada kazılar yaptılar. Kazının başında bulunan Demangel ve uzun yıllar İstanbul'da yaşayan ve arkeolojik çalışmalara katılan E. Mamboury 'Quartier des Manganes' isimli kitapta Mangan bölgesinde yapmış oldukları kazının bilgi ve belgelerini yayınlamışlardır.

4.3.1.1. Meryem İkonası

Bu bölgedeki bulutların en önemlilerinden birisi iki metre boyunda mermerden yapılmış bir Meryem ikonasıdır. 'Gülhane Meryemi ' diye bilinen bu eser bu gün İstanbul arkeoloji müzesindedir.

4.3.1.2. Manganlar Sarayı

Birinci Basileos tarafından 867-886 yılları arasında yaptırılan Manganlar sarayı Akrepolün doğu tarafında Demir Kapı ile İncili Köşk arasındadır. 1871 yılında Rumeli demir yolu döşenmesi sırasında üç nef ve buna bağlı iki yan kanattan oluşan alt yapının deniz tarafındaki uzantısı ortadan kalkmıştır.

4.3.1.3. Hagios Georgios Manastırı

Konstantinos Monamakhos tarafından 1042-1054 yılları arasında yaptırılmıştır. Bu manastır hakkında, planı haricinde, bir bilgi bulunamamıştır. Fakat fetihten sonra burası derviş tekkesi olarak kullanılmıştır.

Bu manastır ve kiliseye ait kalıntılar, 1921-1923 yılları arasında yapılmış kazılarda tespit edilmiştir. Hg. Georgios manastır kompleksinin alt yapıları tamamen ortaya çıkartılmıştır. İnce, uzun dikdörtgen şeklinde uzanan, büyük ayaklarla taşınan, kemerli tonoz ve kubbelerle örtülü muazzam alt yapılardır. Uzunluğu 79,36 m. olup, genişliği 21 m. dir. Manastır ve kilisenin şemaları farklıdır. Kilisenin zemin planı

Yunan haçına benzeyip ortada merkezi kubbe ve dört köşe kubbesi olarak düşünülmüştür.

Manastır kısmı ise kalın bir duvarla iki nefe ayrılmış ve bölümlerin üzeri altı kubbeyle örtülmüştür. Manastır ve kilise kısmı 19,25 m. ölçüsünde, beşik tonozlu uzun bir mekanla bağlanmış olup bu ana mekan daha çok manastırın bir uzantısı olarak görülmektedir. Manastırla bu mekan aynı seviyede olmasına rağmen kilise zemini bir buçuk m. yüksekte bulunmaktadır.

4.3.1.4. Hodighitria Vaftizhanesi

Mamboury'nin çizdiği plana göre vaftizhane, kilisenin önünde kuzey batı yönünden uzana dikdörtgen şeklindeki avlunun tam ortasına yerleştirilmiştir. Tespitlere göre üstü kubbeyle örtülü sekizgen bir yapının şeması elde edilmiştir. Duvar kalınlığı 1,5 metreye yakındır. Kubbe sekizgen duvarlardan sonra, çokgene çevrilen bir kasnak üzerine oturtulmuş olup, karşılıklı iki girişi vardır. Bunlar ortasındaki apsisin merkezinden geçen ve kiliseyi iki eşit parçaya bölen bir aks mevcuttur. Vaftizhane'nin manastır kompleksi ile aynı tarihte yapılmış olduğu düşünülmektedir. Buna göre XI. yüzyıla ait olarak tarihlendirilebilir. Bugün ise hiçbir iz mevcut değildir.

4.3.1.5. Bizans Sarnıçları

Bölgede toplam dört adet Bizans sarnıcı mevcuttur.

a) Cephanelik Sarnıcı : Bab-ı Hümayündan girildikten sonra eski Gülhane askeri hastanesine giden yolun sol tarafından, Saray burnuna doğru uzayan terasın üzerinde yer alan dört sarnıçtan ilki Cephanelik Sarnıcı'dır. Yapı, tek nefli, üstü beşik tonozla örtülü sade bir mekandan oluşur. Ölçüleri 8x4 m. dir.

b) Depolar Komutanlığı Altındaki Sarnıçlar : İki destek dizili olan bu sarnıç ise sekiz sütunludur. Yüksekliği 5 m. olan sarnıcın üzerinde depolar komutanlığı binası vardır. Üç nefli sarnıcın ölçüleri 19,30 x 8,10 m. dir. Nefler iki sütun dizisi ile ayrılmış olup, her sırada dörder adet sütun ve birer paye ile son bulur.

c) Benzinlik ve Barutluk Sarnıcı : Bab-ı Hümayundan girince Gülhane'ye inen yolun sol tarafında bir teras teşkil eden sarnıçlardan ikincisi olan Benzinlik ve Barutluk sarnıcı üç sıra desteklidir. Dıştan 21,10 x 20,15 olan ölçüler iç tarafta 15,35 x 14,58 m. dir. Mermer ve granitten yapılmış dokuz sütun tarafından taşınan 12 adet kubbesi vardır. Derinliği takriben 9,35 m. kadardır.

d) Bodrum II Sarnıcı : Bab-ı Hümayun yakınında Bodrum II sarnıcı dikdörtgen bir plana sahip olan sarnıç bir teras meydana getirir. Ortada dört adet sütun vardır. 19,20 x 7,40 m. ölçülendedir.

4.3.2. Osmanlı Dönemine Ait Tarihi Eserler

4.3.2.1. İshakiye Kasrı

Gülhane meydanı büyüklüğü ve güzelliği sebebiyle birçok küçük ve güzel köşklerle süslü idi. 15. yüzyıl vezir-i azam-ı İshak Paşa tarafından yaptırılan İshakiye Kasrı 19. Yüzyıl başlarında Harbiye okulu nazırı Galip paşa tarafından fazla masraflarla sebep oluyor diye yıktırılmıştır.

4.3.2.2. Arslanhane

Sultan Abdülaziz hayvanlara meraklı olduğu için birçok vahşi hayvan ve kuş getirterek onları Arslanhane adını verdiği Sultan Mahmut köşkü yerinde barındırılmıştır.

4.3.2.3. Mermer Köşkü

Gülhane meydanındaki köşklerden biride Selim-I 'e ait olan mermer köşküydü. Mermerleri padişah tarafından Mısır'dan getirilmiş bu köşk Memluk üslubunda yapılmış ve renkli taş kaplamalı idi.

4.3.2.4. Gülhane Kasrı

Fransız Kauffer'in 1776 da çizdiği haritada II. Mahmut'un 1826 da tamir ettirdiği Gülhane Kasrı'nın iç Cephane olan Hagia Eirene kilisesi (eski askeri müze) denize doğru inen yokuşun altında olduğu görülür.

4.3.2.5. Güvercinlik

Mustafa Reşit Paşa tarafından 1255-1839 yılında okunan Tanzimat-ı Hayriye Hattı Hümayun'u Gülhane Meydanı tarihinde çok önemli bir yer oluşturur. Gülhane'nin kapısından eski cephane meydanına çıkılır. Burada kapı görevi gören iki kule vardır ki bu kuleler Abdülaziz Han zamanında güvercinliğe çevrilmiştir.

4.3.2.6. Lahna ve Bamya Taşları

Kulelerden birisinin bamya ocağına, bir lahna ocağına ait olduğu söylenir. Cephane meydanına girince birinin tepesinde lahna şekli bulunan deniz yönünde ve ötekinde bamya şekli bulunan kara yönünde, iki nişantaşı vardır. Lahna taşı 1791 yılında III. Selim adına dikilmiştir. Hattat Yesari efendi tarafından hazırlanan bu taşın karşısındaki bamya nişantaşı ise, 1811 tarihinde dikilmiştir.

4.3.2.7. II. Mahmut Zamanında Yapılan Binalar

Cephane meydanından otluk kapısına gidilirken Sultan II. Mahmut tarafından yeniden inşa olunan Teşvikiye hastanesi ve eski Gülhane askeri rüşdiyesi ile Otluk kapısı bitişiğindeki askeri terzihane de bu bölgede bulunan binalardandır. Gülhane meydanının denize yakın olan kısmında, saray hizmetlilerine ait hastane 1855 yılında, Kırım harbi sonunda geliştirildi. Bu bina daha sonra Gülhane hastanesi haline getirildi.

4.3.2.8. Sultan Abdülaziz Zamanında Yapılan Binalar

X.I.X. yüzyılda Abdülhamit döneminde Sarayburnu yakınlarında dört büyük ambar ve bir baruthane binası ile bazı çeşmeler yapıldı (Gültekin, 1994).

4.4. Gülhane Etkinlikleri

1987 Yılından itibaren İstanbul Büyük Şehir Belediyesi, açık hava tiyatrosunda çeşitli etkinliklerin yer aldığı 'Gülhane Şenliği'ni düzenlemeye başlamıştır. Fakat bu şenlikler günümüzde kuruluş amacını yitirdiğinden korunun tarihi ve doğal yapısı arka planda kalmış ve rahatsız edici bir ortama dönüşmüştür.

Şekil 4.10: Gülhane Parkı Yol Görünüşü

Bu rahatsız edici nedenler:

- Koru içinde kurulan yiyecek standlarında yiyecek maddelerinin yapılışı sırasında oluşan hava kirliliği, çok hassas olan yaşlı çınarların erken yaprak dökülmesine neden olmaktadır.

- Kurulan satış standları yol üzerinde yoğun bir kalabalık oluşturmakta, bu da koku, gürültü ve görüntü kirliliğine neden olmaktadır.

- Koru içindeki faaliyetler kapsamında yer alan yiyecek yerleri sağlıksız koşullarda işletilmektedir.

- Koru içinde faaliyet gösteren lunapark, çay bahçeleri ve satış yerlerini temizliğinde kullanılan deterjanlı sular bitkiler çok zarar vermektedir.

- Gülhane Şenlikleri sırasında insan yoğunluğu, koru kapasitesini aşmakta ve bu da koruda toprak sıkışmasına neden olmaktadır. Toprak sıkışması, kök havalanmasına ve suyun toprak altına girmesine engel olmaktadır.

- Faaliyetler içinde yer alan canlı müzik yayınları, insanları dinlendirmekten ziyade rahatsız etmektedir. Ayrı ayrı yerlerden aynı anda yayınlanan yüksek sesli ve farklı müzikler bir birine karışarak çok rahatsız edici bir gürültüye dönüşmektedir.

- Koruyu ziyaret eden insanların büyük bir kısmını okul öğrencileri oluşturmaktadır. Buna rağmen koru içindeki faaliyetler öğrencilerden çok amaçsız insanlar hitap etmektedir.

- Koru içindeki lunapark, içerisinde bulunan aletlerden dolayı tehlike arz etmektedir. Bu nedenle kaldırılmıştır.

- Korunun şu andaki faaliyetleri, kamu personelinin çalışma performansını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu gürültülü ortam insanlar da özellikle her gün mesaisini burada geçirmekte olan çalışanlarda, sağlık problemlerine neden olmaktadır.

- Gülhane Korusu'nun yakınındaki Arkeoloji ve Topkapı Sarayı Müzeleri'ni ziyarete gelen turistler Gülhane'deki bu gürültü ve kargaşadan dolayı sakin bir şekilde bilgi edinememektedirler. Konumu ve tarihi bakımından turistik bir öneme sahip olan Gülhane'nin bu yönde değerlendirilmesine daha uygun olacaktır.

- Koru içerisinde bulunan anıtsal nitelikteki ağaçlara afiş asılırken, çivi, metal vb. kullanılarak ağaçlara zarar verilmektedir.

- Korunun potansiyelini aşan kalabalıklığı yüzünden temizlik ve bakım gibi periyodik işlerde aksamalar olmaktadır (İ.B.Ş.B. Arşivi, 1999).

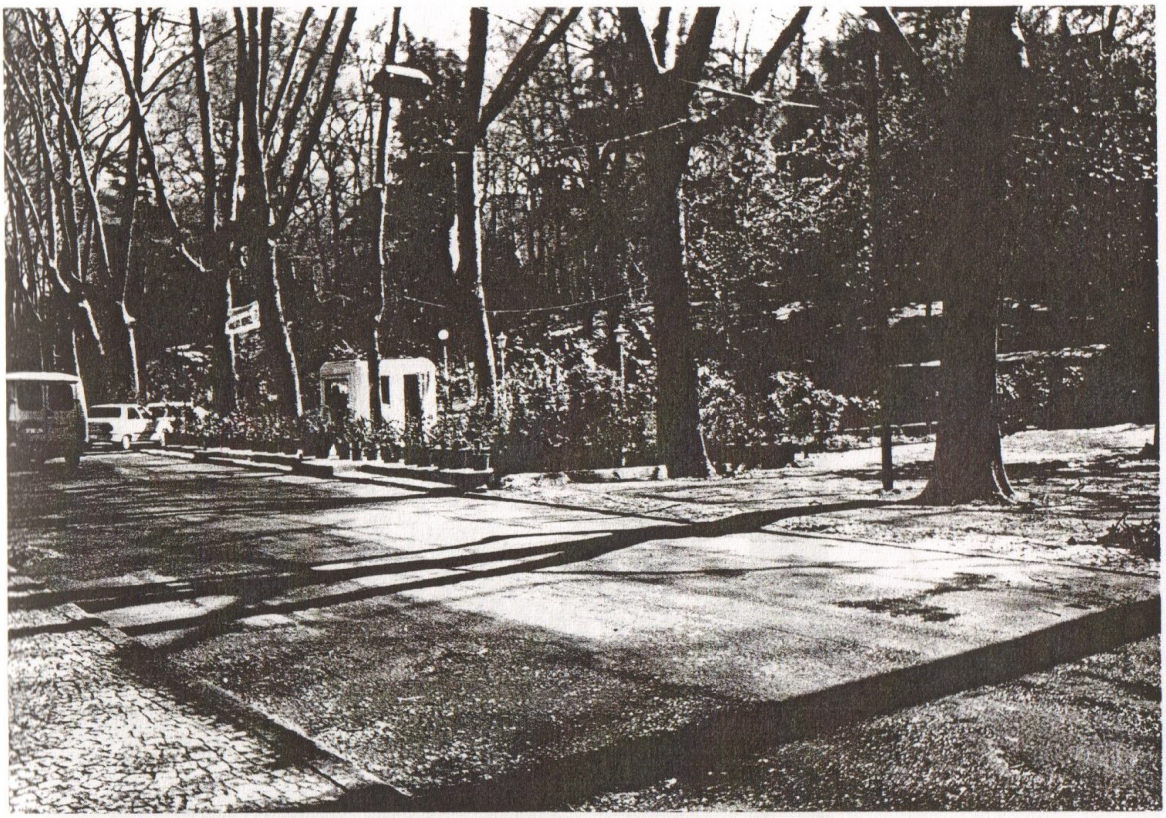
Şekil 4.11: Gülhane Parkı Hayvanat Bahçesi

Şekil 4.12: Gülhane Parkı Çocuk Oyun Alanı

Şekil 4.13: Gülhane Parkı Anfi Tiyatro

Şekil 4.14: Gülhane Parkı Fidan Satış Yeri

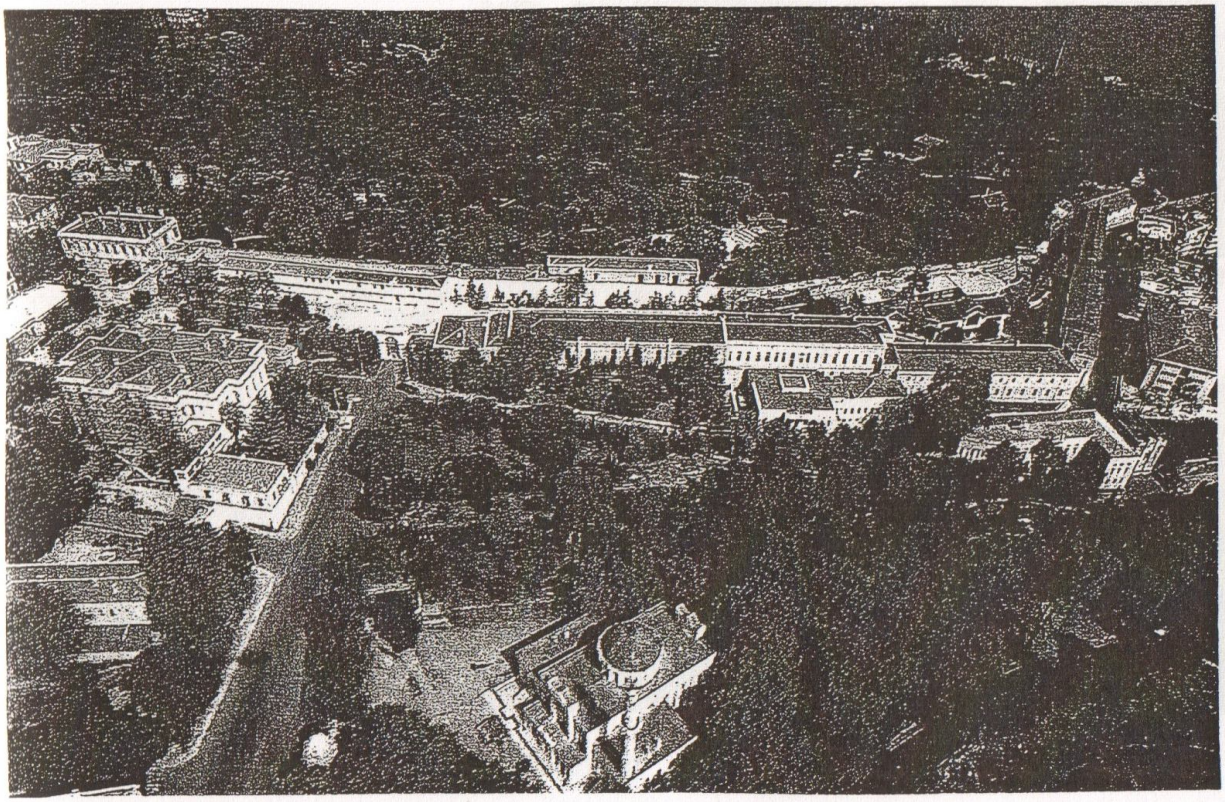
Şekil 4.15: Gülhane Parkı İçindeki Park Bahçeler Müdürlüğüne Giden Yol

Şekil 4.16: Gülhane Parkından Bir Görünüm

5. YILDIZ PARKI

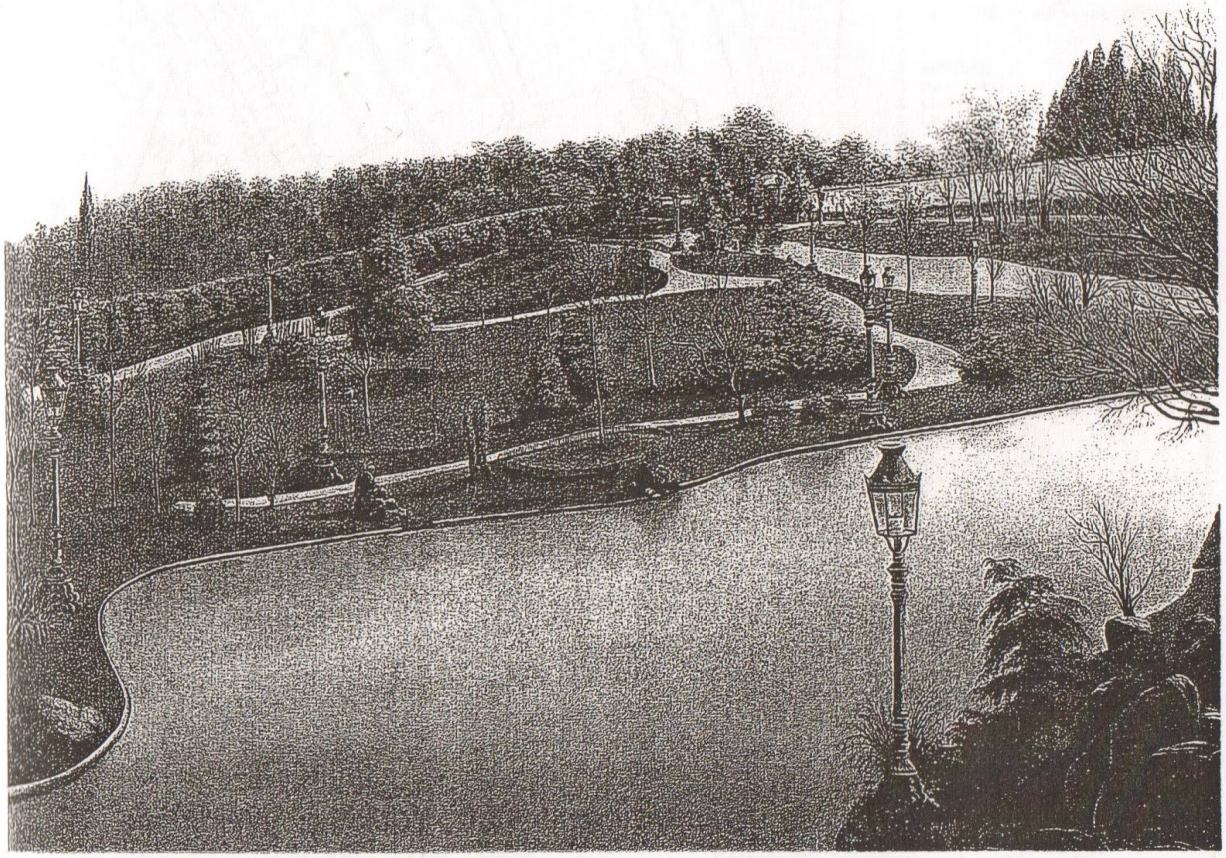
Yıldız korusunun bulunduğu Beşiktaş tepesi hazine-i hassaya ait bir yerdi. İlk defa Kanuni Sultan Süleyman (1494-1566), sahil boyunca uzanan ve manzarası çok güzel olan bu koruluğa ilgi göstermişti. Bu yüzden de tarihi kaynaklar korunun içerisinde kasırlar, köşkler yapıldığını kaydetmektedir.

Şekil 5.1: Yıldız Sarayı ve Şale

XVIII. yüzyılda Sultan Selim III, zaman zaman gelip etrafı seyrettiği bu koruluğun güzelliğine hayran kalmıştı. Bunun için de burada annesi Mihrişah Sultan için bir kasır yaptırmış, ismine de Yıldız demiştir. Sultan Selim III'den sonra Sultan Mahmut II de buraya küçük bir köşk daha ilave ederek çevresindeki bahçeyi düzenlemiştir. Padişah her gelişinde tertiplenen güreşleri seyreder, atış talimlerinde bulunurdu. Bu arada bizzat kendisinin de ok talimlerine katıldığı, ok taşları diktirdiği söylenmektedir. Ayrıca yeniçeri teşkilatı kaldırıldıktan sonra kurulan Asakir-i Mansureyi Muhammediye'nin talimleri burada olmuş, padişahın bizzat kendisi onlara nezaret etmiştir.

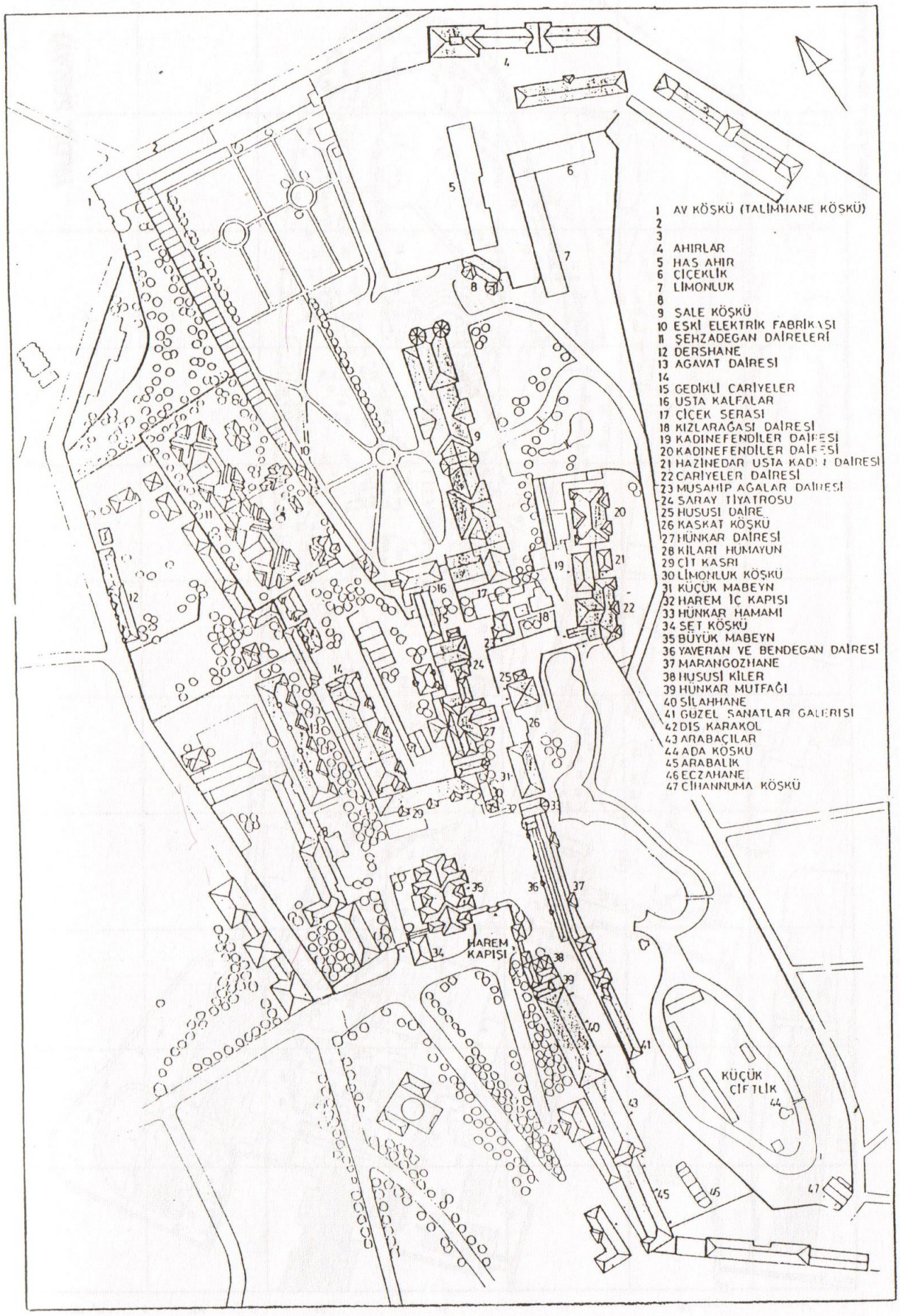
Ahmet Ağın, Sultan Abdülmecit zamanında buraya alaka gösterildiğini ve padişahın annesi Bezmi-Alem Sultan'ın 1842 yılında 'Kasrı Dilküşad' isimli bir kasrı inşa ettirdiğini kaydetmektedir. Bu güzel koruluk daha sonraki yıllarda tam bir ikametgah olmuştur; 1877-1878'e kadar Türk-Rus savaşında, Rus ordusunun Yeşilköy'e kadar gelmesinden sonra padişah devamlı olarak buradaki Yıldız Sarayında kalmıştır.

Şekil 5.2: Yıldız Sarayından Görünüm

Yıldız Sarayı çeşitli köşklerden meydana geldiği için bir bakıma Topkapı Sarayına benzemektedir. Burada Yıldız, Valide, Çit, Malta, Çadır, Şale, Büyük Mabeyn, Bahçıvanbaşı, Talimhane, Av yeri, Küçük Mabeyn ve Acem köşkleri inşa edilmiştir.

Sultan Abdülhamid'in uzun süren saltanatı sırasında Yıldız korusu adeta müstahkem bir şehir hüviyetine bürünmüştü. Sarayın bahçesi ile koruluk Ortaköy sırtlarına kadar genişlemiş, 1600 dönümlük geniş bir arazi, surları akla getiren yüksek duvarlarla çevrilmiştir.

Şekil 5.3: Yıldız Sarayı Vaziyet Planı

F. YALTIRIK, A. EFE, A. UZUN, C. ZÜLFİKAR

Şekil 5.4: Yıldız Sarayı

Şekil 5.5: Yıldız Teknik Üniversitesi

Yıldız korusunun içerisinde büyük havuzlar, şelaleler, gölcükler vardır. Koruyu teşkil eden ağaçlar en nadide olanlarıdır. Bunlar arasında 400 yıllık olanlarına ve üç tane de sekoya'ya rastlanmaktadır. Havuzlarında ise vaktiyle kuğu, kaz ve rengarenk ördekler gezer, sandal gezintileri yapılırdı.

Koruya Koltuk Kapısı, Saltanat Kapısı, Valide Kapısı ve Mecidiye Kapısı ile girilmektedir. Bunlardan Saltanat Kapısı sadece padişah için açılırdı. Günlük girip çıkmalar ise Koltuk Kapısından yapılırdı. Böylece koruya giriş, çıkış son derece sıkı bir kontrol altına alınmıştı. Bu arada 1890-1891 yılında koru içerisinde bir çini kase, tabak ve vazo imal edilmiştir.

Şekil 5.6: Yıldız Sarayı Bünyesindeki Bir Tür Konuk Evi

İstanbul'un en büyük ve en güzel parklarından biri olan Yıldız korusu Cumhuriyet'in ilanından sonra uzun yıllar kapalı kalmıştır. Dr. Lütfi Kırdar'ın teşebbüsü ile bu tarihi korudan faydalanılma yoluna gidilmiş ve vekiller heyetinin kararı ile İstanbul Belediyesine terkedilmiştir (Gülersoy, 1970).

Şekil 5.7: Yıldız Şale

5.1. Yıldız Sarayı Selamlık Bahçesi (Has Bahçe – İç Bahçe)

Klasik devirde İstanbul'da ev ve saray bahçelerinden başka şehrin dışında halkın ve saraylıların tatil günlerini geçirmek için gittiği mesire yerleri pek çoktur; ancak halka ve saraya ait bölümler ayrı tutulmuştur.

Padişahlar mesire yerlerine; avlanmak, dinlenmek ve atış talimleri yapmak için yılın belirli zamanlarında gitmişlerdir (Dağgülü, 1993).

Türk sivil mimarisine göre biçimlendirilmiş köşk ve kasırlar topluluğundan oluşan Yıldız Sarayı; çeşitli büyüklükte iç ve dış bahçelerde çevrilmiştir. İç bahçeler içinde Hasbahçe, Harem bahçesi, Sultan ve Şehzadeler bahçeleri ile Şale (Chalet) Köşkü bahçesini sayabiliriz (Aydın, 1993).

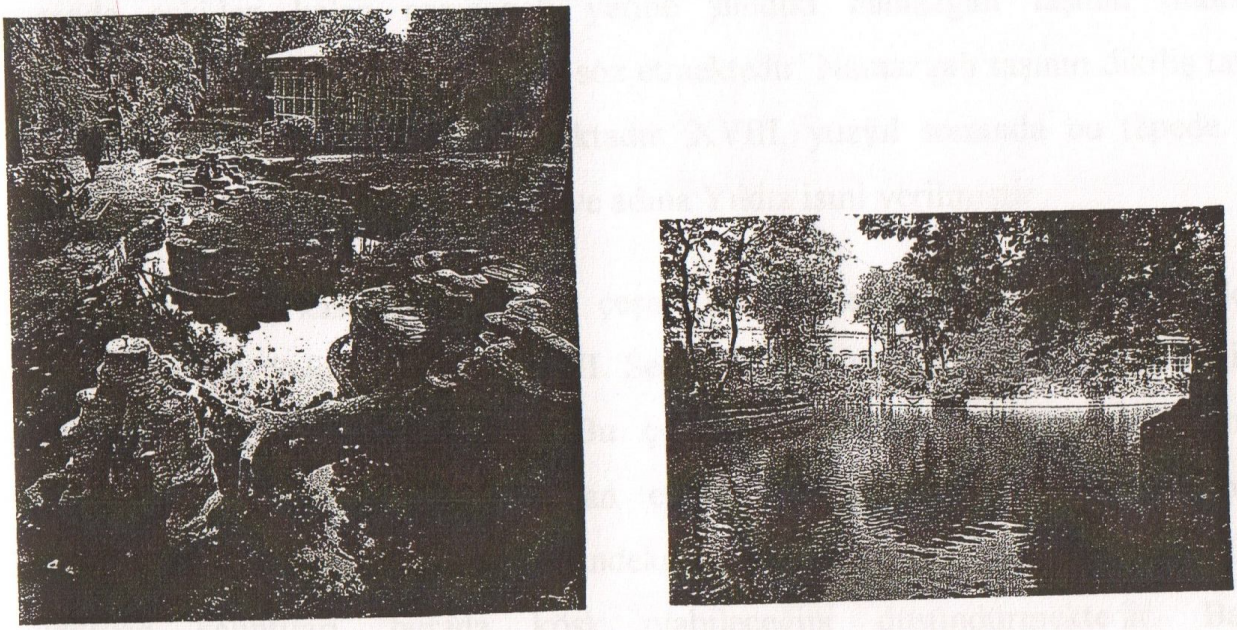
Başlangıçta bir mesire yeri olan Yıldız Sarayı'nın sürekli ikametgah olarak kullanılmaya başlaması II. Abdülhamit zamanında olmuştur (1876-1909). II. Abdülhamit, Yıldız'a geldiğinde önce Hünkar Kasrı (bugünkü Yıldız Teknik Üniversitesi, Rektörlük binası)'nda bir müddet ikamet ettikten sonra, henüz Hususi Dairesini inşa ettirmeden kendine ait bir bahçe oluşturmaya başlamıştır. İşte bu bahçe; Ayşe Osmanoğlu'nun 'Babam Abdülhamit' eserinde de bahsettiği gibi Selamlık Bahçesidir. Aynı bahçe Has Bahçe ya da İç Bahçe olarak da bilinmektedir (Dağgülü, 1993).

Dış Bahçe ise; Yıldız korusunu kaplayan içinde eskiden sebze bostanlarının bulunduğu av korusudur. Dış Bahçe tepeden Boğaza inen yamaç üzerinde yayılmıştır ve 500.000m^2 olan tüm arazinin önemli kısmını kaplar. Kanuni Sultan Süleyman döneminde 'Hazine-i Hassa'ya kayıtlı olan bu alan, 'Koruyu Hümayun' adını taşıyordu (Aydın, 1993).

Yıldız Sarayı Selamlık Bahçesinin oluşumu sırasında bahçelerinde yabancı mimar ve bahçıvanların çalıştırılması ile batı etkilerinin bahçe düzeninin oluşumunda hissedilmesi kaçınılmaz olmuştur. III. Selim zamanında saray ve hasbahçe mimarlığını Fransız mimar Melling yaparak batı bahçe stilinin yerleşmesinde önemli rol oynamıştır. Melling'in uyguladığı grotto (suni mağara) ve nimfeum (etrafında gezinti yeri olan havuz) gibi Yunan ve Roma kökenli öğeler Türk bahçesine girmeye başlamıştır.

Daha sonra İtalyan mimar R.D'Aronco, II. Abdülhamit döneminde saray baş mimarlığı yapmış, Yıldız Sarayı ve bahçelerinde Art Nouveau akımı etkisinde bir çok bina ve seralar inşa ettirmiştir. Yıldız Sarayı bahçelerinde çalışan bahçıvanbaşılar da yabancı kökenlidir. Fransız Baba Derion bunlardan bir tanesidir.

Yıldız Sarayı bahçelerinde model olarak İngiliz natüralistik ve Türk bahçesi esas alınmıştır. Köşklerin çevresi formal düzenli olup, eğimli arazide pitoresk bahçe uygulamasına dönüşür. Doğal ağaççıkları ve setleri, köprülü dereleri ve gölcükleri, patika şeklinde ağaçlı yolları ve bu yolların belirli mekanlara açılması ile de Türk bahçe anlayışının özellikleri ortaya konulmuştur.

Şekil 5.8: Yıldız Sarayı Bahçesinde Yapılmış Mevcut Su Öğeleri

Genellikle doğal düzende kurulmuş bu bahçenin Osmanlı saray bahçeciliğinin son örneği olması dolayısıyla ele alınması ve incelenmesi önem kazanmıştır. Bu çalışma da, Selamlık Bahçesinin oluşumundan günümüze değin geçirdiği süreç;

1) 1876 öncesi dönemi

2) 1876-1909 dönemi

3) 1909-1923 dönemi

4) 1923 sonrası dönemi şeklinde ele alınmıştır.

II. Abdülhamit'in 1876 yılında tahta çıkmasından önce bu bahçenin saraya sit özel bir mesire yeri olarak varlığını sürdürmesi 1876 öncesi döneminde anlatılmıştır. Sarayın Yıldız'a taşınmasıyla bahçe sınırlarının belirlenmesi ve padişaha ait özel bir bahçe olması 1876-1909 döneminde olmuştur. 1909'dan 1923'e kadar geçen süreçte, Osmanlı İmparatorluğunun kötüye giden durumu ve padişahların sık sık

değişmesiyle birlikte, bahçeye yeterince önem verilmeyişi ve son olarak ta 1923'ten zamanımıza kadar bahçedeki oluşum ve değişim süreci ortaya konmuştur.

5.1.1. 1876 Öncesi Dönemi

Selamlık Bahçesi yapılmadan önce mesire yeri olan bu tepede III. Selim, babası Sultan III. Mustafa Han için, 1895 tarihinde bir çeşme yaptırmıştır. Bu çeşmenin yanında eskiden kalan namazgah yerine şimdiki namazgah taşının dikilmiş olabileceğinden, Fuat Ezgü kitabında söz etmektedir. Namazgah taşının dikiliş tarihi 1878 olarak kitabesinde de okunmaktadır. XVIII. yüzyıl sonunda bu tepede III. Selim tarafından bir kasır yaptırılmış ve adına Yıldız ismi verilmiştir.

Mesire yerlerinde kasır ve köşklerin çeşme ve namazgah yakınlarında yer aldığı düşünülerek III. Selim Kasrının da III. Selim Çeşmesinin yakınında bir yerde inşa edilmiş olabileceğini söylenebilir. Bu çeşme ve namazgahın çevresi Selamlık Bahçesinin oluşumunda rol oynayan en eski alandır. Bugün mevcut olan, Marangozhane (Sanat Galerisi) önündeki setlerin aksında yer alan fiskiye ile merdiven kalıntıları, burada köşk olabileceğini düşündürmektedir. Bahçe oluşumunun bu yarımada çevresinde başladığını, II. Abdülhamit döneminde çekilmiş fotoğraflar da doğrulamaktadır. Fotoğrafta görülmüştür ki bahçenin diğer kısımlarında dikilen ağaçlar henüz fidanken buradaki ağaçlar büyük ve uludur. Yarımada üzerindeki yaşları tespit edilmiş eski ağaçlar bu çevredeki oluşumun II. Abdülhamit'ten de önce başladığını göstermektedir.

Bahçe içinde büyüklü küçüklü tespitleri yapılmış 499 adet ağaçtan, sadece 12'si 1876 ve öncesine tarihlenmektedir. Yaşları tespit edilmiş ve bugün mevcut olan ağaçlardan; 6 adet Platanus occidentalis (Batı çınarı), 2 adet Platanus orientalis (Doğu çınarı), 1 adet Tilia grandifolia (B. y. Ihlamur), 1 adet Photinia glabra (Alev ağacı) gibi sayıları 10'u bu döneme tarihlenen yapraklı ağaçlar vardır. İğne yapraklı ağaçlardan ise; 1 adet Taxus baccata (Porsuk), 1 adet Cedrus libani (Toros sediri) olmak üzere toplam iki adet mevcuttur. Görüldüğü gibi bu döneme tarihlenen ağaçların çoğunluğu gölge yapan yapraklı ağaçlardır. Zaten Türk bahçesinde ağaç gölgesinden faydalanmak, gölgesinde oturmak, dinlenmek esası ile dikildiğinden bu dönemde iğne yapraklı ağaçlara yer verilmemiştir.

5.1.2. 1876-1909 Dönemi

Bahçenin kuzey-batı yönünü gösteren eski fotoğraftan, II. Abdülhamit'in kendisine ait Hususi Dairesini yaptırmadan önce, bahçeyi ve havuzu oluşturmaya başladığını anlamak mümkündür. Hususi Dairenin inşa tarihi 1885-86 olarak bilindiğine göre bahçenin oluşturulmaya başlanması daha öncedir.

Arapça Hamit Yazılışı şeklinde oluşturulan havuz, bahçeyi bir baştan bir başa dolaşmaktadır. Böylelikle bahçenin güney kısmında havuzun çevrelediği bir adacık oluşturulmuştur. Bu adacık ile tek bağlantı (açılır-kapanır olan) 1.Köprü ile sağlanmıştır. Çelikten yapılan bu köprü gerektiğinde bir kol ile açılıp kapatılarak ada üzerinde kafeslerde yaşayan hayvanların gerektiğinde serbestçe dolaşabilmelerine olanak sağlamıştır.

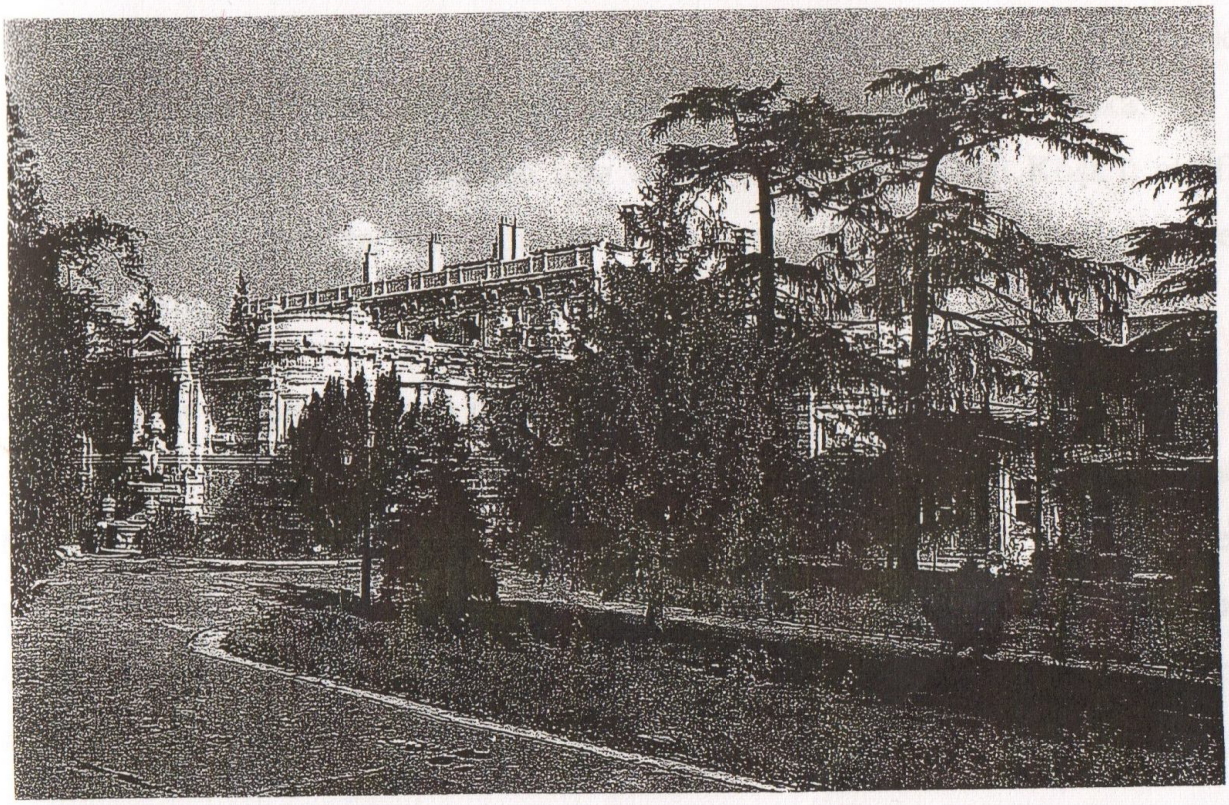
Dolmabahçe Sarayı kitaplığında kayıtlı bir defterde 1894 mayısında, ad üzerinde, geyiklik bulunduğundan söz edilmiş, 2711 no'lu defterde (31 Aralık 1904) adada kuşluk imal edildiği kayıt edilmiştir. Bundan da adanın hayvanlara ait özel bir bahçe olarak düzenlediği anlaşılmıştır. Ada etrafında hendek oluşturularak, ada üzerinde dolaşan hayvanların hem bahçedeymiş gibi görünüp, hem de bahçenin diğer bölümlerinden uzak tutulmaları sağlanmıştır.

Bahçe içindeki pavyon ve köşkler de II. Abdülhamit zamanında yapılmıştır. Ayşe Osmanoğlu hatıratında, II. Abdülhamit'in motorlu filikası ile adadaki küçük köşk'e kahve içmeye gittiğinden bazen de oradan Cihannüma köşküne geçerek dürbünüyle çevreyi seyrettiğinden söz etmektedir. Cihannüma Köşkü bahçenin güney ucunda Yıldız Parkı ile bahçeyi ayıran set duvarı üzerinde inşa edilmiştir. Yapım tarihi ve mimarı belli değildir. Ada köşkünün de mimarı bilinmemekle beraber cephe süslemelerinden Art Nouveau stilinde olduğu anlaşılmaktadır. R.D'Aronco'nun (1896-1908) yılları arasında İstanbul'da saray baş mimarlığı yaptığı bilindiğine göre onun tarafından yaptırılmış olabileceği söylenebilir. Yine bu dönemde sarayın fotoğrafçıları Abdullah biraderler tarafından, Çadır Köşkü önünden çekilmiş diğer bir fotoğrafta Cihannüma Köşkünün sağ yanında ve ne zaman yıkılığı bilinmemektedir.

Bundan başka III. Selim Çeşmesinin sağ tarafındaki dinlenme pavyonu da 1900'den önce inşa edilmiştir. Bu pavyonun ne zaman yıkılıp yerine bugünkü çardağın yapıldığı belli değildir.

Yine bu dönemde Cihannüma Köşkü önünden çekilmiş bir fotoğrafta Güzel Sanatlar Galerisi, Kebap Köşkü ve Dinlenme Pavyonu görülmektedir. Fotoğraftan görüldüğü gibi ada üzerindeki ağaç fidanlarının yeni dikildiği anlaşılmaktadır. (1876-1909) dönemini gösteren eski fotoğrafında grotto üzerindeki Kaskat Köşkü ve köşkün sağ ve sol yanında çiçek seraları olduğu görülmektedir. Art Nouveau stilinde süslemeleri olan bu köşkün ve seraların mimarı R.D'Aronco olabilir. Bir müddet sonra Kaskat Köşkü ve seralar yıktırılarak köşkün yerine Hünkar Hamamı, sağdaki seraların yerine Küçük Mabeyn Dairesi (1900), soldaki seraların yerine ise; Marangozhane binaları inşa edilmiştir.

Diğer bir çiçek serası da bahçeden Yıldız parkına açılan kapının sağ yanında yer almaktadır. Bugün çiçek serasının sadece su basmanı mevcuttur. Seranın örtü sisteminin metal olduğu park duvarındaki ve taş su basman üzerindeki bağlantı yerlerinden anlaşılmaktadır. Bu çiçek serasının; Dolmabahçe Sarayı kitaplığında bulunan kayıt defterlerinde, 27 Nisan 1904 tarihinde inşa edilmiş olduğu kayıtlıdır.

Şekil 5.9: Yıldız Sarayı Büyük Mabeyn Binasının Bulunduğu Bahçe

Bahçenin oluşumu sırasında; havuz inşa edilirken suyu hareketlendirmek ve havuza doğal bir görünüm kazandırmak düşüncesi ile havuzun ve bahçenin muhtelif yerlerine kaskatlar (suni şelaleler) inşa edilmiştir. Sayıları dört tanedir. Havuzun kuzeyindeki kaskat 1, 1885-86'dan evvelki şekli ile bugünkü görünümünden çok farklıdır. Eski fotoğrafların da görüldüğü gibi, kaskat üzerinde bir köprü de vardır. Bu kaskat bugünkü görünümünü Hususi Daire'nin yapımından sonra almış olmalıdır. Kaskat 2, Kebap Köşk'ünün sağ tarafında yer alır. Bu kaskat doğal bir göl görünümündedir. Ortada büyük havuzdaki adayı andırır minyatür bir ad vardır. Kaskat'ın Marangozhane tarafında bir ağacın suya aksetmiş gölgesini andıran, çimento harç ile demir donatıdan oluşturulmuş, rustik bir fiskiye bulunmaktadır. Kaskat'ın büyük havuza açılan diğer bölümünde başka bir fiskiye ile buradaki su hareketlendirilmiştir. Kaskat 3, bahçenin güneyinde, Yıldız Parkına açılan kapının sağ yanında yer alan çiçek serasının merkezinde, duvar yüzeyindedir. Selsebil şeklinde olup su duvardan sarkıtlarla akıtılmıştır. Kaskat 4, bahçeden Yıldız Parkına açılan kapının sağ yanında, duvar yüzeyinde oluşturulmuş çeşme şeklindedir.

Bahçe içinde inşa edilen kaskatların, Dolmabahçe Sarayı kitaplığı sıra 4147 ve katolog 114'te plan ve kesit görünüşleri vardır. Ayrıca defter no 1204'te 1892-93 tarihinde bahçe içinde kaskat imal edildiğinden söz edilmektedir.

Bütün kaskatlardaki ortak özellik, çimento harç ve demir donatı kullanılarak ağaç dalları ve ağaç gövdesi biçimi verilmiş olmasıdır. Kaskatlardan başka, III. Selim Çeşmesi yanındaki pavyon yerine inşa edilen çardak ve Kebap Köşk'ü etrafındaki korkuluklar da aynı tarzda yapılmışlardır. Aynı zamanda yapıldıklarını ve aynı mimarın ürünü olduklarını söylemek mümkündür.

Bu dönemde ağaçlandırmaya önem verilmiş, yabancı ülkelerden bir çok ağaç fidanı getirilmiştir. Bu ağaç fidanları ve türleri, Dolmabahçe Sarayı kütüphanesinde bulunan bir deftere kaydedilmiştir. Bu dönemin ağaçlarını yapraklı ve iğne yapraklılar olmak üzere iki grupta toplayabiliriz. İğne yapraklı ağaçlara toplu halde çiçek serası (Yıldız Parkı duvarına bitişik olan) ile Cihannüma Köşk'ü arasında rastlanır.

Ağaçların serbest bir dikim düzeni vardır. Tek dikildikleri gibi, ikili üçlü gruplar halinde dikilmiş olanları da vardır. Yol kenarlarında, havuz etrafında, yaya yolları ile çevrilmiş oturma, dinlenme alanlarında, gölge yapacak türde yapraklı ağaçlar dikilmiştir.

Selamlık Bahçesinde bu döneme ait tespit edilen ağaçlar şunlardır:

Yapraklı Ağaçlar: 7adet Aesculus hippocastanum (At kestanesi), 3 adet Aesculus carnea (K. ç. at kestanesi), 9 adet Pistacia terebinthus (Sakız ağacı), 8 adet Ailanthus altissima (Kokarağaç), 7 adet Tilia grandifolia (B. y. Ihlamur), 6 adet Platanus occidentalis (Batı çınarı), 4 adet Magnolia grandiflora (Manolya), 3 adet Celtis australis (Çitlenbik), 2 adet Acer pseudoplatanus (Akçaaçğaç), 1 adet Platanus orientalis (Doğu çınarı), 1 adet Ulmus campestris (Karaağaç), 1 adet Quercus ilex (Pırnal meşesi), toplam 60 adet yapraklı ağaç dikilmiştir. Bu ağaçlardan çoğunlukla at kestanesi, sakız, dişbudak, çınar ve ıhlamurun tercih edildiği görülmektedir.

İğne Yapraklı Ağaçlar: Selamlık bahçesinde iğne yapraklı ağaçlar, ilk defa bu dönemde görülmeye başlamıştır. Buradaki ağaç türlerinin porsuk, kızılçam, karaçam ve sedir olduğunu söyleyebiliriz. Bahçeye bu dönemde dikilen iğne yapraklı ağaçlar, 11 adet Taxus baccata (Porsuk), 8 adet Pinus brutia (Kızılçam), 5 adet Pinus nigra austriaca (Av. Karaçamı), 4 adet_Cedrus deodora (Himalaya sediri), 2 adet Abies pectinata (Av. Göknarı), 1 adet Pinus excelsa (Veymut çamı), 1 adet Cedrus libani (Toros sediri), 1 adet Sequoia sempervirens (Mamut ağacı), 1 adet Pseudotsuga heterophylla (Duglas), 1 adet Thuja orientalis (Doğu mazısı), 1 adet Cupresus sempervirens (Dallı servi)'dir. Toplam olarak 36 adet iğne yapraklı ağaç bu döneme tarihlenmektedir.

5.1.3. 1909-1923 Dönemi

1909'dan 1923'e kadar bahçe içinde inşaat faaliyetleri devam etmiş, bazı yapılar yıkılmış, bazıları yeniden inşa edilmiştir. Dolmabahçe Sarayı kitaplığında 691 no'lu zarf içinde bulunan 1127 sıra no'lu 19122de kuş kafeslerinin yıktırıldığı ve Dolmabahçe Sarayı'na taşındığı belirtilmektedir. Bundan sonra adanın fonksiyonunu kaybederek sadece dolaşılacak bir alan haline geldiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, mevcut olan 1. köprüden sonra, ada köşkünün yanına, bahçenin batısı ile doğusu

arasında en kısa mesafede yaya ulaşımını sağlamak üzere, 2. köprünün yapım gereğinin ortaya çıktığı söylenebilir.

Yine 691no'lu zarf içinde Sultan Reşat zamanında, mimar Vedat tarafından köprü inşa edildiğinden söz edilmiştir. Muhtemelen bahçe içindeki 2 ve 3 numaralı köprülerin bu tarihlerde yapılmış olabileceğini söylemek mümkündür.

Cihannüma Köşkü'nün yanındaki dinlenme pavyonu bu dönemde yıkılmış olabilir. III. Selim Çeşmesinin sağında bulunan dinlenme pavyonu da bu dönemde yıktırılıp yerine çardak 1 inşa edilmiş olmalıdır. 1 numaralı köprünün sağında bulunan pavyonun yine bu dönemde yıkılmış olabileceğini söylemek mümkündür.

Bu tarihlerde ağaçların dikim ve bakımlarına yeterince önem verilmemiş, Kokarağaç, Ligustrum gibi kendiliğinden yetişen arsız ağaçlar türemiştir. Bu dönemde çok az ağaç dikilmiştir. Bunun sebebi; padişahların sık sık değişmesi ve bu süre içinde Osmanlı İmparatorluğunun kötüye giden şartları sonuncunda bahçeyi düşünecek ve imar faaliyetlerine ayıracak zamanın olmayışı diye düşünülebilir.

Bahçede bu dönemde dikilen ağaçlar:

Yapraklı Ağaçlar: 5 adet Tilia grandifolia (B. y. ıhlamur), 4 adet Celtis australis (çitlenbik), 2 adet Platanus occidentalis (Batı çınarı), 2 adet Ligustrum japonicum (Japon kurtbağrı), 2 adet Gleditsia triacanthos (glediçya), 2 adet Ailanthus altissima (kokarağaç), 2 adet Quercus pedunculiflora (saplı meşe), 2 adet Sophora japonica (sofora), 1 adet Cornus sanquinea (kızılcık), 1 adet Quercus ilex (pırnal meşesi), 1 adet Tilia parviflolia (K. y. ıhlamur), 1 adet Wisteria sinensis (mor salkım), 1 adetPrunus domestica (erik) gibi 26 adet ağaç bu dönemde dikilmiştir.

İğne Yapraklı Ağaçlar: 1 adet Thuja orientalis (Doğu mazısı), 1 adet Pinus nigra austriaca (Av. karaçamı) gibi sadece 2 adet iğne yapraklı ağacın dikildiği görülmektedir.

5.1.4. 1923 Sonrası Dönemi

Cumhuriyet'in ilanından sonra Yıldız Sarayı ve bahçeleri bir süre boş kalmış, daha sonra 'Erkan-ı Harbiye' okuluna tahsis edilmiştir. 1941-46 yıllarında silahlı

Kuvvetlerin başka kademelerinin yerleşmiş olduğu Yıldız Sarayı'na 1974 yılında yeniden Harp Akademileri gelmiş ve 1974 yılına kadar burada kalmışlardır.

1974 yılında Harp Akademilerinin Ayazağa'ya taşınmasıyla boşalan Yıldız Sarayı 1978 yılına kadar Harp Akademilerine bağlı bir hizmet bölüğünün korunmasına bırakılmıştır. 1978 yılından sonra Kültür Bakanlığına geçmiştir.

Şekil 5.10: Yıldız Parkı Giriş Kapısı

Yıldız Sarayı Harp Akademileri himayesindeyken Cihannüma Köşk'ü lojman olarak kullanılmıştır. Köşk'ün biraz ilerisindeki ısıtma merkezi lojmanın ısınmasını sağlamak için Harp akademileri zamanında yapılmış olmalıdır. Bu dönemde, bahçeye çok fazla ağaç dikilmiştir. Bunları iki grupta toplamak mümkündür:

Yapraklı Ağaçlar: 16 adet Robinia pseudoacacia (akasya), 11 adet Prunus domestica (erik), 4 adet Prunus communis (erik), 13 adet Celtis australis (çitlenbik), 9 adet Liqustrum japonicum (J. kurtbağrı), 8 adet Punica granatum (nar), 8 adet Chamaerops humulis (palmiye), 7 adet Tilia garandifolia (B. y. ıhlamur), 3 adet Tilia parvifolia (K. y. ıhlamur), 5 adet Fraxinus excelsior (A. dişbudak), 1 adet Fraxinus americana (A. dişbudak), 5 adet Magnolia grandiflora (manolya), 5 adet Eriobotria japonica (Malta eriği), 5 adet Laurus nobilis (defne), 4 adet Ailanthus altissima (kokarağaç), 4 adet Chamaecyparis soniana (Y. servi), 3 adet Populus nigra

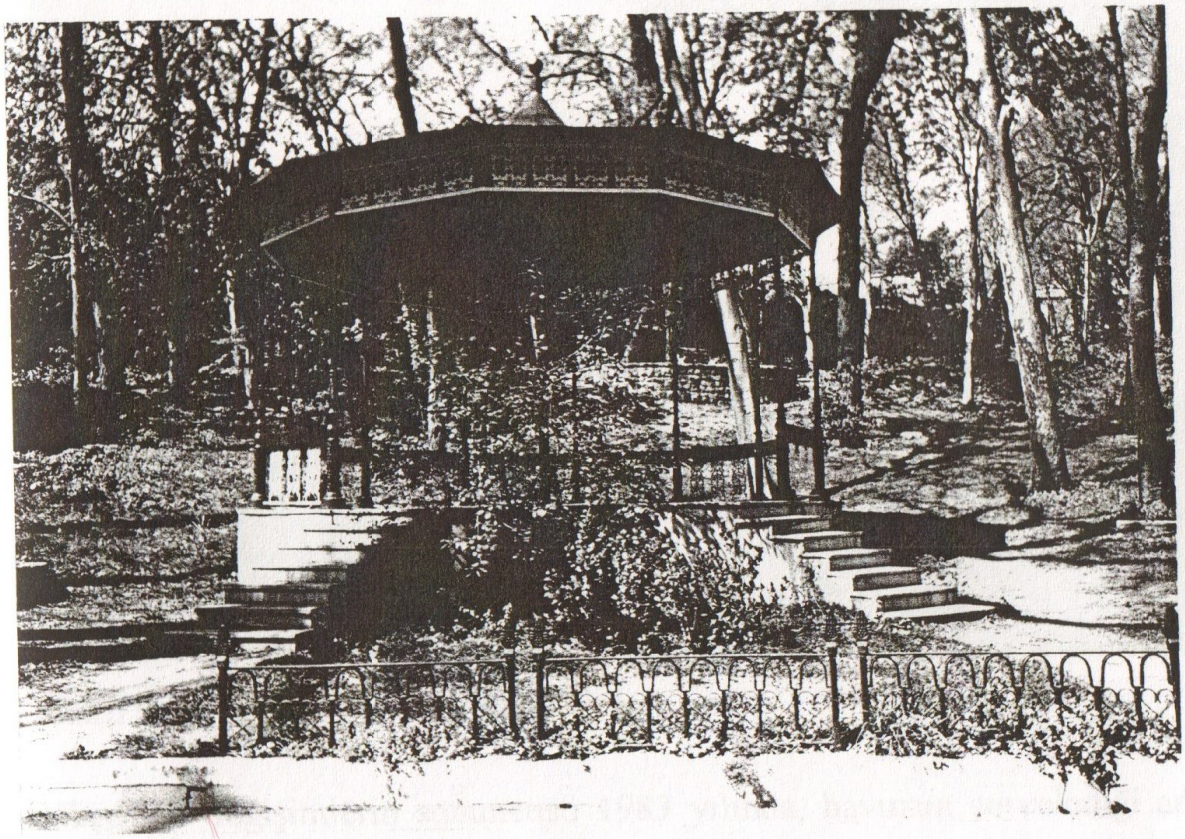
(incir), 3 adet Platanus occidentalis (Batı çınarı), 2 adet Paulownia imperialis (pavlonya), 2 adet Acer pseudoplatanus (akçaağaç), 2 adet Juglans regia (ceviz), 2 adet Pirus communis (armut), 1 adet Morus nigra (karadut), 1 adet Pistacia terebinthus (sakız ağacı), 1 adet Prunus laurocerasus (karayemiş), 1 ader Lagestroemia indica (oya ağacı), 1 adet Cydonia vulgaris (ayva), 1 adet Cornus sanguinea (kızılcık), 1 adet Diospyros kaki (Trb. Hurması), 1 adet Aesculus hippocastanum (at kestanesi), 1 adet Ulmus campestris (karaağaç), 1 adet Koelreuteria paniculata (yalancı sabun ağacı), 1 adet Zizyphus jujuba (ünnap), 1 adet Malus communis (elma) gibi. Toplam 140 adet yapraklı ağaç bu döneme tarihlendirilmiştir.

İğne Yapraklı Ağaçlar: 68 adet Cedrus libani (Toros sediri), 53 adet Cedrus deodora (Himalaya sediri), 1 adet Cedrus americana (A. sediri), 21 adet Thuja orientalis (Doğu mazısı), 19 adet Taxus baccata (porsuk), 14 adet Pinus nigra austrica (Av. karaçamı), 11 adet Pinus slyvestris (sarıçam), 10 adet Pinus pinea (fıstık çamı), 3 adet Abies pectinata (Av. göknarı), 2 adet Abies bornmülleriana (Uludağ göknarı), 2 adet Pinus brutia (kızılçam) gibi. Toplam 205 adet iğne yapraklı ağaç bu dönemde dikilmiştir.

Şekil 5.11: Yıldız Parkı Planı

Bahçede tespitleri yapılan 499 adet ağaçtan 345 tanesi 1923-83 yılları arasında dikilmiş, ya da kendiliğinden çoğalmıştır.

Şekil 5.12: Yıldız Parkı İçerisinde Yer Alan Kameriye

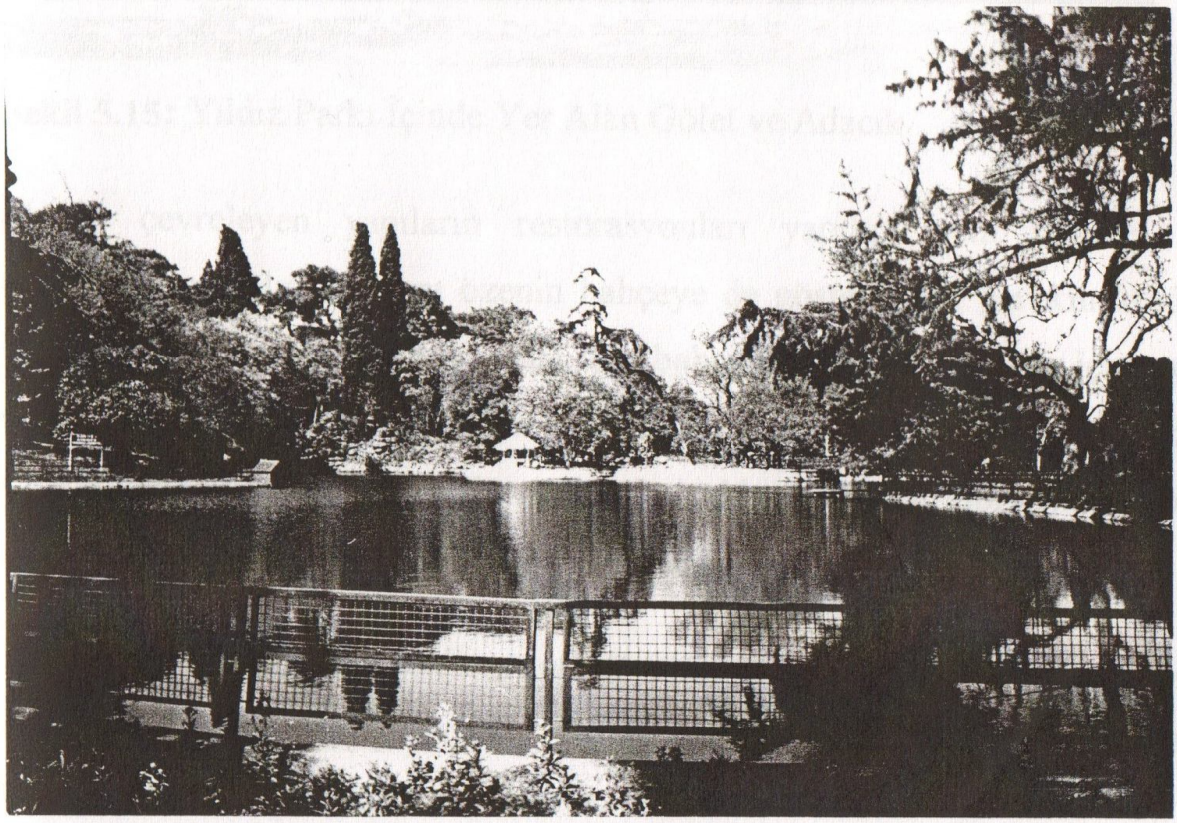
Sonuç olarak görülüyor ki, Yıldız Sarayı ve çevresi Kanuni devrinden beri sürekli bir gelişme ve değişmeye maruz kalmış, II. Abdülhamit döneminde yönetim merkezi olması dolayısıyla bu gelişme ve değişim en yüksek noktasına ulaşmıştır. Son dönemde padişahların sık sık değişmesi ile birlikte, bahçe içinde pavyon niteliğindeki yapılar da kısa süre önce yapılmış olmalarına rağmen yıkılıp yerine başkaları inşa edilmiştir.

Bu gelişme ve değişimler 1923'ten sonra hızla artarak , havuzun, yolların bahçedeki kameriye ve köşklerin onarımları yapılmış, ağaç dikimlerine hız verilerek bahçe adeta bir koru haline gelmiştir. Bahçe de onarımlardan zarar görmeyen bazı yollar hala mevcuttur. Bunlar kademeli olan yollar ile III. Selim Çeşmesi çevresindeki çakıltaşı bordürlü yollardır. Bunlardan başka orijinal yollardan kalan diğer bir örnek, Kaskat 1 üstündeki yoldur. Bu yol çakıltaşı döşemelidir. Bunların dışındakiler tuğla parçaları ve taş parçaları üzerine beton harç dökülerek değiştirilmiştir. Bordür olarak da eski ocak tuğlaları kullanılmıştır.

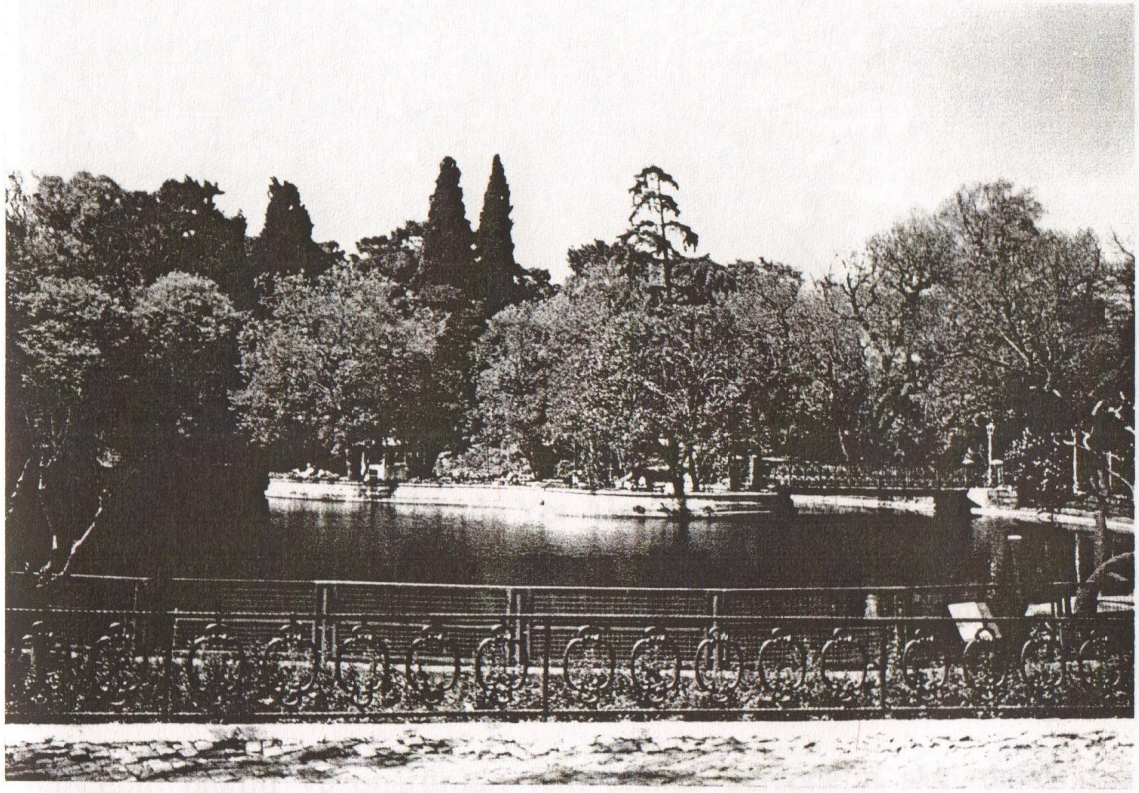
Şekil 5.13: Yıldız Parkı İçindeki Gölet

Bahçedeki değişimlerin sonuncusu 1983 yılında, havuzun çevrelediği ada üzerinde yapılan anfi-tiyatro'dur. Bu yapı her yıl İstanbul festivallerinde konserler, tiyatro ve folklor gösterileri için kullanılmaktadır. Bahçedeki adacığın hemen hemen yarısını kaplayan anfi-tiyatro adanın genel karakteristiğiyle tamamen uyumsuzdur.

Şekil 5.14: Yıldız Parkı İçindeki Gölet

Bahçe de yapılan olumlu gelişmeler ise; bahçeyi çevreleyen yapılardan Marangozhane binası ve onun bitişiğindeki Güzel Sanatlar Galerisinin İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından restorasyonlarının yaptırılıp 6 Ekim 1988 tarihinde hizmete açılmasıdır. II. Abdülhamit tarafından müze olarak inşa ettirilen Güzel Sanatlar Galerisi, İstanbul Şehir Müzesi olmuş, yine II. Abdülhamit'in tasarımlarını yaptığı mobilyaları üretebilmek için inşa ettirdiği Marangozhane binası da Sanat Galerisi olarak kullanılmaya başlamıştır.

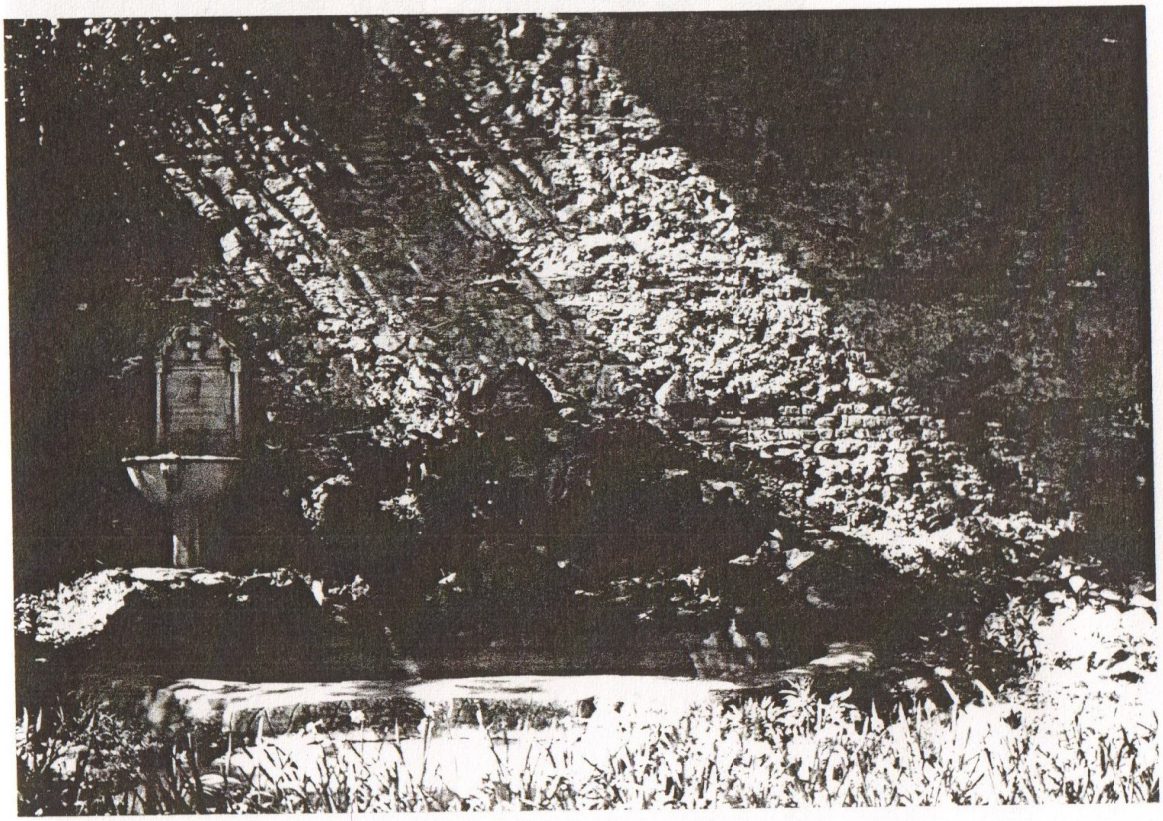

Şekil 5.15: Yıldız Parkı İçinde Yer Alan Gölet ve Adacık

Bahçeyi çevreleyen yapıların restorasyonları yapılıp, yeni işlevler verilerek yaşatılmaya çalışılırken, aynı özenin bahçeye de gösterilmesi gerekmektedir. Saray bahçelerimizin en son örneği olan bu bahçenin yaşatılabilmesi için, yapılması gereken çok şey vardır. Bahçe de bulunan her yapının; kameriyeler, köşkler, sera, bahçe elemanları, ağaçlar, bitkiler, çalılar, çiçekler ve yollar gibi orjinallerine uygun olarak restorasyonları yapılmalıdır (Dağgülü, 1993).

Bahçede güneş ısısı bakımından; dört grupta toplayabileceğimiz bahçe mobilyaları, sera, köşk, kaskad ve kameriyedir. Bu elemanlar bahar, yaz, güz ve kış aylarında zaman zaman kullanılmaktadır. Isıtma olanaklarına da sahip bulunan seralar (kış bahçesi) genellikle kış aylarında, bahar ve güz aylarının soğul günlerinde; köşkler

(Pavilion) yaz-kış; kaskad ve kameriyeler ise yaz mevsimiyle bahar ve güz aylarının sıcak günlerinde kullanılmış olmalıdır.

Şekil 5.16: Yıldız Parkı İçinde Yer Alan Çeşme

Bu şekilde, yıl boyunca ama değişik mekanlarda, bir kullanım bütünlüğü sağlanmış bulunmaktadır (Aydın, 1993).

Bahçenin bakım ve onarımları için uzman personelin sağlanması gerekmektedir. Bahçede yapılacak restorasyonun sağlıklı olabilmesi, peyzaj mimarları, mimar, restoratör mimarlar, arkeologlar ve diğer uzmanlarla kurulacak işbirliğine bağlıdır (Dağgülü, 1993).

Yıldız Saray bahçeleri yapıtlar yakınındaki formal bahçelerin giderek doğala dönüşmesi niteliğini taşır. Ancak yapıtlar yanındaki formal düzenlemelerde bile yumuşamış çizgiler göze çarpmaktadır. Örneğin, biçimli kırpılmış mazılar düz bir yüzeyde değil de, eğim üzerinde yer aldığından etkisi kesin çizgilerini kaybederek çevreye kaynaşmış görünmektedir.

Has Bahçe oldukça fazla bir eğim üzerinde kurulmuş; eğimin dağıtılmasında setleme değil de, suyun şelâleleşmesini sağlayacak ani bir düşüş yapılmıştır.

Şekil 5.17: Yıldız Parkından Bir Görünüm

Has Bahçe de aksiyalite kesinlikle gözetilmemiştir. Yapıttan bahçeye inen yolun yönü, öndeki muazzam gölün biçimlenmesi ve konumu bunu açıkça yansıtır. 300m. uzunluğunda, yer yer 15-40m. genişliğinde, 1.20m. derinliğindeki 'Hamid Havuzu', Has Bahçe'nin eksenini oluşturur.

Has Bahçe içindeki gerek Arap alfabesindeki 'H' harfi biçimindeki, geniş ve yer yer bir nehri andıran yapma göl, gerek de üzerinde yer alan köprüler ve karaya bitiştiği yerdeki nimfeum grotto ve kaskadlar, tipik natüralist İngiliz bahçesindekiler gibidir.

Dış bahçede göl gibi geniş havuzu, ağaç toplulukları, kıvrımlı patikaları, arazideki eğimler, inme ve yükselmeler gene aynı etkiyi açıkça yansıtır.

Şekil 5.18: Yıldız Parkı Gölet ve Köprüden Bir Görünüm

Bu dönemde uygulanan imar, parkta çimento ve asfalt malzemesi yerine parke taşı, Gebze ve Kandıra taşları ile traverten kaplamaların kullanılması, anayollar dışındaki patikaların motorlu araç trafiğine kapatılması ve yürüyüş yolu haline getirilmesi, eski döküm fenerlerinin tekrar üretimi , ağaçların vahşi sarmaşıklardan kurtarılması, yeni fidan dikimleri, zeminlerin çim kaplanması, uygun setlere taş döşeli balkonların ve seyir noktalarının yapılması ve bunların stil banklarla donatımı, yokuş üstündeki göle ve Çadır Köşk'ü adasına tarihi tipte kır kahveleri yapımı, köşkler çevresinin yoğun çiçeklenmesinden oluşmuştur.

Yıldız Sarayı içinde yer alan Şale Köşk'ü bahçesi Mili Saraylar Daire Başkanlığı Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nce doğal yapısını bozmadan düzenlenmiştir (Aydın, 1993).

Şekil 5.19: Yıldız Parkı İçinde Yer Alan Şale Kapısı

Aralık 1994'te, İstanbul Büyükşehir Belediyesi TTOK ile yapılmış anlaşmaları yeniden gözden geçirmiş ve TTOK'nın Yıldız Parkı'nda bulunan Çadır ve Malta Köşk'lerinin işletmeciliğini bırakması gündeme gelmiştir (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Sayı: 3 ve 7).

Beşiktaş ile Ortaköy arasındaki kaplayan büyük koruluk Von Hammer, ilk Bizans kaynaklarında adı geçen ve erken Bizans şiirinde 'Dafne' olarak övgüsü yapılan defne ormanlarının ve Pan'ın flütünü çaldığı yeşilliklerin, Boğaziçi topografyasında bu yöreler olduğunu tahmin eder.

Kıyıdaki yapıların ve arkasındaki bahçelerin Osmanlı döneminde tarih sahnesine tekrar çıkışı, belirgin olarak 1600'lü yılların başında olsa gerekir. O zamanlar Kazancıoğlu Bahçesi adını taşıyan bu şahıs malı toprak, padişahın mülkleri arasına alınmış ve IV. Murad tarafından kızı Kaya Sultan'a verilmiştir.

Kaya Sultan'ın kocası Melek Ahmed Paşa'nın yakınlarından olan Evliya Çelebi, yapı hakkında, 'Vacib-üs-seyr bir yalıdır. Bunda fevkani bir şadırvan vardır ki, dünyada öyle bir sanatlı fevvare görülmemiştir.' diyor.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MERKEZ Kütüphanesi

Ama sahil sarayların ve arkadaki bahçenin yıldızı, asıl bir yüzyıl sonra 18.yy.'ın ortalarında parlamaya başlar. III. Ahmed bu mülkünü, sevgili Sadrazam Nevşehir'li İbrahim Paşa'nın kardeşi Mehmed Paşa'ya ihsan etmiştir. Hünkar'ın ve vezirinin burada yaptıkları alemler ünlüdür. Bu kıyıların Çırağan (veya Çerağan) adını alması, denizin bu mavi sahillerinde ve arkasındaki nefti yeşilliklerde, mehtaplı gecelerde düzenlenen masal eğlencelerinden ileri gelir.

Yıldız Parkı'nın tarihinde, özellikle 18.yy. da yaşamış olan ve başta lale olmak üzere her türlü çiçeğin tarla halinde ışıklandırılmasına dayanan gece eğlencelerinde, yakın tarihlerdeki bir yakıştırma olan kaplumbağa sırtında mum olayının bir abartma olduğu ve gerçeği yansıtmadığını belirtmek gerekir. 1920'lerde çıkmış ve daha sonra yaygın bir klişe haline gelmiş olan bu sırtı mumlu kaplumbağa dekoru yerine, Lale Devri'nin tam bir görgü tanığı olan Fransız soylusu Baron de Tott, uç noktasına varmış ve tam arınmış bir süsleme zevkine dayalı Çırağan alemlerinin bütün bölümlerini ayrıntıları ile anlatmıştır. Buna göre, bu bahçelerde baş vurulan en zengin ışık oyunu, çiçek adalarına yerleştirilen kristal fenerlerle ve aynalarla yapılan iç aydınlatma ve renk yansıtmalarıydı. Renk öbekleri arasına kurulan dekor dükkanlarda, davetliler birbirlerine çiçek motifli pırlanta, elmas, yakut mücevherlerini armağan eder ve dört bir yandan yükselen müzikle kendilerinden geçerlerdi.

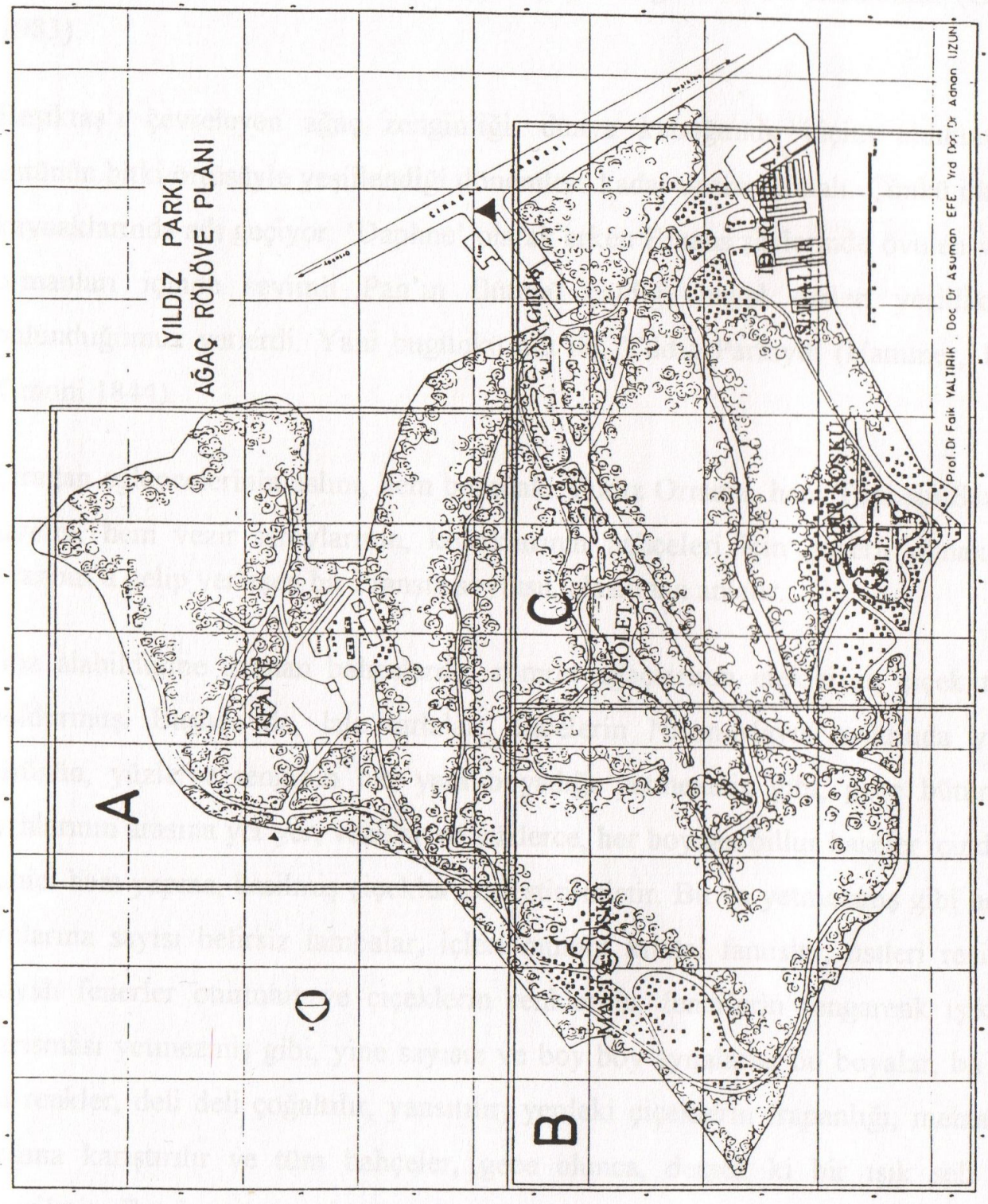
İstanbul'u gören yabancılar, şehrin bu doğal zenginliği ve 'yaradılışındaki lüks' karşısında hayran kalıyorlardı. Eserini, aşık olduğu görünümlerin gravürleri ile donatan ince ruhlu İngiliz hanım yazar Miss Pardoe da, ahşap Çırağan Sarayı kadar, arkasında yükselen bu yamaçların bitki örtüsüne de bayılmıştır. Kitabında bulduğumuz değerli bir bilgi, Yıldız Parkı'nın o zamanlar yapay düzenlemelerle bozulmayıp doğal görünümünde bırakıldığı ve olduğu gibi korunduğudur. Miss Pardoe, denizden bakılınca servilerin, badem ağaçlarının, akasyalar ve ulu akçaağaçların yamaçları doldurduğunu yazar (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Sayı: 3 ve 7).

Şekil 5.20: Yıldız Parkı İçinde Yer Alan Çay Bahçesi

Şekil 5.21: Yıldız Parkı İçindeki Kaskatlı Havuzundan Görünüm

Şekil 5.22: Yıldız Parkı Ağaç Röleve Planı

5.2. Malta Köşkü

5.2.1. Malta Köşkünün Tarihçesi

Malta Köşkü, İstanbul'un bir imparatorluğa başkentlik ettiği dönemden kalan görkemli bir yapıdır, üzerine yerleştiği toprak parçası, Boğaziçi'nin başlangıcına çok zengin ve değişik bir açıdan bakan, yemyeşil ve gümrah bir koruluktur (Gülersoy, 1983).

Beşiktaş'ı çevreleyen ağaç zenginliği, dünya kabuğunun biçim aldıktan sonra üstünün bitki örtüsüyle yeşillendiği dönemlere kadar uzanır olmalı. Çünkü ilk Bizans kaynaklarında adı geçiyor. 'Daphne' olarak erken Bizans şiirlerinde övülen ve defne ormanları içinde sevimli Pan'ın flütünü çaldığı hayal edilen yeşillikler, bu bulunduğumuz yerlerdi. Yani bugünkü adı ile, Yıldız Parkıydı (Hammer, 1822 ve Timoni 1844).

Çırağan eğlencelerinin aslını, hem buradaki Yıldız Ormanı, hem Topkapı Sarayı'nın haremi, hem vezir saraylarının, konaklarının bahçeleri için geçerli olmak üzere, İstanbul'a gelip yerleşen bir Fransız soylusu, alasından anlatır:

Göz alabildiğine uzanan bahçelerde, zümrüt ağaçlarının eteklerini, çiçek tarlaları doldurmuş. Başlıca da, lale tarlaları. Lalelerin Nisan-Mayıs aylarında yüzlerce türünün, yüzlerce renginin her yanı boyadığı yetmezmiş gibi, gece bütün çiçek tarhlarının arasına yer yer, vazolar ve yüzlerce, her boydan billur kaseler içinde, hem sahici hem yapma, kesilmiş çiçekler yerleştirilmiştir. Bu da yetmezmiş gibi hepsinin aralarına sayısı belirsiz lambalar, içleri mumlu kristal fanuslar, üstleri resimli ve boyalı fenerler oturtulur ve çiçeklerin renklerine, fenerlerin rengarenk ışıklarının karışması yetmezmiş gibi, yine sayısız ve boy boy aynalarla, bu boyalar, bu ışıklar bu renkler, deli deli çoğaltılır, yansıtılır, yerdeki çiçeklerin frapanlığı, mehtabın ay ışığına karıştırılır ve tüm bahçeler, gece olunca, demek ki bir ışık seli haline getirilmiş. Bu da yetmezmiş, 1700'lü yılların çılgın güzellik aşıklarına. Bu gerçek bahçeler masal bahçelerine dönüşsün, gündüzler geceye karışsın, olmadık rüyalar sahici çıksın isterler, çiçek tarhlarının arasına çarşılar kurarlar, küçük pavyonlar,

bahçeler masal bahçelerine dönüşsün, gündüzler geceye karışsın, olmadık rüyalar sahici çıksın isterler, çiçek tarhlarının arasına çarşılar kurarlar, küçük pavyonlar, dükkan taklidi köşkler oturturlar, bunlarda civan güzellere atlas kumaşlar, mücevherler sattırırlarmış. Mai bir aydınlıkta yüzen ve ay ışığı altında zevkten eriyen bu insanlar, her yandan çalgı sesleri yükselir ve üstüne üstlük her tarafa çengiler ve köçekler en kıvrak danslarını sergilerken, bu gümüşlü, sırmalı kumaşlardan, pırlantalar ve elmaslardan satın alır, birbirine armağan eder (Mémoirs du Baron de Tott sur les Turcs et Tartares. Amsterdam. MDCCLXXXV. 45-46.).

Özetleyecek olursak ve bugünün gözü açılmış anlayışı ile söylersek Anadolu'nun, Balkanların ve Afrika'nın göz nuru ve alın teri ile toplanarak İstanbul'a gelen sandık sandık çil altınları, birbirlerine, lalelere, fanuslara, şırınk şırınk serper dururlarmış. Bu kadar hovardaca duygularla değil tabii, ama İstanbul'u gören yabancılar da hayran kalıyorlardı. Eserini aşık olduğu görünümlerin gravürleri ile donatan ince ruhlu İngiliz Hanım yazar da, ahşap Çırağan Sarayı kadar, arkasında yükselen yamaçların bitki örtüsüne de bayılmıştır. Kitabında bulduğumuz değerli bir bilgi, Sarayın koruluğunun, yani Yıldız parkımızın, o zaman yapay düzenlemelerle bozulmayıp, doğal görünümünde bırakıldığı ve olduğu gibi korunduğudur. Denizden bakıldığında tüm koruda serviler, badem ağaçları, akasyalar ve ulu akçaağaçlar, yamaçları dolduruyormuş (Miss Pardoe: The Beauties of the Bosphorus. London p.20.).

Bu henüz II. Abdülhamid'in yabancı bahçe mimarlarına batı anlayışı içinde özel dikimler yaptırmamış olduğu, orijinal ormanlıktır. Sultan Hamid'in koruyu bozduğunu söylemek istemiyorum. 19. Yüzyıl sonunda içinde oturulan bir sarayın bahçesi, ister istemez ve devrin genel karakterine uygun olarak, bir Avrupa başkentinin saray bahçesi üslubunu alacaktı. Aktarmak istediğim bilgi, 19. Yüzyılın son çeyreğine kadar, Yıldız korusunun pek insan eli değmemiş ağaç varlığını sürdürdüğüdür.

Bugün, Abdülhamid'in fidan halinde diktirdiği ağaçlar, eski deyimi ile, eflake ser çekmiş durumda. Günün sorunu, onları son üslubu içinde korumak ve yaşatabilmektir.

Abdülaziz'in döneminde 'Mabeyn Bahçesi' adını alan, yani prensip olarak Padişaha ve yakın çevresine mahsus olan koruluğa, belli zamanlarda ve Hünkarın izni ile Harem de çıkarılıyordu.

Gecesi ile, gündüzü ile bu olaylar, bahçeler ve saray hoştu ya, Abdülaziz de içi sıkıntılı ve hercai yaratılışlı bir hükümdardı. Yaptırdığı Çırağan Sarayında çok oturmadı, Yıldız Korusunun da uzun boylu tadını almadı. Abdülaziz az zaman sonra bir akşam üstü, kuşların çığlğklarından ürperti duyup Çırağan Sarayını terkederek Dolmabahçe de devamlı oturmaya başlayınca, dantel gibi işli mermer Çırağan Sarayı ve zümrüt korusu boşaldı. Abdülhamid, tahta çıktıktan sonra kendisine iki taraftan indirme olayını hatırlatıp duran Dolmabahçe'den ayrılıp Yıldız Sarayı'na yerleşince bu çevreyi yeni köşkler ve pavyonlarla geliştiriken, deniz kenarındaki yoldan itibaren koruluğu, tepedeki yeni sarayına, Yıldız'a bağlattı. Çevredeki arsaları da katarak, Ormanı Ortaköy'e doğru genişletip büyüttü ve hem ağaçlamaya, hem de yerli ve yabancı kalabalık bir uzman mimar, bahçevan kadrosuna büyük paralar harcayarak 'koruluğun her metre karesine altın döktü' (Abdülhamid'in hatıra defteri. İstanbul 1960, p. 84.).

Malta Köşkü, bu ağaçlığın Abdülaziz döneninden kalan süslerinden biri olarak yaşamaya devam etti. Bir süs olarak sadece. Çünkü Sarayın, harem, mabeyn vb. gibi belirli fonksiyonları olan bölümlerinden ve yapılardan biri değildi. Boğaziçinin Osmanlı yerleşiminde, deniz kıyısındaki bir yalının veya Sahil Sarayının üstünde, bir tepeye, koruluk içinde günün her saatinde rengi değişen suları uzaktan seyreden bir 'Cihannüma' yapmak geleneğine uygun olarak oturtulmuş, manzaralı bir pavyon olmaktı, bütün varoluş nedeni. Belki sabahları bir fincan taze süt, bazı akşamlar bir kahve içmek için yılda birkaç gece Boğazın laciverd sularına ay ışığının döktüğü yıldızlara dalıp gitmek için yapılmıştı. Abdülhamid'in kızı Ayşe Sultan, Saray dilinde kır denilen bu dış bahçelere, Cuma selamlıklarından sonra hareme verilen izinle hanım sultanın ve çocukların gelebildiğini, sepetlerde getirilen helva ve yoğurt gibi soğuk piknik yemeklerinin yenmesinden sonra, çocukların Malta ve Çadır Köşkleri çevresinde koşup oynayarak birkaç saat hoşça vakit geçirildiğini yazar (Osmanoğlu, Ayşe: Babam Abdülhamid. İstanbul 1960, p,58.).

Çamlar içinde uyuyan yapı, kimi zaman acılı, hareketli, kimi zaman telaşlı ve kaygılı, nice günler ve haftalar da yaşamış.

Önce V. Murat olayı var. Ali Suavi'nin Çırağan Sarayı'nı basıp üç aylık eski padişahı tekrara tahta çıkarma girişiminin bir trajediyle sonuçlanması üzerine Murad Efendi ve annesi, Abdülhamid tarafından, o gün her yanı kana bulanan Fer'iye Sarayı'ndan çıkarılmışlar ve bir süre Malta Köşkü'nde tutulmuşlar (G. Rızas: Abdülhamid. Sa vie politique et intime. Constantinople. 1909. P. 191.).

Murad Efendinin şehzadeliğinden de Malta Köşkü'ne kapatıldığını bildiren kaynaklar vardır. Bunu yazan kişinin, Şehzadeye masonluğu kabul ettiren Beyoğlulu Frenk doktor olduğu göz önüne alınırsa, bilginin doğruluğuna inanılabilir (Paul de Régia: La Turquie Officielle, Paris 1891, p. 364.).

Sonra Mithat Paşa'nın ve yakın uzak çevresinin yargılanması günleri geliyor.

Abdülhaziz'i tahtan indiren kadro içinden Abdülhamid'in seçtiği ve uygun gördüğü bu kişiler birer birer tutuklanarak Yıldız Sarayı'na getirilmişlerdi. Günümüzde yaygın ve yanlış bir bilginin aksine olarak, bunlar Çadır Köşkü'nde toplanmışlar ve orada sorguya çekilmişlerdi ama, yargılanmaları orada değil, bu Malta Köşkünün yakınına kurulan bir çadırda olmuştu. Çadır Köşkü de adını bu olaydan ve çadırdan almaz. 1881 yılındaki bu tutuklanma ve yargılanmadan önce de yapı, bu adı taşır. O zaman çadıra mimari bakımdan da hiç benzemeyen o Köşkün adı neden dolayı Çadır'dır, ayrı bir inceleme konusu. Yargılama parmaklıkla çevrilmişti. Üstü güzel bir perde ile örtülü, yeşil renkli büyük bir çadırdı (Mithat, Ali Haydar: Hatıralarım. 1872-1946. İstanbul 1946. P. 90.).

Ama içinde güzel şeyler olmuyordu. Sanıkların ve sayıları özenle az tutulan basın ve kordiplomatiğin yerleri ayrılmıştı.

Mithat Paşa'ya bir ayrıcalık yapılmıştı, sorgular esnasında çadır içinde tutulmuyor, Malta Köşkünde bekletiliyor, sırası geldikçe getirtiliyordu (Ord. Prof. Dr. İ. Hakkı Uzunçayırlı: Mithat Paşa ve Yıldız mahkemesi. TTK yayını, Ankara 1967, p. 134, 167, 230, 253, 268, 307. ve İbretnüma Mabeynci Fahri Bey'in hatıraları ve ilgili bazı belgeler. TTK yayını, Ankara 1968, p. 20, 32, 36, 70-72.).

Paşa'nın, bu azaplı bekleyişler içinde, gözünün, ağaç denizinden limana kadar uzanan masal güzelliğindeki görünümü hiç görmediğini tahmin etmek zor değil. Bereket ki, tüm yaşam gibi bu sıkıntılı günler de aslında çok sürmez, içindeyken ne kadar uzun gelse de bir an gelir hepsi göz açıp kapayıncaya kadar geçer gider. Mithat Paşa için de öyle olmuş, Malta Köşkünün merdivenlerinden inip çıkmalar, yargısını baştan vermiş özel mahkemenin karşısına gidip gelmeler üç gün içinde bitivermişti.

Paşa Taif'de zındanda çürürken ve elinde Kur'an şehit olduktan sonra, Malta Köşkü yaşamaya devam etti. Zaman zaman ziyafetler ve davetlerin bir kısmının burada verildiği oldu.

Birinci cihan Savaşı sırasında Sultan Reşat, Bakanlar Kuruluna Malta Köşkünde bir ziyafet düzenletmiş ve Askeri Müzede yeni kurulmuş olan mehter takımının da o öğle yemeğinde 'icra-i aheng' etmesini irade etmişti. O gün gelen bir telgraf, Kut-ül Amare'de birliklerimizin zafer kazandığını, on üç bin İngiliz askerinin silahları ve kumanda heyetiyle beraber esir edildiğini bildirmekteydi. Habere son derece sevinen yaşlı ve iyi yürekli Padişah telgrafı Malta Köşküne göndererek vükelaya okutmuş, onu kendisine getiren mabeyn nöbetçi katibine de on adet sim mecidi ihsan etmişti (Türkgeldi, Ali Fuat: Görüp işittiklerim, Ankara 1951 TTK. Yayını .p. 120-121.).

5.2.2. 1979 Restorasyon Çalışmaları

Cumhuriyetten sonra Yıldız Sarayı kompleksi üçe bölündü: Tepe kısmındaki yapılar, yani duvarın üst yanı, Harp Akademisine ayrıldı. 1978'de Akademinin çıkması ile bu bölüm Kültür Bakanlığına verilmiştir. Yine duvarın arkasında, kuzey yönünde yer alan Şale Köşkü (eski adı ile Merasim Dairesi), Millet Meclisi başkanlığına bırakıldı. Duvarın deniz tarafındaki koruluk ve içindeki Çadır ve Malta Köşkleri ise, İstanbul Belediyesine verildi.

Şekil 5.23: Malta Köşkü

Yeni park içinde böylece yapayalnız kalan Malta Köşkü, 1950'lerdeki geçici ve kişisel kullanımlardan sonra, 30 yıl yine boş kaldı. 1979 yılı başında, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu (TTOK) tarafından, İstanbul Belediye Başkanlığı ile imzalanan bir sözleşme gereğince baştan başa restore edildi.

1950 tamirinde WC haline sokulmuş olan, üst katta bahçeye bakan oda ile yine üst katta özel banyo haline getirilmiş olan doğu cephesindeki oda, WC ve banyolar kaldırılarak, eski orijinal haline sokuldu. Ama banyo yapılırken çekilen ara duvar yüzünden bozulan tavan resimlerini yeniden yaptırma olanağı bulunamadı. Boş bina, (Serasker Rıza paşa Konağından kalan, Prieur Bardin imzalı bir İstanbul tablosu, Meşrutiyet dönemi karikatüristi Cem'in Moda'daki evinden bir büyük Baccarat avize ve İstanbul işi bir büyük halı aynı ressamın bir başka tablosu ve daha birkaç tablo ile bir kütüphane gibi), devrinin orijinal eşyası ile ve devrine uyan yeni yapım mobilyalarla döşenerek kültür ve turizm amaçlı kullanımlarla halka açıldı.

Şimdi köşkün havuzlu alt katı ve önündeki teras, batılı anlamda bir Cafe, bir çay salonu ve bahçesidir. Üst katı konferans, seminer, kokteyl ve resepsiyon gibi toplantılara ayrılmış, ona göre döşenmiştir. Şömineli bir kitaplığı da vardır. Kitaplar, Bebek Amerikan Robert Kolejinin satılan kütüphanesinden, binanın çağına ait edebiyat ve politika eserleri seçilerek kurulmuştur.

1983 baharında girişilen yeni restorasyon çalışmalarıyla, binanın deniz tarafına bakan terasının ve her iki yanının beton zeminli tamamen dökülerek baştan başa mermerlerle döşendi, aynı şekilde pergola ayaklarına mermer çemberler geçirildi.

Köşkün yer aldığı koruluk, çağımızdaki adıyla Yıldız Parkı, Köşkü sarıp sarmalayan onun değerini artıran bir tabiat hazinesidir. Geçen yüzyılın ortalarında yabancı bahçe uzmanlarının bilgi ve beğenisi ile biçim almış, Avrupa'dan getirilip dikilen ağaçlarla bezenmiştir. Son 40-50 yılda bakılmadan kalan, 550 dönümlük büyük ağaçlık, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunca birkaç yıllık bir sıhhatleştirme programı içinde bakıma alınmış ve geniş çapta çiçeklendirmeye başlanmıştır. En geniş yer verilen çiçek, Sarayın adına uyarak 'yıldız'dır. Şehre en yakın ve geniş yeşil alan olarak da parkın her köşesi halk için ücretsiz oturma yerleri ile de donatılmaktadır. Bunlar ilk defa uygulanan 19.yy. sonu stilindeki mermer masalar ve ahşap koltuk tipleridir.

Zamanla eğitimle etki yaparak ve iyi örnekleri göstererek yeni bir kalabalık İstanbul'da özellikle Pazar günleri, geniş çevrelerin çayırda yerlere yayılarak ve top oynayarak yeşili bozan ve doğayı, tarihsel güzellikleri tahrip eden kullanım biçimlerinin de önüne geçilmesi umulmakta ve amaç edinilmektedir.

Restorasyon ve döşeme bitip, eser kapılarını halka açtıktan sonra yavaş yavaş gelişen ama büyüyen bir ilginin konusu oldu. Malta Köşkü ülkede, tarihi değerlendirmenin nezih bir vakit geçirme yerinin ve Batı standartlarının sembolü haline geldi. Ünü bir yerde yurt dışına da taşarak, 'Europa Nostra' nın başarı belgesini kazandı.

Yerli ve yabancı, her cins ziyaretçilerin büyük rağbeti karşısında, köşkün kapasitesi yetmemeğe başladığından ve tarihi yapıyı fazla kalabalıklarla yormak hiç istemediğimizden, bina yanındaki makilik içine cam bir salon da yetkili mercilerin izni ile kurumca yaptırıldı.

5.3. Çadır Köşkü

Bu mimari yapıda Abdülaziz zamanında yapılmıştır. Büyük havuzun doğusunda, Hicaz ve Maliye komisyonlarının toplandığı ve Mabeynci Ragıp Paşa'nın soruşturma ve işkence yeri olan Çadır Köşkü bulunmaktadır.

Çadır Köşkü, parkın Çırağan Sarayına bağlı olduğu dönemin bir yapısıdır. Mithat Paşa ve kader arkadaşlarının 1881 yılındaki ilk sorguları burada yapılmıştır. 1978-1979'da Türkiye Turing ve Otomobil Kurumunca boyatılıp önce alt yapı onarılarak, bahçesi tanzim edilmiş, sonra 1983'de yeni bir sözleşme ile asıl bina onarılıp döşenerek cafe olarak halka açılmıştır.

5.4. Pembe Sera

Güzellik dostlarının uğrağı olan Malta köşkünün yanındaki ağaçların içinde, pembe ve saydam bir mantar gibi yeni bir varlık bitiverdi, çimenlerin içinden 1981'de.

Zeminin mermer, üstü camdan, bir limonluk bu. Ama içi stil masalar ve koltukları ile bir çay salonu aynı zamanda.

Şekil 5.24: Pembe Sera

Burada her şey pembe ve kırmızı tonlarda. Demir koltukların toz pembe minderleri, yerin ayna gibi ve pespembe mermeri, cam vitrine dizili, gül rengi, eski lokum ve şeker tabakları ve tavandan inen tarihi cam fanuslar, fenerler, hepsi erguvan renklerindedir.

Karlar küçümencik kuşlar gibi tüyler gibi durmaksızın inerken pırlanta damlalar cam kubbeyi döverken, bir çay ve halis mi halis bir salep içmeye değer bu kış bahçesinde (Gülersoy, 1983).

5.5. Park İçinde Yapılması Düşünülen Botanik Bahçesi

Botanik bahçeleri ve arboretumlar, her biri doğru ve dikkatli bir şekilde kaydedilmiş ağaç, çalı ve diğer odunsu ve otsu bitkilerin sergilenmesi ve ilmi araştırmalar amacı ile bir araya getirilmesidir. Bunlara 'canlı bitki müzeleri' de denir.

Parklar ve bahçeler sadece özel veya umumi rekreasyon amacına hizmet ederler; bitkiler alana rast gele yerleştirilmiş, etiketlenmemiştir. Botanik bahçelerinde ise bitkilerin orijinleri, isimleri belirlidir ve gayeli düzenlenmiştir. Her bitkinin üzerinde tanıtıcı etiketleri bulunur. Botanik bahçelerinin rekreasyona hizmet etmesi yanında değişik bitkilerin halka ve bu konuyla ilgilenenlere sergilenmesi, tanıtılması gibi öğretici yanı da mevcuttur. Etkilenmiş örnekler vasıtasıyla ziyaretçiler, doğal ve egzotik bitkilerin görünüşleri, o bölgede nasıl yetiştikleri ve ne gibi farklılıklar gösterdikleri hakkında bilgi edinebilirler.

Şehirler, tiyatroları, müzeleri ve diğer sosyal tesisleri ile değer kazanırlar. Nitekim, dünyanın sayılı botanik bahçelerinden biri olan Londra'daki Kew Gardens'ın eski direktörü Taylor, Kew Gardens'ı yalnız İngiltere' ye değil, bütün insanlığa hizmet eden büyük bir araştırma ve dağıtım merkezlerinden biri olarak göstermektedir.

Wyman (1947), botanik bahçesinin ve arboretumum fonksiyonlarını şu şekilde sıralamaktadır:

1- Bölge halkına, odunsu bitkiler arasından süsleme değeri bakımından en iyi olanlarını seçebilme imkanını sağlamak;

2- O bölgeye yeni bitkilerin ithalini teşvik etmek;

3- Geniş halk kitlesine bitki nosyonunu mal etmek ve yaymak;

4- Hangi varyetelerin, hangi lokal şartlarda iyi yetiştiğini araştırmak. Denenmiş varyetelerin dayanıklılığını tespit etmek;

5- Daha önce o bölgede yetişmeyen bitkileri ithal etmek suretiyle o bölgenin güzelliğini, ekonomik önemini ve verimliliğini arttırmak.

Dünyanın hemen her büyük şehrinde, botanik bahçesi veya arboretum gibi tesisler yıllarca düşünülmüş ve kurulmuştur. Arnold Arboretumu, Kew Botanik Bahçesi, Münih Botanik Bahçesi ilk akla gelen, dünyanın sayılı botanik bahçeleridir.

İstanbul ve diğer bazı şehirlerimizde güzel parklar ve korular mevcuttur. Fakat sistemli ve gayeli hazırlanmadıklarından bunların hiç birisi botanik bahçesi özelliğinde değildir.

İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi' ne bağlı Botanik Biriminin yönetiminde olan ve Süleymaniye'de bulunan Botanik Bahçesi, İstanbul' da türünün tek örneğidir. 1934 yılında kurulan Botanik Bahçesi'nde açık alanda ve seralarda, bazıları çok ender bulunan bir kısmı ise anıtsal nitelikli olmak üzere, tropik bitkiler de bulunmaktadır.

Özellikle her türlü ekolojik şartlara haiz olan tarihi 'Yıldız Park'nın sistemli çalışıldığı taktirde az masrafla, güzel İstanbul'umuzun şöhretine yaraşır ideal botanik bahçesine çevrilebileceği İ.Ü. Orman Fakültesi Botanik Anabilim dalınca da dile getirilmektedir.

İstanbul'umuzun değerine değer katması için bir an önce hak ettiği bir botanik bahçesine kavuşturulması gerekmektedir.

Bu bağlamda Yıldız Parkının botanik bahçesine dönüştürülebilmesi için yeni mekanların düzenlenmesi gerekmektedir.

Botanik Bahçesi Birimleri:

Kapalı Mekanlar

- İdare
- Restaurant, kır kahvesi
- Çiçek satış yerleri
- Ortak kullanım alanları

- Bekçi kulübeleri
- Seralar

* İç mekan bitkileri

* Tropik ve suptropik bitkiler

* Kaktüsler

* Su bitkileri

*Satış seraları

*Üretim seraları

- Sergi salonu, bitki müzesi, herbarium
- Kütüphane, seminer odası
- Laboratuar
- Mevcut eski eserlerin değerlendirilmesi

Açık Mekanlar

- Giriş meydanları
- Servis yolları ve otoparklar
- Yaya yolları

* Bitki ve mevsim yolları

* Yaya köprüsü

- Kentsel mobilyalar
- Dinlenme ve seyir yerleri
- Havuzlar ve göletler

* Su bitkileri havuzları ve göletler

* Rekreatif ve süs amaçlı havuzlar ve göletler

- Çocuk bahçeleri ve oyun alanları
- Bitki adaları

* Ülke bahçeleri

* Soğanlı ve yumrulu bitkiler

* Mevsimlikler

* Tıbbi bitkiler

* Alpine bahçesi

* Kaya bahçesi ve mağaralar

* Su bitkileri

* Aquatik bitkiler

* Opustopiorum bahçesi

* Akdeniz bitkileri

* Osmanlı laleleri

* Gül bahçesi

* Endemik bitkiler

* Kokulu bitkiler

Değişik yönlerden girişi sağlayan giriş meydanları, bekçi kulübeleri, servis yolları, idari binalar; halkın ve personelin bilgilendirilmesi amacıyla danışma, kütüphane ve seminer odası; kitap satış yerleri ve çeşitli araştırmalara imkan sağlayan bir laboratuar önerilebilir.

Çeşitli bitkilerin çiçek, meyve, yaprak, sürgün, kabuk gibi teşhiste önemli olan parçalarının muhafaza edilmesi ve hangi mevsimde olursa olsun bitkinin değişik dönemlerde oluşan organlarının incelenebilmesi için bir herbarium evi düşünülebilir (Herbarium, önemli özelliklerini kaybetmeden kurutulan, kağıt veya kartonlar üzerine tespit olunan, çelikten veya tahtadan yapılmış dolaplar içerisinde saklanan bitki kolleksiyonlarıdır.).

Bitkilerin formlarını ve çeşitli mevsimlerdeki renklenmelerini gösteren resimlerin, yaşlı bitki parçalarının, ilginç bitki materyallerinin teşhir edildiği bir sergi salonu düşünülebilir.

Seralar, salon bitkileri, subtropik bitkiler, tropik bitkiler, aquatik bitkiler, kaktüsler, algler ve deniz yosunları vb. gibi yetişme şartları Türkiye iklimine uygun olmayan bitkiler için uygun yetişme ortamı sağlar. Böylece bu farklı iklim bitkilerini ülkemizde görme ve tanıma imkanı buluruz. Yine sera içinde üretim ve satış bölümleri de düşünülebilir. Satış seraları, Botanik Bahçesine gelir sağladığı gibi, insanlara beğendikleri bitkilere sahip olma olanağı da sağlar. Ayrıca turunçgiller ve çay türlerinin barındırıldığı bir sera da düşünülebilir.

Özellikleri baz alınarak değişik bitki adaları oluşturulması önerilmektedir. Bunlar:

_ Değişik ülkelerin bahçe düzenleme tarzlarını ve bahçe kültürlerini tanıtan ülke bahçeleri (örn: Japon bahçesi, İngiliz bahçesi, Fransız bahçesi, İtalyan bahçesi, İslam bahçesi vs.)

_ Soğanlı bitkilerin, yumrulu bitkilerin, mevsimliklerin vs. sergilendiği bitki adaları

_ Tıbbi ilaçların elde edildiği ve bunların açıklamalarının yer aldığı etiketleri bulunan ve eczacılıkla ilgilenen meraklılara faydalı olacak tıp bitkileri

_ Alp bitkilerinin sergilendiği alpine bahçesi

_ Kaya bitkilerin sergilendiği kaya bahçeleri ve mağaralar

_ Türkiye İklimine uygun su bitkileri için çeşitli göletler

_ Aquatik bitkilerin bulunduğu aquatik bahçeler

_ Karakteristik kokuları olan kokulu bitkilerin sergilendiği alanlar

_ Bitkilere şekil verme sanatının (Opustopiorum'un) sergilendiği bahçeler

_ Akdeniz bitki örtüsünü tanıtan Akdeniz bitkileri

_ Osmanlı lalelerini sergileyen lale bahçesi

_ Gül türlerini sergileyen lale bahçesi

_ Yalnızca ülkemizde yetişen endemik bitki türlerini sergileyen adalar

düşünülebilir.

Bitki adalarını çevreleyen, kapalı ve açık alanlar arasında bağlantı kurarak halkın gezmesine olanak sağlayan yaya yolları, çeşitli bitki türleri, mevsimlik çiçekler ve kokulu bitkilerle karakterize edilerek böylece gezinti alanlarına özellik kazandırılabilir (örn: Akasya yolu, Ihlamur yolu, mevsimlik yolu vs.). Ayrıca su birimlerinin üzerinden geçişleri sağlayan yaya köprüleri ve bisiklet yolları da düşünülebilir.

Su bitkilerinin sergilendiği göletlerin yanında rekreatif amaçlı göletler ve havuzlar da oluşturulabilir.

Çocuklara karşı tehlike oluşturmayan ve çocukların bitkilere zarar vermeyeceği bir şekilde düzenlenen çocuk oyun alanları ve bahçeleri, halkın dinlenmesini, seyrini ve çeşitli ihtiyaçlarını gidermelerini sağlayan dinlenme alanları, parklar, kentsel mobilyalar, restaurantlar, cafeler, telefon kulübeleri, tuvaletler ve otoparklar düşünülebilir.

Yeni mekanların düzenlenmesi sırasında, mevcut yapıların ve tarihi eserlerin de bu düzenlemeler içerisinde değerlendirilmesi uygun olacaktır (İ.B.Ş.B. Arşivi, 1999).

6. EMİRGAN KORUSU

İstanbul'un ünlü korularından birisi olup, boğazın Avrupa yakasında, Baltalimanı ile İstinye arasında yer alan Emirgan semtinin kuzey batısındaki yamaçlar ve sırt üzerinde yer almaktadır (Yaltırık ve diğerleri, 1997).

Şekil 6.1: Emirgan Parkı Giriş Kapısı

6.1. Emirgan Korusunun Tarihçesi

Osmanlılardan önce, Bizanslılar döneminde Baltalimanı'ndan İstinye koyuna kadar uzanan bu arazi parçası büyük bir servi ormanı halinde idi ve yöre 'Servili orman' (Kyparades) ismi ile ün yapmıştı. Osmanlı döneminde de el sürülmemiş boş bir miri arazi olan Emirgan çevresi, 16yy.'ın ortasında Nişancı Feridun Bey'e verilmiş, burası bir süre 'Feridun Bağçesi', 'Feridun Paşa Bağçesi' diye anılmıştır. IV. Murad 1635'te bu bahçeye Emirgüneyoğlu Tasmasb Kulu Han'a vermiştir. Bu tarihten sonra burası 'Emirgüne Bağçesi' , 'Mirgün Bağçesi' veya sadece 'Mirgün' diye

anılmış, giderek halk ağzında dilden dile değişikliğe uğrayarak 'Emirgan'a dönüşmüştür (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, sayı 3 ve 7).

Sultan Mehmet III (1567-1603) tarafından bu bölge, Feridun Bey münşeatının yazarı Nişancı Feridun Paşa'ya verilmiş ve onun yazlık bahçesi olmuştu. Bundan böyle de buralara Feridun Bey bahçeleri denilmişti. İmarcı bir kişi olarak tanınan Feridun Bey, hırvat ustalar getirerek burasını daha da güzelleştirmeye çalışmış, yazlık bir köşk ve bir de av kasrı yaptırmış, bununla da kalmayarak kuyular açtırarak bahçelerin suyunu temin etmişti.

Sultan Murat IV (1612-1640), Revan seferine çıktığı zaman kendisine Revan kalesini teslim eden Emirgüne oğlu Tahmash Kulu Han'dan hoşlanmıştı. Ona murassa bir kılıç ile bir hançer vermiş, bununla da kalmayarak üç hil'at giydirmişti. Padişah son derece zeki, hoşsohbet bir insan olan Emirgüne oğlunu kendisine musahip yapmış ve ona Kağıthane'de arazi ile Feridun Bey bahçelerini vermiş, deniz kenarına bir de saray yaptırmış.

Fakat Emirgüne oğlunun bu iyi günleri pek fazla uzun sürmemiş, padişahın ölümünden sonra şansı dönmüştü. İyi bir şöhreti de olmadığından idam edilmiştir; malları müsadere edilmiş, bahçeleri ile yalısı Sadrıazam Kemankeş Kara Mustafa Paşa'ya verilmiştir.

Evliya Çelebi Seyyahatname'sinde İstanbul'dan söz ederken Emirgüne Han'ın bahçelerinden bahsetmeyip Rumelihisarı'ndan İstinye'ye atlamaktadır. Onun çağdaşı olan Eremiya Çelebi ise şöyle demektedir: 'Baltaoğlu limanından ileride Emirgün Han'ın bahçesi ve güzel köşkleri vardır. Buraya girsen güzelliğine hayran olursun. Sultan Murad onu (Emirgün Han'ı) İran'dan dönerken getirdi ve kendisine yaran yaptı. Padişah onunla gece ve gündüz sohbet ederdi, musahip edinmişti. Denize çıkarlar, mehtap sefası ederler, sazendelerle hanendeler karşılarında olduğu halde kayığın kıçında otururlar meyinab içerlerdi.' (TTOK, İstanbul Kitaplığı).

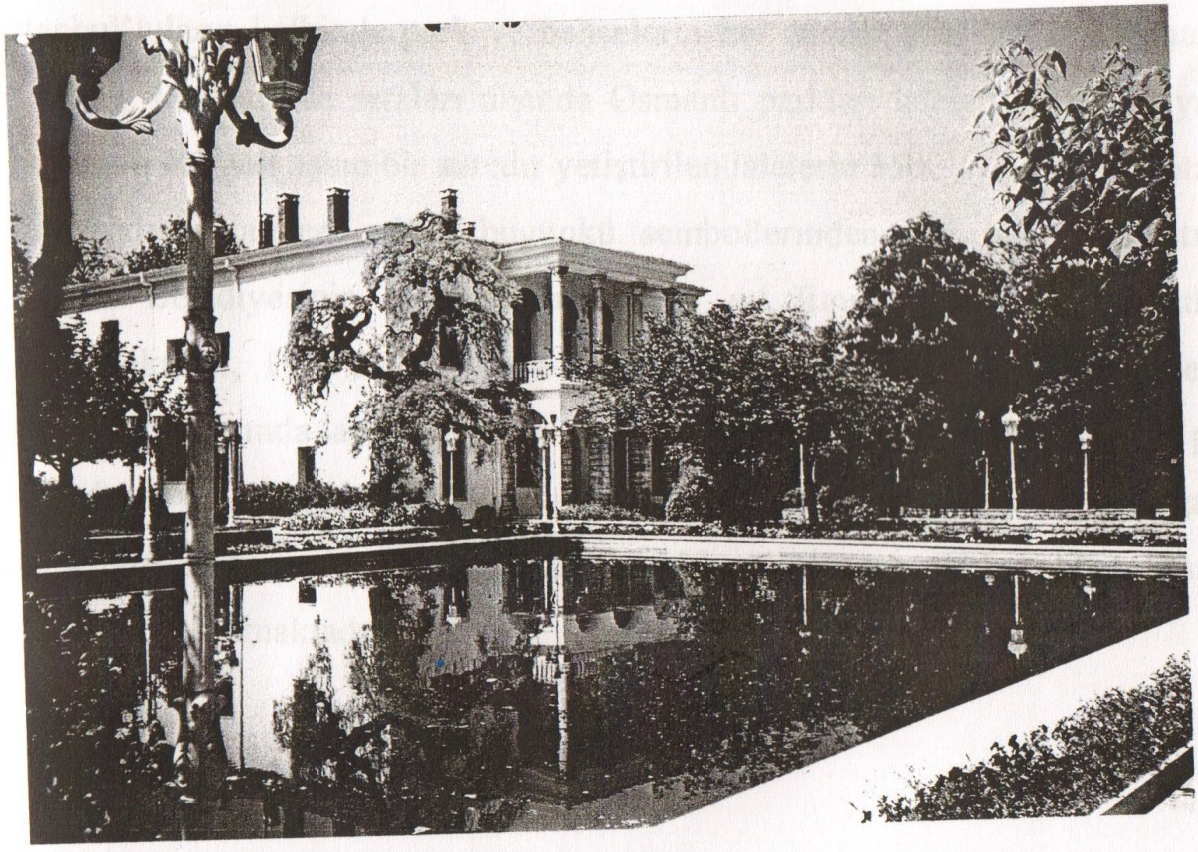
19yy.'ın ikinci yarısında Abdülaziz, Emirgüne Köyü'nün gerisindeki büyük arazi parçası ile koruluğu Mısır Hıdivi İsmail Paşa'ya vermiş; Hıdiv, kıyıdaki büyük ahşap saraydan başka, sarayın arka bahçesi durumunda olan korulukta birbirinden güzel ve

zarif üç köşk yaptırmış, buraların yakın çevresini de çok güzel bir park halinde tanzim ettirmiştir.

Koru İsmail Paşa'nın ölümünden sonra veresesinden Satvet Lütfi Tozan'ın mülkiyetine geçmiş; bir müddet sonra da İstanbul Belediyesi'nce satın alınmış ve 1943'te halka açılmıştır (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, sayı 3 ve 7).

Yüksek duvarlarla çevrili olan koruluk alan 323.000m² yüzölçümündedir. Korudan Boğaz'ın görünümü çok güzeldir; tepeye yakın yerlerde birbiriyle bağlantılı iki gölet, iki su aynası koruya güzellik kazandırmıştır; göletlerin üst kenarında kaskad-grotto'lar yükselir; küçük patika, merdivenler ve köprülerle mağaraya girilir, çıkılır.

Koruda Hıdiv'den kalma 3 binadan birincisi 'Sarı Köşk'tür. 1979 yılında Türkiye Turing ve otomobil Kurumunca restore edilerek bir katı ve bahçesi cafe olarak açılmıştır. İkinci yapı 'Pembe Köşk' olup, bu bina da 1982 yılında restore edilerek, alt katı cafe, üst katı Boğaziçi müze evi ve Boğaziçi kitaplığı olarak halka açılmıştır. Üçüncü yapı ise 'Beyaz Köşk'tür. Türkiye turing ve otomobil Kurumunca restore edilerek klasik müziğin icra edildiği bir kompleks haline dönüştürülmüştür (Yaltırık ve diğerleri, 1997).

Şekil 6.2: Emirgan Parkı Beyaz Köşk ve Çevresi

Şekil 6.3: Emirgan Parkı Pembe Köşk ve Çay Bahçesi

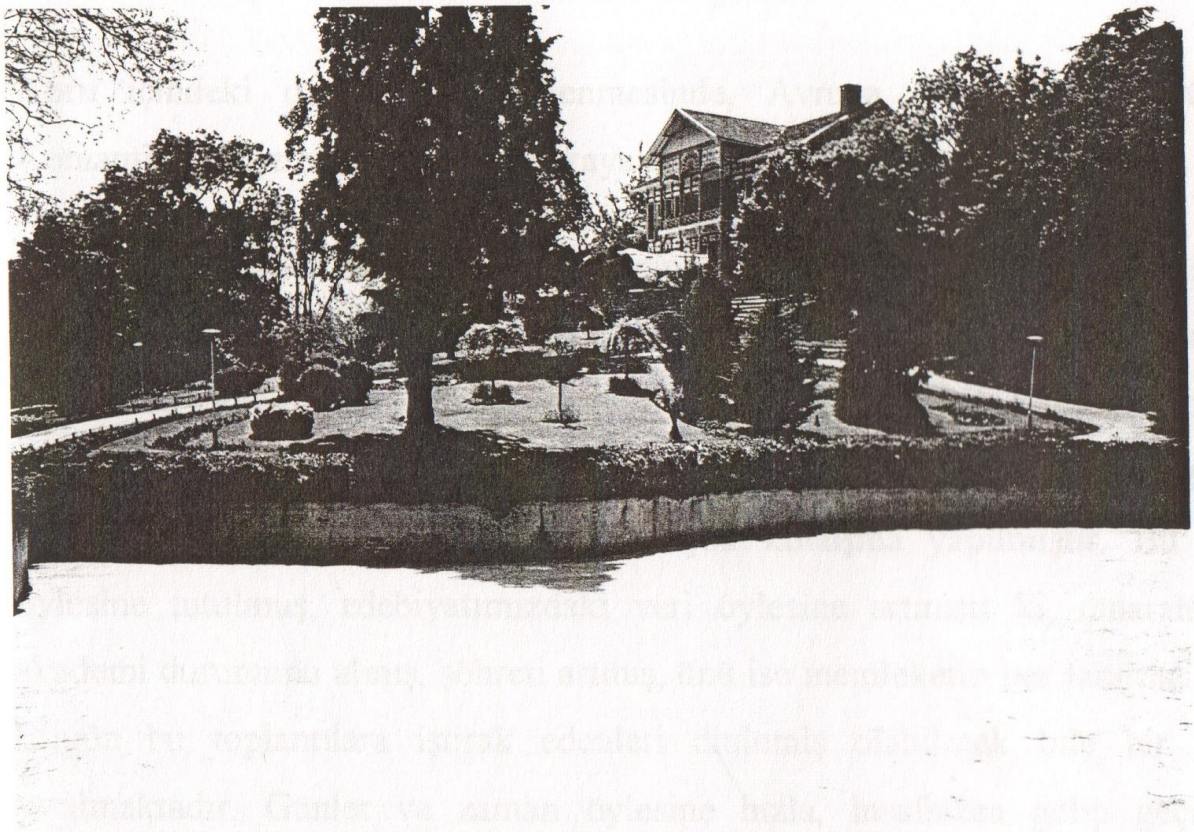
6.2. Emirgan ve Lale Bahçeleri

İstanbul'luların kalbinde park ve bahçelerin her zaman özel bir yeri olmuştur. Av köşkleri, sarayları ve seraları dışında Osmanlı parkları laleleriyle de ün yapmıştır. Buralarda 400 yılı aşkın bir süredir yetiştirilen lalelerin 1500 ayrı çeşidi saptanmıştır. Bu parkların laleleri şehrin bugünkü sembollerinden biri halini almıştır. (Lale İstanbul Belediyesinin sembolüdür ve her yıl Emirgan'daki Lale Festival'inde kutlanmaktadır, 1993'de Hollanda-Türkiye ortak Festivali olarak gerçekleşmiştir.) İstanbul Parklarında lale tarhlarının seçkin örnekleri bulunmaktadır. Bunlar parkların belki de en iyi bilinen özellikleri, ancak daha eskilerden kalan parklar doğal yaşam için büyük değeri plan ergin geniş yapraklı ağaçlar ve çalıları barındıran küçük korularda bulunmaktadır.

Şekil 6.4: Emirgan Parkı Geniş Yeşil Alanlar

İstanbul'un eski parklarından ikisi Emirgan ve Yıldız Parklarıdır. Bu eski parklar, daha çok ergin ağaca ve daha sık bir örtüye sahip olduklarından daha fazla korunak ve yiyecek olanağı sunar ve bu yüzden de doğal yaşam için büyük önem taşırlar. Evlerin oluşturduğu aşırı bina yoğunluğu düşünüldüğünde, şehirde kuş cıvıltılarının duyulduğu nadir sessiz yerler bu eski parklardır. Ağaçlar ve çalılıklar kuşların üremesi için değerli alanlar oluşturmaktadır. Bu parklarda sincaplar dışında yarasa, fare, kirpi gibi küçük memeliler de barınabilmektedir (DHKD, 1993).

Şekil 6.5: Emirgan Parkı Sarı Köşk ve Çevresi

Şekil 6.6: Emirgan Parkı Gölet ve Çevresindeki Mağaralar

Binaların ve göletlerin yakın çevresi ile koruya dikilen ağaç ve çalı türlerinin sayısı 120'den fazladır ve bir arboretum kadar zengindir.

Koru içindeki parkların düzenlenmesinde, Avrupa stili açıkça görülmektedir. Romantik İngiliz bahçe anlayışı buraya da girmiştir (Yaltırık ve diğerleri, 1997).

Emirgan çınarı, hemen altında kurulan çınaraltı kahvesine de ismini vermiştir. Burası I. Dünya Savaşı'ndan önce daha ziyade Boğaziçi'nin Rumeli yakasında oturan halkın uğrayı idi. Bununla da kalmayarak çınaraltı tanınmış bir çok kimsenin toplantı yeri haline gelmiştir. Bilhassa Salı ve Cuma günleri öğleden sonraları bu yerde ilmi, edebi ve aktüel konularda faydalı bir çok konuşma yapılmıştır. Bu toplantılar öylesine tutulmuş, edebiyatımızdaki yeri öylesine artmıştı ki, çınaraltı bir nevi akademi durumunu almış, şöhreti artmış, ünü ise memleketin her tarafına yayılmıştı. Bugün bu toplantılara iştirak edenleri dinlemiş olabilmek bile bir bahtiyarlık sayılmaktadır. Günler ve zaman öylesine hızla, insafsızca gelip geçiyor ki, o toplantılardan bugün arta kalanlar bile parmakla sayılabilecek kadar azalmıştır.

Fakat bu tarihi çınarın günümüzde acı bir kader peşini bırakmamaktadır. Bir gün bakıyorsunuz zalim bir yıldırım buraya düşüyor ve o ulu dalların bir kısmını yok ediyor. Bir başka gün ise bir gece önce dipdiri olan kökler ertesi günü kurumuş bulunuyor. Gayet tabii kimsenin aklına da insanoğlunun bunları kasten kuruttuğu gelmiyor, çeşitli söylentilere inanmak bile istemiyor.

Emirgan'da günümüze gelmeyen bir başka şey de çilek tarlalarıdır. Asırlar boyunca korunun hemen yanı başındaki çilek tarlalarının büyük bir şöhreti vardı. Maalesef bugün onlardan da hiçbir iz kalmamıştır (TTOK, İstanbul Kitaplığı).

Genellikle Türk ruhunun, öteden beri, çiçeğe duyduğu hayranlık ve tabiata karşı sevgisinden kaynaklanan çok eski toplumsal alışkanlıklar var. Çiçek, her zaman Türkler arasından bir sevgi ve rağbet konusu olmuş.

Lale tek başına bir çok gönlü kendisine bağlayan bir motif olabilmiş, her zaman.

Şekil 6.7: Emirgan Parkı Lale Bahçesi

Yüzyıllar boyu çiçek, kumaşların, çinilerin, hatta mücevherlerin baş motifi halinde süregelmiş.

'Lala Devri' denen yılları açan III. Ahmed'in kendisi de bir fermanının başında, çiçekle, lale ile İstanbul'un ilişkisini vurguluyor:

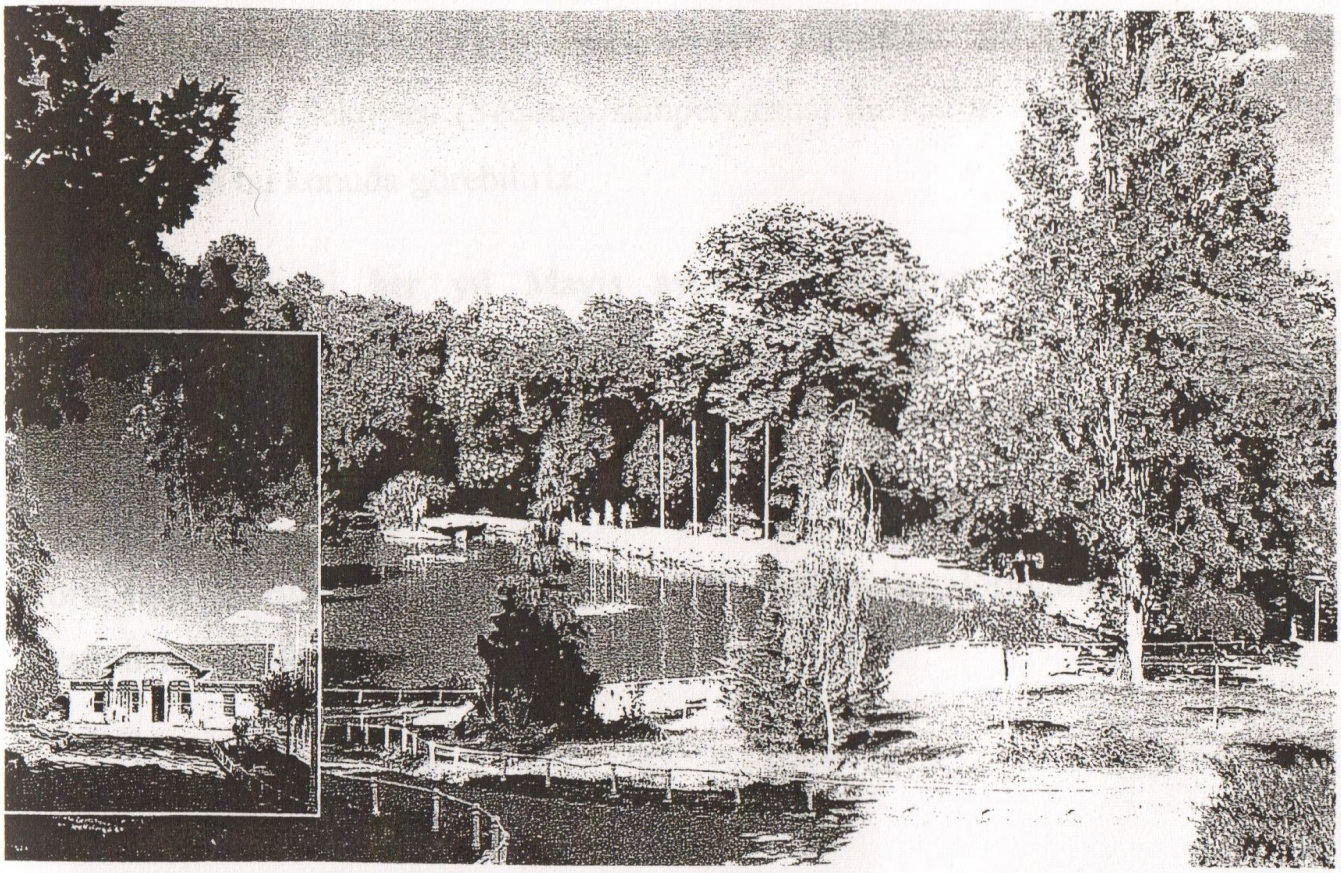
'Ulu saltanat şehrimi şehrimin halkının, kentin havası ve suyunun güzelliğinin bir sonucu olarak ve Tanrı'nın gücünü-dersler alarak-seyretmek için, öteden beri çiçek

severliğe düşkünlüğü vardır ve Batı tipi lalelerin yetiştirilmesini de eski zamanlardan bu yana adet edinmiştir' demektedir.

Sadece Lale Devri ile, bu toplumsal görenek doğrusuna erişmiş ve nüfusu yarım milyonu ancak bulan başkentte, hemen herkese yayılmış bulunuyordu.

Ama, onun bitişi ile de, -mesela matbaa olayındaki gibi- hemen ortadan kalmamış, topluma ait bir beğeni olduğu için, büyük kültür erozyonuna ve imparatorluğun çöküntü yıllarına kadar, yani demek ki 19.yüzyılın ortalarına değin, yine bir ölçüde yaşamıştı.

O kadar ki, aradan 200 yıl geçip, Tanzimat reformu ile kılıklar değiştirildikten sonra bile, eskiden sarıklara yapıldığı gibi, yeni baş kılıfı olan fes'e de, gül ve karanfil takma, düğünlere derneklere deste ile çiçek gönderme adetlerinin süre geldiğini, bir yabancı, gözlemleri arasında yazar ve bunların, Türkler'deki eski çiçek sevgisinin bir devamı olduğunu belirtir.

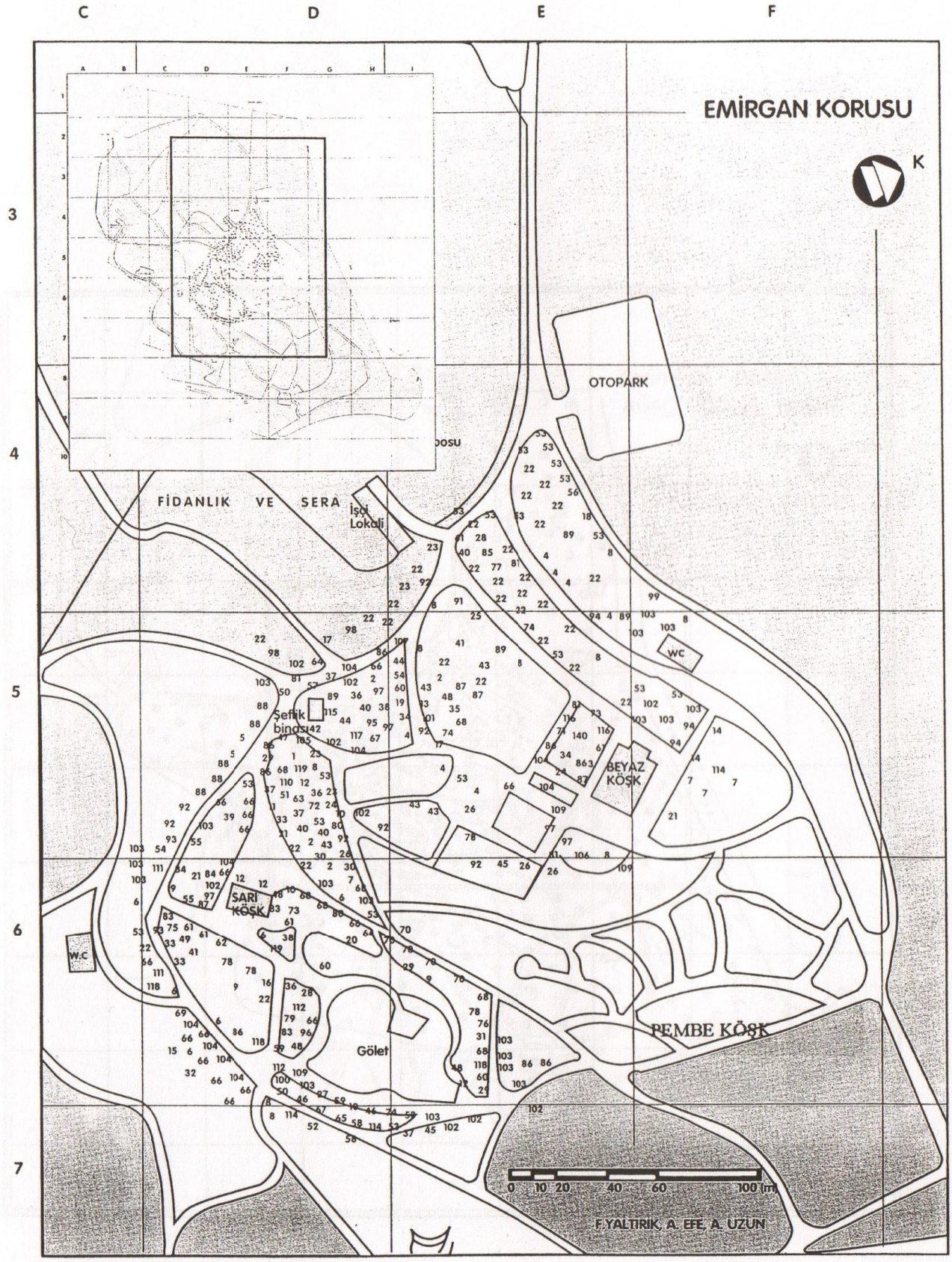
Şekil 6.8: Emirgan Parkından Bir Görünüm

İstanbul Belediyesinin Emirgan Parkında 15-20 yıldır pek güzel yetiştire durduğu bir bahçelik lale, bütün boğaz boyunca yayılabilir ve nice yamaçların renklerine boyar, yerli yabancıyı hayran eder (Gülersoy, 1983).

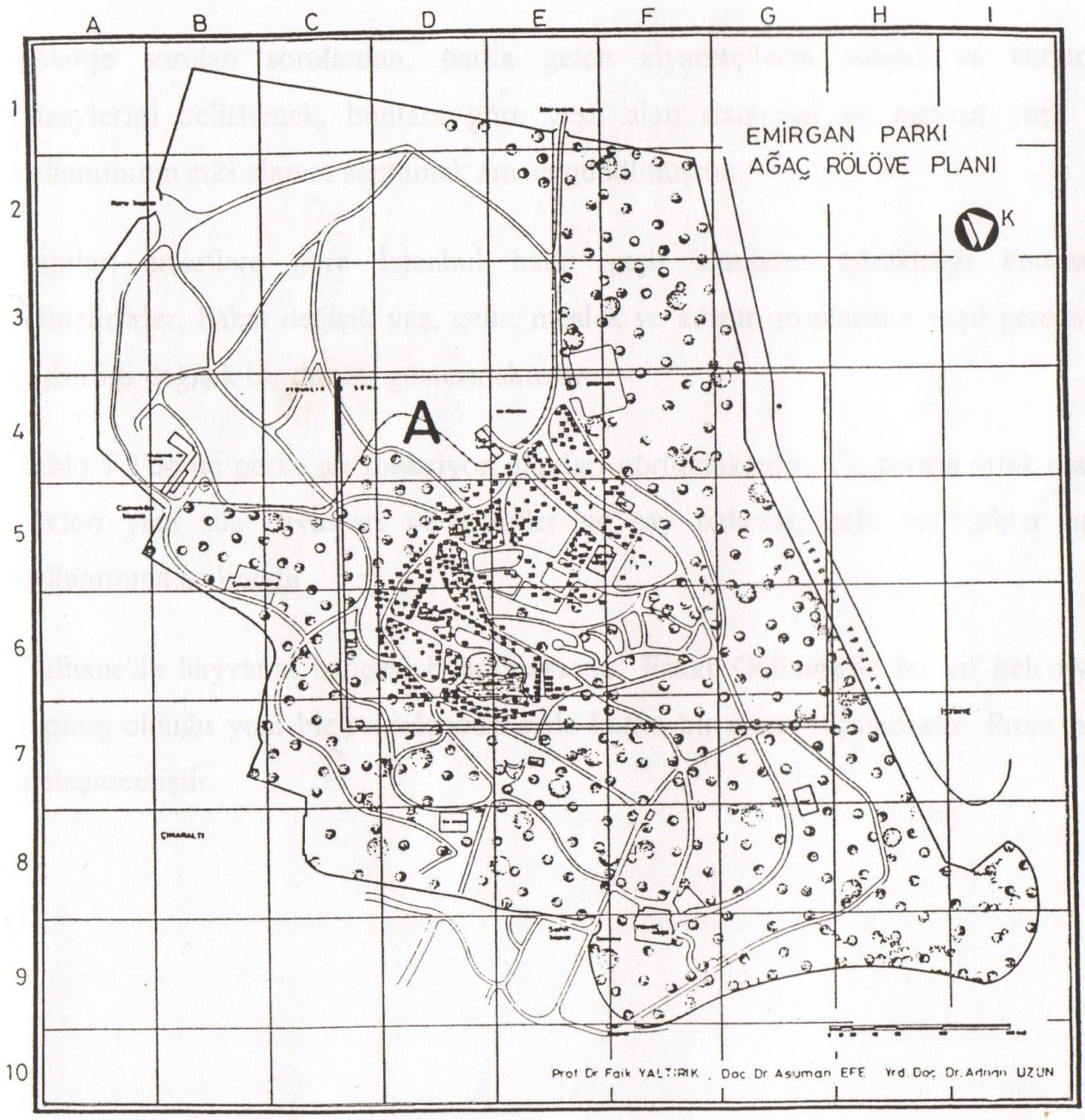
Kozalaklı ve iğne yapraklılardan Fıstık Çamı, Kızılcam, Halep Çamı, Ağlayan Çam, Veymut Çamı, Sahil Çamı, Avrupa Ladini, Mavi Ladin, Konik Ladin, Lübnan Sediri, Mavi Atlas Sediri, Himalaya Sediri, Lavson Yalancı Servisi, Japon Kadife Çamı, Arizona Servisi, Kokulu Servi, Porsuk, Doğu Mazısı; geniş yapraklı ağaçlardan da Çınar Yapraklı Akçaağaç, Dişbudak Yapraklı Akçaağaç, Dağ Akçaağacı, Japon Akçaağacı, Atkestanesi, Gülibrişim, Adi Gürgen, Katalpa, Çitlenbik, Mahlep, Erguvan, Fındık, Kırmızı Yapraklı Avrupa Kayını, Sivri Meyveli Dişbudak, Çiçekli Dişbudak, Sabun Ağacı, Sarı Salkım, Mor Salkım, Karayemiş, Defne, Kurtbağrı, Yaprağını Döken Manolyalar (Saray Laleleri), Beyaz çiçekli herdemyeşil Manolya, Alev Ağacı, Ateş Dikeni, Alıç (Geyik Dikeni), Dağ Muşmulası, Malta Eriği, Ak Kavak, Yabani Kiraz, Yalancı Akasya, Keçi Söğüdü, Zakkum, Salkım Söğüt, Gümüşi Ihlamur, Londra Çınarı, Macar Meşesi, Saplı Meşe, Pırnal Meşesi, Kermes Meşesi koruda oldukça sık ve bol rastlanan ağaç ve çalı türleridir. Ayrıca, İstanbul park ve bahçelerinde, korularında pek az rastlanan türlerden Japon Meşesi (Quercus dentata), Kolorado Gümişi Göknarı (Abies concolor), Çin Mabed Ağacı (Ginkgo biloba), Kaymak Ağacı (Feijoa sellowiana), Kalifornia Su Sediri (Calocedrus decurrens), Sahil Sekoyası (Sequoia sempervirens) ile Kafur Ağacı (Cinnamomum camphora)'nı bu konuda görebiliriz.

İstanbul Belediyesi her yıl Mayıs ayında koru içinde bir 'Lale Bayramı' düzenlemekteydi. Son altı yıldır bu etkinlikler yapılmamaktadır. İlk kez 1960 yılında gerçekleştirilen bu bayram, Türk Laleciliğini teşvik etmek amacını gütmektedir. Lale sergileri zengin ve başarılı olmuştur.

Koru, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi, Park Bahçeler Müdürlüğüne bağlı bir şeflik tarafından yönetilmektedir (Yaltırık ve diğerleri, 1997).

Şekil 6.9: Emirgan Parkı Vaziyet Planı

Şekil 6.10: Emirgan Parkı Ağaç Röleve Planı

7. GÜLHANE, YILDIZ VE EMİRGAN PARKLARINDA YAPILAN ANKET ÇALIŞMALARI

İstanbul halkının yeşil gereksinimi; yaş, gelir, meslek ve kültür farklılıklarına göre inceleyerek, yeşil alanların donatım ve ulaşım kolaylığı yönünden gereksinime olan etkilerini saptamak amacı ile İstanbul kent parklarında hafta içi ve hafta sonu yapılan sosyal anketler veri olarak alınmıştır.

Ankette sorulan sorulardan, parka gelen ziyaretçilerin sosyal ve ekonomik düzeylerini belirlemek, bunlara göre yeşil alan sistemini ve mevcut yeşil alan kullanımının etki alanını saptamak amacı güdülmüştür.

Yapılan anketlere göre İstanbul halkı yeşil alanların gerekliliği konusunda bilinçlidirler. Fakat değişik yaş, gelir, meslek ve kültür gruplarının yeşil gereksinim çeşitliliği değişik bir durum göstermektedir.

Tablo 7.1'de üç parka ait fonksiyon alanları görülmektedir. Üç parkta ortak olan su öğeleri yani süs havuzları ve göletler ve çay bahçesi, cafe ve büfeler halkın kullanımına açılmıştır.

Gülhane'de hayvanat bahçesi bulunmaktadır. Fakat Gülhane'de bu yıl belediyenin yapmış olduğu yeni bir projelendirme ile başka bir alana taşınacaktır. Proje henüz netleşmemiştir.

Tablo 7.1: Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parklarının Fonksiyon Dağılımı

PARKIN ADI	GÜLHANE	EMİRGAN	YILDIZ
Alanı (m2)	162.516	473.000	500.000
Yapım Tarihi	1912	1570	1860
FONLSİYONLAR			
Açık Hava Tiyatrosu	•	-	-
Müzik Köşeleri	-	-	-
Gösteri Alanları	-	-	-
Gölet (Su Alanı)	•	•	•
Hayvanat Bahçesi	•	-	-
Cafe-Büfe-Çay Bahçesi	•	•	•
Çocuk Oyun Alanı	•	•	-
Oto Girişi	-	•	•

7.1. Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parklarının Kullanıcı Görüşlerinin Değerlendirilmesi ve Daha Önceki Kullanımlarıyla Karşılaştırılması

1950'li yıllardan beri sanayileşme ve tarımda makinalaşma sonucu kırdan kentte göç yaşanmaya başlanmış ve büyük kentler bundan en fazla etkilenen yerleşmeler olmuştur. 1950'li yıllarda Türkiye nüfusu içindeki payı %6 olan İstanbul'da bu pay, göçün etkisiyle 1970'li yıllarda %9'a, 1990'lı yıllarda da maksimum değere ulaşarak %13'e yükselmiştir. 1970'li yıllardan itibaren artan iskan kullanımına bağlı olarak insanların yeşil alan kullanımı da artmıştır.

Günümüzde İstanbul'da tarihi parkların kullanımında tarihi kimliğin etkisinin olup olmadığı, kullanıcıların bu parkları nasıl kullandığı üç büyük tarihi kent parkı olan Gülhane, Yıldız ve Emirgan parklarında anket ve gözlemler yapılarak irdelenmeye çalışılmıştır.

7.1.1. Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parkı Kullanıcı Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde, İstanbul'un eski zamanlardan günümüze kadar gelen kent parklarından Gülhane, Yıldız ve Emirgan Park'larının günümüzdeki kullanıcıları ile geçmiş yıllarda Prof. Dr. Ahmet Cengiz Yıldızcı'nın 22 yıl önce (1978) yapmış olduğu anket çalışmalarının sonuçları karşılaştırılarak değerlendirilecektir.

Kullanıcıların demografik yapısı ve görüşlerinden ortaya çıkan veriler ise tablo ve grafikleri yapılarak yorumlanmıştır.

7.1.1.1. Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parkı'na Gelenlerin Demografik Yapısı

Gülhane, Yıldız ve Emirgan Parklarında yapılan anket çalışmalarında; Emirgan Parkı'na hafta içi ve hafta sonu gelenlerin %62'si kadın, %38'i erkek; Yıldız Parkı'na hafta içi gelenlerin %36'sı kadın, %64'ü erkek, hafta sonu gelenlerin %44'ü kadın, %56'sı erkek; Gülhane Parkı'na hafta içi gelenlerin %46'sı kadın, %54'ü erkek, hafta sonu gelenlerin %36'sı kadın, %64'ü erkek olmak üzere her park için hafta içi 50, hafta sonu 50 ve her park için 100, toplam 300 kullanıcı ile görüşülmüştür.

Görüldüğü üzere Yıldız ve Gülhane Parklarını daha çok erkek kullanıcılar tercih ederken Emirgan Parkı'nı daha çok kadın kullanıcılar tercih etmektedir.

Görüşülen kullanıcıların demografik yapısı incelendiğinde;

Günümüzde, Emirgan Parkı'nda hafta içi %48'i (15-24 yaş grubu), hafta sonu %52'si (25-44 yaş grubu) en yoğun kullanan yaş gruplarıdır. 22 yıl önce yapılan anket sonuçlarına göre bu oranlar hafta içi %62, hafta sonu %48 (15-24 yaş grubu) olarak belirlenmiştir.

Yıldız Parkı'nda hafta içi %32'si, hafta sonu %44'ü 15-24 yaş grubu en yoğun olarak kullanmaktadır. 22 yıl önce yapılan anket çalışmalarında da görülmüştürki; parka

gelen kullanıcıların çoğunluğunu yine 15-24 yaş grubu oluşturmaktadır ve hafta içi %44, hafta sonu %45 olarak belirlenmiştir.

Gülhane'de ise hafta içi %36'sı (25-44 yaş grubu), hafta sonu %42'si (15-24 yaş grubu) en yoğun kullanan yaş gruplarıdır. Daha önceki kullanımında ise en yoğun hafta içi %42, hafta sonu %57 15-24 yaş grubudur.

Kullanıcıların meslek gruplarına bakıldığında; Emirgan Parkı'na gelenlerin hafta içi %42'si emekli , ev hanımı ve işsiz, hafta sonu %32'si emekli, ev hanımı ve işsiz ve yine aynı oranda mimar, mühendis, serbest meslek, esnaf ve zanaatkarlar en yoğun olarak kullanmaktadır. Daha önceki yıllarda yapılan anket çalışmalarında ise, hafta içi %57'sini ve hafta sonu %36'sını öğrenciler oluşturmaktadır.

Yıldız Parkı'na gelen kullanıcıların hafta içi %44'ü, hafta sonu %26'sını emekli, ev hanımı ve işsiz kullanıcı grupları yoğun olarak kullanmaktadırlar. 22 yıl önce yapılan çalışma da ise kullanıcı kitlesinin hafta içi %48'i, hafta sonu %40'ı öğrenci olarak belirlenmiştir.

Gülhane Parkı'nda yapılan anket çalışmalarında hafta içi %36'sı öğrenci, hafta sonu %26'sını hem öğrenci hem de aynı orandaki mimar, mühendis, serbest meslek grubu en yoğun olarak tercih ederken hafta içi %29'u öğrenci, hafta sonu %28'i işçi grupları olarak belirlenmiştir.

Parka gelenlerin eğitim durumlarına bakıldığında; Emirgan Parkı'nda hafta içi %38, hafta sonu %44'ünü lise mezunları oluşturmaktadır. Önceki kullanımında da hafta içi %60, hafta sonu %35 yine lise mezunlarının tercih ettiği bir park olarak belirlenmiştir.

Yıldız Parkı'na gelenlerin hafta içi %40'ı ilkokul mezunları iken, hafta sonu %50'si üniversite öğrencileri ve mezunlarının en yoğun olarak kullandığı park olarak belirlenmiştir. Daha önceki yıllarda hafta içi %29'u öğrenci, hafta sonu %28'i işçi grupları olarak belirlenmiştir.

Gülhane Parkı'na gelenlerin hafta içi %48'ini, hafta sonu %36'sını lise mezunları oluşturmaktadır. Daha önce yapılan anket çalışmasında ise, hafta içi ve hafta sonu %38'ini ilkokul mezunlarının oluşturduğu belirlenmiştir.

Emirgan Parkı'na gelenlerin hafta içi ve hafta sonu %48'ini Beşiktaş, Şişli, Beyoğlu ve Sarıyer'den gelenler daha çok tercih ederken daha önceden bu oranlar hafta içi %22'si Beşiktaş, hafta sonu %15'i Şişli'den gelenler olarak belirlenmiştir.

Yıldız Parkı'na gelen kullanıcıların çoğunluğunun hafta içi %58'ini hafta sonu da %44'ünü Beşiktaş, Şişli, Beyoğlu ve Sarıyer ilçesinden gelenler oluşturmaktadır. Önceki kullanımı ise, hafta içi %52'sinin ve hafta sonu %50'sinin Beşiktaş'tan geldiği görülmektedir.

Gülhane Parkı'nda yapılan çalışma da ise, hafta içi %62'si ve hafta sonu %38'ini Bakırköy, Fatih, Eminönü, Zeytinburnu, G.osmanpaşa ve Avcılar'dan gelenlerin oluşturduğu belirlenmiştir. Daha önceden bu oranlar hafta içi ve hafta sonu %25'inin Fatih'ten gelenlerin oluşturduğu belirtilmektedir.

Görüşülen kişilerin Emirgan'da hafta içi %58'i, hafta sonu %78'i, Yıldız'da hafta içi %72'si, hafta sonu %74'ü ve Gülhane'de hafta içi %80'i, hafta sonu %60'ı apartmanda oturduklarını belirtmektedirler.

Gelir gruplarına göre; Emirgan Parkı'na gelenlerin hafta içi %40'ı ve hafta sonu %52'si 100-300 milyon, daha önceki yıllarda hafta içi %37'si 3001-5000 TL. ve hafta sonu %43'ü 1000-3000 TL. gelir düzeyine sahip olan kullanıcıların parkı daha yoğun olarak kullandığı görülmektedir. Görüldüğü üzere, günümüzde kullanıcı kitlesinin hafta içi ve hafta sonu gelir düzeyi orta olanların parkı kullandığı, geçmişte de hafta içi gelir düzeyi orta, hafta sonu da gelir düzeyi düşük olan kullanıcıların parkı tercih ettiği gözlenmektedir.

Yıldız Parkı'na hafta içi gelen kullanıcıların %42'si geliri olamayan hafta sonu %52'si 100-300 milyon geliri olanlar oluşturmaktadır. Daha önceki yıllarda hafta içi %44'ü hafta sonu %38'ini 1000-3000 TL. gelir grubu oluşturmaktadır.

Gülhane Parkı'na hafta içi gelen kullanıcıların %38'si, hafta sonu %34'ü geliri olamayanları oluştururken, daha önceki yıllarda hafta içi %54'ü hafta sonu %61'ini 1000-3000 TL. gelir grubunu oluşturmaktadır. Günümüzde parkı kullanan kitlenin öğrenci ve işsizler olması nedeniyle geliri olmayan grubu oluştururken geçmişte düşük gelirlilerin kullandığını görmekteyiz.

Görüşülen kişilerin Emirgan'da günümüzde hafta içi %52'si hafta sonu %58'i, daha önceki yıllarda hafta içi %54'ü ve hafta sonu %58'i 16 seneden fazla İstanbul'da oturan gruptur.

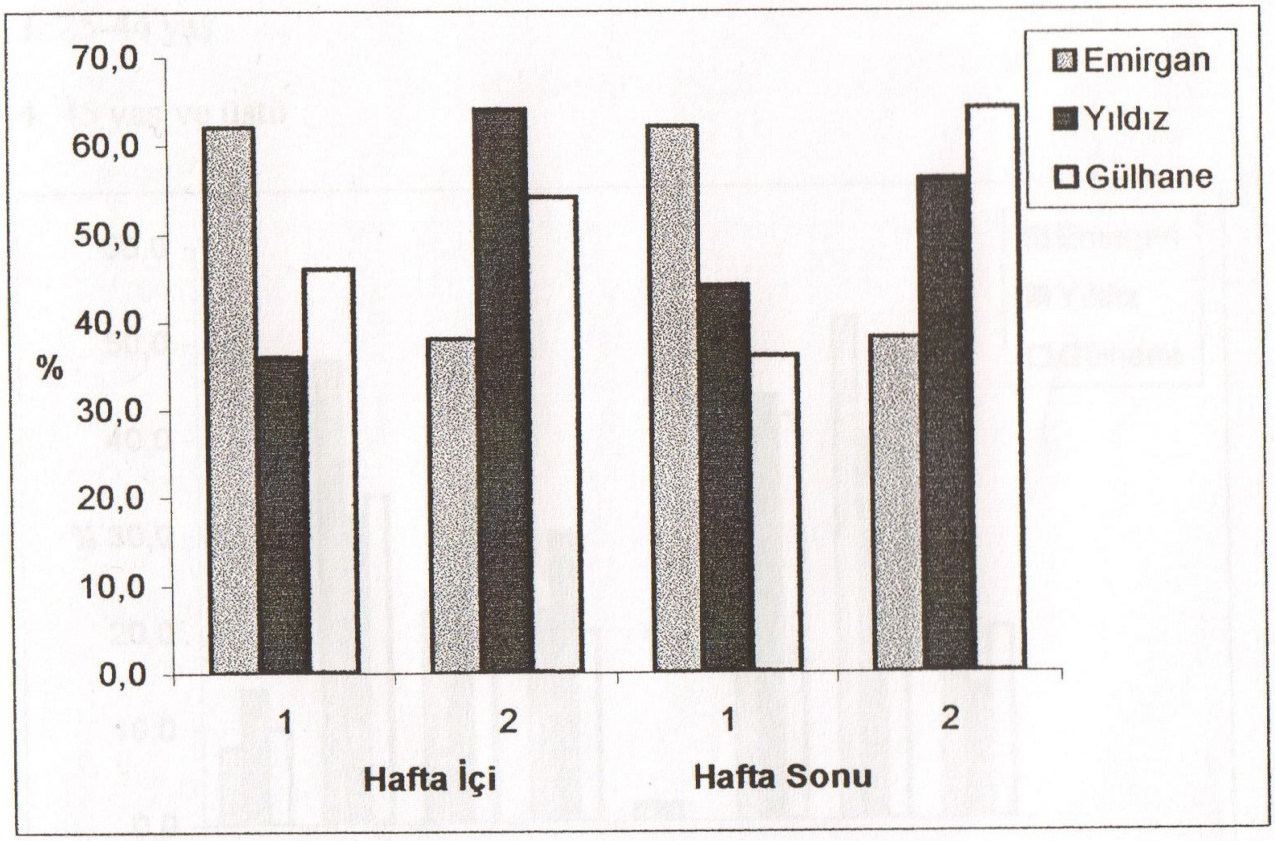
Yıldız'da günümüzde hafta içi %48'i hafta sonu %46'sı, önceki kullanımında da hafta içi %44'ü ve hafta sonu %40'ı 16 seneden fazla İstanbul'da oturan gruptur.

Gülhane Parkı'nda yapılan anket çalışmaları sonucunda günümüzde hafta içi %46'sı hafta sonu %42'si 16 seneden fazla İstanbul'da yaşarken, önceden bu durum farklılık göstermektedir ve hafta içi ve hafta sonu %40'ı 5 seneden az bir süredir İstanbul'da yaşayan grubun tercih ettiği bir park olarak belirtilmiştir.

Park Adı		Hafta içi (1)		Hafta sonu (2)	
		1	2	1	2
Emirgan	Sayı	31	19	31	19
	%	62,0	38,0	62,0	38,0
Yıldız	Sayı	18	32	22	28
	%	36,0	64,0	44,0	56,0
Gülhane	Sayı	23	27	18	32
	%	46,0	54,0	36,0	64,0
Toplam sayı		72	78	71	79
Toplam %		48,0	52,0	47,3	52,7

1. Kadın

2. Erkek

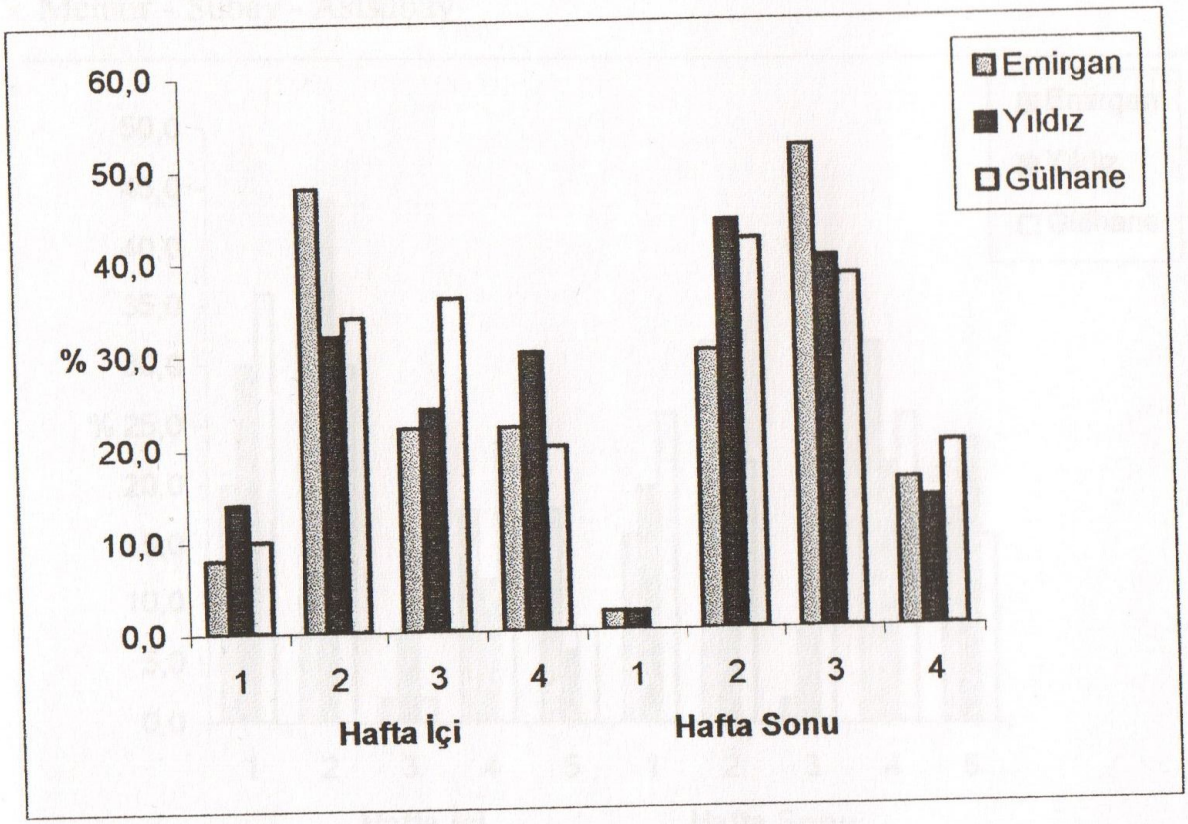

Şekil 7.1: Cinsiyet

Tablo 7.3: Yaş

Park Adı		Hafta içi (1)				Hafta sonu (2)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Emirgan	Sayı	4	24	11	11	1	15	26	8
	%	8,0	48,0	22,0	22,0	2,0	30,0	52,0	16,0
Yıldız	Sayı	7	16	12	15	1	22	20	7
	%	14,0	32,0	24,0	30,0	2,0	44,0	40,0	14,0
Gülhane	Sayı	5	17	18	10	0	21	19	10
	%	10,0	34,0	36,0	20,0	0,0	42,0	38,0	20,0
Toplam sayı		16	57	41	36	2	58	65	25
Toplam %		10,7	38,0	27,3	24,0	1,3	38,7	43,3	16,7

1. 1-14 yaş
2. 15-24 yaş
3. 25-44 yaş
4. 45 yaş ve üstü

Şekil 7.2: Yaş

Tablo 7.4: Mesleği

Park Adı		Hafta içi (1)					Hafta sonu (2)				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Emirgan	Sayı	10	21	1	9	9	8	16	1	16	9
	%	20,0	42,0	2,0	18,0	18,0	16,0	32,0	2,0	32,0	18,0
Yıldız	Sayı	15	22	4	6	3	10	13	4	11	12
	%	30,0	44,0	8,0	12,0	6,0	20,0	26,0	8,0	22,0	24,0
Gülhane	Sayı	18	15	1	12	4	13	11	5	13	8
	%	36,0	30,0	2,0	24,0	8,0	26,0	22,0	10,0	26,0	16,0
Toplam sayı		43	58	6	27	16	31	40	10	40	29
Toplam %		28,7	38,7	4,0	18,0	10,7	20,7	26,7	6,7	26,7	19,3

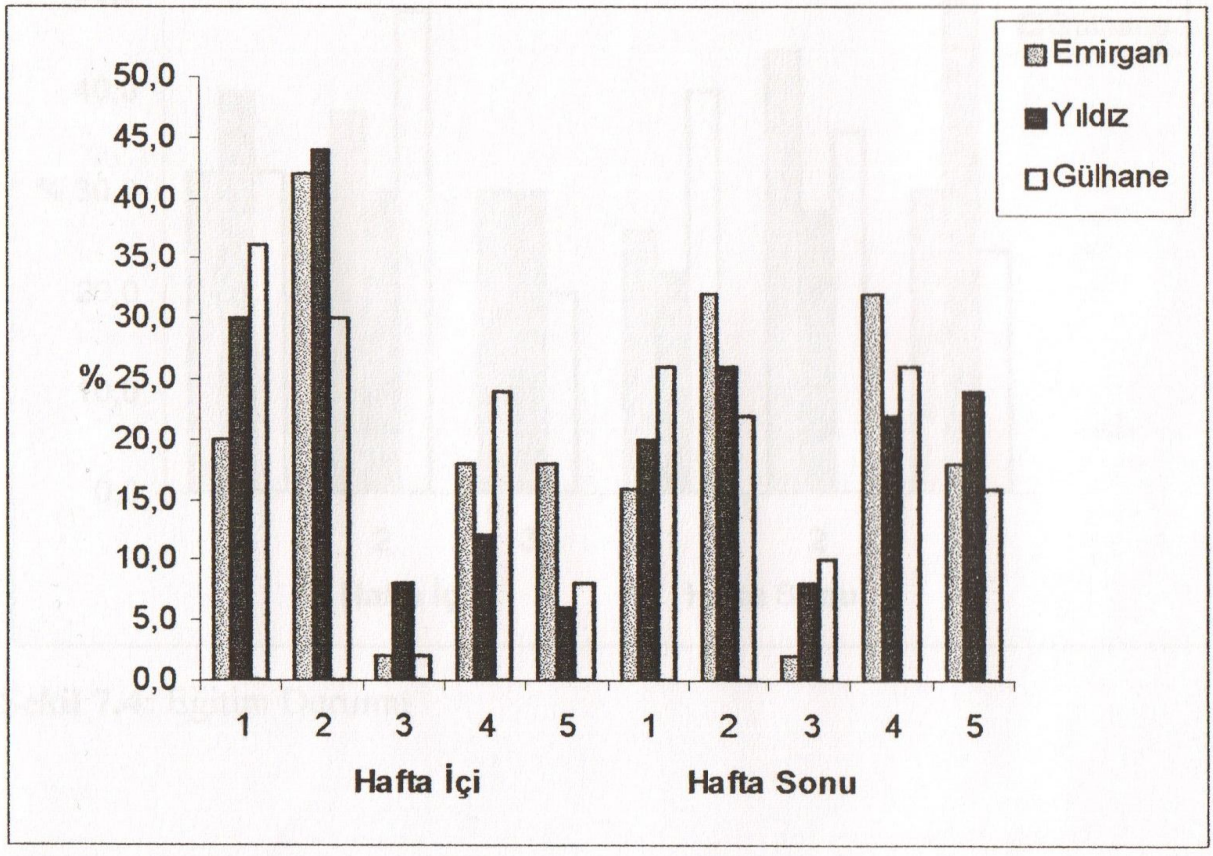
1. Öğrenci

2. Emekli - Ev Hanımı - İşsiz

3. İşçi

4. Mimar - Mühendis - Serbest Meslek - Esnaf - Zanaatkar

5. Memur - Subay - Astsubay

Şekil 7.3: Mesleği

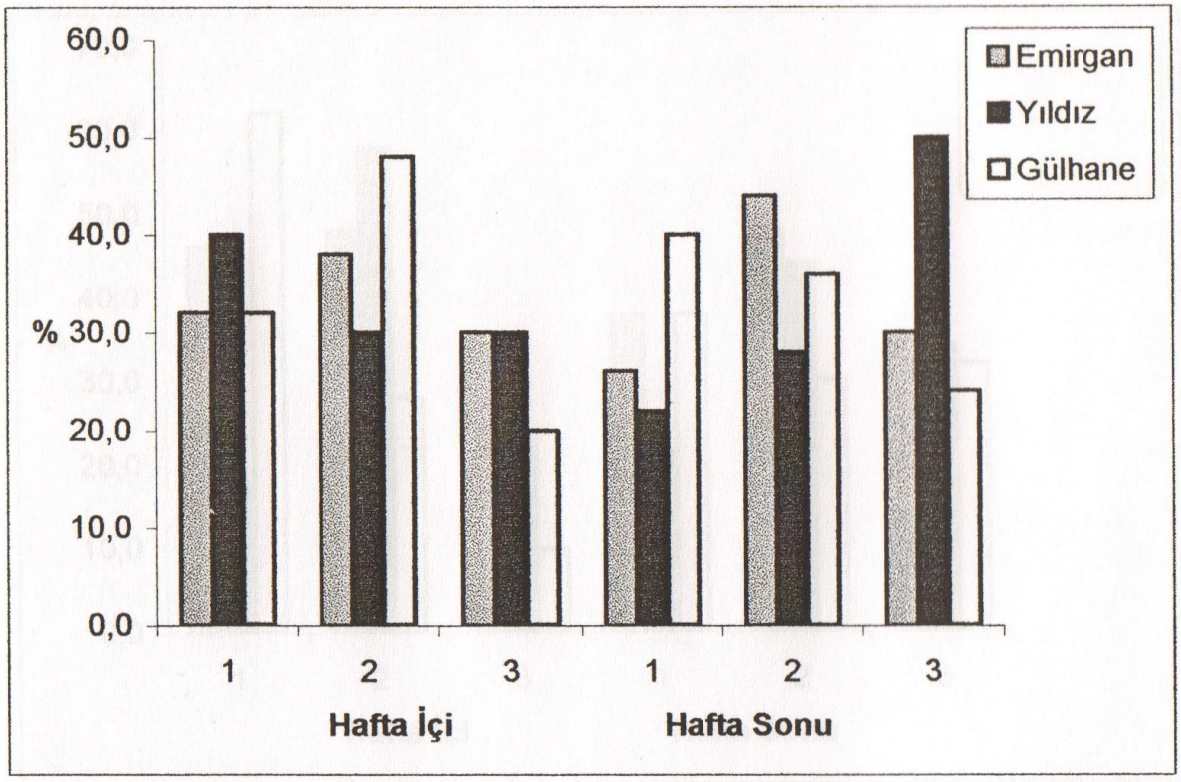
Tablo 7.5: Eğitim Durumu

Park Adı		Hafta içi (1)			Hafta sonu (2)		
		1	2	3	1	2	3
Emirgan	Sayı	16	19	15	13	22	15
	%	32,0	38,0	30,0	26,0	44,0	30,0
Yıldız	Sayı	20	15	15	11	14	25
	%	40,0	30,0	30,0	22,0	28,0	50,0
Gülhane	Sayı	16	24	10	20	18	12
	%	32,0	48,0	20,0	40,0	36,0	24,0
Toplam sayı		52	58	40	44	54	52
Toplam %		34,7	38,7	26,7	29,3	36,0	34,7

1. Okur yazar - İlkokul

2. Lise ve dengi okullar

3. Üniversite - Master - Doktora

Şekil 7.4: Eğitim Durumu

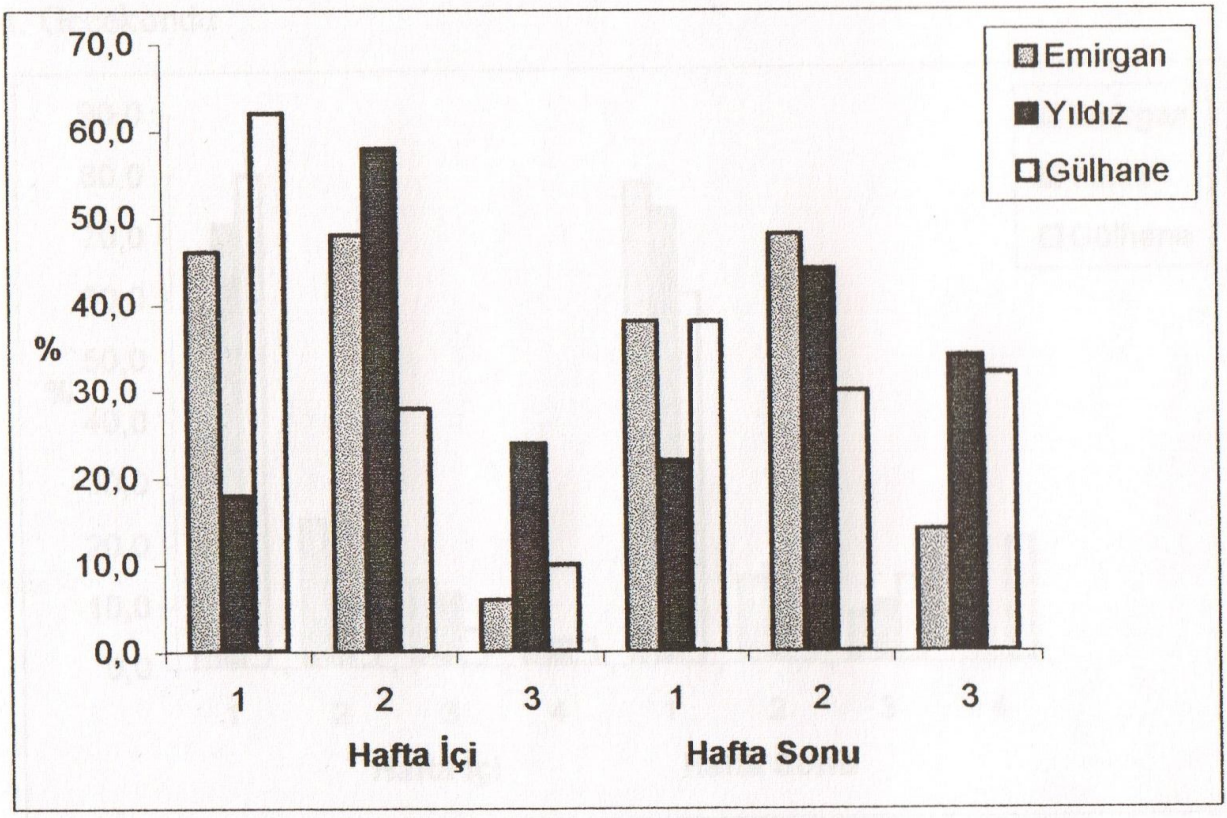
Tablo 7.6: Oturduğu İlçe

Park Adı		Hafta içi (1)			Hafta sonu (2)		
		1	2	3	1	2	3
Emirgan	Sayı	23	24	3	19	24	7
	%	46,0	48,0	6,0	38,0	48,0	14,0
Yıldız	Sayı	9	29	12	11	22	17
	%	18,0	58,0	24,0	22,0	44,0	34,0
Gülhane	Sayı	31	14	5	19	15	16
	%	62,0	28,0	10,0	38,0	30,0	32,0
Toplam sayı		63	67	20	49	61	40
Toplam %		42,0	44,7	13,3	32,7	40,7	26,7

1. Bakırköy - Fatih - Eminönü - Zeytinburnu - G.osmanpaşa - Avcılar

2. Beşiktaş - Şişli - Beyoğlu - Sarıyer

3. Kadıköy - Maltepe - Üsküdar - Kartal - Pendik

Şekil 7.5: Oturduğu İlçe

Tablo 7.7: Oturduğu Ev Tipi

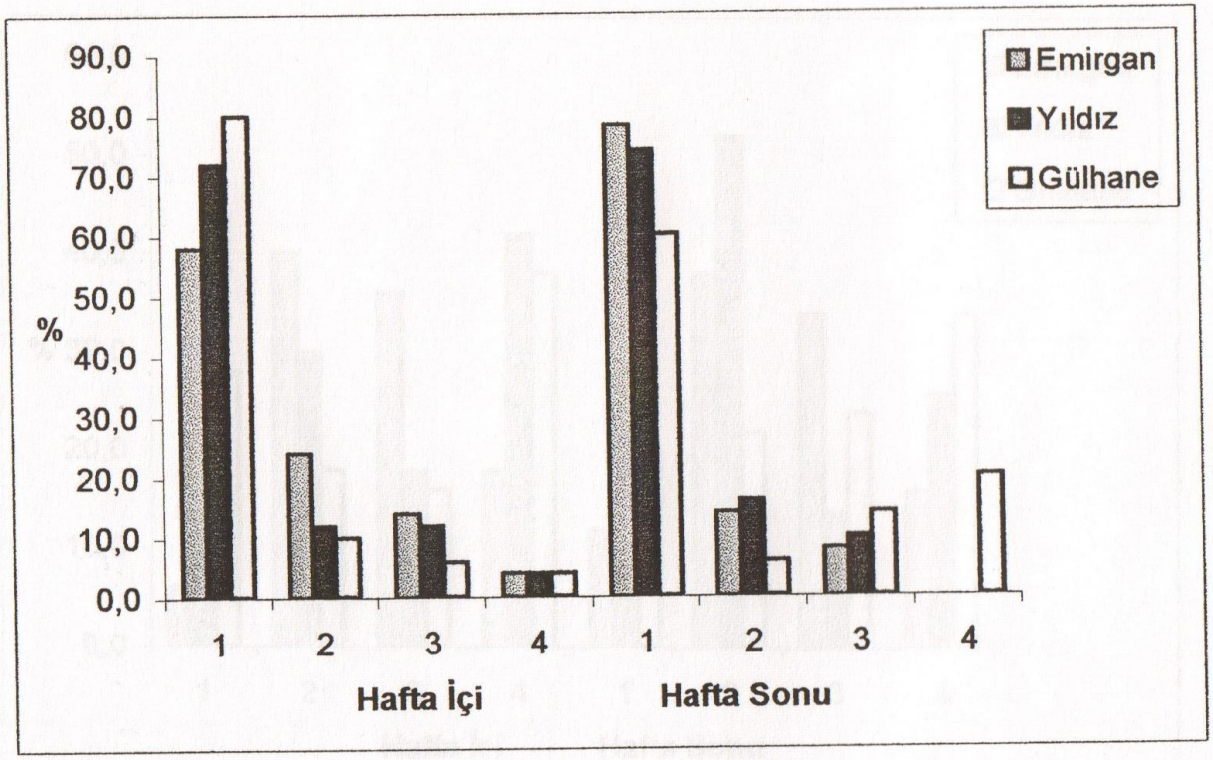
Park Adı		Hafta içi (1)				Hafta sonu (2)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Emirgan	Sayı	29	12	7	2	39	7	4	
	%	58,0	24,0	14,0	4,0	78,0	14,0	8,0	
Yıldız	Sayı	36	6	6	2	37	8	5	
	%	72,0	12,0	12,0	4,0	74,0	16,0	10,0	
Gülhane	Sayı	40	5	3	2	30	3	7	10
	%	80,0	10,0	6,0	4,0	60,0	6,0	14,0	20,0
Toplam sayı		105	23	16	6	106	18	16	10
Toplam %		70,0	15,3	10,7	4,0	70,7	12,0	10,7	6,7

1. Apartman

2. Bahçeli Ev

3. Blok Apartman - Site (Planlı Yerleşme)

4. Gecekondu

Şekil 7.6: Oturduğu Ev Tipi

Tablo 7.8: Aylık Geliri

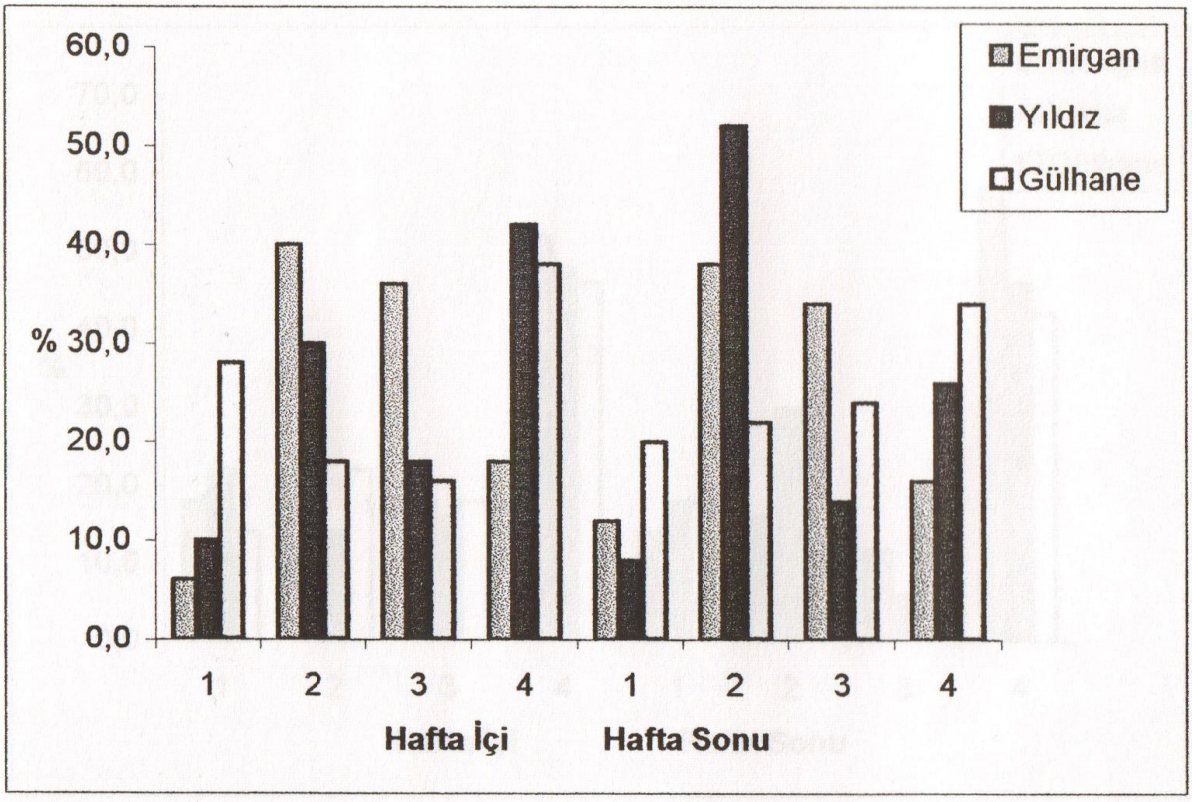
Park Adı		Hafta içi (1)				Hafta sonu (2)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Emirgan	Sayı	3	20	18	9	6	19	17	8
	%	6,0	40,0	36,0	18,0	12,0	38,0	34,0	16,0
Yıldız	Sayı	5	15	9	21	4	26	7	13
	%	10,0	30,0	18,0	42,0	8,0	52,0	14,0	26,0
Gülhane	Sayı	14	9	8	19	10	11	12	17
	%	28,0	18,0	16,0	38,0	20,0	22,0	24,0	34,0
Toplam sayı		22	44	35	49	20	56	36	38
Toplam %		14,7	29,3	23,3	32,7	13,3	37,3	24,0	25,3

1. 100 Milyondan Az

2. 100-300 Milyon

3. 300 Milyon ve Üstü

4. Geliri Olmayan

Şekil 7.7: Aylık Geliri

Tablo 7.9: İstanbul'da Yaşama Süresi

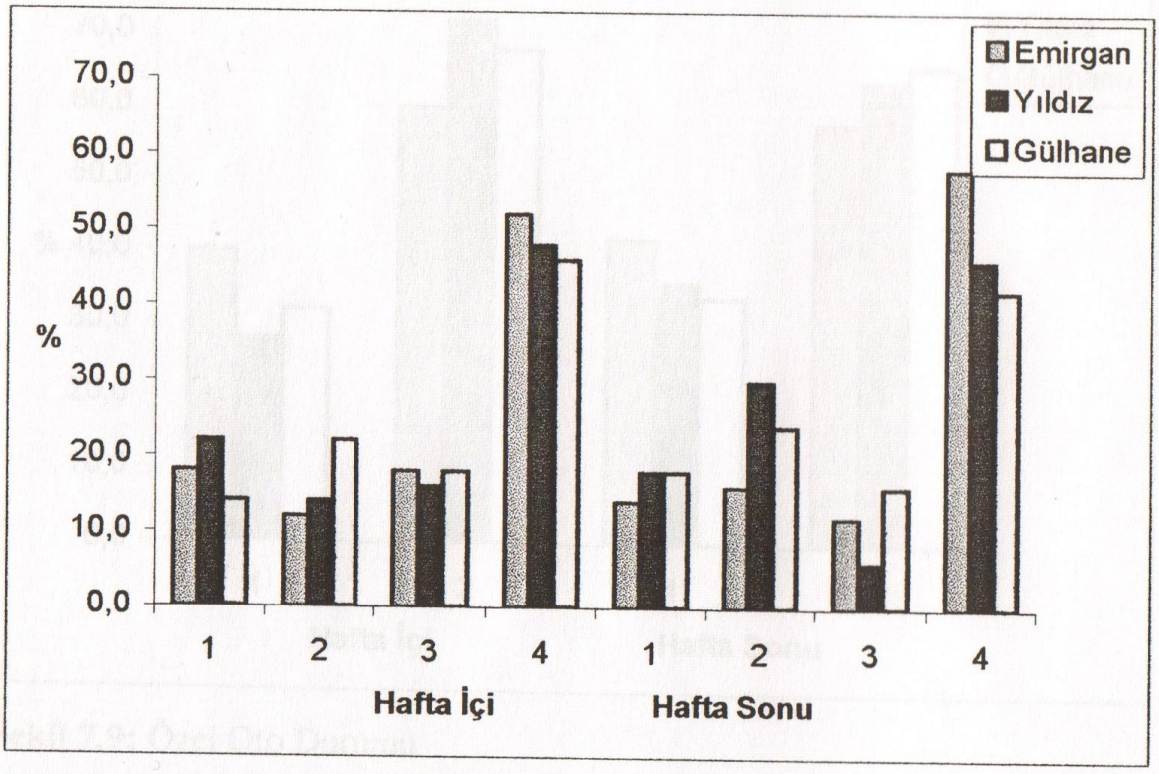
Park Adı		Hafta içi (1)				Hafta sonu (2)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Emirgan	Sayı	9	6	9	26	7	8	6	29
	%	18,0	12,0	18,0	52,0	14,0	16,0	12,0	58,0
Yıldız	Sayı	11	7	8	24	9	15	3	23
	%	22,0	14,0	16,0	48,0	18,0	30,0	6,0	46,0
Gülhane	Sayı	7	11	9	23	9	12	8	21
	%	14,0	22,0	18,0	46,0	18,0	24,0	16,0	42,0
Toplam sayı		27	24	26	73	25	35	17	73
Toplam %		18,0	16,0	17,3	48,7	16,7	23,3	11,3	48,7

1. 5 Seneden Az

2. 6-10 Sene

3. 11-15 Sene

4. 16 Sene ve Üstü

Şekil 7.8: İstanbul'da Yaşama Süresi

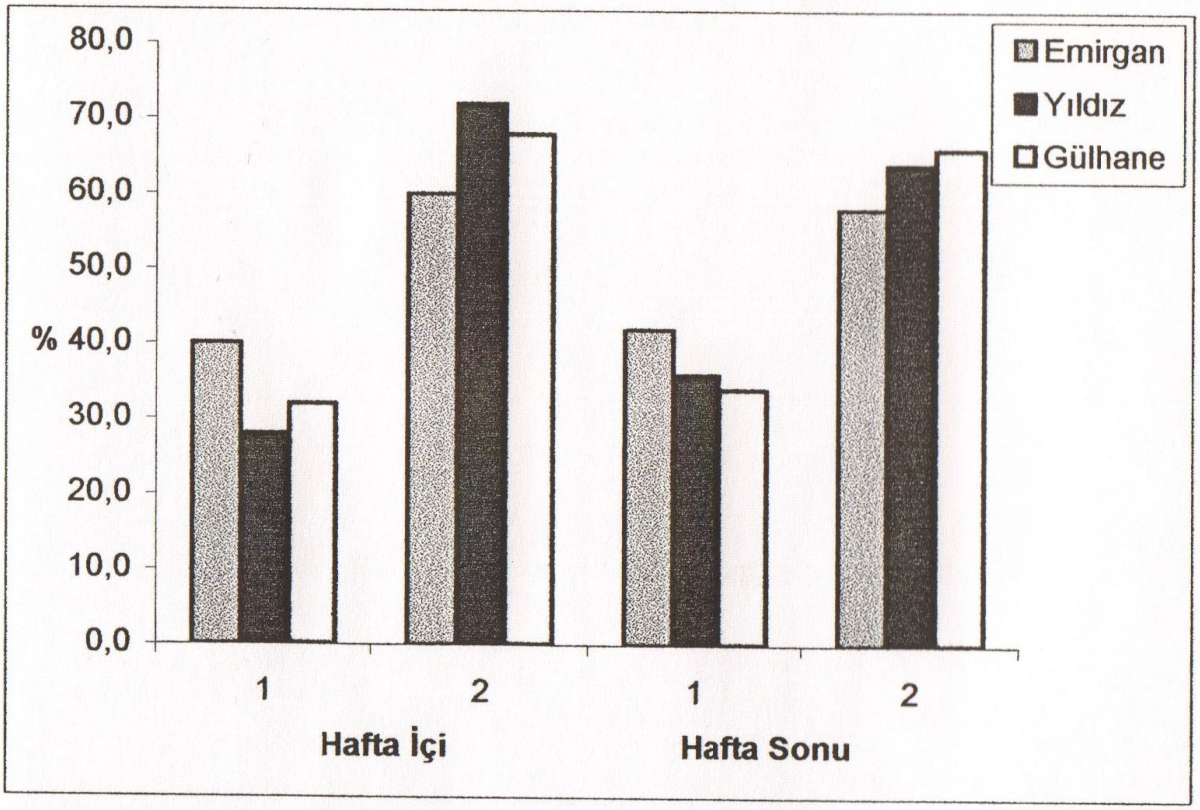
7.1.1.2. Kullanıcıların Parkları Kullanımları ile İlgili Bilgiler

Tablo 7.10: Özel Oto Durumu

Park Adı		Hafta içi (1)		Hafta sonu (2)	
		1	2	1	2
Emirgan	Sayı	20	30	21	29
	%	40,0	60,0	42,0	58,0
Yıldız	Sayı	14	36	18	32
	%	28,0	72,0	36,0	64,0
Gülhane	Sayı	16	34	17	33
	%	32,0	68,0	34,0	66,0
Toplam sayı		50	100	56	94
Toplam %		33,3	66,7	37,3	62,7

1. Özel Otosu Var

2. Özel Otosu Yok

Şekil 7.9: Özel Oto Durumu

Tablodan görüldüğü üzere üç parkı da yoğun olarak kullanıcıların özel otosu yoktur.

Emirgan Parkı'nda hafta içi %40'nın hafta sonu %42'sinin özel otosu vardır. Daha önce yapılan anket çalışmalarında bu oran hafta içi %16 hafta sonu %13'dür.

Yıldız Parkı'nda hafta içi %28'inin hafta sonu %36'sının özel otosu vardır. Daha önce yapılan anket çalışmalarında bu oran hafta içi %24 hafta sonu %32'dir.

Gülhane Parkı'nda hafta içi %32'sinin hafta sonu %34'nün özel otosu vardır. Daha önce yapılan anket çalışmalarında bu oran hafta içi %7 hafta sonu %7'dir.

Tablo 7.11: Hafta Sonu değerlendirmesi

Park Adı		Hafta içi (1)					Hafta sonu (2)				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Emirgan	Sayı	19	8	8	11	4	26	4	6	9	5
	%	38,0	16,0	16,0	22,0	8,0	52,0	8,0	12,0	18,0	10,0
Yıldız	Sayı	15	8	12	8	7	21	7	7	3	12
	%	30,0	16,0	24,0	16,0	14,0	42,0	14,0	14,0	6,0	24,0
Gülhane	Sayı	25	13	4	5	3	21	12	12	1	4
	%	50,0	26,0	8,0	10,0	6,0	42,0	24,0	24,0	2,0	8,0
Toplam sayı		59	29	24	24	14	68	23	25	13	21
Toplam %		39,3	19,3	16,0	16,0	9,3	45,3	15,3	16,7	8,7	14,0

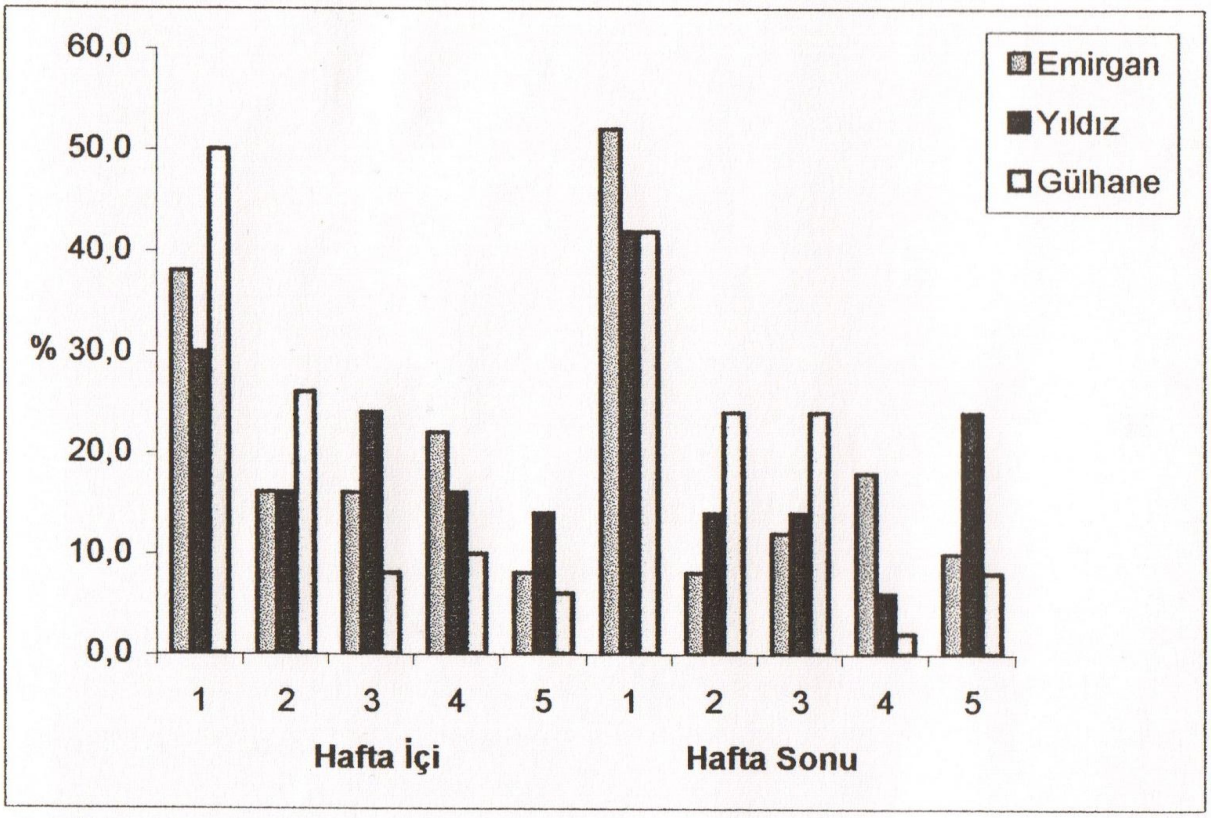
1. Gezerek

2. Spor Yaparak

3. Aktif (Müzik, Resim vb.) ve Pasif Kültürel (Tiyatro, Sinema vb.) Uğraş

4. Parklara, Şehir Dışı Kırsal Alanlara Giderek

5. Evde Çeşitli Uğraş

Şekil 7.10: Hafta Sonu Değerlendirmesi

Üç parkta da hem hafta içi hem de hafta sonu yapılan anket çalışmalarında çoğunlukla kullanıcıların hafta sonunu gezerek geçirdikleri görülmektedir.

Emirgan'da yapılan anketlerde hafta içi %38, hafta sonu %52; Yıldız'da hafta içi %30, hafta sonu %42; Gülhane'de hafta içi %50, hafta sonu %42'si hafta sonunu gezerek değerlendirmektedir.

Daha önce yapılan anketlerde belirtilen oranlar şöyledir: Emirgan hafta içi %54, hafta sonu %47 gezerek, Yıldız hafta içi %48 evde çeşitli uğraş hafta sonu %40gezerek, Gülhane hafta içi %39 evde çeşitli uğraş hafta sonu %32 gezerek değerlendirmektedir.

Tablo 7.12: Parka Ulaşım Araçları

Park Adı		Hafta içi (1)					Hafta sonu (2)				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Emirgan	Sayı	4	16	9	17	4	2	28	10	10	
	%	8,0	32,0	18,0	34,0	8,0	4,0	56,0	20,0	20,0	
Yıldız	Sayı	20	6	10	7	7	17	16	3	10	4
	%	40,0	12,0	20,0	14,0	14,0	34,0	32,0	6,0	20,0	8,0
Gülhane	Sayı	8	10	3	21	8	4	13	6	15	12
	%	16,0	20,0	6,0	42,0	16,0	8,0	26,0	12,0	30,0	24,0
Toplam sayı		32	32	22	45	19	23	57	19	35	16
Toplam %		21,3	21,3	14,7	30,0	12,7	15,3	38,0	12,7	23,3	10,7

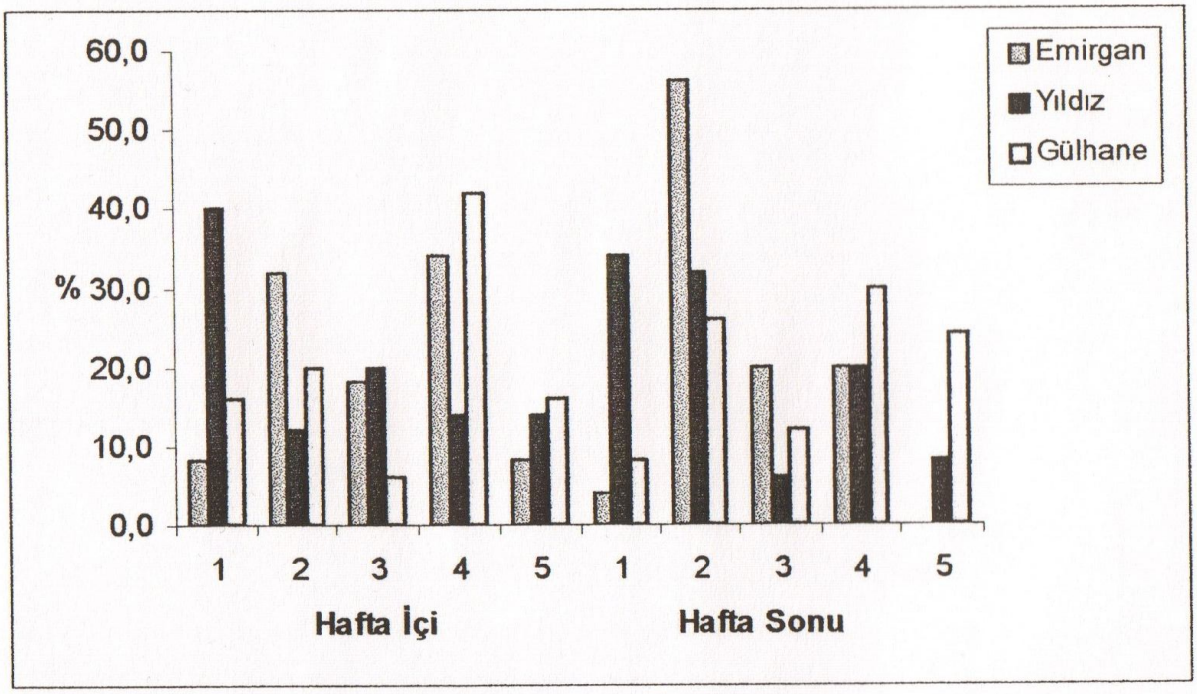
1. Yaya - Bisiklet

2. Özel Oto

3. Taksi - Minibüs

4. Otobüs

5. Vapur - Tren - Metro ve Diğer

Şekil 7.11: Parka Ulaşım Araçları

Emirgan Parkı'na gelen kullanıcılar hafta içi %34'ü otobüs, hafta sonu %56'sı özel oto ile parka ulaşmaktadır. 22 yıl önceki durumu ise; hafta içi %65'i hafta sonu %56'sı otobüs ile parka ulaşmaktadır.

Yıldız Parkı'nda hafta içi % 40'ı hafta sonu %34'ü yaya veya bisiklet ile parka gelmektedirler. Daha önceki yıllarda da hafta içi %52'si ve hafta sonu %48'i yaya olarak parka gelmektedir.

Gülhane Parkı'na gelenlerin hafta içi %42'si ve hafta sonu %30'u parka otobüs ile ulaşırken daha önceki yıllarda da otobüsü tercih eden yoğun kullanıcı kitlesi hafta içi %56, hafta sonu %47i olarak bilinmektedir.

Tablo 7.13: Park Alanına Geliş Nedeni

Park Adı		Hafta içi (1)					Hafta sonu (2)				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Emirgan	Sayı	19	17	3	2	9	18	17	6	1	8
	%	38,0	34,0	6,0	4,0	18,0	36,0	34,0	12,0	2,0	16,0
Yıldız	Sayı	16	14	11	4	5	10	11	22	5	2
	%	32,0	28,0	22,0	8,0	10,0	20,0	22,0	44,0	10,0	4,0
Gülhane	Sayı	16	21	11		2	19	16	12	3	
	%	32,0	42,0	22,0		4,0	38,0	32,0	24,0	6,0	
Toplam sayı		51	52	25	6	16	47	44	40	9	10
Toplam %		34,0	34,7	16,7	4,0	10,7	31,3	29,3	26,7	6,0	6,7

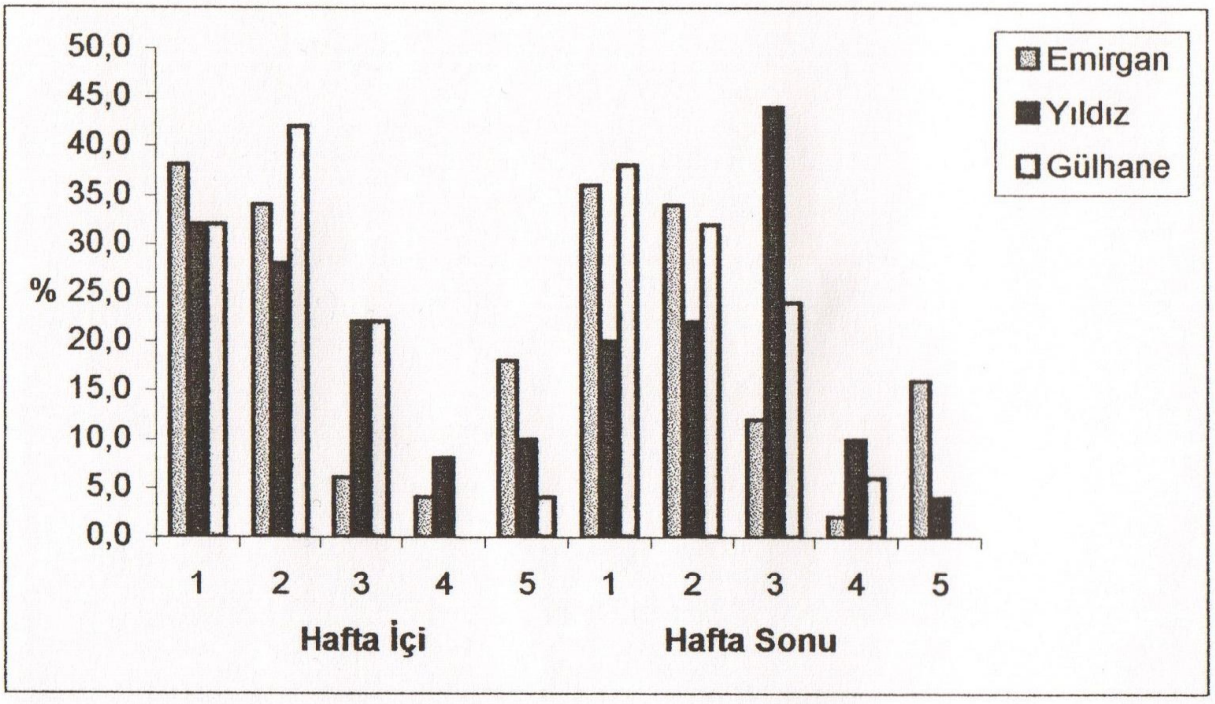
1. Hava Almak (Doğa ile Yakınlık)

2. Gezmek, Eğlenmek, Oyun Oynamak

3. Dinlenmek, Sükunet

4. Spor Yapmak, Okumak, Müzik, Resim Yapmak vb.

5. Piknik Yapmak

Şekil 7.12: Park Alanına Geliş Nedeni

Kullanıcıların parka geliş amaçları Emirgan Parkı'nda hafta içi %38'i ve hafta sonu %36'sı hava almak, doğa ile yakınlık amacıyla gelirken bu durum 22 yıl önce hafta içi %64'ü hafta sonu %65'i gezmek, eğlenmek amacıyla parka gelmektedirler.

Yıldız Parkı'nda hafta içi %32'si hava almak amacıyla, hafta sonu %44'ü gezmek, eğlenmek, oyun oynamak amacıyla gelirken önceki dönemlerde yine hafta içi %58'i hafta sonu %52'si gezmek, eğlenmek amacıyla parka gelmektedirler.

Gülhane Parkı'na gelenlerin hafta içi %42'si gezmek, eğlenmek hafta sonu %38'i hava almak amacıyla parka gelirken daha önce bu durum hafta içi %48'i hafta sonu %69'u gezmek, eğlenmek amacıyla parka gelmektedir.

Tablo 7.14: Parka Gelinen Aylar

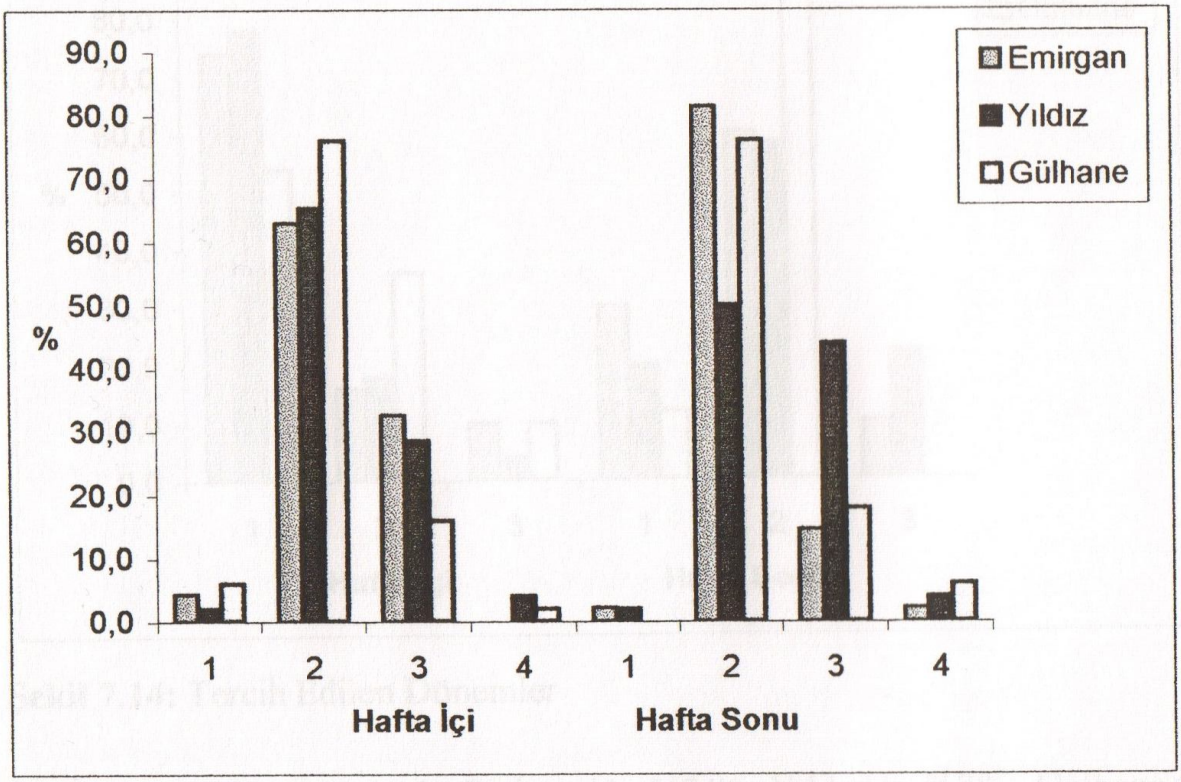
Park Adı		Hafta içi (1)				Hafta sonu (2)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Emirgan	Sayı	2	29	15		1	39	7	1
	%	4,3	63,0	32,6		2,1	81,3	14,6	2,1
Yıldız	Sayı	1	32	14	2	1	25	22	2
	%	2,0	65,3	28,6	4,1	2,0	50,0	44,0	4,0
Gülhane	Sayı	3	38	8	1		38	9	3
	%	6,0	76,0	16,0	2,0		76,0	18,0	6,0
Toplam sayı		6	99	37	3	2	102	38	6
Toplam %		4,10	68,10	25,73	2,03	1,37	69,10	25,53	4,03

1. Kış

2. İlkbahar

3. Yaz

4. Sonbahar

Şekil 7.13: Parka Gelinen Aylar

Kullanıcılar parkları daha çok ilkbahar aylarında tercih etmektedirler. Emirgan'da hafta içi %63'ü hafta sonu %81,3'ü, Yıldız'da hafta içi %65,3'ü hafta sonu %50'si, Gülhane'de hafta içi ve hafta sonu %76'sı parka ilkbahar aylarında gelmektedirler.

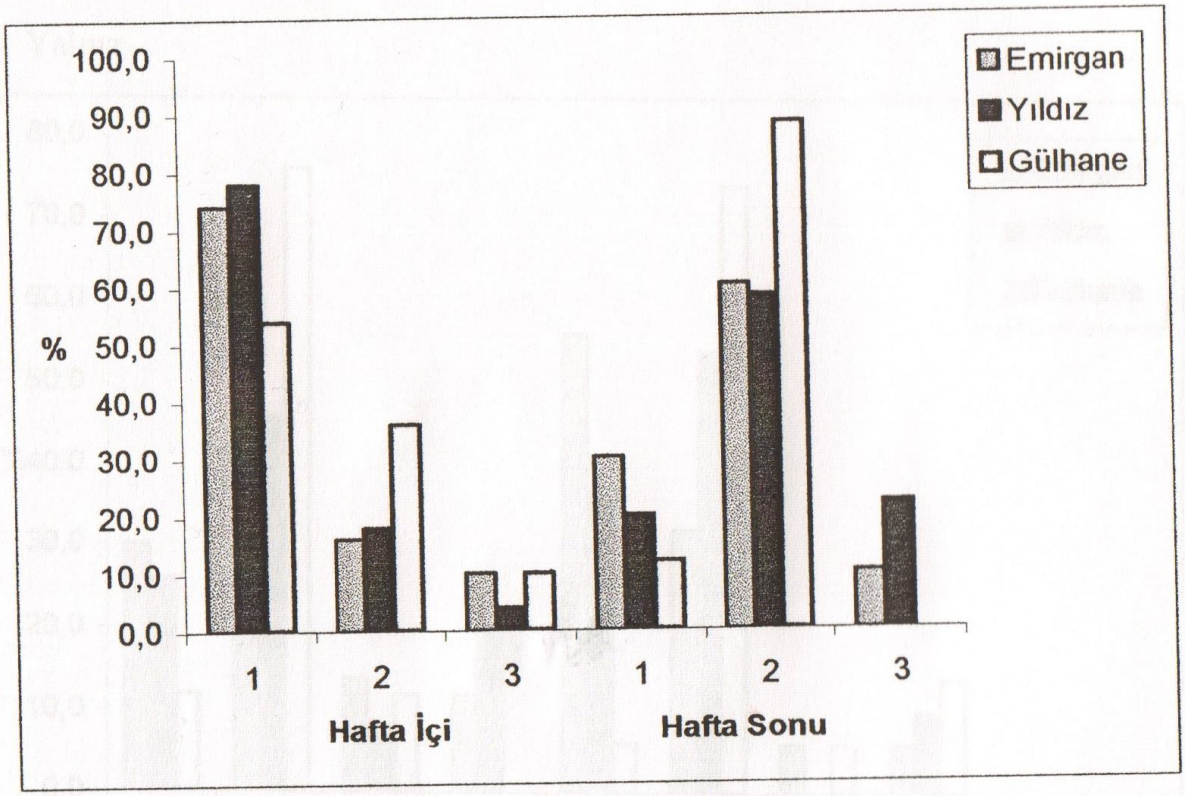
Tablo 7.15: Tercih Edilen Dönemler

Park Adı		Hafta içi (1)			Hafta sonu (2)		
		1	2	3	1	2	3
Emirgan	Sayı	37	8	5	15	30	5
	%	74,0	16,0	10,0	30,0	60,0	10,0
Yıldız	Sayı	39	9	2	10	29	11
	%	78,0	18,0	4,0	20,0	58,0	22,0
Gülhane	Sayı	27	18	5	6	44	
	%	54,0	36,0	10,0	12,0	88,0	
Toplam sayı		103	35	12	31	103	16
Toplam %		68,7	23,3	8,0	20,7	68,7	10,7

1. Hafta İçi

2. Hafta Sonu

3. Özel Gün ve Bayramlarda

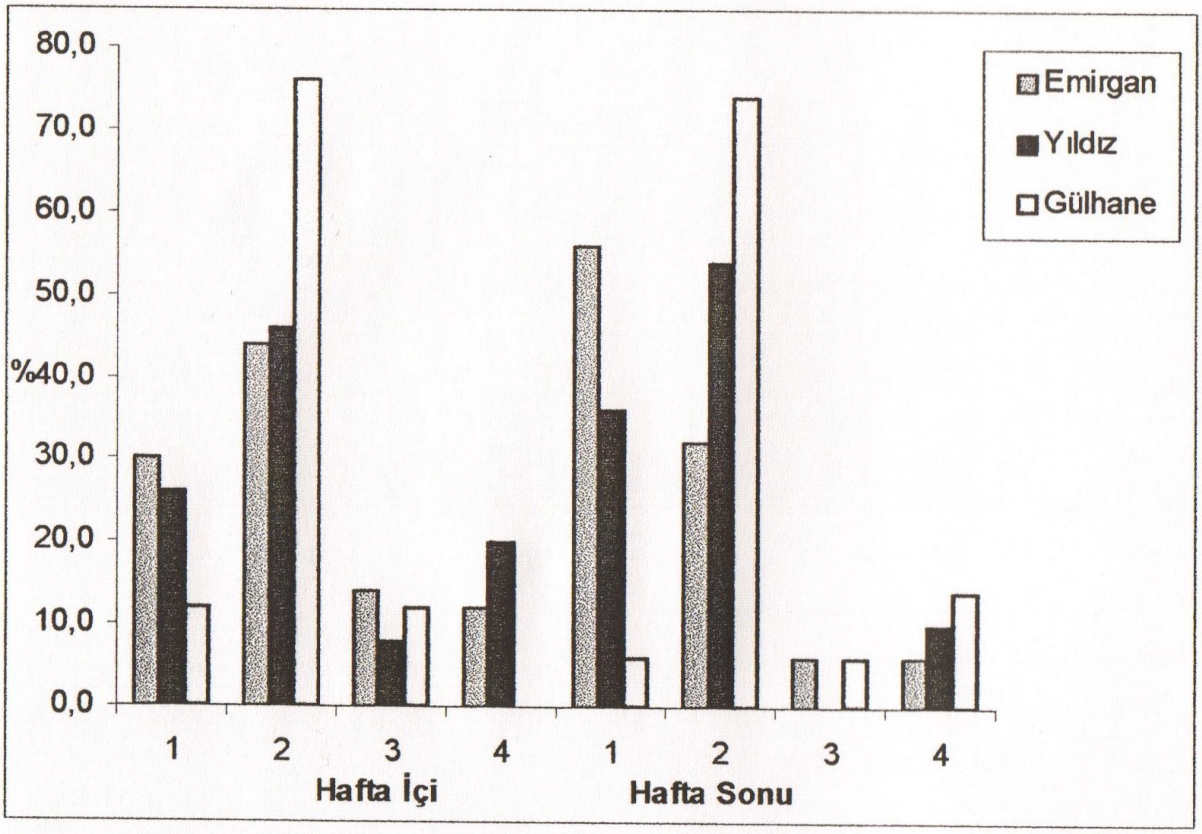
Şekil 7.14: Tercih Edilen Dönemler

Hafta içi yapılan anketlerde Emirgan'da %74'ü, Yıldız'da %78'i, Gülhane'de %54'ü hafta içi gelmeyi terçih ederken, hafta sonu yapılan anketlerde Emirgan'da %60'ı, Yıldız'da %58'i Gülhane'de %88'i hafta sonu gelmeyi tercih etmektedirler.

Tablo 7.16: Parka Kiminle Geldiği

Park Adı		Hafta içi (1)				Hafta sonu (2)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Emirgan	Sayı	15	22	7	6	28	16	3	3
	%	30,0	44,0	14,0	12,0	56,0	32,0	6,0	6,0
Yıldız	Sayı	13	23	4	10	18	27		5
	%	26,0	46,0	8,0	20,0	36,0	54,0		10,0
Gülhane	Sayı	6	38	6		3	37	3	7
	%	12,0	76,0	12,0		6,0	74,0	6,0	14,0
Toplam sayı		34	83	17	16	49	80	6	15
Toplam %		22,7	55,3	11,3	10,7	32,7	53,3	4,0	10,0

1. Ailemle
2. Arkadaşlarımla
3. Okulla ve Komşularımla
4. Yalnız

Şekil 7.15: Parka Kiminle Geldiği

Emirgan'da hafta içi gelenlerin %44'ü arkadaşları ile, hafta sonu gelenlerin %56'sı ailesiyle gelmektedir. Daha önce yapılan anket çalışmasında hafta içi %40'ı arkadaşlarıyla hafta sonu %32'si ailesiyle gelmektedir. Görülüyor ki, geçen süre içerisinde kullanıcı kitlesinin parka kiminle geldiği değişmemiştir.

Yıldız Parkı'nda hafta içi %46'sı ve hafta sonu %54'ü parka arkadaşlarıyla gelmektedir. Daha önce yapılan anket değerlendirmelerinde hafta içi %31'i yalnız gelirken hafta sonu %30'u ailesiyle gelmeyi tercih etmiştir.

Gülhane Parkı'nda hafta içi gelenlerin %76'sı ve hafta sonu %74'ü parka arkadaşlarıyla gelirken önceki değerlendirme de bu oranlar hafta içi %26'sı yalnız hafta sonu %24'ü arkadaşlarıyla gelmektedir.

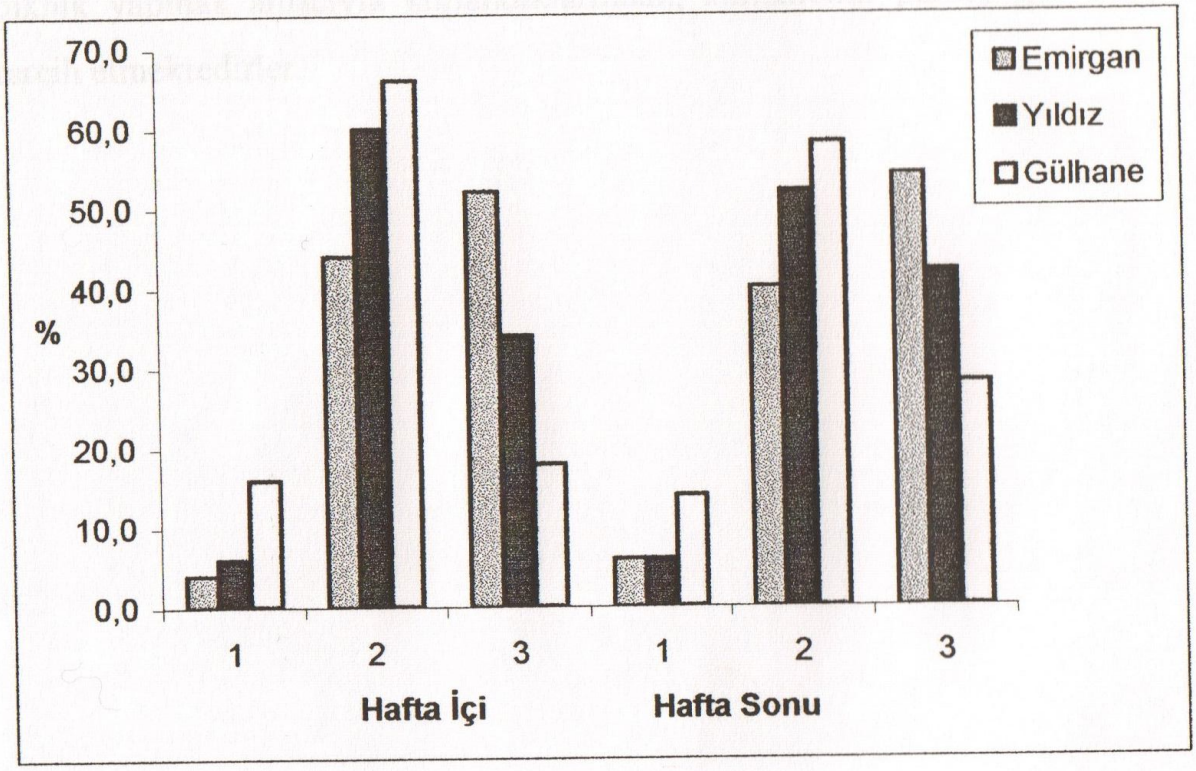
Tablo 7.17: Parkın Kullanım Süresi

Park Adı		Hafta içi (1)			Hafta sonu (2)		
		1	2	3	1	2	3
Emirgan	Sayı	2	22	26	3	20	27
	%	4,0	44,0	52,0	6,0	40,0	54,0
Yıldız	Sayı	3	30	17	3	26	21
	%	6,0	60,0	34,0	6,0	52,0	42,0
Gülhane	Sayı	8	33	9	7	29	14
	%	16,0	66,0	18,0	14,0	58,0	28,0
Toplam sayı		13	85	52	13	75	62
Toplam %		8,7	56,7	34,7	8,7	50,0	41,3

1. 1 Saatten Az

2. 1-2 Saat

3. Yarım Gün ve Üstü

Şekil 7.16: Parkın Kullanım Süresi

Emirgan Parkı'nda hafta içi %52'si ve hafta sonu %54'ü parkı gün boyu kullanmaktadırlar. Daha önce yapılan anket çalışmalarında hafta içi %52'si ve hafta sonu %43'ü parkta 1-2 saat zaman geçirmektedirler.

Yıldız Parkı'nda hafta içi %60'ı ve hafta sonu %52'si parkta daha önce yapılan çalışmada da hafta içi %51'i ve hafta sonu %47'si parkta 1-2 saat kadar zaman harcamaktadır.

Gülhane Parkı'nda ise hafta içi %66'sı ve hafta sonu %58'i ve önceki kullanımda da hafta içi %48'i ve hafta sonu %60'ı 1-2 saatini parkta geçirmektedir.

Görülüyor ki geçen süre içerisinde kullanım süresi değişen tek park Emirgan'dır. Bunun nedeni kullanıcı kitlesinin giderek değişmesinden kaynaklanmaktadır. Emirgan Parkı'nda yapılan gözlemlerde ve anket çalışmalarında parkı daha çok piknik yapmak amacıyla kullandıklarından, kullanıcılar parkta gün boyu kalmayı tercih etmektedirler.

Tablo 7.18: Tercih Nedeni

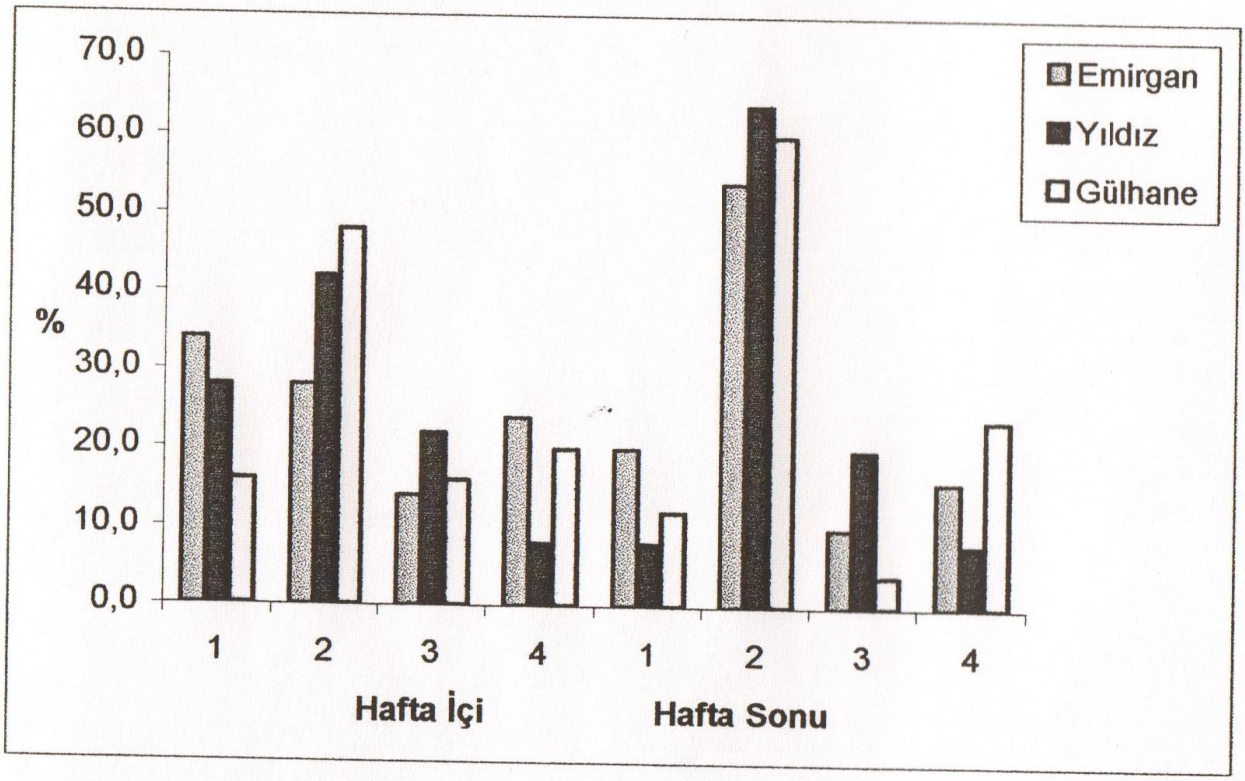
Park Adı		Hafta içi (1)				Hafta sonu (2)			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Emirgan	Sayı	17	14	7	12	10	27	5	8
	%	34,0	28,0	14,0	24,0	20,0	54,0	10,0	16,0
Yıldız	Sayı	14	21	11	4	4	32	10	4
	%	28,0	42,0	22,0	8,0	8,0	64,0	20,0	8,0
Gülhane	Sayı	8	24	8	10	6	30	2	12
	%	16,0	48,0	16,0	20,0	12,0	60,0	4,0	24,0
Toplam sayı		39	59	26	26	20	89	17	24
Toplam %		26,0	39,3	17,3	17,3	13,3	59,3	11,3	16,0

1. Yakın Oluşu, Alışkanlık, Buluşma Yeri veya Tavsiye

2. Bakımlı, Ekipmanları Tam, Doğal Güzelliği ve Manzara

3. Sakin Sessiz Oluşu

4. Merak Nedeni, Tesisleri Gezme ve Tarihi Turistik Değeri

Şekil 7.17: Tercih Nedeni

Yapılan anket çalışmaları sonucunda Emirgan Parkı'na gelenlerin hafta içi %34'ü yakın oluşu, alışkanlık, buluşma yeri ve tavsiye üzerine gelirken hafta sonu %54'ü bakımlı, ekipmanları tam, doğal güzelliği ve manzarası için bu parkı tercih etmektedirler. Daha önce yapılan anket çalışmasında ise hafta içi %64'ü ve hafta sonu %60'ı doğal güzelliği ve manzarası için tercih etmektedir.

Yıldız Parkı'nda hafta içi %42'si ve hafta sonu %64'ü doğal güzelliği ve manzara sı için tercih ederken daha önce bu oran hafta içi %30'u ve hafta sonu %28'i yakınlık sebebi ile parkı tercih etmektedirler.

Gülhane Parkı'nda yapılan anketlerde de görülmüştür ki, hafta içi %48'i hafta sonu %60'ı parkı doğal güzelliği ve manzarası için tercih etmektedirler. 22 yıl önce yapılan çalışmada hafta içi %41'i yakınlık nedeniyle tercih ederken hafta sonu %22'si hayvanat bahçesi için parkı tercih etmektedir.

Tablo 7.19: Tercih Edilen Parklar

Park Adı		Hafta içi (1)					Hafta sonu (2)				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Emirgan	Sayı	15	9	11	8	7	10	4	22	10	4
	%	30,0	18,0	22,0	16,0	14,0	20,0	8,0	44,0	20,0	8,0
Yıldız	Sayı	29	3	6	4	8	23	11	2	7	7
	%	58,0	6,0	12,0	8,0	16,0	46,0	22,0	4,0	14,0	14,0
Gülhane	Sayı	14	15	4	9	8	19	16	5	7	3
	%	28,0	30,0	8,0	18,0	16,0	38,0	32,0	10,0	14,0	6,0
Toplam sayı		58	27	21	21	23	52	31	29	24	14
Toplam %		38,7	18,0	14,0	14,0	15,3	34,7	20,7	19,3	16,0	9,3

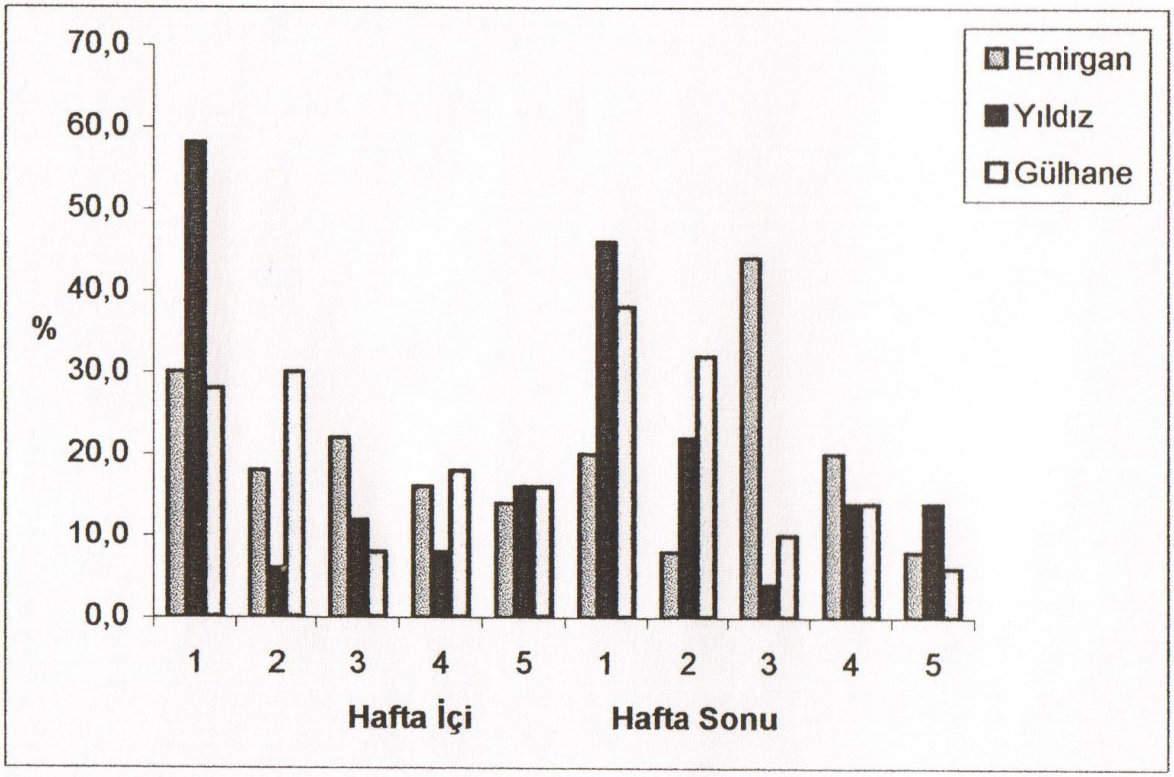
1. Yıldız Parkı

2. Gülhane Parkı

3. Emirgan Parkı

4. Maçka - Ulus - Mahalle Parkı

5.Belgrad Ormanı ve Diğer

Şekil 7.18: Tercih Edilen Parklar

Emirgan'da hafta içi yapılan anketlerde %30'u Yıldız Parkı'nı, hafta sonu %44'ü Emirgan Parkı'nı tercih etmektedirler. Daha önceki yıllar da yapılan çalışmada ise hafta içi %38'i hafta sonu %34'ü Emirgan Parkı'nı tercih etmişlerdir.

Yıldız Parkı'nda yapılan anketlerde hafta içi %58'i ve hafta sonu %46'sı Yıldız Parkı'nı tercihe ettiklerini belirtmişlerdir. 22 yıl önce bu durum hafta içi %62'si ve hafta sonu %60'ı Yıldız Parkı'nı tercih etmişlerdir.

Gülhane Park'ında ise hafta içi %28'i hafta sonu %38'i Yıldız Parkı'na yoğun olarak gittiklerini belirtirken 22 yıl önce ise hafta içi %67'si ve hafta sonu %68'i Gülhane Parkı'nı tercih etmişlerdir.

Tablo 7.20: Kullanım Sıklığı

Park Adı		Hafta içi (1)						Hafta sonu (2)					
		1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
Emirgan	Sayı	9	2	10	9	5	15	4	5	15	5	6	15
	%	18,0	4,0	20,0	18,0	10,0	30,0	8,0	10,0	30,0	10,0	12,0	30,0
Yıldız	Sayı	14	11	9	10	2	4	8	7	15	11	7	2
	%	28,0	22,0	18,0	20,0	4,0	8,0	16,0	14,0	30,0	22,0	14,0	4,0
Gülhane	Sayı	5	3	21	11	6	4	8	5	22	6	3	6
	%	10,0	6,0	42,0	22,0	12,0	8,0	16,0	10,0	44,0	12,0	6,0	12,0
Toplam sayı		28	16	40	30	13	23	20	17	52	22	16	23
Toplam %		18,7	10,7	26,7	20,0	8,7	15,3	13,3	11,3	34,7	14,7	10,7	15,3

1. Haftada Birden Fazla

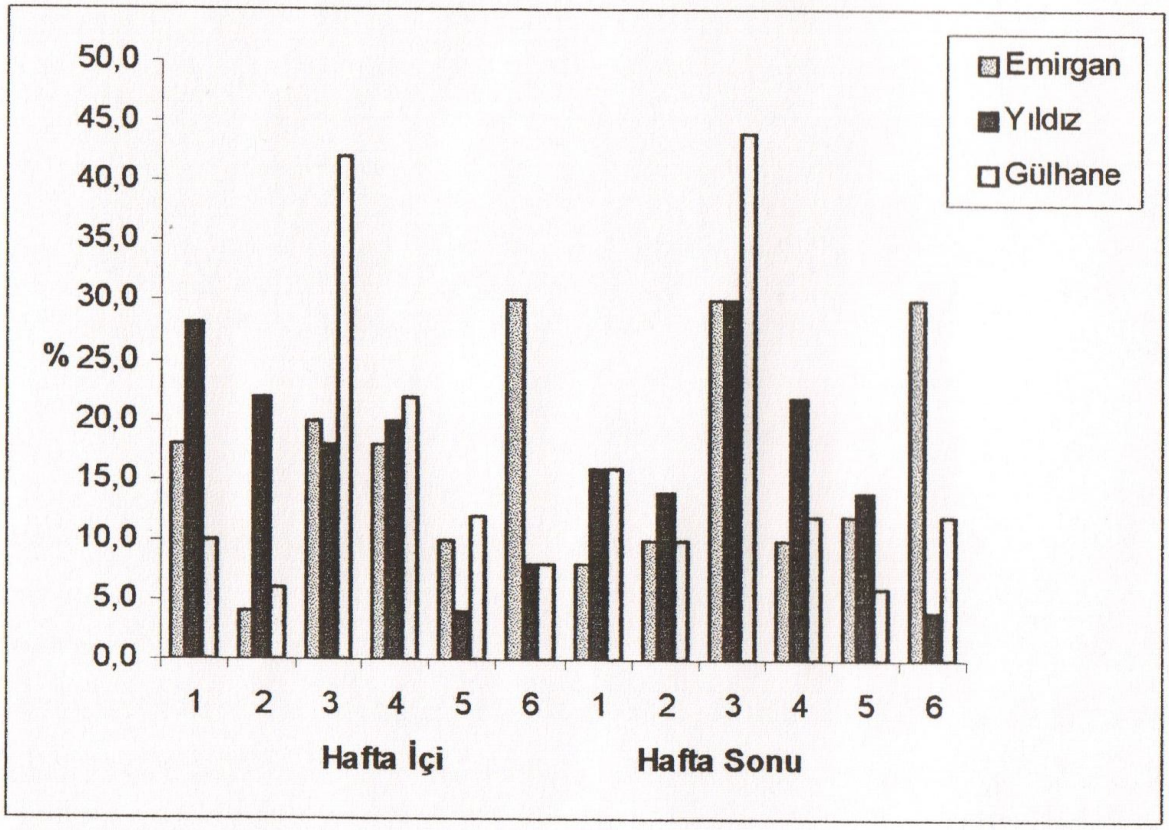
2. Haftada Bir Kere

3. Ayda Bir Kere

4. Üç Ayda Bir Kere

5. Altı Ayda Bir Kere

6. Yılda Bir Kere veya Hiç Gelmeyen

Şekil 7.19: Kullanım Sıklığı

Emirgan Parkı'nda yapılan anket değerlendirmesine göre, hafta içi gelenlerin %30'u yılda bir kere veya hiç gelmeyenler hafta sonu %30'u ayda bir kere gelenler ile yine aynı oranda yoğun olarak kullanan yılda bir kere gelenler grubu oluşturmaktadır. Daha önce yapılan çalışmada hafta içi %32'si ve hafta sonu %30'u yılda bir kere gelenlerdir.

Yıldız Parkı'nda yapılan anketlerde yoğun olarak kullanımı hafta içi %28'i haftada birden fazla gelirken hafta sonu %30'unu ayda bir kere gelenler oluşturmaktadır. 22 yıl önce ise hafta içi %35'i ve hafta sonu %34'ü ayda bir kere gelenlerdir.

Gülhane Parkı'nda yapılan anketlerde yoğun olarak kullanımı hafta içi %42'si ve hafta sonu %44'ü ayda bir kere gelen kullanıcılar oluşturmaktadır. Daha önce bu durum hafta içi %46'sı ve hafta sonu %35'i ayda bir kere gelen grup olarak belirlenmiştir.

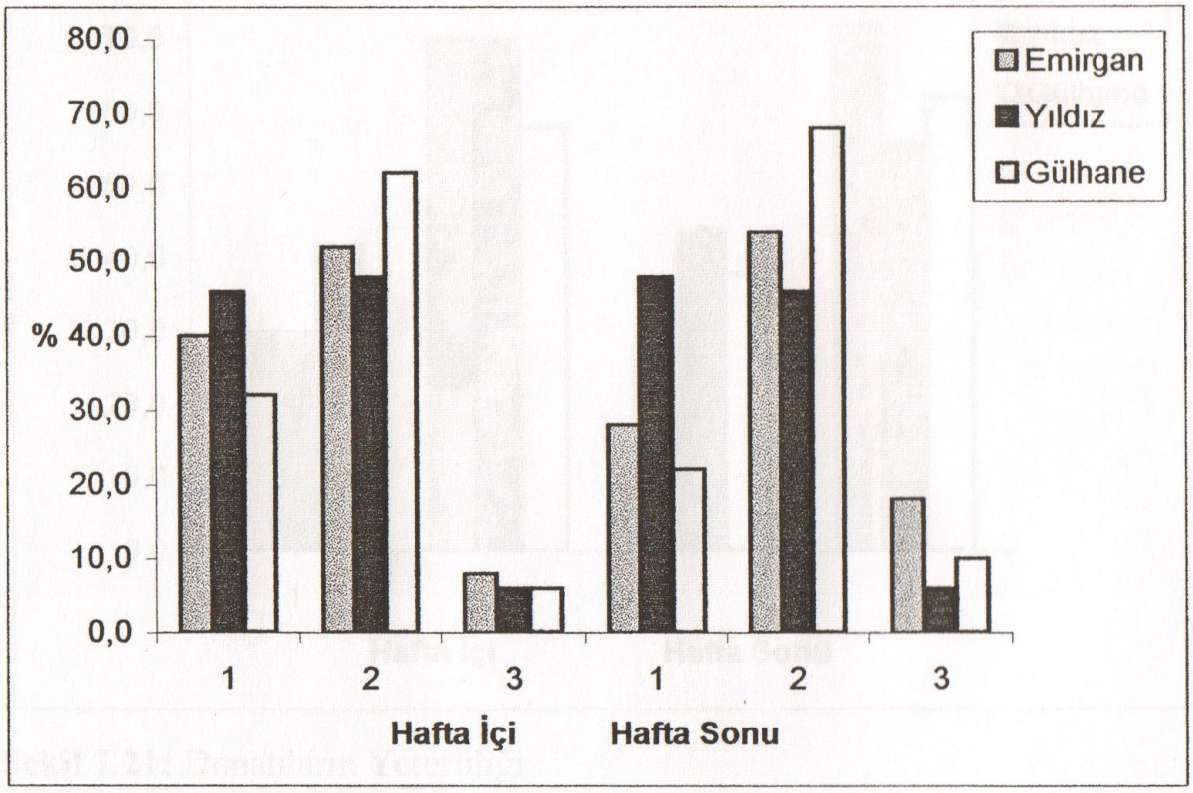
Tablo 7.21: Otopark Ücreti

Park Adı		Hafta içi (1)			Hafta sonu (2)		
		1	2	3	1	2	3
Emirgan	Sayı	20	26	4	14	27	9
	%	40,0	52,0	8,0	28,0	54,0	18,0
Yıldız	Sayı	23	24	3	24	23	3
	%	46,0	48,0	6,0	48,0	46,0	6,0
Gülhane	Sayı	16	31	3	11	34	5
	%	32,0	62,0	6,0	22,0	68,0	10,0
Toplam sayı		59	81	10	49	84	17
Toplam %		39,3	54,0	6,7	32,7	56,0	11,3

1. Hiç Olmamalı

2. Normal

3. Fazla

Şekil 7.20: Otopark Ücreti

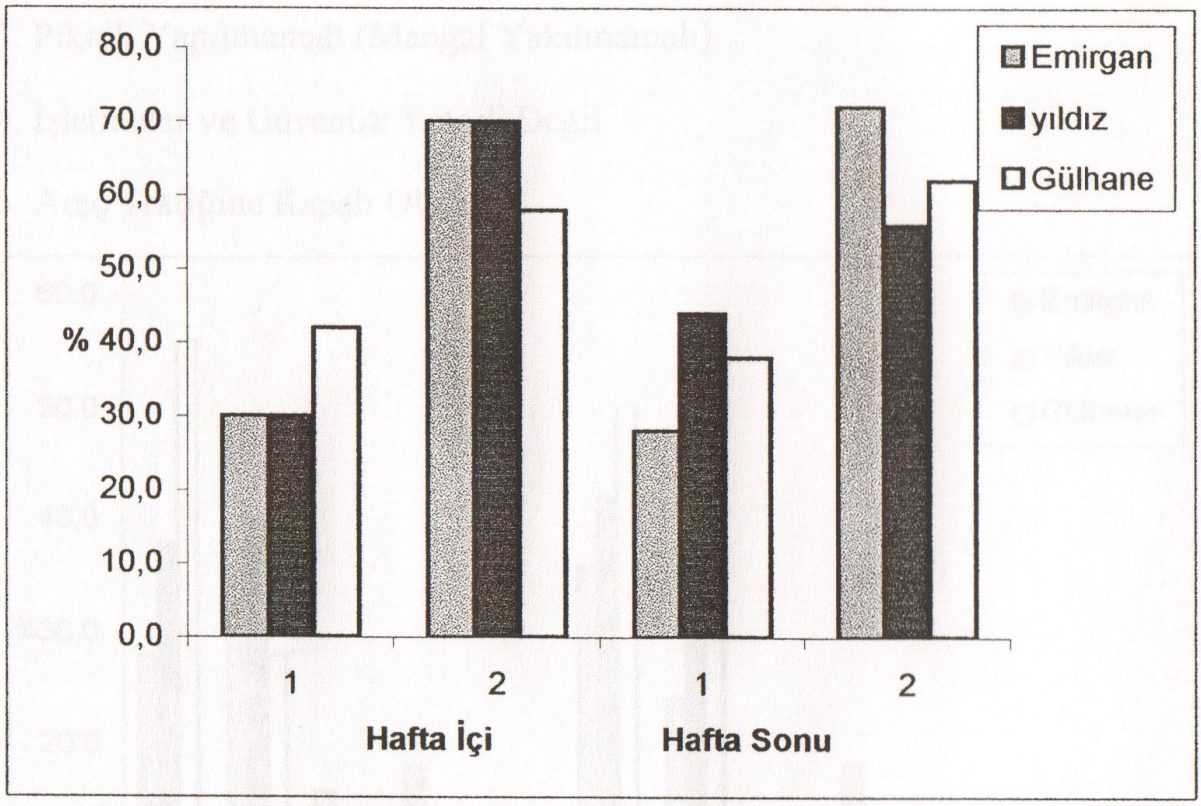
Emirgan'da hafta iç yapılan anketlerde kullanıcıların %52'si ve hafta sonu %54'ü otopark ücretini normal değerlendirmişlerdir. Yıldız'da hafta içi %48'i normal hafta sonu %48'i hiç olmamalı demektedir. Gülhane'de ise hafta içi %62'si hafta sonu %68'i normal olarak değerlendirmektedir.

Tablo 7.22: Donatıların Yeterliliği

Park Adı		Hafta içi (1)		Hafta sonu (2)	
		1	2	1	2
Emirgan	Sayı	15	35	14	36
	%	30,0	70,0	28,0	72,0
Yıldız	Sayı	15	35	22	28
	%	30,0	70,0	44,0	56,0
Gülhane	Sayı	21	29	19	31
	%	42,0	58,0	38,0	62,0
Toplam sayı		51	99	55	95
Toplam %		34,0	66,0	36,7	63,3

1. Yeterli

2. Yeterli Değil

Şekil 7.21: Donatıların Yeterliliği

Parklarda hafta içi ve hafta sonu yapılan anketler sonucunda kullanıcı kitlesinin çoğunluğu donatıları yeterli bulmamaktadır.

Tablo 7.23: İstenilen Donatılar ve Eksik Görülenler

Park Adı		Hafta içi (1)					Hafta sonu (2)				
		1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Emirgan	Sayı	14	16	8	9	3	18	12	6	9	5
	%	28,0	32,0	16,0	18,0	6,0	36,0	24,0	12,0	18,0	10,0
Yıldız	Sayı	19	20	3	6	2	21	18	3	5	3
	%	38,0	40,0	6,0	12,0	4,0	42,0	36,0	6,0	10,0	6,0
Gülhane	Sayı	28	14	2	5	1	25	19	1	5	
	%	56,0	28,0	4,0	10,0	2,0	50,0	38,0	2,0	10,0	
Toplam sayı		61	50	13	20	6	64	49	10	19	8
Toplam %		40,7	33,3	8,7	13,3	4,0	42,7	32,7	6,7	12,7	5,3

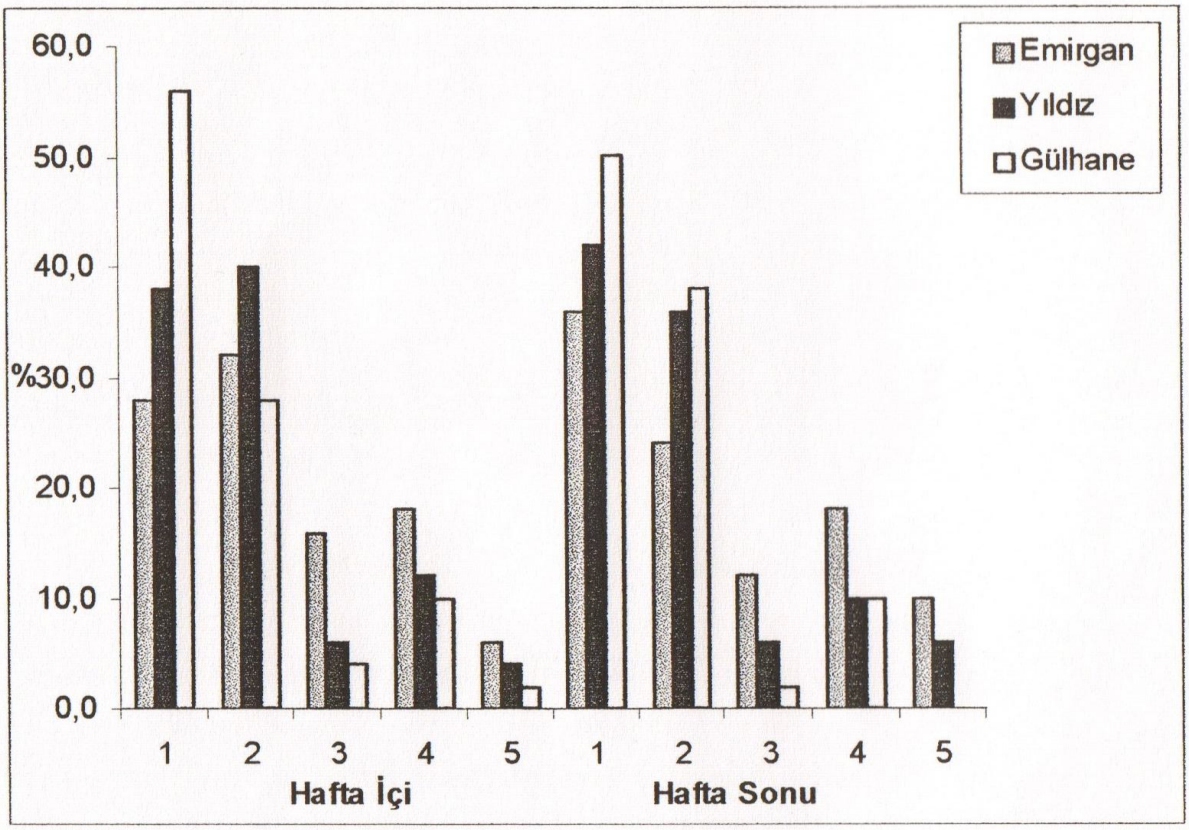
1. Çocuk Oyun alanı - Lünapark - Spor Alanı - Bisiklet Yolu -Yeni Donatılar

2. Çevre Bakımsız ve Temiz değil

3. Piknik Yapılmamalı (Mangal Yakılmamalı)

4. İşletmeler ve Güvenlik Yeterli Değil

5. Araç Trafiğine Kapalı Olmalı

Şekil 7.22: İstenilen Donatılar ve Eksik Görülenler

Emirgan Parkı'nda yapılan görüşmelerde, hafta içi %32'si çevrenin bakımsızlığından ve pisliğinden hafta sonu %36'sı donatıların yetersizliğinden şikayetçidirler.

Yıldız Parkı'nda hafta içi yapılan anketlerde %40'ı çevrenin bakımsızlığından ve pisliğinden hafta sonu %42'si donatıların yetersizliğinden, çocuk oyun alanlarının, spor alanlarının ve bisiklet yollarının olmayışından şikayet etmektedirler.

Gülhane Parkı'nda ise hafta içi %56'sı ve hafta sonu %50'si donatıların yetersizliğini, çocuk oyun alanlarının, spor alanlarının ve bisiklet yollarının olmayışını dile getirmektedirler.

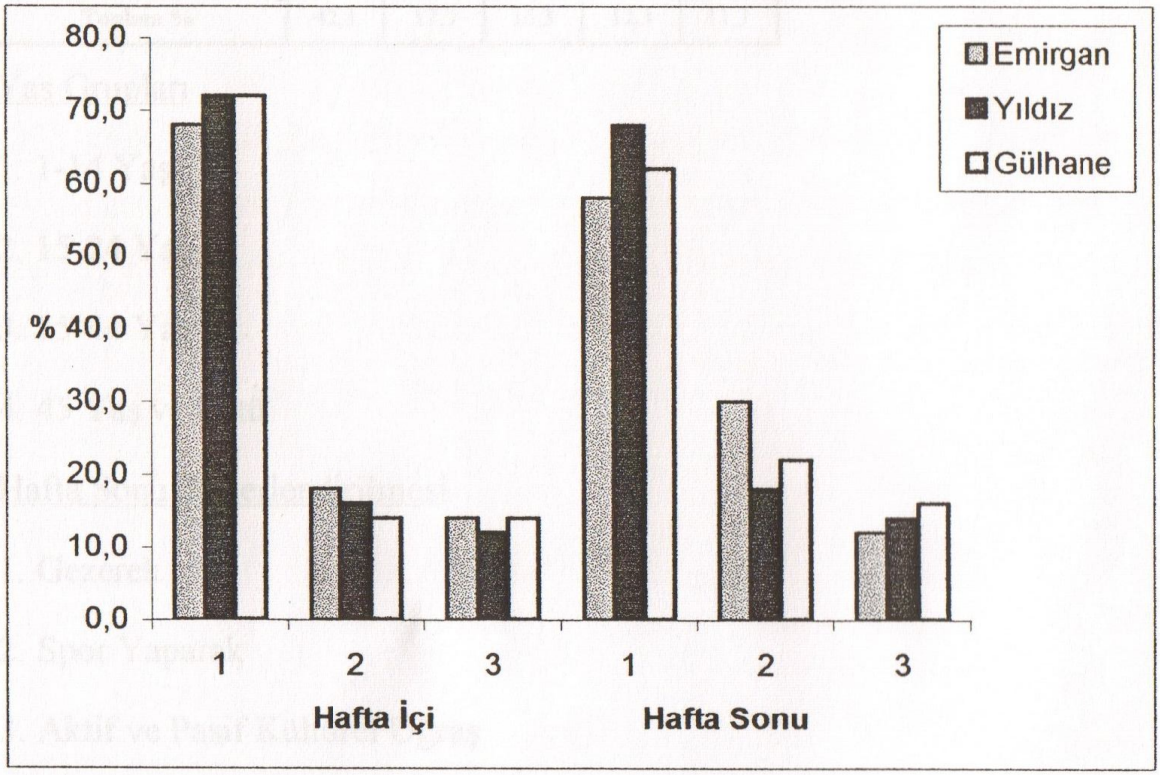
Tablo 7.24: Park Alanının Olumlu Yönleri

Park Adı		Hafta içi (1)			Hafta sonu (2)		
		1	2	3	1	2	3
Emirgan	Sayı	34	9	7	29	15	6
	%	68,0	18,0	14,0	58,0	30,0	12,0
Yıldız	Sayı	36	8	6	34	9	7
	%	72,0	16,0	12,0	68,0	18,0	14,0
Gülhane	Sayı	36	7	7	31	11	8
	%	72,0	14,0	14,0	62,0	22,0	16,0
Toplam sayı		106	24	20	94	35	21
Toplam %		70,7	16,0	13,3	62,7	23,3	14,0

1. Doğal Güzelliğini Beğeniyorum

2. İşletmeler Güzel

3. Her ikisi de

Şekil 7.23: Park Alanının Olumlu Yönleri

Parklarda yapılan anket çalışmalarında görülmüştür ki, üç park alanında da kullanıcılar tarafından en çok beğenilen yönünün parkın doğal güzelliğinin olduğu ortaya çıkmaktadır.

7.2. Parkların Farklı Kullanıcı Gruplarına Göre İrdelenmesi ve Daha Önceki Kullanımlarıyla Karşılaştırılması

Tablo 7.25: Yaş Grubuna Göre Hafta Sonu Değerlendirmesi

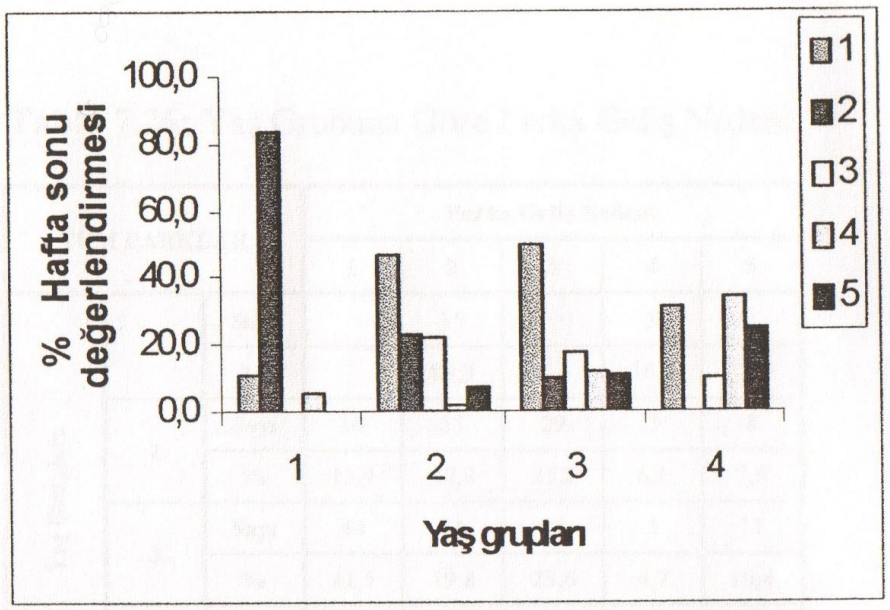
TÜM PARKLAR			Hafta Sonu Değerlendirmesi				
			1	2	3	4	5
Yaş Grupları	1	Sayı	2	15		1	
		%	11,1	83,3		5,6	
	2	Sayı	54	26	25	2	8
		%	47,0	22,6	21,7	1,7	7,0
	3	Sayı	52	11	18	13	12
		%	49,1	10,4	17,0	12,3	11,3
	4	Sayı	19		6	21	15
		%	31,1		9,8	34,4	24,6
Toplam Sayı			127	52	49	37	35
Toplam %			42,3	17,3	16,3	12,3	11,7

Yaş Grupları

1. 1-14 Yaş
2. 15-24 Yaş
3. 25-44 Yaş
4. 45 Yaş ve Üstü

Hafta Sonu Değerlendirilmesi

1. Gezerek
2. Spor Yaparak
3. Aktif ve Pasif Kültürel Uğraş
4. Parklara, Şehir Dışı ve Kırsal Alanlara Giderek
5. Evde Çeşitli Uğraş

Şekil 7.24: Yaş Grubuna Göre Hafta Sonu Değerlendirmesi

1-14 yaş (%83,3) grubu kullanıcı kitlesi hafta sonunu spor yaparak değerlendirirken 15-24 yaş (%47) ve 25-44 yaş grubu (%49,1) gezerek, 45 yaş ve üstü (%34,4) ise parklara, şehir dışı kırsal alanlara giderek hafta sonunu değerlendirmektedirler.

1978 yılında Prof. Dr. Ahmet Cengiz Yıldızcı'nın yaptığı anket çalışmasında ise; 1-14 yaş grubu (%42) hafta sonunu evde çeşitli uğraşılar ile değerlendirirken 15-24 yaş grubu (%40) gezerek, 25-34 yaş grubu (%37) evde çeşitli uğraşı, 34-44 yaş grubu (%42) ve 45-54 yaş grubu (%43) gezerek, 55 yaş ve üstü (%54) evde çeşitli uğraşılarla hafta sonunu değerlendirmektedir.

Tablo 7.26: Yaş Grubuna Göre Parka Geliş Nedeni

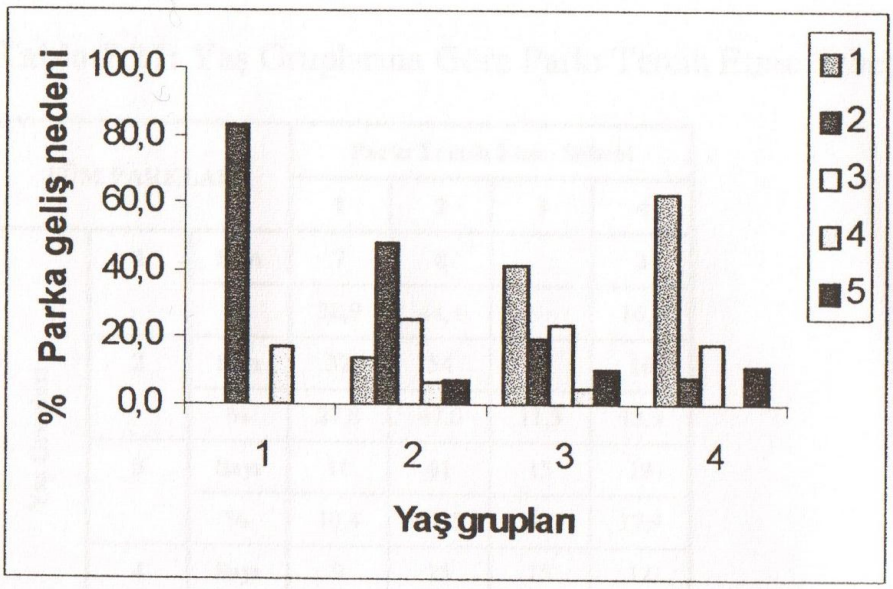
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Nedeni				
			1	2	3	4	5
Yaş Grupları	1	Sayı		15		3	
		%		83,3		16,7	
	2	Sayı	16	55	29	7	8
		%	13,9	47,8	25,2	6,1	7,0
	3	Sayı	44	21	25	5	11
		%	41,5	19,8	23,6	4,7	10,4
	4	Sayı	38	5	11		7
		%	62,3	8,2	18,0		11,5
Toplam Sayı			98	96	65	15	26
Toplam %			32,7	32,0	21,7	5,0	8,7

Yaş Grupları

1. 1-14 Yaş
2. 15-24 Yaş
3. 25-44 Yaş
4. 45 Yaş ve Üstü

Parka Geliş Nedeni

1. Hava Almak (Doğa ile Yakınlık)
2. Gezmek, Eğlenmek, Oyun Oynamak
3. Dinlenmek, Sükunet
4. Spor Yapmak, Okumak, Müzik Dinlemek vb.
5. Piknik Yapmak

Şekil 7.25: Yaş Grubuna Göre Parka Geliş Nedeni

1-14 yaş grubu (%83,3), 15-24 yaş grubu (%47,8) yoğun olarak parkı gezmek, eğlenmek ve oyun oynamak için kullanırken 25-44 yaş grubu (%23,6) dinlenmek ve sükunet için parka gelirken 45 yaş ve üstü ise yine gezmek, eğlenmek ve oyun oynamak için parka gelmektedir.

22 yıl önce yapılan anket çalışmalarında ise görülmüştür ki parka gelen kullanıcıların hepsi parka gezmek, eğlenmek amacıyla gelmektedirler. 1-14 yaş grubu (%82), 15-24 yaş grubu (%68), 15-34 yaş grubu (%57), 35-44 (%45), 45-54 yaş grubu (%50) ve 55 yaş ve üstü (%45) parka gezmek, eğlenmek amacıyla gelmektedirler.

Tablo 7.27: Yaş Gruplarına Göre Parkı Tercih Etme Sebebi

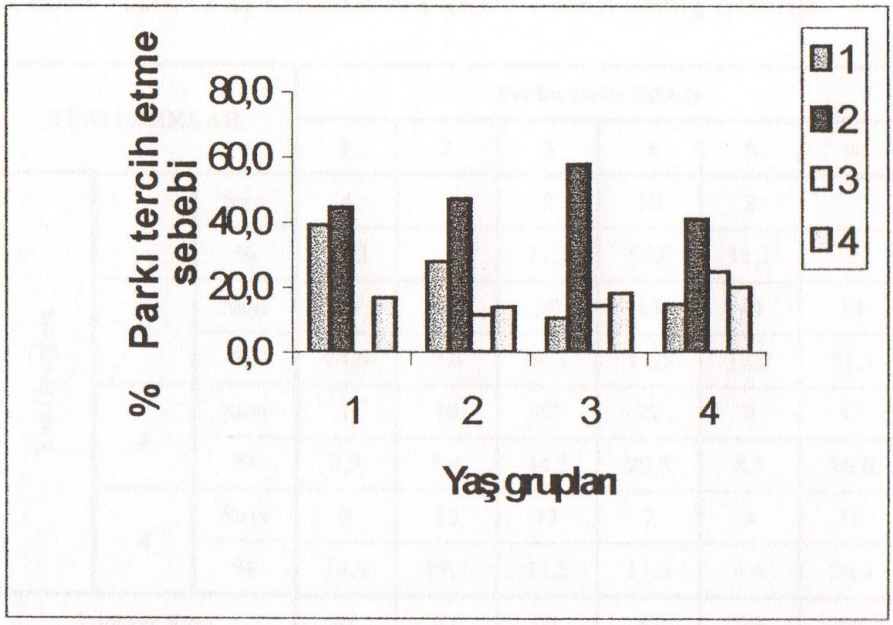
TÜM PARKLAR			Parkı Tercih Etme Sebebi			
			1	2	3	4
Yaş Grupları	1	Sayı	7	8		3
		%	38,9	44,4		16,7
	2	Sayı	32	54	13	16
		%	27,8	47,0	11,3	13,9
	3	Sayı	11	61	15	19
		%	10,4	57,5	14,2	17,9
	4	Sayı	9	25	15	12
		%	14,8	41,0	24,6	19,7
Toplam Sayı			59	148	43	50
Toplam %			19,7	49,3	14,3	16,7

Yaş Grupları

1. 1-14 Yaş
2. 15-24 Yaş
3. 25-44 Yaş
4. 45 Yaş ve Üstü

Parkı Tercih Etme Sebebi

1. Yakın Oluşu, Buluşma Yeri, Tavsiye
2. Bakımlı Ekipmanları Tam, Doğal Güzelliği ve Manzara
3. Sakin Sessiz Oluşu
4. Tarihi Turistik Değeri, Tesisleri Gezme ve Merak nedeni

Şekil 7.26: Yaş Gruplarına Göre Parkı Tercih Etme Sebebi

1-15 yaş grubu (%44,4), 15-24 yaş grubu (%47), 25-44 yaş grubu (%57,5), 45 yaş ve üstü grubu (%41) kullanıcı kitlesi parkın doğal güzelliği ve manzarası (Bakımlı, ekipmanları tam) nedeniyle parkı tercih etmektedirler.

Tablo 7.28: Yaş Gruplarına Göre Parka Geliş Sıklığı

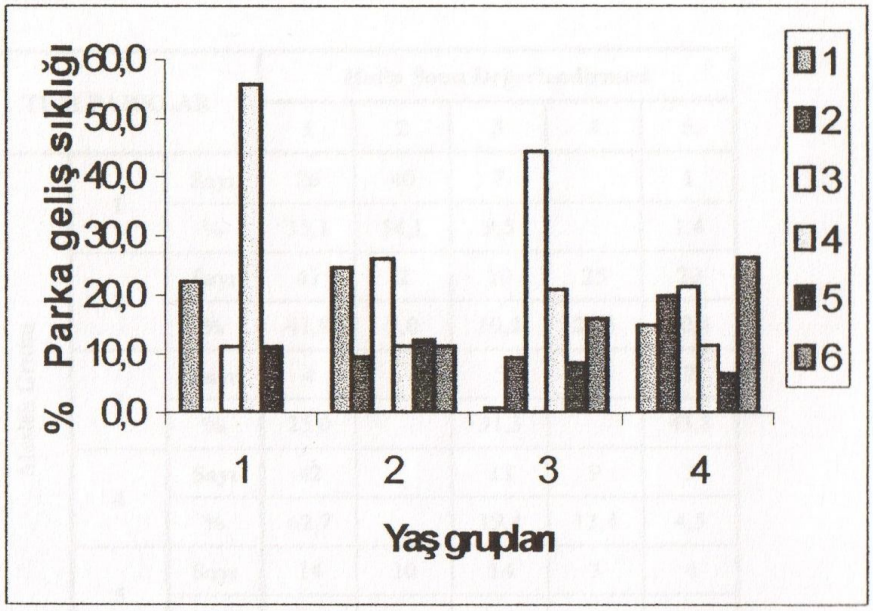
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Sıklığı					
			1	2	3	4	5	6
Yaş Grupları	1	Sayı	4		2	10	2	
		%	22,2		11,1	55,6	11,1	
	2	Sayı	34	11	30	13	14	13
		%	24,6	9,6	26,1	11,3	12,2	11,3
	3	Sayı	1	10	47	22	9	17
		%	0,9	9,4	44,3	20,8	8,5	16,0
	4	Sayı	9	12	13	7	4	16
		%	14,8	19,7	21,3	11,5	6,6	26,2
Toplam Sayı			48	33	92	52	29	46
Toplam %			16,0	11,0	30,7	17,3	9,7	15,3

Yaş Grupları

1. 1-14 Yaş
2. 15-24 Yaş
3. 25-44 Yaş
4. 45 Yaş ve Üstü

Parka Geliş Sıklığı

1. Haftada Birden Fazla
2. Haftada Bir Kere
3. Ayda Bir Kere
4. Üç Ayda Bir Kere
5. Altı Ayda Bir Kere
6. Yılda Bir Kere veya Hiç Gelmeyen

Şekil 7.27: Yaş Gruplarına Göre Parka Geliş Sıklığı

Kullanıcıların parka geliş sıklığına bakıldığında 1-14 yaş grubu (%56,6) üç ayda bir kere, 15-24 yaş grubu (% 26,1) ayda bir kere, 25-44 yaş grubu (% 44,3) ayda bir kere, 45 yaş ve üstü (%26,2) yılda bir kere veya hiç gelmeyenler kullanıcılardır.

Daha önce yapılan anket sonuçlarına göre 1-14 yaş grubu (%37) , 15-24 yaş grubu (% 29) , 25-34 yaş grubu (% 29) , 35-44 yaş grubu (%24), 45-54 yaş grubu (% 28) , 55 yaş ve üstü (% 30) ayda bir kere parka gelen kullanıcı yaş gruplarıdır.

Tablo 7.29: Meslek Grubuna Göre Hafta Sonu Değerlendirmesi

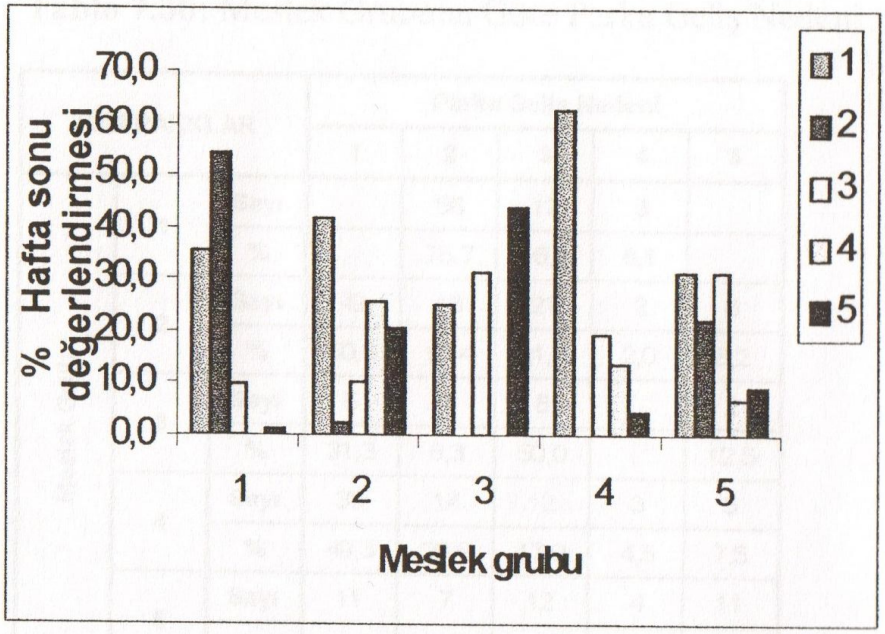
TÜM PARKLAR			Hafta Sonu Değerlendirmesi				
			1	2	3	4	5
Meslek Grubu	1	Sayı	26	40	7		1
		%	35,1	54,1	9,5		1,4
	2	Sayı	41	2	10	25	20
		%	41,8	2,0	10,2	25,5	20,4
	3	Sayı	4		5		7
		%	25,0		31,3		43,8
	4	Sayı	42		13	9	3
		%	62,7		19,4	13,4	4,5
	5	Sayı	14	10	14	3	4
		%	31,1	22,2	31,1	6,7	8,9
Toplam Sayı			127	52	49	37	35
Toplam %			42,3	17,3	16,3	12,3	11,7

Meslek Grupları

1. Öğrenci
2. Emekli - Ev Hanımı - İşsiz
3. İşçi
4. Mimar - Mühendis - Serbest Meslek - Esnaf - Zanaatkar
5. Memur - Subay - Astsubay

Hafta Sonu Değerlendirilmesi

1. Gezerek
2. Spor Yaparak
3. Aktif ve Pasif Kültürel Uğraş
4. Parklara, Şehir Dışı ve Kırsal Alanlara Giderek
5. Evde Çeşitli Uğraş

Şekil 7.28: Meslek Grubuna Göre Hafta Sonu Değerlendirmesi

Meslek gruplarına göre hafta sonu değerlendirmesini incelediğimizde; öğrenciler (%54,1) spor yaparak, emekli, ev hanımı ve işsizler (%41,8) gezerek, işçiler (%43,8) evde çeşitli uğraşılarla, Mimar, mühendis ve serbest meslek sahipler (%62,7) gezerek, memur ve subaylar (%22,2) spor yaparak hafta sonunu değerlendirmektedirler.

Yaklaşık 20 yıl öncesinde ise; işçiler (%35), memurlar (%42), esnaf, tüccar (%40), küçük servis (%38), serbest meslek sahipleri (%41) gezerek, öğrenciler (%37) pasif kültürel uğraşılarla hafta sonunu değerlendirmekte olduklarını görmekteyiz.

Tablo 7.30: Meslek Grubuna Göre Parka Geliş Nedeni

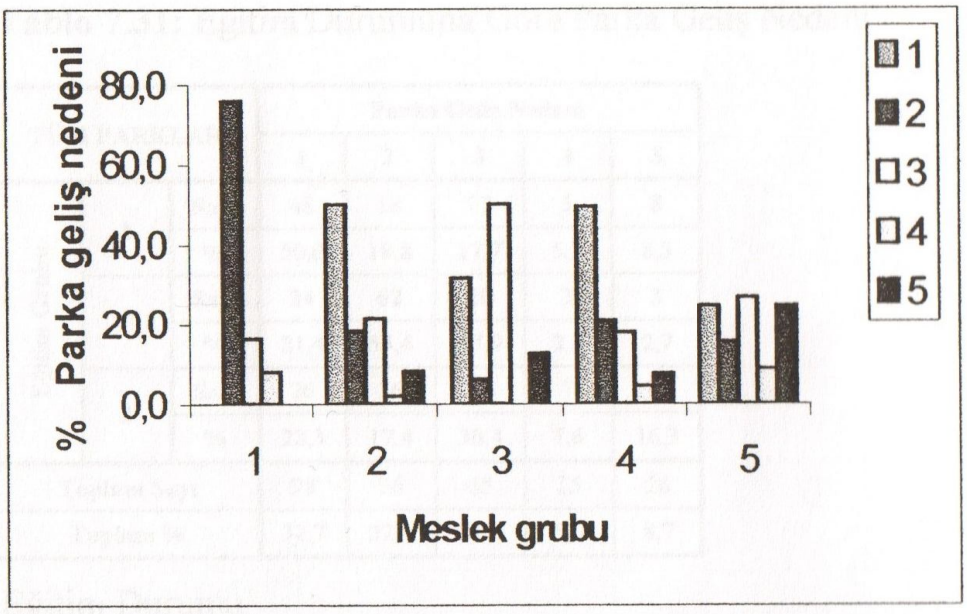
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Nedeni				
			1	2	3	4	5
Meslek Grubu	1	Sayı		56	12	6	
		%		75,7	16,2	8,1	
	2	Sayı	49	18	21	2	8
		%	50,0	18,4	21,4	2,0	8,2
	3	Sayı	5	1	8		2
		%	31,3	6,3	50,0		12,5
	4	Sayı	33	14	12	3	5
		%	49,3	20,9	17,9	4,5	7,5
	5	Sayı	11	7	12	4	11
		%	24,4	15,6	26,7	8,9	24,4
Toplam Sayı			98	96	65	15	26
Toplam %			32,7	32,0	21,7	5,0	8,7

Meslek Grupları

1. Öğrenci
2. Emekli - Ev Hanımı - İşsiz
3. İşçi
4. Mimar - Mühendis - Serbest Meslek - Esnaf - Zanaatkar
5. Memur - Subay - Astsubay

Parka Geliş Nedeni

1. Hava Almak (Doğa ile Yakınlık)
2. Gezmek, Eğlenmek, Oyun Oynamak
3. Dinlenmek, Sükunet
4. Spor Yapmak, Okumak, Müzik Dinlemek vb.
5. Piknik Yapmak

Şekil 7.29: Meslek Grubuna Göre Parka Geliş Nedeni

Kullanıcıları meslek gruplarına göre parka geliş nedenine bakıldığında, öğrenciler (%75,7) gezmek, eğlenmek ve oyun oynamak, emekli, ev hanımı ve işsiz (%50) hava almak, doğa ile yakınlık, işçi (%50) dinlenmek sükunet, mimar, mühendis ve serbest meslek (%49,3) hava almak, doğa ile yakınlık, memur ve subaylar (%26,7) dinlenmek ve sükunet amacıyla parka gelmektedirler.

Tablo 7.31: Eğitim Durumuna Göre Parka Geliş Nedeni

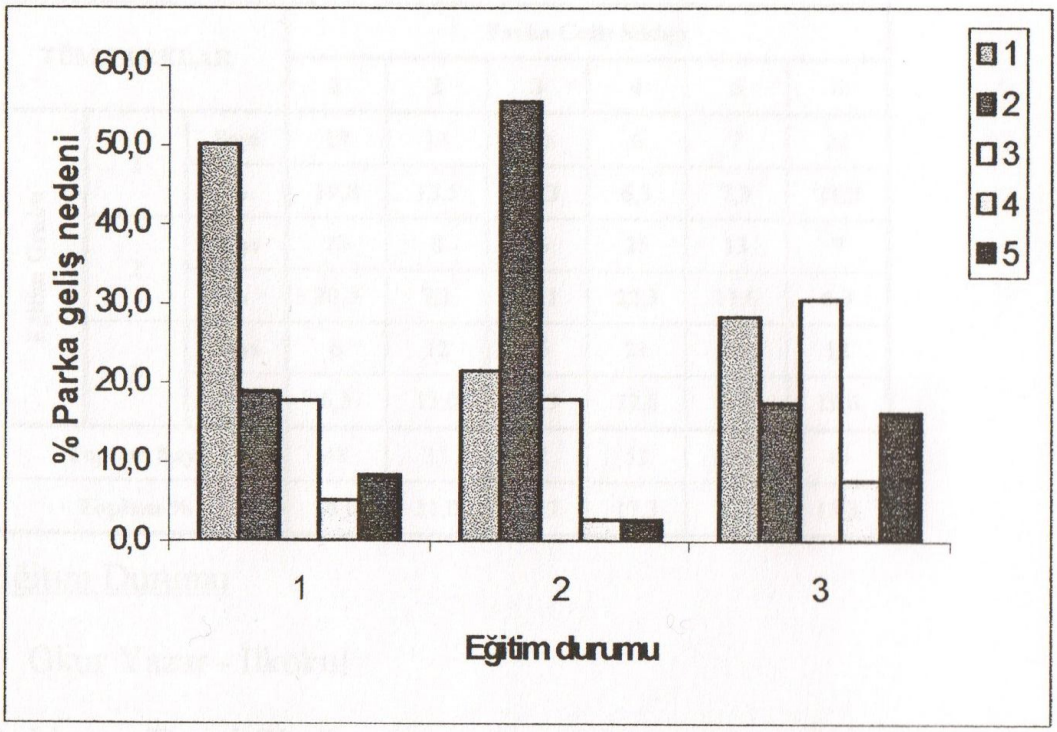
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Nedeni				
			1	2	3	4	5
Eğitim Grubu	1	Sayı	48	18	17	5	8
		%	50,0	18,8	17,7	5,2	8,3
	2	Sayı	24	62	20	3	3
		%	21,4	55,4	17,9	2,7	2,7
	3	Sayı	26	16	28	7	15
		%	28,3	17,4	30,4	7,6	16,3
Toplam Sayı			98	96	65	15	26
Toplam %			32,7	32,0	21,7	5,0	8,7

Eğitim Durumu

1. Okur Yazar - İlkokul
2. Lise ve Dengi Okullar
3. Üniversite - Master - Doktora

Parka Geliş Nedeni

1. Hava Almak (Doğa ile Yakınlık)
2. Gezmek, Eğlenmek, Oyun Oynamak
3. Dinlenmek, Sükunet
4. Spor Yapmak, Okumak, Müzik Dinlemek vb.
5. Piknik Yapmak

Şekil 7.30: Eğitim Durumuna Göre Parka Geliş Nedeni

Kullanıcıların eğitim durumlarına göre parka geliş nedenleri incelendiğinde, okur-yazar, ilkokul mezunları (%50) hava almak ve doğa ile yakınlık, lise ve dengi okul mezunları (%55,4) gezmek, eğlenmek ve oyun oynamak, üniversite mezunları (%30,4) dinlenmek ve sükunet amacıyla parklara gelmektedirler.

Tablo 7.32: Eğitim Durumuna Göre Parka Geliş Sıklığı

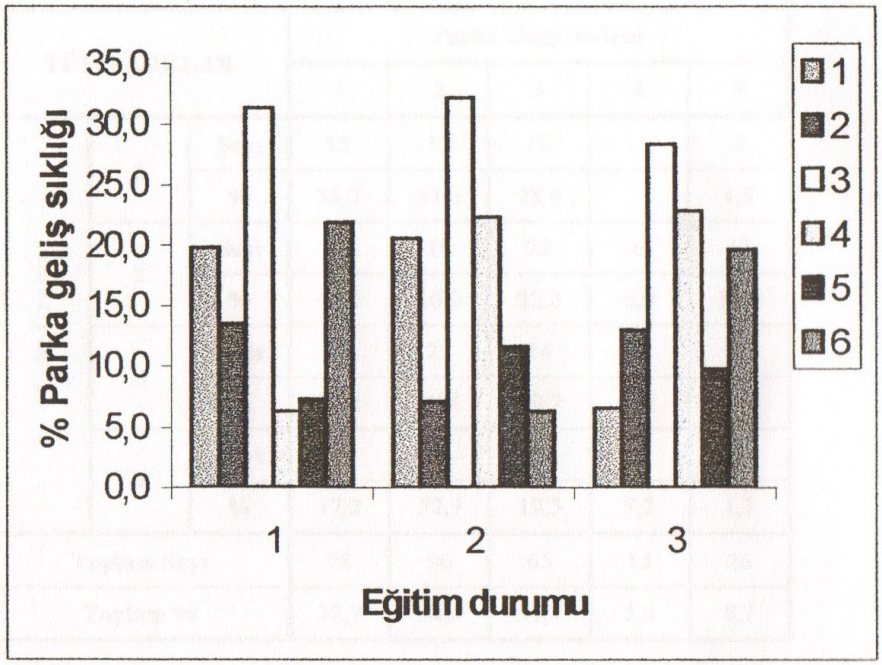
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Sıklığı					
			1	2	3	4	5	6
Eğitim Grubu	1	Sayı	19	13	30	6	7	21
		%	19,8	13,5	31,3	6,3	7,3	21,9
	2	Sayı	23	8	36	25	13	7
		%	20,5	7,1	32,1	22,3	11,6	6,3
	3	Sayı	6	12	26	21	9	18
		%	6,5	13,0	28,3	22,8	9,8	19,6
Toplam Sayı			48	33	92	52	29	46
Toplam %			16,0	11,0	30,7	17,3	9,7	15,3

Eğitim Durumu

1. Okur Yazar - İlkokul
2. Lise ve Dengi Okullar
3. Üniversite - Master - Doktora

Parka Geliş Sıklığı

1. Haftada Birden Fazla
2. Haftada Bir Kere
3. Ayda Bir Kere
4. Üç Ayda Bir Kere
5. Altı Ayda Bir Kere
6. Yılda Bir Kere veya Hiç Gelmeyen

Şekil 7.31: Eğitim Durumuna Göre Parka Geliş Sıklığı

Kullanıcıların eğitim durumuna göre parka geliş sıklığına bakıldığında, ilkokul mezunları (%21,9) yılda bir kere veya hiç gelmeyenler, lise mezunları (%32,1) ayda bir kere, üniversite mezunları (%28,3) yine ayda bir kere parka gelmektedirler.

Daha önce yapılan çalışma da bu durum, tahsili olmayanlar (%22) haftada birden fazla, ilkokul (%34), ortaokul (%30), lise (%25), yüksekokul (%28) ayda bir kere gelen grupları oluşturmaktadır.

Tablo 7.33: Gelir Grubuna Göre Parka Geliş Nedeni

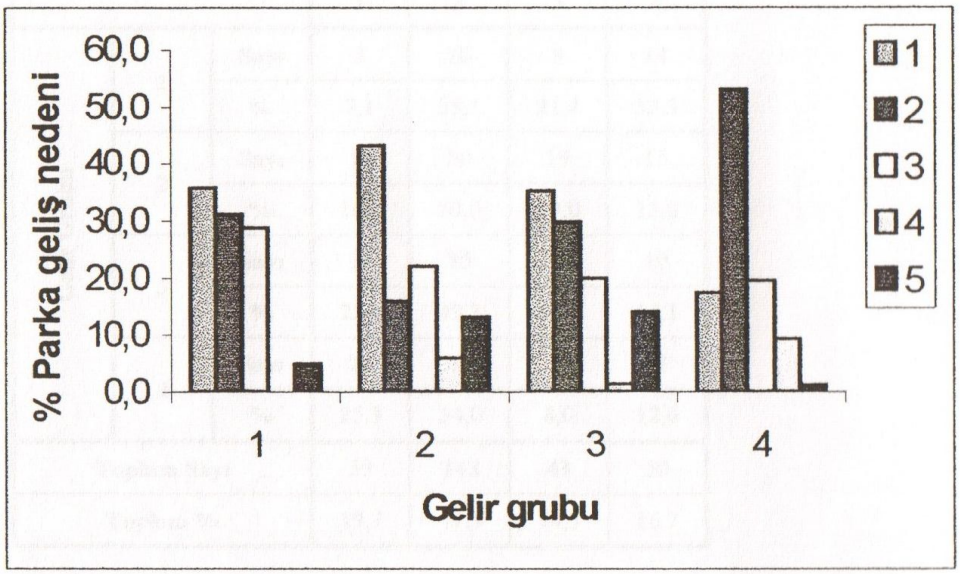
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Nedeni				
			1	2	3	4	5
Gelir Grubu	1	Sayı	15	13	12		2
		%	35,7	31,0	28,6		4,8
	2	Sayı	43	16	22	6	13
		%	43,0	16,0	22,0	6,0	13,0
	3	Sayı	25	21	14	1	10
		%	35,2	29,6	19,7	1,4	14,1
	4	Sayı	15	46	17	8	1
		%	17,2	52,9	19,5	9,2	1,1
Toplam Sayı			98	96	65	15	26
Toplam %			32,7	32,0	21,7	5,0	8,7

Gelir Grubu

1. 100 Milyondan Az
2. 100-300 Milyon
3. 300 Milyon ve Üstü
4. Geliri Olmayanlar

Parka Geliş Nedeni

1. Hava Almak (Doğa ile Yakınlık)
2. Gezmek, Eğlenmek, Oyun Oynamak
3. Dinlenmek, Sükunet
4. Spor Yapmak, Okumak, Müzik Dinlemek vb.
5. Piknik Yapmak

Şekil 7.32: Gelir Grubuna Göre Parka Geliş Nedeni

Kullanıcıları gelir gruplarına göre parka geliş nedenlerine bakıldığında, 100 milyondan az geliri olanlar (%35,7), 100-300 milyon geliri olanlar (%43), 300 milyon ve üstünde geliri olanlar (%35,2) hava almak ve doğa ile yakınlık amacıyla parka gelirken, geliri olmayanlar (%52,9) gezmek, eğlenmek ve oyun oynamak amacıyla parka gelmektedir.

Tablo 7.34: Gelir Grubuna Göre Park Alanını Tercih Etme Sebebi

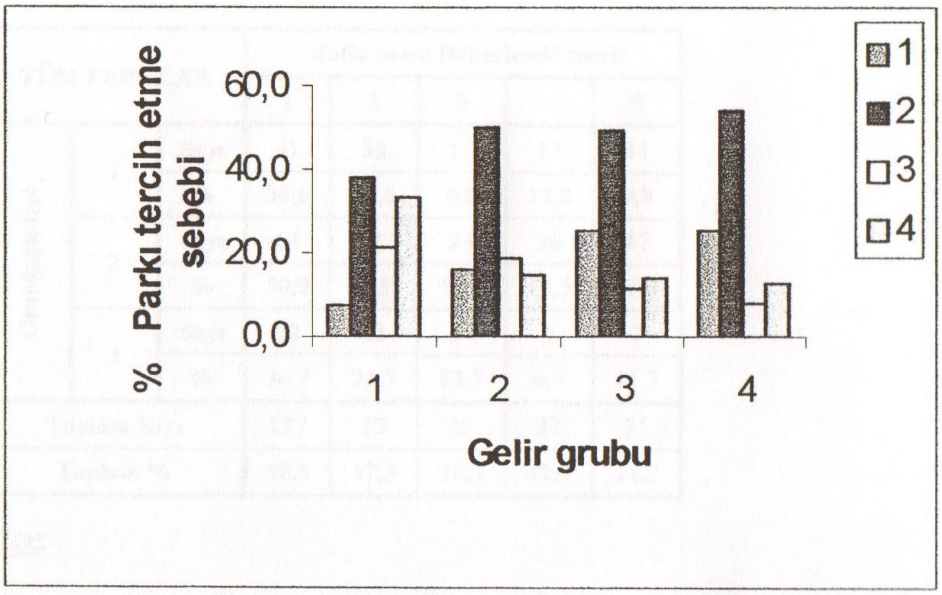
TÜM PARKLAR			Parkı Tercih Etme Sebebi			
			1	2	3	4
Gelir Grubu	1	Sayı	3	16	9	14
		%	7,1	38,1	21,4	33,3
	2	Sayı	16	50	19	15
		%	16,0	50,0	19,0	15,0
	3	Sayı	18	35	8	10
		%	25,4	49,3	11,3	14,1
	4	Sayı	22	47	7	11
		%	25,3	54,0	8,0	12,6
Toplam Sayı			59	148	43	50
Toplam %			19,7	49,3	14,3	16,7

Gelir Grubu

1. 100 Milyondan Az
2. 100-300 Milyon
3. 300 Milyon ve Üstü
4. Geliri Olmayanlar

Parkı Tercih Etme Sebebi

1. Yakın Oluşu, Buluşma Yeri, Tavsiye
2. Bakımlı Ekipmanları Tam, Doğal Güzelliği ve Manzara
3. Sakin Sessiz Oluşu
4. Tarihi Turistik Değeri, Tesisleri Gezme ve Merak nedeni

Şekil 7.33: Gelir Grubuna Göre Park Alanını Tercih Etme Sebebi

Kullanıcıların gelir gruplarına göre parkı tercih etme sebeplerine baktığımızda, 100 milyondan az geliri olanlar (%38,1), 100-300 milyon geliri olanlar (%50), 300 milyon ve üstü geliri olanlar (%49,3), geliri olmayanlar (%54) bakımlı, ekipmanları tam, doğal güzelliği ve manzarası için parka gelmektedirler.

Tablo 7.35: Oturduğu İlçeye Göre Hafta Sonu Değerlendirmesi

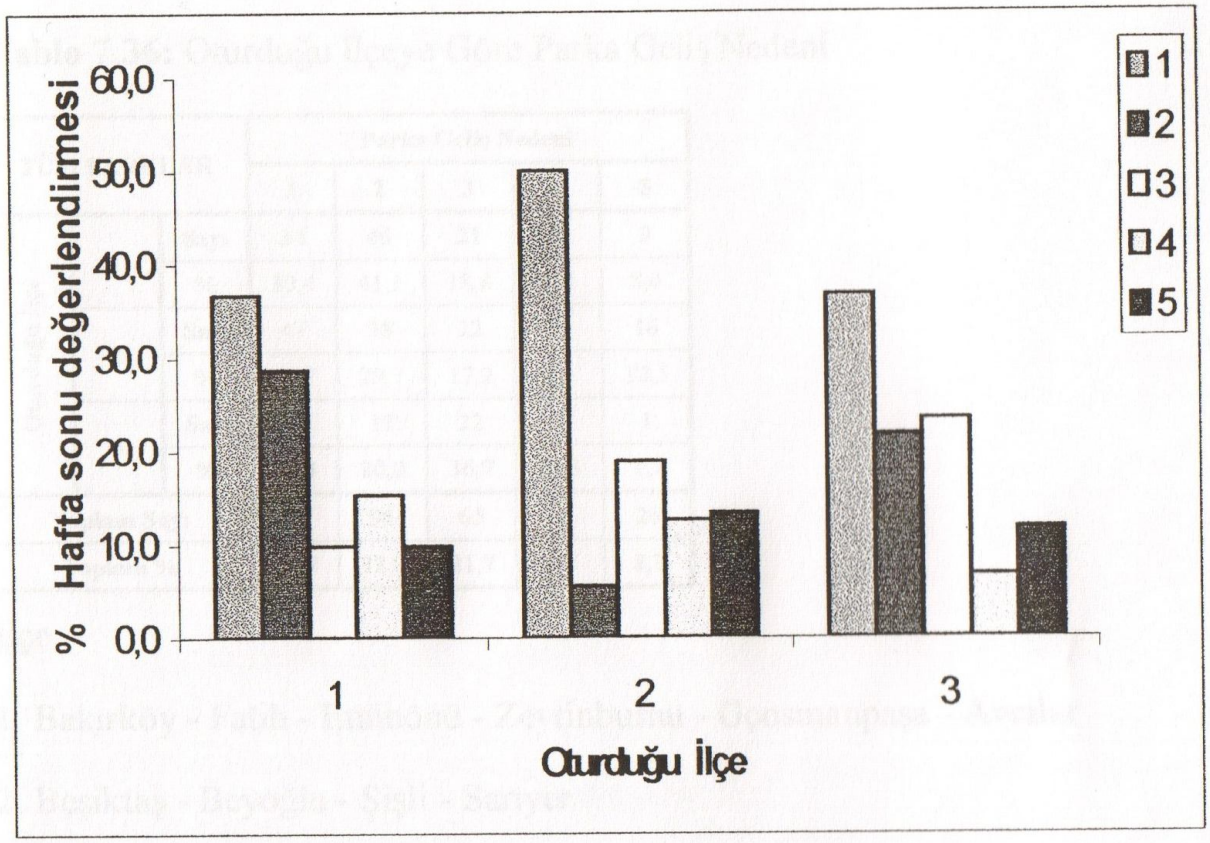
TÜM PARKLAR			Hafta Sonu Değerlendirmesi				
			1	2	3	4	5
Oturduğu İlçe	1	Sayı	41	32	11	17	11
		%	36,6	28,6	9,8	15,2	9,8
	2	Sayı	64	7	24	16	17
		%	50,0	5,5	18,8	12,5	13,3
	3	Sayı	22	13	14	4	7
		%	36,7	21,7	23,3	6,7	11,7
Toplam Sayı			127	52	49	37	35
Toplam %			42,3	17,3	16,3	12,3	11,7

İlçe

1. Bakırköy - Fatih - Eminönü - Zeytinburnu - Gçosmanpaşa - Avcılar
2. Beşiktaş - Beyoğlu - Şişli - Sarıyer
3. Kadıköy - Maltepe - Üsküdar - Kartal - Pendik

Hafta Sonu Değerlendirmesi

1. Gezerek
2. Spor Yaparak
3. Aktif ve Pasif Kültürel Uğraş
4. Parklara, Şehir Dışı ve Kırsal Alanlara Giderek
5. Evde Çeşitli Uğraş

Şekil 7.34: Oturduğu İlçeye Göre Hafta Sonu Değerlendirmesi

Kullanıcıların oturduğu semtlere göre hafta sonu değerlendirmeleri, Bakırköy, Fatih, Eminönü, G.osmanpaşa ve Avcılar'da oturanlar (%36,6), Beşiktaş, Beyoğlu, Şişli ve Sarıyer'de (%50), Kadıköy, Maltepe, Kartal, Pendik, ve Üsküdar'da (%36,7) gezerek geçirmektedirler.

Daha önceki yıllarda, G.osmanpaşa'da oturanlar(%39) ve Zeytinburnu'nda oturanlar (%28) pasif kültürel uğraş, Eminönü'nde oturanlar (%36) evde çeşitli uğraş ve diğer semtlerde oturanlar ise gezerek hafta sonunu değerlendirmektedirler.

Tablo 7.36: Oturduğu İlçeye Göre Parka Geliş Nedeni

TÜM PARKLAR			Parka Geliş Nedeni				
			1	2	3	4	5
Oturduğu İlçe	1	Sayı	34	46	21	2	9
		%	30,4	41,1	18,8	1,8	8,0
	2	Sayı	47	38	22	5	16
		%	36,7	29,7	17,2	3,9	12,5
	3	Sayı	17	12	22	8	1
		%	28,3	20,0	36,7	13,3	1,7
Toplam Sayı			98	96	65	15	26
Toplam %			32,7	32,0	21,7	5,0	8,7

İlçe

1. Bakırköy - Fatih - Eminönü - Zeytinburnu - Gçosmanpaşa - Avcılar

2. Beşiktaş - Beyoğlu - Şişli - Sarıyer

3. Kadıköy - Maltepe - Üsküdar - Kartal - Pendik

Parka Geliş Nedeni

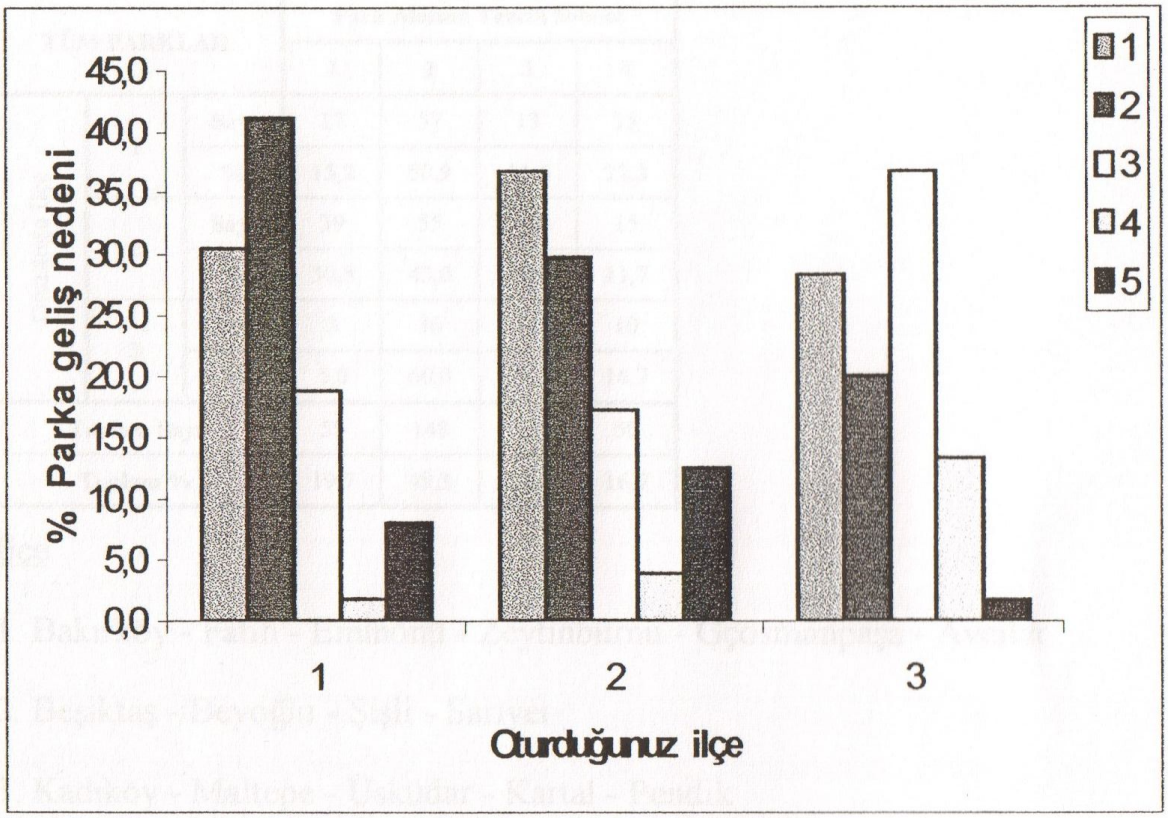
1. Hava Almak (Doğa ile Yakınlık)

2. Gezmek, Eğlenmek, Oyun Oynamak

3. Dinlenmek, Sükunet

4. Spor Yapmak, Okumak, Müzik Dinlemek vb.

5. Piknik Yapmak

Şekil 7.35: Oturduğu İlçeye Göre Parka Geliş Nedeni

Kullanıcıların oturduğu semte göre parka geliş nedenleri incelendiğinde, Bakırköy, Eminönü, Fatih, Zeytinburnu, G.osmanpaşa ve Avcılar (%30,4), Beşiktaş, Beyoğlu, Şişli, Sarıyer tarafında oturanlar (%36,7) hava almak, gezmek ve oyun oynamak amacıyla gelirken Kadıköy, Maltepe, Kartal, Pendik ve Üsküdar tarafında oturanlar dinlenmek ve sükunet amacıyla parka gelmektedirler.

Daha önceki yıllarda yapılan anket çalışmalarında ise kullanıcı kitlesinin çoğunluğu parka gezmek amacıyla gelmektedir.

Tablo 7.37: Oturduğu İlçeye Göre Park Alanını Tercih Etme Sebebi

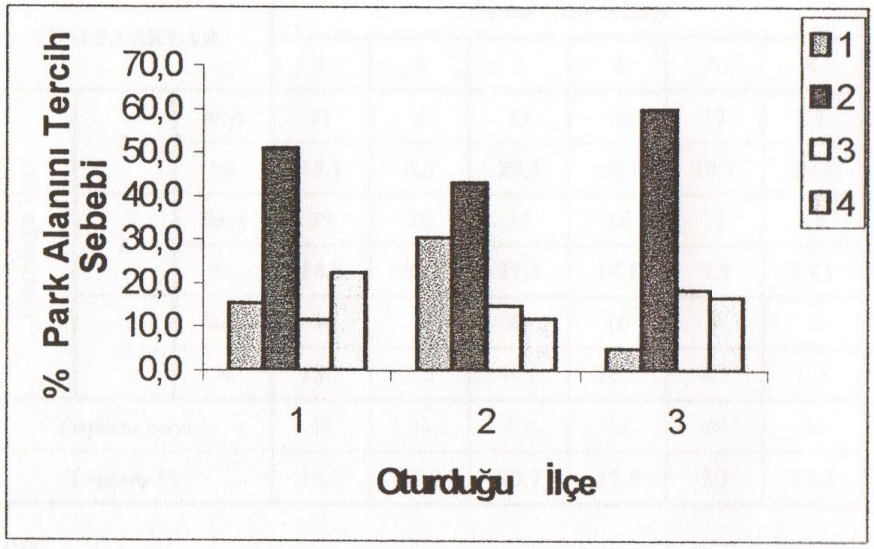
TÜM PARKLAR			Park Alanını Tercih Sebebi			
			1	2	3	4
Oturduğu İlçe	1	Sayı	17	57	13	25
		%	15,2	50,9	11,6	22,3
	2	Sayı	39	55	19	15
		%	30,5	43,0	14,8	11,7
	3	Sayı	3	36	11	10
		%	5,0	60,0	18,3	16,7
Toplam Sayı			59	148	43	50
Toplam %			19,7	49,3	14,3	16,7

İlçe

1. Bakırköy - Fatih - Eminönü - Zeytinburnu - Gçosmanpaşa - Avcılar
2. Beşiktaş - Beyoğlu - Şişli - Sarıyer
3. Kadıköy - Maltepe - Üsküdar - Kartal - Pendik

Parkı Tercih Etme Sebebi

1. Yakın Oluşu, Buluşma Yeri, Tavsiye
2. Bakımlı Ekipmanları Tam, Doğal Güzelliği ve Manzara
3. Sakin Sessiz Oluşu
4. Tarihi Turistik Değeri, Tesisleri Gezme ve Merak nedeni

Şekil 7.36: Oturduğu İlçeye Göre Park Alanını Tercih Etme Sebebi

Yapılan anket çalışmaları sonucunda kullanıcılar İstanbul'un neresinden gelirse gelsinler parkı tercih sebepleri doğal güzelliği ve manzarası nedeniyledir.

Tablo 7.38: Oturduğu İlçeye Göre Parka Geliş Sıklığı

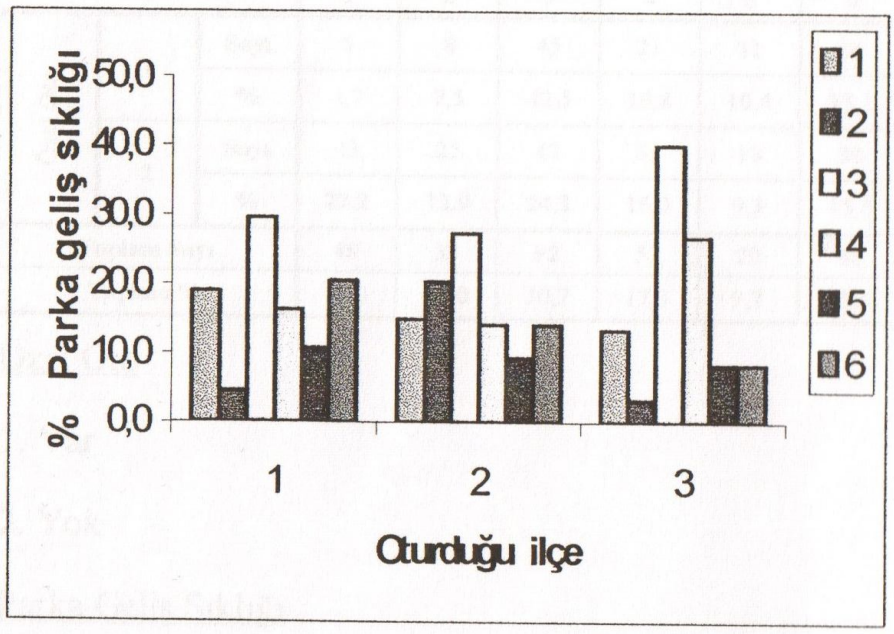
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Sıklığı					
			1	2	3	4	5	6
Oturduğu ilçe	1	Sayı	21	5	33	18	12	23
		%	18,8	4,5	29,5	16,1	10,7	20,5
	2	Sayı	19	26	35	18	12	18
		%	14,8	20,3	27,3	14,1	9,4	14,1
	3	Sayı	8	2	24	16	5	5
		%	13,3	3,3	40,0	26,7	8,3	8,3
Toplam Sayı			48	33	92	52	29	46
Toplam %			16,0	11,0	30,7	17,3	9,7	15,3

İlçe

1. Bakırköy - Fatih - Eminönü - Zeytinburnu - G.osmanpaşa - Avcılar
2. Beşiktaş - Beyoğlu - Şişli - Sarıyer
3. Kadıköy - Maltepe - Üsküdar - Kartal - Pendik

Parka Geliş Sıklığı

1. Haftada Birden Fazla
2. Haftada Bir Kere
3. Ayda Bir Kere
4. Üç Ayda Bir Kere
5. Altı Ayda Bir Kere
6. Yılda Bir Kere veya Hiç Gelmeyen

Şekil 7.37: Oturduğu İlçeye Göre Parka Geliş Sıklığı

Anket sonuçları neticesinde kullanıcıların oturduğu semte göre parka geliş sıklığı incelendiğinde, her üç bölgeden gelenlerin çoğunluğu ayda bir kere parka gelmeyi tercih etmektedirler.

Daha önceki yıllarda yapılan anket değerlendirme sonuçlarına göre yine ayda bir kere gelenlerin parkı daha yoğun olarak kullandığı görülmektedir.

Tablo 7.39: Özel Otosu Olanların Parka Geliş Sıklığı

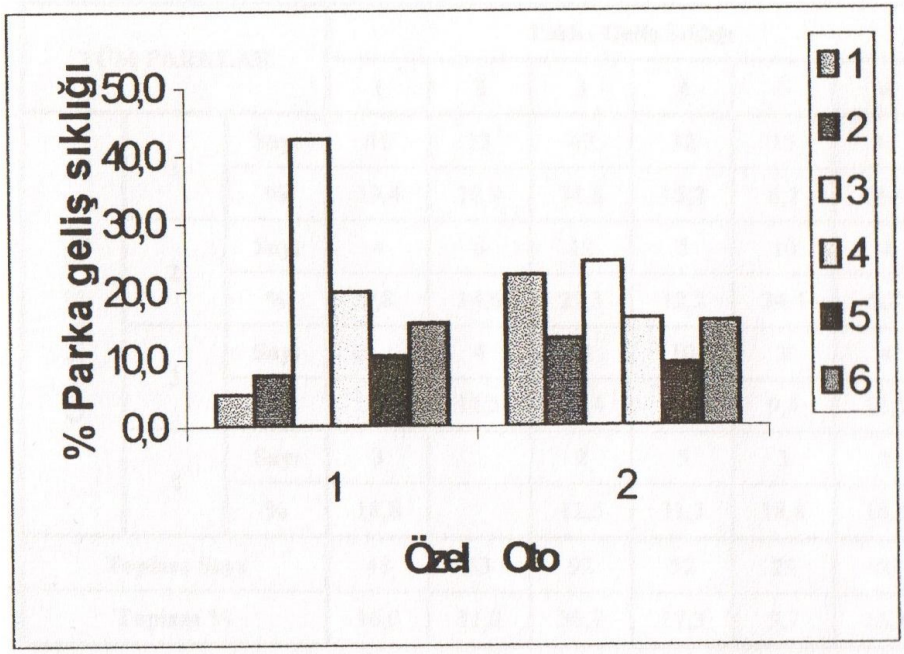
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Sıklığı					
			1	2	3	4	5	6
Özel Oto	1	Sayı	5	8	45	21	11	16
		%	4,7	7,5	42,5	19,8	10,4	15,1
	2	Sayı	43	25	47	31	18	30
		%	22,2	12,9	24,2	16,0	9,3	15,5
Toplam Sayı			48	33	92	52	29	46
Toplam %			16,0	11,0	30,7	17,3	9,7	15,3

Özel Oto

1. Var
2. Yok

Parka Geliş Sıklığı

1. Haftada Birden Fazla
2. Haftada Bir Kere
3. Ayda Bir Kere
4. Üç Ayda Bir Kere
5. Altı Ayda Bir Kere
6. Yılda Bir Kere veya Hiç Gelmeyen

Şekil 7.38: Özel Otosu Olanların Parka Geliş Sıklığı

Özel oto sahibi olan (%42,5), olmayanlar da (%24,2) ayda bir kere parka gelen kullanıcılardır.

Daha önceki yıllarda yapılan anket çalışmalarında da oto sahibi olan (%27), olmayan da (%29) yine ayda bir kere parka gelmektedir.

Tablo 7.40: Oturduğu Eve Göre Parka Geliş Sıklığı

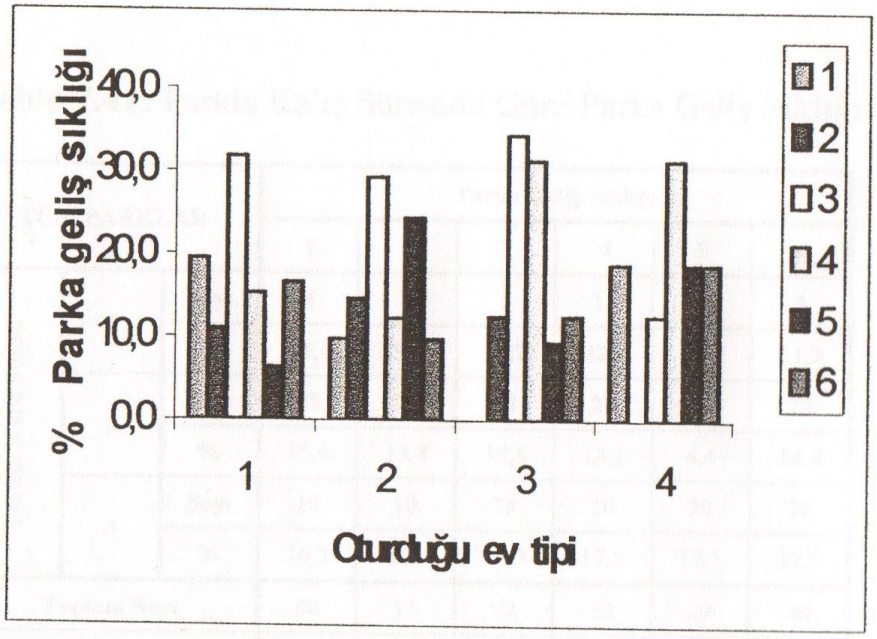
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Sıklığı					
			1	2	3	4	5	6
Oturduğu Ev Tipi	1	Sayı	41	23	67	32	13	35
		%	19,4	10,9	31,8	15,2	6,2	16,6
	2	Sayı	4	6	12	5	10	4
		%	9,8	14,6	29,3	12,2	24,4	9,8
	3	Sayı		4	11	10	3	4
		%		12,5	34,4	31,3	9,4	12,5
	4	Sayı	3		2	5	3	3
		%	18,8		12,5	31,3	18,8	18,8
Toplam Sayı			48	33	92	52	29	46
Toplam %			16,0	11,0	30,7	17,3	9,7	15,3

Oturduğu Ev Tipi

1. Apartman
2. Bahçeli Ev
3. Blok Apartman - Site (Planlı Yerleşme)
4. Gecekondu

Parka Geliş Sıklığı

1. Haftada Birden Fazla
2. Haftada Bir Kere
3. Ayda Bir Kere
4. Üç Ayda Bir Kere
5. Altı Ayda Bir Kere
6. Yılda Bir Kere veya Hiç Gelmeyen

Şekil 7.39: Oturduğu Eve Göre Parka Geliş Sıklığı

Kullanıcıların apartman dairesinde oturanların (%19,4) haftada birden fazla parka gelme ihtiyacı duyarken, site (%34,4) ve bahçeli ev (%29,3) ayda bir kere,gecekondu da oturanlar ise (%31,3) üç ayda bir kere parka gelmektedirler.

Daha önceki çalışma da bu durum bahçeli evde oturanlar (%27) ve bahçesiz evde oturanlar da (%29) ayda bir kere parka gelmeyi tercih etmişlerdir.

Tablo 7.41: Parkta Kalış Süresine Göre Parka Geliş Sıklığı

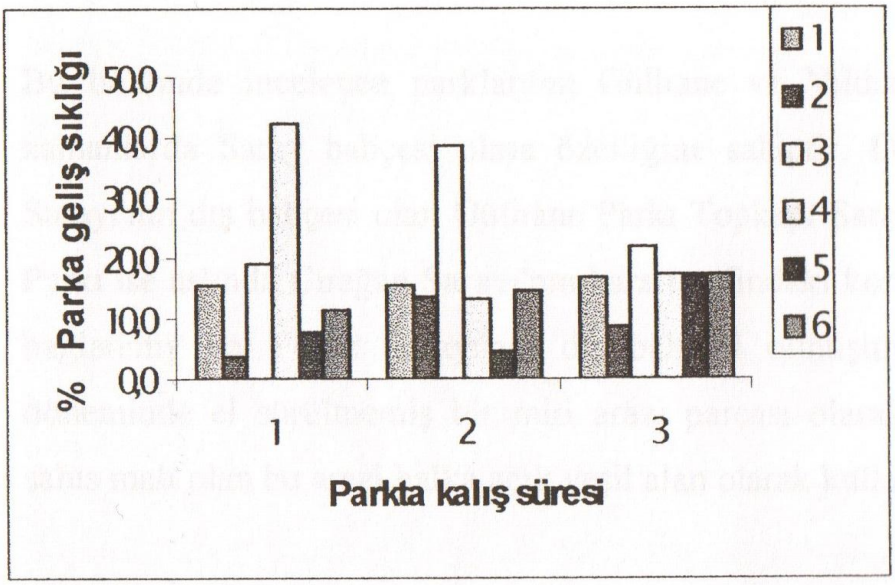
TÜM PARKLAR			Parka Geliş Sıklığı					
			1	2	3	4	5	6
Parkta Kalış Süresi	1	Sayı	4	1	5	11	2	3
		%	15,4	3,8	19,2	42,3	7,7	11,5
	2	Sayı	25	22	62	21	7	23
		%	15,6	13,8	38,8	13,1	4,4	14,4
	3	Sayı	19	10	25	20	20	20
		%	16,7	8,8	21,9	17,5	17,5	17,5
Toplam Sayı			48	33	92	52	29	46
Toplam %			16,0	11,0	30,7	17,3	9,7	15,3

Parkta Kalış Süresi

1. Bir Saatten Az
2. 1-2 Saat
3. Yarım Gün ve Üstü

Parka Geliş Sıklığı

1. Haftada Birden Fazla
2. Haftada Bir Kere
3. Ayda Bir Kere
4. Üç Ayda Bir Kere
5. Altı Ayda Bir Kere
6. Yılda Bir Kere veya Hiç Gelmeyen

Şekil 7.40: Parkta Kalış Süresine Göre Parka Geliş Sıklığı

Yapılan anket değerlendirmeleri sonucunda, parkta bir saatten az (%42,3) kalanlar üç ayda bir kere, 1-2 saat (%38,8), yarım gün ve üstü (%21,9) ayda bir kere parkı kullananlardır.

1978 yılında yapılan anket çalışmasında, parkta ne kadar kalınırsa kalınsın çoğunluğun parka ayda bir kere geldiği belirlenmiştir.

7.3. Bölüm Sonucu

Bu bölümde incelenen parklardan Gülhane ve Yıldız Parkı'nın her ikisi de ilk zamanlarda Saray bahçesi olma özelliğine sahiptir. Osmanlı döneminde Topkapı Sarayı'nın dış bahçesi olan Gülhane Parkı Topkapı Sarayı'nın beşinci avlusu, Yıldız Parkı ise aslında Çırağan Sarayı'nın kara tarafındaki korusu iken daha sonra Yıldız'a bağlanmış ve Yıldız Sarayı'nın dış bahçesi olmuştur. Emirgan Parkı, Osmanlı döneminde el sürülmemiş bir miri arazi parçası olarak bilinmektedir. Daha sonra şahıs malı olan bu arazi halka açık yeşil alan olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Gülhane Parkı, padişahların ilgi gösterdiği gül ve çiçeklerle çevrili bahçelerin bulunduğu, bu bahçelerin bakımı, temizliği için III. Murad tarafından bir bölüğün görevlendirdiği değerli bir alandı. Zamanı yaşayan görgü tanıklarına göre bir cennete benzetilen bahçeye bazı padişahlar tarafından da kasır ve köşkler yapılmıştır. Fakat 18.yy'a gelindiğinde İstanbul'un ilk imar çalışmaları sırasında bunlar harap olmuştur. 19.yy'da ise burada yer alan bahçeler yavaş yavaş ilgisizlik yüzünden gözden düşmeye başlamıştır. 1868 yangını ile yok olan iç bahçenin ardından 1870 yılında demiryolunun yapımı sırasında da Has Bahçenin bozulmasına ve yok olmasına neden olmuştur. Bahçeye ait köşk ve limonluklar da bu dönemde yıktırılmıştır. Bugün sadece Has Bahçe'ye ve Hasanpaşa settine ait bazı parçalar kalmıştır.

Böylece yavaş yavaş bazı özelliklerini kaybeden Gülhane 1912-1914 yıllarında İstanbul Şehremini belediye Başkanı Cemil Paşa tarafından parka dönüştürülmüş ve halka açılmıştır.

Yıldız parkı, ilk zamanlar da defne ormanlarının bulunduğu yer, padişahların hayran olduğu, çeşitli kasırlar, köşkler, çeşme vb. gibi yapılar yaptırdığı bir yerdi. Başta lale olmak üzere pek çok çiçekler dikilmiş bu alanlar da eğlenceler yapılırdı. 19.yy'da sadece padişah ve yakın çevresinin kullandığı koruluk, II. Abdülhamid tarafından deniz kenarındaki yoldan itibaren yeni sarayı olan Yıldız'a bağlatılmıştır. Bu dönemde bazı yabancı bahçıvan ve mimarların çalıştığı park çeşitli düzenlemelerle son şeklini almıştır. Yine II. Abdülhamid tarafından iç ve dış bahçe genişletilerek etrafı yüksek duvarlarla çevrilmiştir. Cumhuriyet döneminde Yıldız Saray Kompleksi

üçe bölünmüş ve deniz tarafındaki koruluk içindeki Çadır ve Malta Köşkleri ile birlikte İstanbul Belediyesine verilmiştir. Daha sonra yeterince bakılmayan alan 1979 yılında TURİNG tarafından ele alınmış ve içindeki köşkler onarılmış ve bütün alan gezilebilir hale getirilmiştir.

Osmanlılardan önce, Bizanslılar döneminde Baltalimanı'ndan İstinye koyuna kadar uzanan bu arazi parçası büyük bir servi ormanı halindeydi ve yöre 'Sevili Orman' (Kyparades) ismi ile ün salmıştı. 16.yy'ın ortasında Nişancı Feridun Bey'e verilmiş ve bir süre sonra 'Feridun Bağçesi' diye anılmıştır. IV. Murad 1635'te bu bahçeye Emirgüneyoğlu Tasmasb Kulu Han'a vermiştir. Bu tarihten sonra burası 'Emirgüne Bağçesi' diye anılmış, giderek halk ağzında dilden dile değişikliğe uğrayarak 'Emirgan'a dönüşmüştür. İmarcı bir kişi olarak tanına Feridun Bey, hırvat ustalar getirerek burasının daha da güzelleştirmeye çalışmış, yazlık bir köşk ve bir de av kasrı yaptırmış, bununla da kalmayarak kuyular açtırarak bahçelerin suyunu temin etmişti. 19.yy'ın ikinci yarısında Abdülaziz, Emirgüne Köyünün gerisindeki büyük arazi parçası ile koruluğu Mısır Hıdivi İsmail Paşa'ya vermiş; Hıdiv, kıyıdaki büyük ahşap saraydan başka, sarayın arka bahçesi durumunda olan korulukta birbirinden güzel ve zarif üç köşk yaptırmış, buraların yakın çevresini de çok güzel bir park halinde tanzim ettirmiştir. Koru İsmail Paşa'nın ölümünden sonra veresesinden Satvet Lütfi Tozan'ın mülkiyetine geçmiş, bir müddet sonra da İstanbul belediyesince satın alınmış ve 1943'te halka açılmıştır.

Günümüzdeki halkın kullanımına açık olan bu parklarda yapılan anket çalışmaları sonucunda kullanıcıların;

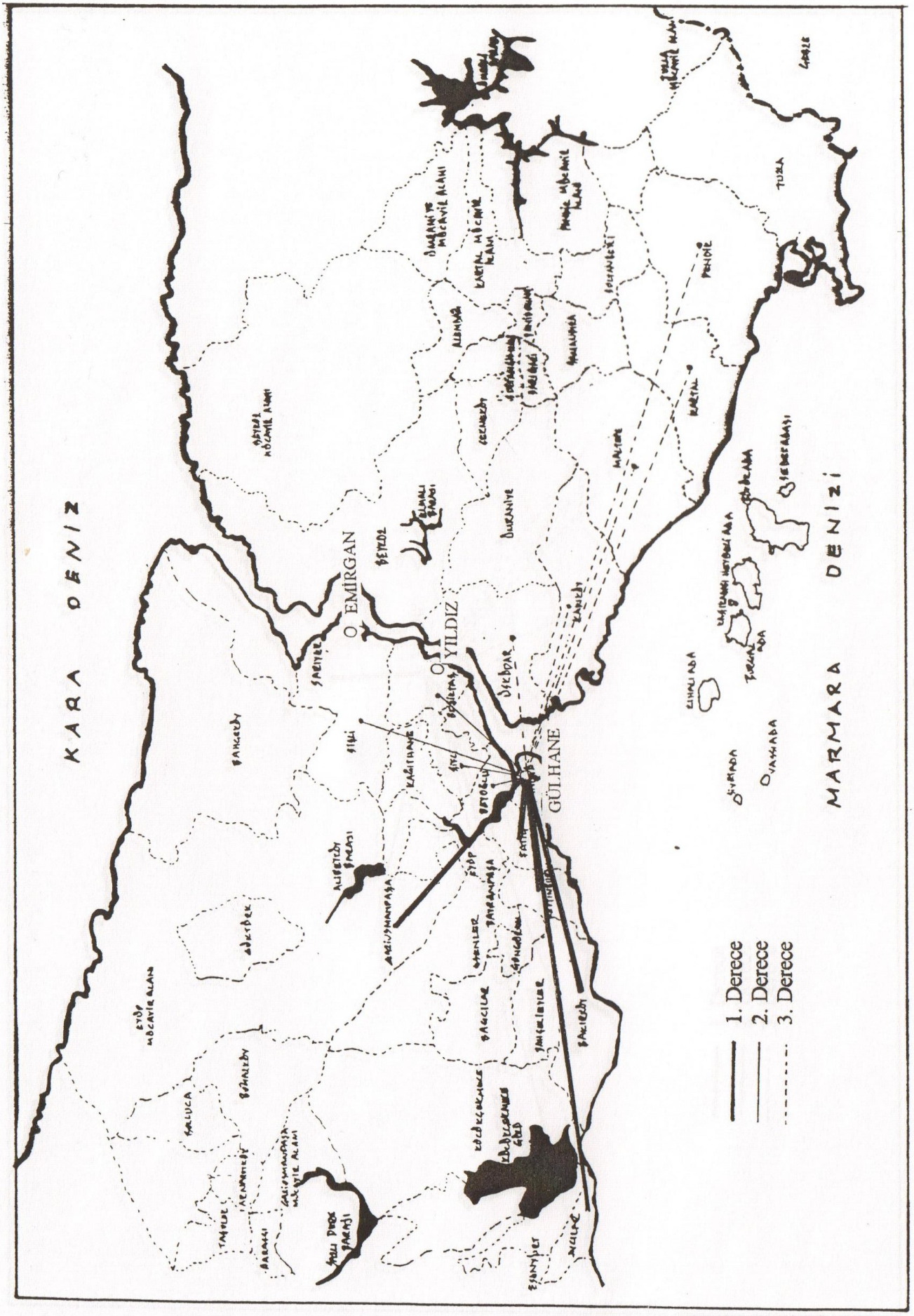
Yıldız ve Gülhane Parkı'nda daha çok gençler tarafından kullanıldığını ve bunun en önemli nedeni de yakın çevresindeki üniversitenin ve diğer okulların yer almasıdır. Kullanıcıların daha çok yakın çevreden ve ulaşımın kolay olduğu yerden geldiği belirlenmiştir. Her iki parkın da yakınında yer alan vapur iskeleleri, bu alanlar Anadolu yakasından Üsküdar ve Kadıköy gibi deniz ulaşımı olan ilçelerden gelenleri önemli bir sayıda olmasına neden olmaktadır. Emirgan Parkı Sarıyer ve Beşiktaş ilçe halkı yoğun olarak kullanmaktadır.

Yıldız ve Emirgan Parkı'na gelme sebeplerinin tarihi kimliği yanında, bu muazzam yeşilliğin sayesinde doğa ile iç içe olma, ulaşımın kolay olması ile TURİNG

tarafından restore edilerek halkın kullanımına sunulan köşklerde yemek yemek için gelindiği belirlenmiştir. Ayrıca Yıldız parkı içerisinde yapılması düşünülen henüz proje aşamasında olan Botanik Bahçesi İ.Ü. Orman Fakültesi ve İ.B.Ş.B. Park Bahçeler Müdürlüğü ile ortak çalışma neticesinde yapılması planlanmaktadır. Gülhane Parkı ise, büyük oranda buradaki aktivitelerden olan şenlikler, geçen sene kaldırılan lunapark ve en önemlisi de Hayvanat bahçesini görmek isteyenler tarafından tercih edilmektedir. Gülhane Parkı'nda yer alan ve özellikle pek çok kişiyi buraya çeken Hayvanat bahçesi günümüzde çok bakımsız ve yetersiz durumdadır. Hayvanların yaşama ortamlarının pis ve bakımsız olduğu gözlenmiştir ve bu durum kullanıcılar tarafından da aynı şekilde değerlendirilmiştir. Fakat buna rağmen oldukça rağbet görmesi bu amaca hizmet edecek başka bir hayvanat bahçesinin İstanbul'da olmamasıdır. Hayvanat bahçesinin, başka daha uygun bir yerde, daha kapsamlı bir hale sokularak yerleştirilmesi hem kullanıcılar hem de hayvanat bahçesinin iyileştirilmesi için daha uygun olacağı düşünülmektedir. İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Yatırım Planlama Müdürlüğü tarafından ihale yoluyla Florya'da hayvanat bahçesi projesi hazırlanmıştır. Gülhane Parkı'ndaki hayvanat bahçesinin de buraya taşınması düşünülmektedir.

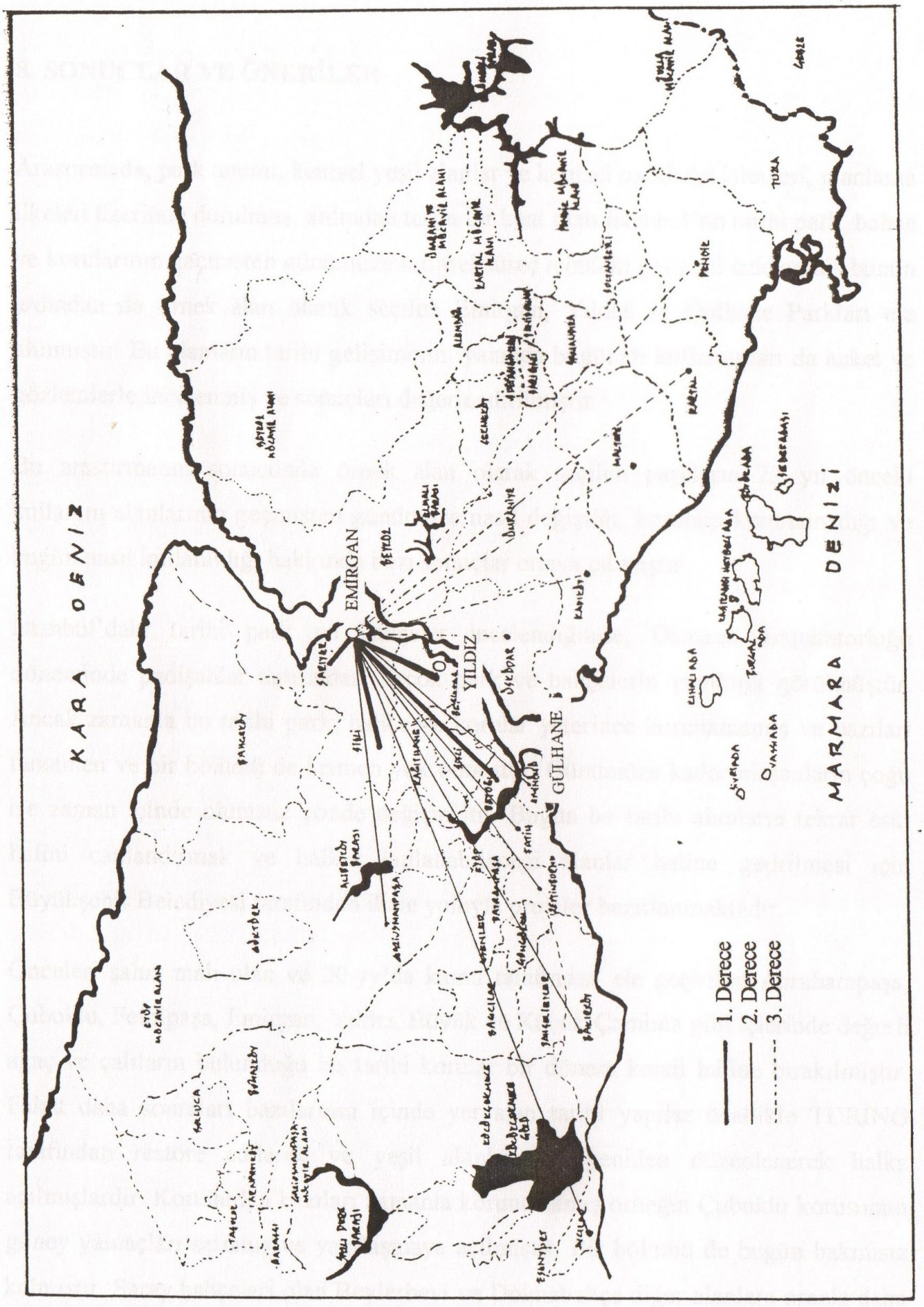
Yazları çok yoğun bir kullanıma sahip olan Gülhane'de, ana yürüyüş aksı boyunca her iki tarafında yer alan yiyecek satış yerleriyle dolmaktadır. Yiyecek satış yerlerini temizlemek için kullanılan deterjanlı sular asırlık ağaçlara zarar vermektedir. Ayrıca şenlik zamanı ve çay bahçelerinden gelen farklı müzik sesleri Topkapı Sarayı'nı ziyarete gelen turistler için hoş olmayan bir görüntü ve gürültü kirliliği yaratmaktadır.

Oldukça uzun bir tarihi süreçten geçen bu üç parkta bugün zaman içinde kazandıkları yeni ve değişik fonksiyonlarla işlevlerini devam ettirmektedir. Yıldız ve Emirgan Parkı içerisindeki alanların yeniden düzenlenmesi ve tarihi yapıların restore edilmesi nedeniyle Gülhane Parkı'na göre daha iyi durumdadır. Geçmişten günümüze kadar meydana gelen değişikliklere baktığımızda Gülhane Parkı'nın Yıldız'a ve Emirgan'a oranla daha fazla değiştiği ve bazı özelliklerini yitirdiği gözlenmiştir. Fakat her üç parkta günümüzde halkın büyük oranda kullandığı ve rağbet ettiği kentsel alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 7.42: Gülhane Parkı'nın İlçelere Göre Öncelikli Geliş Sıralaması

Tablo 7.43: Yıldız Parkı'nın İlçelere Göre Öncelikli Geliş Sıralaması

Tablo 7.44: Emirgan Parkı'nın İlçelere Göre Öncelikli Geliş Sıralaması

8. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmada, park tanımı, kentsel yeşil alanlar ve kentsel parkların işlevleri, planlama ilkeleri üzerinde durulmuş, ardından tarihi bir kent olan İstanbul'un tarihi park, bahçe ve korularının geçmişten günümüze tarihsel süreç içindeki gelişimi irdelenmiş bunun ardından da örnek alan olarak seçilen Emirgan, Yıldız ve Gülhane Parkları ele alınmıştır. Bu alanların tarihi gelişiminin yanında bugünkü kullanımları da anket ve gözlemlerle incelenmiş ve sonuçları değerlendirilmiştir.

Bu araştırmanın sonucunda örnek alan olarak seçilen parkların 22 yıl önceki kullanım alanlarının geçmişten günümüze nasıl değiştiği, korunup korunamadığı ve bugün nasıl kullanıldığı hakkında bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

İstanbul'daki tarihi park ve bahçeler incelendiğinde; Osmanlı İmparatorluğu döneminde padişahlar tarafından birçok park ve bahçelerin yapıldığı görülmüştür. Ancak zamanla bu tarihi park, bahçe ve korular yeterince korunamamış ve bazıları tamamen ve bir bölümü de kısmen yok olmuştur. Günümüze kadar ulaşanların çoğu ise zaman içinde olumsuz yönde değişmiştir. Bugün bu tarihi alanların tekrar eski halini canlandırmak ve halkın kullanabileceği alanlar haline getirilmesi için Büyükşehir Belediyesi tarafından ihale yoluyla projeler hazırlanmaktadır.

Önceleri şahıs malı olan ve 20.yy'da kamu tarafından ele geçirilen Abrahampaşa, Çubuklu, Fethipaşa, Emirgan, Yıldız, Büyük ve Küçük Çamlıca gibi içlerinde değerli ağaç ve çalıların bulunduğu bu tarihi korular bir dönem kendi haline bırakılmıştır. Fakat daha sonraları bazılarının içinde yer alan tarihi yapılar özellikle TURİNG tarafından restore edilerek ve yeşil alanları da yeniden düzenlenerek halka açılmışlardır. Korulardan bazıları zamanla korunamamış örneğin Çubuklu korusunun güney yamaçları satılmış ve yapılaşmaya açılmıştır. Bir bölümü de bugün bakımsız kalmıştır. Saray bahçeleri olan Beylerbeyi ve Dolmabahçe diğer alanlara oranla daha

iyi korunmuştur.

Ülkemizde halkın yeterince bilinçli olmaması ve yurt dışındaki gibi bu alanların korunması için özel kuruluşların yeteri kadar olmaması tarihi alanların korunmasını güçleştirmektedir. Tarihi alanların korunmasını sağlamanın en önemli yolu halkı bilinçlendirmekten geçmektedir.

Araştırma alanı olan Emirgan, Yıldız ve Gülhane Parkı anket ve gözlem sonuçlarına göre; anket sonuçlarına göre, Yıldız ve Gülhane Parkı kullanıcıların öğrencilerin çoğunlukta olduğu gençlerden oluştuğu belirlenmiştir. Emirgan ve Gülhane Parkı'na hafta içi ve hafta sonu yoğun olarak lise mezunları gelirken, Yıldız Parkı'nda hafta içi ilkokul öğrencileri ve mezunları, hafta sonu üniversite öğrencileri yoğun olarak gelmektedir. Bu parkların çevresinde üniversite ve liselerin yer alması ve içerdikleri değişik fonksiyonlar özellikle gençler tarafından tercih edilmelerinin en önemli nedenidir. Gülhane ve Yıldız Parkı'na gelenlerin yakın çevredeki ilçelerin yanında Üsküdar ve Kadıköy'den gelen kullanıcılar olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise her iki parkın da yakınında vapur, motor iskelelerinin bulunması ve Üsküdar,Kadıköy'den, Eminönü ve Beşiktaş seferlerinin düzenlenmesidir. Gülhane Parkı'na çoğunlukla Eminönü ve Fatih'ten, Yıldız Parkı'na Beşiktaş'tan ve Emirgan Parkı'na ise Sarıyer'den daha çok gelinmektedir. İlçelere göre çeşitli kent parklarının sıklığı parkların yakınlığı ve ulaşım kolaylığı ile bağlantılıdır. Parkların günlük kullanımının büyük bir yüzdesi hafta sonuna rastlamaktadır. Hafta içi günlerde de parklar arasında günlük kullanım yönünden değişiklikler gözlenmektedir. Bu çeşitliliği parkların konumu ve çeşitliliğinde aramak yerinde olur.

Emirgan Parkı'nda hafta içi ve hafta sonu gelir düzeyi orta seviyede olan kullanıcılar gelirken, Yıldız ve Gülhane'de hafta içi geliri olmayan öğrenci ve işsizler, hafta sonu Yıldız'da orta gelirli kullanıcılar , Gülhane'de ise geliri olmayan daha çok işsiz kesimin oluşturduğu kullanıcılar yoğun olarak görülmektedir. Yıldız ve Emirgan'da bulunan köşkleri ziyarete gelen kullanıcıların orta ve yüksek gelire sahip oldukları gözlenmektedir.

Görüşülen kullanıcıların parkları kullanımı ile ilgili değerlendirme sonuçları; kent parklarının ziyaretçi aktiviteleri ve kullanım sıklığını, ele aldığımızda İstanbul halkı

için bir eğlence ve vakit geçirme işlevi yanında hava almak ve doğa ile yakınlık özlemi içerinde olduklarını görmekteyiz.

Parklara gelen kullanıcı kitlesinin hafta sonunu gezerek değerlendirdiğini görmekteyiz. Parklara hafta içi gelen kullanıcılar parka arkadaşlarıyla gelirken, Emirgan'da aileleriyle, Yıldız ve Gülhane'de ise yine arkadaş grupları ile geldiklerini görmekteyiz. Bunun nedeni ise Gülhane ve Yıldız'ın yoğun okul çevresinde bulunmasıdır.

Kentsel parklar arasında hafta içi en çok tercih edilen Yıldız Parkı daha sonra da Gülhane Parkı gelmektedir.

Emirgan Parkı'na gelen kullanıcı kitlenin parka piknik yapmak amacıyla gelmesi nedeniyle kullanıcılar parkta uzun süre kalmayı tercih etmektedirler. Emirgan Parkı'na hafta içi gelen kullanıcılar parkı yakın olduğu, alışkanlık ve buluşma nedeniyle tercih ederken, hafta sonu Emirgan ve diğer iki parkta da doğal güzelliği ve manzarası için tercih etmektedirler.

Emirgan Parkı'nda hafta içi kullanıcı kitlesi çevrenin bakımsız ve temiz olmamasından rahatsız olurken, hafta sonu ise Gülhane, Yıldız ve Emirgan'da çocuk oyun alanlarının, spor alanlarının, bisiklet yollarının ve donatıların yetersizliğinden söz etmektedirler. Yapılan gözlem sonucunda Emirgan Parkı'nda hafta sonu yoğun kullanıcı kitlesinin olması nedeniyle park içinde araçların ve bisikletlilerin gezinmesi yaya kullanıcıları rahatsız etmektedir. Cafe ve restoranlar haricinde parka araçlarla girilmesi yasak olmasına rağmen piknik yapmaya gelen kullanıcılar araçları ile parka girmekte hatta otopark yetersizliği nedeniyle yeşil alanlar içerisine park edilmiş araçları görmek mümkündür. Park içerisinde mangal yakmak ve piknik yapmak yasak olmasına rağmen hafta sonu kullanıcı kitlesi piknik yapmak amacıyla geldiğinden mangal yakılmaktadır. Bu durum diğer kullanıcı kitlelerini ve parkın genel kullanım amacını olumsuz yönde etkilemekte ve çevreye zarar vermektedir. Hatta piknik yapan kullanıcıların ağaçlara zarar vererek ağaç dallarına salıncak kurmaktadırlar. Kullanıcı kitlesi henüz yeşil bilinci ve parkın kullanım bilincini tam olarak kavrayamamıştır. Parkı, bu şekilde bilinçsizce kullanılmaya devam edilirse tarihsel özelliğini kaybederek bozulmaya hatta yok olmaya başlayacaktır. Emirgan Parkı'na ilk defa gelen kullanıcılar lale bahçelerini görmeye geldiklerini

belirtmektedirler. Lale festivalinin kaldırılması kullanıcı kitlesinin giderek azalmasına neden olmaktadır.

Tarihi ve kentsel bu üç örnek parkta yapılan anket çalışmalarında kullanıcıların daha çok parkın doğal güzelliği ve manzarasını beğendikleri için bu parkları tercih ettiklerini belirtmektedirler.

Yapılan gözlemler sonucu Yıldız ve Gülhane Park'ı kullanıcıların bu parkların tarihi kimliğini kısmen hissettikleri fakat Yıldız Parkı'nın tercih edilmesinde bu kimliğin etkisinin Gülhane'ye oranla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu parkların kullanıcılarının gittikleri diğer parklardan en önemli farkının Gülhane'de hayvanat bahçesinin olması Yıldız ve Emirgan Parkı'nda ise doğal güzelliği, manzarası ve köşklerin bulunmasıdır. Burada Yıldız Parkı'nın tarihi özelliklerinin Gülhane'den daha fazla hissedildiği görülmektedir. Gülhane Parkı'nda yer alan hayvanat bahçesi kullanıcılar tarafından kötü olarak değerlendirilmektedir.

Gülhane Parkı kullanıcıları daha büyük oranda toplu taşıma araçlarını kullanırken, Yıldız Parkı kullanıcılarının bunun yanında yaya olarak ve özel otoyu da önemli ölçüde tercih ettikleri saptanmıştır. Yıldız Parkı kullanıcılarının önemli ölçüde yaya olarak ulaşılmasında bu alana Beşiktaş'tan gelenlerin fazla olması sebep olmaktadır. Yine bu parkın içinde trafik yolunun bulunması alana özel oto ile gelenlerin sayısını arttırmaktadır. Emirgan Parkı'nda ise toplu taşıma ve özel oto ile gelenlerin sayısı diğer ulaşım araçlarına göre fazladır.

Gülhane Parkı kullanıcıları ile yapılan görüşmeler sonucunda buradaki aktiviteler ve donanım elemanları için ayrılan alanları ve hayvanat bahçesini gerek temizliği gerekse ayrılan alan olarak kötü olarak değerlendirmektedirler.

Parkların daha önceki kullanımları ile bugünkü kullanımlarının karşılaştırma sonuçları; 1978 yılında Prof. Dr. Ahmet Cengiz Yıldızcı'nın yapmış olduğu anket çalışması sonuçları ile günümüzdeki kullanımlarını karşılaştırdığımızda meslek, yaş, gelir gruplarına göre farklılıklar gözlenmektedir.

Çeşitli yaş gruplarının parka geliş sebebi ve hafta sonu değerlendirilmesi tarihsel süreç içerisinde birbirine yakın sonuçlar vermektedir. Kullanıcılar parkları genelde

hava almak, doğa ile yakınlık amacıyla kullanmaktadırlar ve hafta sonlarını gezerek değerlendirmektedirler.

Gülhane ve Yıldız Parkı'nda daha önce yapılan anket sonuçları göstermiştir ki, kullanıcı kitlesini daha çok öğrenciler oluşturmaktadır. Bu durum günümüzde de aynıdır. Önceleri Gülhane'ye hafta içi yalnız gelen kullanıcılar günümüzde çok azdır. Bunun nedeni kullanıcı kitlesinin eskiye oranla park içerisinde kendini güvende hissedememesi ve farklı kültür gruplarının bir arada bulunamamasından kaynaklanmaktadır. Gülhane Parkı'na eskiden hayvanat bahçesini gezmeye gelen kullanıcılar giderek azalmaktadır.

Emirgan'da 1-2 saat kalmayı tercih eden kullanıcılar günümüzde ise piknik yapmak amacıyla gelenlerin sayısının giderek artması nedeniyle parkta eskiye oranla daha fazla zaman geçirmektedirler.

Günümüzde Emirgan ve Yıldız Parkı'na gelenlerin yoğun bir kısmın köşklere gelen kullanıcılar oluşturmaktadır. Daha önceki kullanımında bu durum gözlenmemektedir. Çünkü, anket çalışmaları 1978 yılında, köşklerin restorasyonu ve halkın kullanımına açılması 1979 yılında gerçekleştirilmiştir. Bugünkü kullanımı parkın kullanıcı kitlesinin artmasına neden olmaktadır.

Emirgan, Yıldız ve Gülhane Parklarının koruma açısından günümüzdeki durumu değerlendirildiğinde; Emirgan ve Yıldız Parkı, Gülhane Parkı'na oranla daha iyi korunmuştur. Buna rağmen Yıldız Parkı'nın da önceki devirlerde burada bulunan köprüler gibi bazı özellikleri kaybolmuştur. Burada yer alan tarihi köşkler alanın belediye tarafından TURİNG'e kiralanmasından sonra restore edilerek halkın kullanımına açılmıştır. Bu yıl TURİNG tarafından işletilen bu binalar Belediyeye devredilmiştir. Günümüzde oldukça büyük ve yeşil bir alan olan park halkın kullanımına açılmıştır. Günümüzde oldukça büyük ve yeşil bir alan olan park halkın gezip dolaşabileceği oldukça değerli bir yerdir.

Gülhane Parkı ise Osmanlı döneminde Has Bahçe gibi bahçelere sahip olan çiçeklerle çevrili ve içinde tarihi köşk ve kasırların yer aldığı çok güzel bir alandı. Fakat zamanla iyi kullanılamayan park büyük ölçüde değişikliğe uğramıştır. Burada bulunan bahçeler günümüzde bulunmamaktadır. Sarayburnu tarafında oldukça güzel bir manzaraya sahip olan park günümüzde yaz aylarında oldukça rağbet

edilmektedir. Yazın Şenliklerin yer aldığı, lunapark ve Hayvanat bahçesinin bulunduğu park için Büyükşehir Belediyesi tarafından yeni bir plan yapılmıştır. Henüz uygulama başlanmamıştır.

Parkların tarihi özellikleri olduğu düşünüldüğünde; bu alanların daha iyi korunmaları için çalışmaların yapılması gerekmektedir. Gülhane Parkı'nda yer alan hayvanat bahçesi bugün çok kötü durumdadır. Gerek hayvanların yetersiz olması gerekse yaşama koşulları ile amacına ulaşamamaktadır. Tarihi bir parkta böyle bir fonksiyonun yer alması yurt dışındaki örneklerde de görülmektedir. Londra'nın en büyük hayvanat bahçesi yine tarihi bir park olan Regent's Park'ta yer almaktadır. Fakat bu alan oldukça iyi bakılmakta ve tam olarak amacına ulaşmaktadır. Regent's Park alan olarak oldukça büyük olduğu için bu alanı barındırabilmektedir. Ancak Gülhane Parkı'nda bu işlev gereken önemde yer almamaktadır. Bu nedenle bu alanın başka daha uygun bir yere taşınması daha yararlı olacaktır. Bu amaç doğrultusunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yatırım Planlama Müdürlüğü tarafından ihale yoluyla Florya'da bir hayvanat bahçesi alanı projesi yaptırılmaktadır. Gülhane'deki hayvanat bahçesinin de buraya taşınması düşünülmektedir. Fakat bu alanın amacına ulaşabilmesi için ulaşım sorununun çözülmesi gerekmektedir. Çünkü yapılan anket ve gözlem çalışmaları sonucunda İstanbul'un böyle bir alana ihtiyacı olduğu belirlenmiştir. Yine Gülhane Parkı içerinde önceki yıllarda kullanılan lunaparkın kaldırılması orta öğrenim düzeyindeki gençlerin parktan uzaklaşmasına neden olmaktadır ve 1-14 yaş grubundaki kullanıcı kitlesi lunaparkın tekrar açılmasını istemektedir.

Gülhane Parkı'nda yer alan gotlar sütunu gibi tarihi yapıların zamanla yok olmaması için çevresiyle birlikte korunması gerekmektedir. Ayrıca burada yer alan çocuk oyun alanı, yiyecek alanları, Boğaza bakan alandaki çay bahçeleri gibi alanlar estetik ve yerleşim açısından yeşil alanlarla uyum içinde olmalıdır. Topkapı Sarayı'nın dış bahçesi olan Gülhane Parkı'nın zamanında bahçelerin bulunduğu ve çiçek alanlarına sahip, oldukça güzel bir yer olduğu bilinmektedir. Benzer şekilde yeniden düzenlemeler yapılması gereklidir.

Yıldız Parkı konumu ve özellikleri bakımından halkın yaz aylarında gezdiği bir rekreasyon alanıdır. TURİNG'in çalışmaları ile bugün daha iyi durumda olan park doğası ile de ilgi çekmektedir. Yıldız Parkı'nda yer alan tarihi Malta Köşkü yemek

için buraya gelenlere nezih bir ortam sunmaktadır. Ayrıca parkta yer alan Çadır Köşkü, kır kahveleri, oturma yerleri ve dinlenme alanları da kullanıcılara hizmet eden diğer alanlardır. Bu alanların genel olarak yeşil alanlarla uyum içinde olduğu gözlenmiştir.

Emirgan Parkı'nda yer alan tarihi üç bina TURİNG tarafından 1979 yılında restore edilerek Sarı, Beyaz ve Pembe Köşk İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından cafe ve restoran olarak işletilmektedir. Restorasyon çalışmalarından sonra parkın kullanıcı kitlesinin arttığı açıkça gözlenmektedir. Ayrıca binaların yakın çevresindeki bitkilerin daha bakımlı ve çeşitli süs bitkilerinden olduğunu görmek mümkündür. Eskiden yapılan lale festivalinin kaldırılması kullanıcı kitlesini olumsuz yönde etkilemektedir. Lale bahçelerini her yıl ziyarete gelen kullanıcılar son yıllarda yapılamayan festivallerin tekrar gündeme gelmesini istemektedirler. Park içerisindeki kullanıcı kitlesinin çoğunluğu parka hava almak ve doğa ile yakınlık amacının yanı sıra parka piknik yapamaya ve köşkleri ziyarete gelenler oluşturmaktadır. Ayrıca parkta yer alan gölet ve çevresi, oturma yerleri, dinlenme alanları ve yeşil alanlar kullanıcılara hizmet eden diğer alanları oluşturmaktadır.

Sonuç olarak; tarihi yeşil alanlar, şehir halkının rekreasyon ihtiyacını karşılama işlevi yanı sıra, kentleşme sürecinde olan nüfusun çevresini ve çevresinde yer alan etkinlikleri tanımasını sağlamakta, kentli davranış biçimlerinin benimsenmesinde önemli bir görev üstlenmektedir.

Yeşil alanların erişilebilirliğinin, barındırdığı aktivite çeşidinin ve yakın çevresinde kentsel alanda yer alan işlev türlerinin, kullanıcı türünü etkilediği hipotezinden hareketle seçilen üç parkta yapılan analizlerde bu hipotezin doğrulandığı görülmektedir.

Araştırma yapılan bu park alanları genel itibariyle, kullanıcıların arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirdikleri sosyal bir mekan niteliğindedir. Dolayısıyla bu alanlar kentli ve yeni kentli olma bilincinin yaygınlaştırılmasına yardımcı olan bir araç niteliğindedir.

Yeşil alanların planlanmasındaki amaç, kentlileştirme kapsamında farklı sosyo-ekonomik grupları açık ve yeşil alanlarda bir araya getirmek ise; kullanıcı çeşitliliğini sağlamak üzere yeşil alanlara erişebilirliğin yüksek olması ve açık alan

kullanımında gerekli çeşitliliğin planlama yolu ile sağlanması gereklidir. Bu amaçla toplumsal yapının ve toplumsal davranış biçimlerinin tayininin önemi büyüktür. Bu sebeple yeşil alan kullanıcılarının istek ve ihtiyaçlarının planlama kararına yansıtılması gereklidir.

Gelecekte, insanlar yarının şehirlerinde yaşayacaklar; sağlıklı şehirlerin oluşmasında büyük önemi olan yeşil alanların devamlılığının sağlanması ve istenen büyümenin gerçekleştirilebilmesi geniş kapsamlı planlama politikalarıyla mümkündür. Bu politikaların devamlılığının sağlanması ise, şehir yönetiminin ve şehir halkının elindedir. Bu amaçla yeşil alanların korunması ve geliştirilmesinde halkın kullanımının ve katılımının rolü büyüktür.

KAYNAKLAR

AĞAT, Nilüfer, 1963. 'Boğaziçi'nin Turistik Etüdü', İstanbul.

AKDOĞAN, Günel, 1984. 'Y.Ü. Doğa düzenleme 1984-1985 Öğretim Yılı Ders Notları', İstanbul.

AKDOĞAN, Günel, 1995. 'Sanat Dünyamız-Bahçe Kültürü', Yapı Kredi Yayınları, Cogito Dergisi Sayı 58, İstanbul.

AKTAŞ, Yılmaz, 1996. 'Geçmişten Günümüze Korular', Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı :7, İstanbul.

AKESEN, Aytuğ, 1994. Rekreasyon Ders Notları. İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Ormancılık Politikası Anabilim Dalı, İstanbul.

ALKAY, E., Şehirsel Arazi Kullanışı-Yeşil Alan İlişkisi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü, İstanbul.

ALKAY, E., 1995. Kentsel Peyzaj Öğesi Olarak Kıyı Mekanları ve Bandırma Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

AYDIN, R. Fatma, 1993. 'Tarihi Türk Bahçeleri İstanbul Örneği' Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

AYAŞLIGİL, Tülay, 1993. Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve Doğa Korumaya Katkısı isimli Rapor, İ.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Planlama ve Tasarım Anabilim Dalı, İstanbul.

BAŞAL, M., Güneş, G., Kentsel Peyzaj Tasarımında Erişilebilirlik ve Sürdürülebilirlik isimli rapor, A.Ü. Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.

DAĞGÜLÜ, Münevver, 1993. 'Yıldız Sarayı-Selamlık Bahçesi Has Bahçe-İç Bahçe Tespit ve Envanter Çalışması', İstanbul.

DEMİRKAYA, Rahşan, 1996. 'Tarihi Kentlerde, Tarihi Park ve Bahçelerin Değerlendirilmesi ve İstanbul Örneği', Peyzaj Mimarlığı Dergisi Sayı :7, İstanbul.

DEMİRKAYA, Rahşan, 1999. 'Tarihi Kentlerde Tarihi Park ve Bahçelerin Değerlendirilmesi Örneği', İstanbul.

DOĞAL HAYATI KORUMA DERNEĞİ (DHKD), 1993. 'İstanbul Yeşil Alan Projesi', İstanbul.

DÜNDEN BUGÜNE İSTANBUL ANSİKLOPEDİSİ, Sayı: 3 ve 7, İstanbul.

ELDEM, S. Hakkı, 1968. 'Köşkler ve Kasırlar 1', İstanbul.

ELDEM, S. Hakkı, 1975. 'Türk Bahçeleri', Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

ERDEM, Nurgül, 1996. 'İstanbul-Boğaziçi Yeşil Alan Sistemlerinin Belirlenmesi', İ.Ü. Orman Fakültesi Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.

ESEMANLI, Deniz, 2000. 'Topkapı Sarayı', 'Mekanlar –Zamanlar', AKBANK, Kültür ve Sanat Kitapları 68, İstanbul.

EVYAPAN, Gönül Aslanoğlu, 1972. 'Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri', ODTÜ Mimarlık Fak. Mim. Bl. Yayını, Yayın No: 20, Ankara.

EVYAPAN, Gönül Aslanoğlu, 1974. 'Tarih İçinde Formal Bahçenin Gelişimi ve Türk Bahçesindeki Etkileri' ODTÜ Mimarlık Fak. Mim. Bl. Yayını, Yayın No: 2, Ankara.

GÜLERSOY, Çelik, 1983. 'Ihlamur Mesiresi', İstanbul.

GÜLERSOY, Çelik, 1983. 'Yıldız ve Malta Köşkü', İstanbul.

GÜLERSOY, Çelik, 1983. 'Lale ve İstanbul', İstanbul.

GÜLTEKİN, Tuğba, 1994. 'Gülhane Bahçesi 19yy. Anıtları ve Çevre Değerlendirmesi', İstanbul.

GÜNALP, Özlem Salman, Mart 2000. 'Osmanlı Saray Bahçeleri', KKTC Girne Üniversitesi Mimarlık ve Tasarım Fak. Öğretim Görevlisi, SKYLİFE Dergisi, İstanbul.

HAMMER, Jos. Von.,1822. 'Constantinopolis und der Bosporus. Osnabrück, II. 206.

İSTANBUL BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYESİ ARŞİVİ, 1990. 'İstanbul Tarihi Yarımada Koruma İmar Planı ve 1/5000 Nazım İmar planı Raporu', İstanbul.

İSTANBUL BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYESİ, Park Bahçeler Müdürlüğü Arşivi, 2000, İstanbul.

İ.T.Ü. SEMPOZYUMU, 18-19 Aralık 1997. 'Doğayı Koruma Kent ve Ekoloji Sempozyumu', İstanbul.

KART, Nilüfer, 1996. 'Türk Bahçesinin Tarihçesi', Peyzaj Mimarlığı Dergisi, Sayı :7, İstanbul.

KAYDAR, M. Ali, 1946. 'Hatıralarım 1872-1946', p.90, İstanbul.

EKLER

EK A ANKET SORULARI

EK B ANKET SORULARI KODLANDIRILMIŞ DEĞER TABLOSU

EK C Prof. Dr. A. C. YILDIZCI'NIN DEĞERLENDİRME TABLOLARI

EK D GÜLHANE PARKI BİTKİ LİSTESİ

EK E YILDIZ PARKI BİTKİ LİSTESİ

EK F EMİRGAN PARKI BİTKİ LİSTESİ

EK A

İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Peyzaj Planlama Yüksek Lisans Tez Çalışması Anket Soruları

ANKETİN YAPILDIĞI PARK:

ANKET SORULARI

1) Kaç yaşındasınız?

1.1. 1-14 yaş
1.2. 15-24 yaş
1.3. 25-44 yaş
1.4. 45 yaş ve üstü

2) Cinsiyetiniz?

2.1. Kadın
2.2. Erkek

3) Mesleğiniz?

3.1. Öğrenci
3.2. Emekli - Ev hanımı - İşsiz
3.3. İşçi
3.4. Mimar-Mühendis - Serbest meslek - Esnaf - Zanaatkar
3.5. Memur - Subay

4) Eğitim durumunuz?

4.1. Okur yazar - İlkokul
4.2. Lise ve dengi okullar
4.3. Üniversite - Yüksek / Master

5) Aylık geliriniz?

5.1. 100 milyondan az
5.2. 100-300 milyon
5.3. 300 milyon ve üstü
5.4. Geliri olmayan

6) Kaç senedir İstanbul'da yaşıyorsunuz?

6.1. 5 seneden az
6.2. 6-10 sene
6.3. 11-15 sene
6.4. 16 sene ve üstü

7) İstanbul'da nerede oturuyorsunuz?

7.1. Bakırköy - Fatih - Eminönü - Zeytinburnu - G.osmanpaşa - Avcılar
7.2. Beşiktaş - Beyoğlu - Şişli - Sarıyer
7.3. Kadıköy - Maltepe -Üsküdar - Kartal - Pendik

EK C

Prof. Dr. Ahmet Cengiz YILDIZCI'nın 1978 yılında yapmış olduğu doktora tezinin anket soru ve değerlendirmeleri:

ANKET SORULARI	Emirgan Parkı			Gülhane Parkı			Yıldız Parkı			GENEL ORTALAMA	BELGRAD ORMAN PARKI
	Hafta ortası	Hafta sonu	ORTALAMA	Hafta ortası	Hafta sonu	ORTALAMA	Hafta ortası	Hafta sonu	ORTALAMA		
1 Kaç yaşındasınız ?											
1 - 14	2	2	2	6	5	6	11	12	12	7	4
15 - 24	62	48	55	42	57	50	44	45	45	50	42
25 - 34	15	17	16	22	18	20	25	23	24	19	25
35 - 44	8	14	11	15	10	13	10	10	10	11	17
45 - 54	7	11	9	8	8	8	5	6	6	8	8
55 ve sonrası	6	8	7	8	2	5	4	4	4	5	3
2 Kaç senedir Istanbul'da yaşıyorsunuz ?											
5 den az	18	20	19	40	40	40	26	26	26	28	28
5 - 10	14	14	14	19	25	22	13	19	16	17	20
11 - 15	14	8	11	16	12	14	17	15	16	14	17
16 sonrası	54	58	56	26	23	24	44	40	42	41	35
3 Istanbulda nerede oturuyorsunuz ?											
1. ADALAR	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2. BAKIRKÖY	5	10	8	10	9	10	4	5	5	8	11
3. BEŞİKTAŞ	22	14	18	6	6	6	52	50	51	25	7
4. BEYOĞLU	4	9	7	2	6	4	9	9	9	7	4
5. BEYKOZ	1	4	3	2	2	2	1	1	1	2	1
6. EMİNÖNÜ	6	6	6	13	17	15	2	1	1	8	7
7. EYÜP	1	2	1	5	6	6	2	2	2	3	5
8. FATİH	13	14	13	25	25	25	10	10	10	13	15
9. GAZİOSMANPAŞA	2	-	1	9	6	7	1	1	1	3	4
10. KADIKÖY	15	11	13	6	2	4	8	6	7	8	5
11. SARIYER	7	7	7	-	1	1	2	2	2	4	11
12. ŞİŞLİ	15	15	15	4	6	5	4	5	5	9	15
13. ÜSKÜDAR	6	4	5	2	4	3	2	2	2	3	5
14. ZEYTİNBURNU	-	-	-	7	3	5	-	1	1	2	1
15. BAŞKA ŞEHİRDEN	2	4	3	8	7	7	3	3	3	5	9

ANKET SORULARI	Emirgan Parkı			Gülhane Parkı			Yıldız Parkı			GENEL ORTALAMA	BELGRAD ORMANI PARKI
	Hafta ortası	Hafta sonu	ORTALAMA	Hafta ortası	Hafta sonu	ORTALAMA	Hafta ortası	Hafta sonu	ORTALAMA		
12 Evinizin bahçesi var mı?											
1. Evet	43	41	42	41	44	42	45	43	44	43	39
2. Hayır	57	59	58	59	56	58	55	57	56	57	61
13 Parka kimle geldiniz ?											
1. Ailesiyle	19	32	26	25	23	24	16	30	23	24	32
2. Akrabasıyla	6	6	6	12	7	10	8	4	6	7	9
3. Arkadaşlarıyla (kız - erkek)	40	20	30	12	24	18	23	28	26	25	30
4. İş arkadaşlarıyla	8	10	9	10	10	10	7	11	9	9	18
5. Mahalle arkadaşıyla	15	20	18	15	12	14	15	13	14	15	7
6. Yalnız	14	11	12	26	23	25	31	14	23	20	3
14 Parkta ne kadar zaman kalacaksınız ?											
1. 1 saatten az	9	6	7	6	9	7	14	17	16	10	2
2. 1 - 2 saat	52	43	47	48	60	54	51	47	49	50	4
3. Yarım gün	35	35	35	38	26	32	28	24	26	31	36
4. Bütün gün	5	16	10	7	6	6	6	12	9	9	58
15 Bu parka kaç zamanda bir gelirsiniz ?											
1. Haftada birden fazla	4	5	4	10	11	10	12	8	10	8	3
2. Haftada bir kere	10	11	11	18	25	21	23	27	25	19	7
3. Ayda bir kere	20	20	20	46	35	41	35	34	35	32	20
4. Üç ayda bir kere	8	9	9	7	6	7	3	3	3	7	20
5. Altı ayda bir kere	11	6	8	7	6	6	3	4	4	6	19
6. Yılda bir kere	32	30	31	8	9	8	10	10	10	16	18
7. Yılda hiç gitmiyen	15	18	16	4	9	6	14	14	14	12	13

YAŞ GRUPLARININ HAFTA SONUNUN NASIL DEĞERLENDİRDİKLERİ

		1-14 yaş grupları	15-24 yaş grupları	25-34 yaş grupları	34-44 yaş grupları	45-54 yaş grupları	55⟩+ yaş grupları
Gezerek	Satır %	3	50	20	14	9	4
	Kolon %	24	40	36	42	43	31
Spor yaparak	Satır %	12	63	14	6	3	2
	Kolon %	18	11	6	4	3	3
Aktif kültürel uğraşı (Müzik, şiir, resim)	Satır %	4	46	9	25	16	-
	Kolon %	-	-	-	1	1	-
Pasif kültürel uğraşı (Sinema,iyatro,kahve)	Satır %	4	58	22	8	6	2
	Kolon %	14	20	18	10	12	5
Parklara giderek Kır gezileri	Satır %	2	48	15	17	12	6
	Kolon %	2	5	4	7	8	7
Evde çeşitli uğraşılar	Satır %	7	37	25	15	8	8
	Kolon %	42	24	37	36	33	54

GELİR GRUPLARINA GÖRE HAFTA SONU DEĞERLENDİRMESİ

		gezerek	Spor yaparak	aktif kültürel uğraşı (şiir, müzik,resim)	pasif kültürel uğraşı (sinema,tiyatro vs.)	Parklara giderek kır gezileri	Evde çeşitli uğraşılar
AYLIK GELİRİ 1000 TL. den az	Satır %	36	12	1	15	4	31
	Kolon %	25	38	50	25	22	26
1001 - 3000 TL.	Satır %	33	8	-	21	5	32
	Kolon %	37	44	16	53	40	43
3001 - 5000 TL.	Satır %	43	5	-	14	5	33
	Kolon %	22	12	12	16	20	21
5000 TL. den fazla	Satır %	52	4	1	9	8	26
	Kolon %	17	6	21	6	18	10

ÖZEL OTO SAHİPLERİNİN PARKA GELİŞ SIKLIĞI

		Haftada birden fazla	Haftada bir kere	Ayda bir kere	Üç ayda bir kere	Altı ayda bir kere	Yılda bir kere	Yılda hiç gitmiyen
Özel otosu var	Satır %	3	13	27	15	12	16	13
	Kolon %	9	17	19	30	25	18	21
Özel otosu yok	Satır %	8	16	29	9	9	18	12
	Kolon %	91	83	81	70	75	82	79

BAHÇELİ EVDE OTURANLARIN PARKA GELİŞ SIKLIĞI

Bahçeli evde oturan	Satır %	7	15	30	8	8	18	13
	Kolon %	45	41	44	33	35	44	44
Bahçeli evde oturmıyan	Satır %	6	16	28	11	11	17	12
	Kolon %	55	59	56	67	65	56	56

ZİYARETÇİLERİN PARKA GELİŞ SIKLIĞI İLE PARKTA KALIŞ SÜRESİ

Parkta bir saatten az kalanlar	Satır %	17	18	22	5	7	13	18
	Kolon %	20	9	6	4	5	6	11
1 - 2 saat kalanlar	Satır %	6	18	33	5	8	18	12
	Kolon %	34	44	44	21	30	39	38
Yarım gün	Satır %	6	15	30	13	9	15	12
	Kolon %	28	33	34	42	31	29	31
Bütün gün	Satır %	6	10	21	15	15	21	12
	Kolon %	18	14	16	33	33	27	21

KAZALAR İTİBARİYLE PARKA GELİŞ NEDENİ

		ADALAR	BAKIRKÖY	BEŞİKTAŞ	BEYOĞLU	BEYKOZ	EMİNÖNÜ	EYÜP	FATİH	GAZİOSMANPAŞA	KADIKÖY	SARIYER	ŞİŞLİ	ÜSKÜDAR	ZEYTİNBURNU	BAŞKA ŞEHİRDEN
Hava almak Doğaya özlem	Satır %	1	8	21	5	1	2	2	18	3	9	6	9	3	2	5
	Kolon %	21	19	25	19	18	19	14	24	19	26	24	18	18	31	17
Gezmek Eğlenmek	Satır %	1	10	17	5	1	7	4	16	4	7	5	11	4	2	6
	Kolon %	36	32	29	30	28	29	38	30	32	29	29	32	32	25	25
Dinlenmek Sükünet	Satır %	-	6	9	6	2	11	3	19	4	7	6	13	5	2	6
	Kolon %	-	8	6	12	15	17	11	13	14	11	13	14	15	13	11
Spor yapmak	Satır %	-	27	18	-	5	14	-	14	-	5	5	9	5	-	-
	Kolon %	-	4	1	-	3	2	-	1	-	1	1	1	1	-	-
Piknik yapmak	Satır %	2	18	39	9	-	9	-	5	-	5	5	2	2	2	2
	Kolon %	7	5	5	4	-	3	-	1	-	1	2	-	1	3	1
Ders çalışmak	Satır %	-	-	53	15	-	3	-	10	5	10	-	5	-	-	-
	Kolon %	-	-	6	6	-	1	-	1	3	3	-	1	-	-	-
Masrafsız olduğu için	Satır %	-	14	14	-	14	7	-	7	-	7	-	14	-	7	14
	Kolon %	-	1	1	-	6	1	-	-	-	1	-	1	-	3	2

KAZALAR İTİBARİYLE PARKA GELİŞ SIKLIĞI

		ADALAR	BAKIRKÖY	BEŞIKTAŞ	BEYOĞLU	BEYKOZ	EMİNÖNÜ	EYÜP	FATİH	GAZİOSMANPAŞA	KADIKÖY	SARIYER	ŞIŞLI	ÜSKÜDAR	ZEYTİNBURNU	BAŞKA ŞEHİRDEN
Haftada birden fazla	Satır %	-	6	31	6	1	15	2	10	1	3	10	7	3	3	1
	Kolon %	-	5	11	7	3	13	5	4	2	3	13	4	6	13	1
Haftada bir kere	Satır %	1	6	32	6	1	9	2	14	4	3	6	8	4	2	2
	Kolon %	21	10	26	17	12	18	11	13	17	6	19	12	18	16	5
Ayda bir kere	Satır %	1	8	22	4	2	9	4	19	4	6	6	8	4	2	1
	Kolon %	29	25	13	22	27	33	35	35	36	24	34	22	31	31	6
Üç ayda bir kere	Satır %	1	6	10	8	2	10	6	17	3	6	11	16	2	1	-
	Kolon %	14	7	5	15	12	13	18	11	8	8	21	15	6	6	-
Altı ayda bir kere	Satır %	1	11	15	4	2	8	2	25	3	9	1	13	4	2	1
	Kolon %	7	12	8	7	9	10	5	15	9	12	1	11	10	13	2
Yılda bir kere	Satır %	1	14	11	4	2	5	4	12	5	10	2	12	4	2	13
	Kolon %	29	27	10	13	15	11	18	13	25	24	5	20	21	16	39
Yılda birden az	Satır %	-	9	8	9	3	1	3	12	1	14	3	12	2	1	22
	Kolon %	-	13	5	18	21	2	9	10	3	24	6	14	7	6	48

KAZALAR İTİBARİYLE HAFTA SONU DEĞERLENDİRMESİ

		ADALAR	BAKIRKÖY	BEŞIKTAŞ	BEYOĞLU	BEYKOZ	EMİNÖNÜ	EYÜP	FATİH	GAZİOSMANPAŞA	KADIKÖY	SARIYER	ŞIŞLI	ÜSKÜDAR	ZEYTİNBURNU	BAŞKA ŞEHİRDEN
Gezerek	Satır %	1	10	18	6	2	6	3	15	2	8	6	11	3	1	7
	Kolon %	36	44	38	39	33	31	36	35	23	44	45	40	37	25	46
Spor yaparak	Satır %	1	15	19	5	1	9	4	18	5	3	3	10	3	-	-
	Kolon %	7	15	8	6	6	10	9	9	13	4	5	8	7	-	5
Aktif kültürel uğraşı (müzik, resim)	Satır %	-	-	-	-	4	-	8	46	-	12	9	9	4	-	8
	Kolon %	-	-	-	-	3	-	3	-	2	1	2	1	1	-	3
Pasif kültürel uğraşı (sinema, tiyatro, konser)	Satır %	1	6	12	7	3	9	6	18	8	4	4	13	4	3	4
	Kolon %	14	11	10	19	30	20	27	19	39	9	11	20	19	28	10
Parklara giderek	Satır %	1	7	11	7	2	4	5	14	6	7	8	14	6	1	7
	Kolon %	7	4	3	6	6	3	8	5	9	5	8	7	9	3	6
Evde çeşitli uğraşı	Satır %	1	7	24	5	1	9	2	16	2	9	5	8	3	2	6
	Kolon %	36	27	41	28	21	36	17	30	16	39	28	24	25	44	31

92. Sophora japonica
93. Spirea x vanhouttei
94. Symphoricarpos albus
95. Syringa vulgaris
96. Taxus baccata
97. Taxus baccata 'Aurea'
98. Thuja plicata
99. Tilia argentea
100. Tilia platyphyllos
101. Trachycarpus fortunei
102. Ulmus minor
103. Viburnum opulus
104. Viburnum tinus
105. Wisteria sinensis
106. Zizyphus jujupa (Yaltırık ve diğerleri, 1997)

EK F

Emirgan Parkındaki Bina yakın çevresindeki bitkileri:

1. Abies x grandiflora
2. Abies bornmülleriana
3. Abies concolor
4. Acer negundo
5. Acer negundo 'Variegatum'
6. Acer platanoides
7. Acer pseudoplatanus
8. Aesculus hippocastanum
9. Albizzia julibrissin
10. Aucuba japonica
11. Berberis thunbergii
12. Berberis thunbergii 'atropurpurea'
13. Betula pubescens
14. Biota orientalis
15. Buddleia davidii
16. Buxus sempervirens
17. Calocedrus decurrens
18. Carpinus betulus
19. Cassia corymbosa
20. Catalpa bignonioides
21. Cedrus atlantica 'glauca'
22. Cedrus deodora
23. Cedrus libani
24. Celtis australis
25. Cerasus mahaleb
26. Cercis siliquastrum
27. Chaenomeles japonica
28. Chamaecyparis lawsoniana
29. Chamaerops excelsa
30. Chimonanthus praecox
31. Cinnamomum camphora
32. Clematis cirrhosa
33. Clerodendrum bungei
34. Cortaderia selloana
35. Corylus avellana
36. Cotoneaster horizontalis
37. Cotoneaster salicifolius
38. Crataegus monogyna
39. Cryptomeria japonica
40. Cryptomeria japonica 'Elegans'
41. Cupressus arizonica

42. Cupressus goveniana
43. Cupressus sempervirens
44. Eleagnus pungens
45. Eriobotrya japonica
46. Euonymus japonicus
47. Euonymus japonicus 'Albo marginatus'
48. Euonymus japonicus 'Ovatus Aureus'
49. Fagus slyvatica 'Atropurpurea'
50. Fatsia japonica
51. Feijoa sellowiana
52. Forsythia viridissima
53. Fraxinus angustifolia
54. Fraxinus ornus
55. Ginlgo biloba
56. Gleditsia triacanthos
57. Hydrangea macrophylla
58. İlex aquifolium
59. Jasminum fruticans
60. Juglans regia
61. Juniperus sabina
62. Juniperus virginiana
63. Kerria japonica
64. Koelreuteria paniculata
65. Laburnum anagyroides
66. Lagestroemia indica
67. Laurocerasus officinalis
68. Laurus nobilis
69. Liqustrum lucidum
70. Liqustrum ovalifolium 'Aureum'
71. Liqustrum sinense 'Pendulum'
72. Liquidambar straciflua
73. Liriodendron tulipifera
74. Magnolia grandiflora
75. Magnolia x soulangiana
76. Mahonia aquifolum
77. Morus alba
78. Morus alba 'Pendula'
79. Nandina domestica
80. Nerium oleander
81. Paulownia tomentosa
82. Philadelphus coronarius
83. Phoenix canariensis
84. Photinia serrulata
85. Picea abies
86. Picea glauca albertiana 'Conica'
87. Pinus brutia
88. Pinus griffithii
89. Pinus pinaster
90. Pinus pinea
91. Pinus strobus

92. Pistacia atlantica
93. Pittosporum tobira 'Nana'
94. Platanus x acerifolia
95. Populus alba
96. Populus nigra
97. Prunus avium
98. Prunus ceracifera 'Pissardii'
99. Prunus persica
100. Prunus serrulata
101. Pyracantha coccinea
102. Quercus robur
103. Robinia pseudoacacia
104. Rosa sp.
105. Salix babylonica
106. Salix caprea
107. Salix caprea 'Pendula'
108. Sequoia sempervirens
109. Sophora japonica 'Pendula'
110. Spirea x vanhouttei
111. Syringa vulgaris
112. Taxus baccata
113. Taxus baccata 'Fastigiata'
114. Tilia argentea
115. Viburnum opulus
116. Viburnum tinus
117. Weigela coraensis
118. Yucca filamentosa
119. Yucca filamentosa 'Variegata'

Koru

Acer campestre
Acer negundo
Acer pseudoplatanus
Aesculus hippocastanum
Cedrus atlantica
Cedrus deodora
Cedrus libani
Cercis siliquastrum
Cupressus sempervirens
Eriobotrya japonica
Fraxinus angustifolia
Laurus nobilis
Pinus halepensis
Pinus nigra
Pinus pinaster
Pinus pinea
Platanus x acerifolia
Quercus coccifera
Quercus dentana

Quercus frainetto
Quercus robur
Salix babylonica
Syringa vulgaris
Tilia argentea
Viburnum tinus
(Yaltırık ve diğerleri, 1997)

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Trabzon'da doğan Semra Albayrak, ilk, orta ve lise öğrenimini 1991 yılında Trabzon'da tamamladı. 1992 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde ilk yılını tamamladıktan sonra yatay geçişle geldiği İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünden 1996 yılında mezun oldu. Aynı yıl kazandığı İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Peyzaj Planlama programındaki yüksek lisans öğrenimine devam etmektedir.